

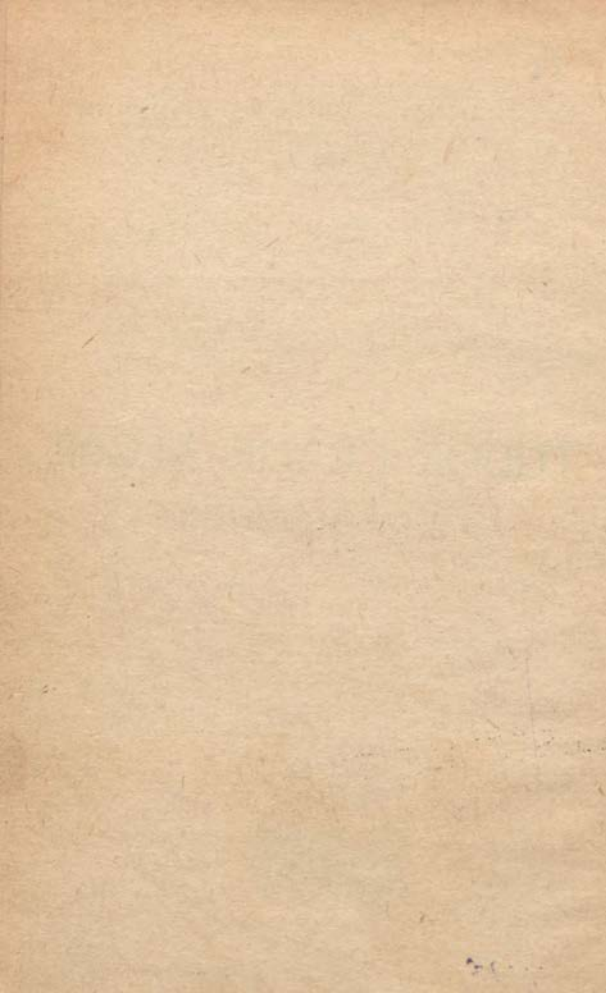
11170s.

Biblioteca Județeană ASTRA

FS011170

TUDOR CEAUR ALCAZ
COCA DUDUŞ

IONEL TEODOREANU

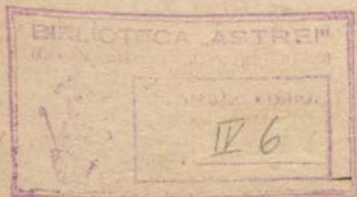
TUDOR CEAUR ALCAZ

COCA DUDUȘ

vol. I

ROMAN

EDIȚIA IV

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ”, BUCUREȘTI

11170

DE ACELAȘ AUTOR

ULIȚA COPIILĂRIEI Ed. IV-a

TURNUL MILENEL Ed. III-a

LA MEDELENI Vol. I *Hotarul Nestatornic*. Ed. VII-aLA MEDELENI Vol. II. *Drumuri*. Ed. VII-aLA MEDELENI Vol. III. *Intre Vânturi*. Ed. VII-a

BAL MASCAT. Ed. IV-a

FATA DIN ZLATAUST. Ed. III-a

GOLIA. Ed. II-a

CRĂCIUNUL DELA SILIVESTRI. Ed. V-a

LORELEI. Ed. VII-a

ARCA LUI NOE. Ed. III-a

SECRETUL ANEI FLORENTIN. Ed. IV-a

IN CASA BUNICILOR. Ed. III-a

IARBĂ

FUNDACUL VARLAMULUI Ed. V-a

PRĂVALE BABA Ed. IV-a

CE-A VĂZUT ILIE PÂNIȘOARĂ Ed. II-a

TUDOR CEAUR ALCAZ Vol. I. *Coca Dudus* Ed. IV-aTUDOR CEAUR ALCAZ Vol. II *Drumul Magic* Ed. II-a

INTOARCEREA IN TIMP

ÎN PREPARAȚIE

TUDOR CEAUR ALCAZ Vol. III *Intima*

ZDRULĂ ȘI PUHĂ

KRAKTI E LA CONGO

MASA UMBRELOR

74 SEP 2012

PARTEA ÎNTÂIA

— Ar încăpea și un stejar în halatele Domniței.

Așa vorbea, de pildă, Coca Duduș despre mama lui, dar cu o atât de convinsă gravitate încât nimeni n'ar fi putut ști dacă vorbele lui persiflează strășnicia trupească a Domniței, sau o preamăresc printre stejarii Vornicenilor.

Halatele Domniței își luau ochii; mai toate erau făcute din acea mătăasă denumită „fulgurante“, somptuoasă ca țesut, dar de o intensitate coloristică tropicală.

Domnița își petrecea „zilele din urmă“ mai-cuseamă în halat: „ca o biată nevolnică“, ofta ea cu o vigoare în stare să dea strănutul vieții și celor din morminte. Iarnă-vară, și fie că se culca devreme sau târziu, Domnița tot la cinci dimineața se deștepta, ridicând palmele deasupra capului și bătând din ele cu mare răsunet. Indată ușa se deschidea și apăreau cu lămpi, în frunte cu Madama Lența care dormea iepurește în odaia de alături, fetele Curții, toate învoalte ca pânzele pescarilor în vânt de dimineață, cu obraji ca din panerul cu fructe. căci Domnița nu putea suferi slujenia în jurul ei. Desigur, Madama Lența Panțâr încrețea

ochii străinului de pocită ce era, dar Madama Lența, mai presus de criteriile estetice, întrupa vechimea unei amintiri.

— O-ho! monologa ea uneori la bucătărie, meremetisând o tartă cu fructe în prezența ciudoz admirativă a bucătarului, tot balaoacheș, și a fetelor care roiau hojma în jurul ei, — dând acestui „O-ho“ accentul pe care smoliții îl dau lui „haulică“. Lorsque j'étais belle...

Fetele rămâneau cu gura căscată, îmbălsămate și mai adânc de parfumul tartei cu fructe, încântătoare cum sunt copilandrele când nu pricep. Dar maicuseamă cei în stare să înțeleagă ar fi rămas la fel, căci accentul era parizian, uluitor în gura vânăta a zgâitei dela Vorniceni. Madama Lența își trata amintirile așa cum unele cucoane își tratează copiii în prezența slugilor, vorbindu-le pe franțuzește.

O vorbă revenea des și burzului, la bucătărie și pe coridoare, în gura Madamei Lența:

— Merde!

Și alta:

— Saperlipopette!

Și încă altele, asemenea. Dar cum cea dintâi era mai scurtă și mai simplă, fetele o adoptaseră, fiecare pentru ea, cochet, rostind-o c'un fel de exuberanță de mânz care-și scutură coama, nechezând.

— Mierd!

— Ce tot îndrugi, fă? le întreba câte-un flăcău din sat.

— Vorbă boerească! Iaca!

Dar vorba rămânea ca un cercel de tinereță la urechea flăcăilor, sunând și în graiul lor, căpătând cu încetul adâncul vechimii în satul Vorniceni. Ceeace desigur ar fi putut induce în eroare pe un filolog, maicuseamă dacă s'ar fi nemerit să-l aibă alături pe Coca Duduș.

Pe vremuri, când Raluca Ionuț, fiica arendașului Iftodie Ionuț dela Manta-Roșie, se intitula în Franța „Princesse Ralou de Chateau-Pourpre“, — Lența, venită după ea din România, fusese umbra ei devotată la bine și la rău. Pe-atunci Lența era o sfârlează cu ochi năiboși, zâmbet ca migdala pe fața ei de turtă dulce, o asprime de țimbal în glas, și trup atât de viu că părea gol ca valul chiar și cu palton. Ș'atunci însă nasul era lung în jos, dând chipului ei spelb o asemănare cu mucalitul Nastratin Hogeia. Urechea ei prinsese ca o muzică limba franceză, iar gura ei nu cunoștea sfiala. Vorbind despre frumoasa ei stăpână, mințea cu spontaneitate și cu fast, îmbrăcând copilăria Ralucăi într'o mie și una de nopți. Dincolo de măgulire și folos, Raluca încă o asculta cu plăcere. Căci născocea Lența cum spune pasărea: din inimă.

Ș'atunci, ș'acum.

Astfel, când Domnița, din capul mesei cu oaspeți dela Vorniceni, povestea amintiri dela Paris, evocând o epocă decolorată și în cărți pentru generația de după război, Madama

Lența, interpelată, putea da oricând replica aurită.

— Când am debutat la Operă, — începea Domnița, înălțându-și treptat capul, dându-și-l puțin pe spate, trecând cu privirea peste comeseni ca peste o rampă, amplificându-și-o sub cupola cu policandre și aplauze a amintirii.

Dar se oprea deodată, parcă mirată că nu-și aude răsunând marele glas. Cuprinsă de o lene nobilă, Domnița trecea cuvântul Lenței.

— Ce mi-a spus Sarah?

— Care Sarah, Domniță? intervenea vre-un oaspe.

Iar Lența, tot atât de superbă ca și Domnița, cu toate că ședea în picioare îndărătul comesenilor, răspundea peste capetele lor, suflând parcă vestire într'o goarnă de aur:

— Sarah Bernard...

Pauză care spunea: Luați aminte.

— ...La grande Sarah! Așa îi spuneam noi. Nous autres!

— Parc'o văd. A venit într'un suflet în cabina Domniței, după actul întâi. „Madame?” am întrebat-o. „Je suis Sarah Bernard, ma douce”. „Entrez, Madame Sarah Bernard”. „Ravissante princesse, vous avez une voix d'or!” Și ea avea glas de aur, adăuga Lența concesiv, pentru epigoni.

Intr'adevăr, Domnița cântase la Operă.

— Alors Andronic vint...

Aşa spunea Domniţa, lăsând tremur de gene peste ochii ei albaştri.

La Vorniceni, Lenţa îşi păstrase locul şi cinul lângă inima Domniţei. Numai ea îi ştia dăchisurile şi metehnele. Trupul ei îmbătrânise mai repede decât al Domniţei, luându-i înainte cu devotament. Bătrâneţa Lenţei era oarecum la grătar; o uscaser şi înegriser până la ars. Numai ciolan şi piele creată. Nimic nu mai era feminin în făptura ei afumată. Cu barbă albă ar fi putut lua locul bătrâneţii lui Nastratin Hoge. Urâtă, cum agrişa e acră, străpezea.

Şi Domniţa intrase în ani, dar cu totul altfel decât umbra ei. Pe Lenţa o topiser flacăra ţiganilor; pe Domniţa o acoperiser parcă o ninsoare, troenind-o până la măreţie.

C'ăşa venise Domniţa de odinioară la Vorniceni: cu sanie trase de şase cai turbaţi. Andronic o ridicase în braţe, viscolită, cu cireşe pe obraji, astfel aducând-o în odăile cu sobe şi cu focuri mari. Acea de-atunci ar fi putut intra în cea de-acum ca într'un dulap, cu şubă cu tot.

Ninsese mult.

Cine o vedea întâia oară pe Domniţa ar fi putut crede că-i una dintre acele lipovence care stau ca dealul — cu tulpan, obraz şi guşă — lângă sacul cu seminţe.

Cam acesta era conturul global al Domniţei.

Ceeace-l făcea pe Coca Duduş să spue uneori cu o privire visătoare:

— Domnița face parte din peisajul Vornice-
nilor...

— Huește Moldova de netrebnic ce ești!
exclama Domnița proiectându-și brațele spre
cer, cu sclipiri de inele și clinchet de brățări.

— Ah, Pușa, ce glas ai! Ferice de cei ce
au gustat din el! se extazia Coca Duduș, dându-și ochii peste cap.

Nările Domniței se înfiorau a zâmbet, dar
îndată sprincenele i se îmbinau cu dungă și
glasul vibra gâfâit:

— Viperă încălzită la sânul meu, ființă per-
fidă, copil nelegiuit, ai să vâri în mormânt pe
mama ta...

Intr'adevăr Coca Duduș nu era un copil co-
mod. Dar Domnița avea nevoie de astfel de
răbufneli care sonorizau temperamentul ei tea-
tral; iar Coca Duduș era carburantul pre-
destinat al temperamentului Domniței. Scenele
se țineau lanț, având caracterul de perma-
nență al unui zgomot familiar. Cei dela Vor-
niceni erau deprinși, unii cu resemnare oțetită,
alții cu zâmbet politicoș. Andronic Ceaur Al-
caz tăcea distant, mai presus de acestea, su-
perb în barba lui albă care amintea, parcă tot
atât de imaterială, razele de lună intrate în
biserici prin ferestruici înguste.

Aida Andronic Ceaur Alcaz, sora mai mare
a lui Duduș, tăcea și ea, cu aceeași expresie
duios înghețată.

Uneori însă, când vociferările se prelungeau, maicuseamă la mesele cu musafiri, Andronic se uita cu ghețari la Coca Duduș, spunând atât:

— Ajunge.

— Ce poate face un biet copil terorizat? Eu sunt urmașul celor două orfeline! ofta Duduș, invocând judecata oaspeților.

Dar când rămânea numai cu Domnița, Coca Duduș insinua:

— Tătuța nu ne pricepe.

— Nerușinatule, bufnea Domnița, pișcându-l afectuos de ureche.

„Urmașul celor două orfeline“ însă își făcea de cap.

— Băiatul acesta n'are lege, — spunea de mulți ani Andronic, ridicând un deget solemn.

— Ce poate face o biată inimă de mamă, — începea Domnița c'o mână crispată pe inima de mamă, cealaltă pornind cu vorba în gest larg, în timp ce genele greblau picurul ochilor.

Andronic renunța. O iubise pe Domnița odinioară, cu sângele rătăcirilor tinerești, dar niciodată nu putuse discuta cu ea. Ii despărțea o rampă, el fiind în sală, iar Domnița pe scenă. Chiar când publicul era absent, Domnița tot pentru aplauze vorbea. „Cabotină“: așa o judeca drastic muțenia lui Andronic, în care reveneau toate prejudecățile vechilor boeri pentru tagma vrednică numai de bacșișul aplauzelor. Când plecase la Paris ca simplu student, Babaca îi spusese între altele:

— Fiul meu, nume ai, bani ai, bărbat ești. Ia sama la ce-ți spun. Femeile boerului sunt de trei soiuri: cucoana, femeia galantă și actrița. Mama copiilor tăi cucoană să fie. Dar să n'o alegi cu inima care-i fierbințeala sângelui; s'o alegi cu socoteală ca pe o iapă, gândindu-te la mânji. Femeia galantă e lăsată de Dumnezeu pentru desfătarea trupului. Toc-mală dreaptă. După ce-ai închis punga, îi mai trimiți o floare, un inel și un parfum, și pleacă singură după alții. Dar actrița, băete dragă, nu-i nici de una, nici de alta. Când îi pe scenă vrea să fie în crivat, cu unul. Când îi în crivat cu unul, vrea să fie pe scenă cu toți. Ea îi deprinsă în casă cu zid spart...

Dar se vede că sfaturile părinților, mai cu-seamă când semnaleză primejdiile din calea copiilor, nu au darul decât de-a spori atracția ispitelor. Multă vreme Andronic respectase sfatul părintesc, făcând, după terminarea studiilor, o frumoasă carieră diplomatică. Răuvoitorii insinuau că statura lui de atlet antic, ținuta și maicuseamă barba lui — faimoasă de pe-atunci — determinaseră această carieră. Tăcea mult, vorbea corect, avea nume mare și era foarte bogat. Ajunsese astfel Ministrul României la Paris. Intr'adevăr era reprezentativ. Toate ziarele și revistele ilustrate ale epocii reproduceau fotografia lui. I se prevedea un viitor strălucit. Domnița însă răsturnase tot. O auzise cântând la Operă, de câteva ori în

șir, absorbind-o prin binoclu din aceeași lojă. Apoi dăduse o recepție, invitând-o. Domnița cântase vechi cântece franțuzești. Era feminină cum o piersică e piersică între mere. În sufletul lui Andronic dragostea pentru ea izbucnise odată cu gelozia. Demisionase din diplomatie, aducând-o pe Domnița la Vorniceni. Era gelos secundă cu secundă, cu fiecarre pulsație a inimii, alături de femeia care, deprinsă astfel de pe scenă, scliffea pentru toți, incapabilă să fie numai pentru unul.

— Ea îi deprinsă în casă cu zid spart...

Dar vertiginos ca o avalanșă, Domnița devenea alta. Se îngrășa, pierzându-și grația, fără să-și piardă însă volubilitatea și neastâmpărul. Din ce în ce părea că se parodiază singură. I-adevărat: la început fusese chinuitor adorată de Andronic. Decorativul diplomat, alături de ea devenea:

— Maurul meu!

Numai că trupul Desdemonei, amplificat de grăsimi, cocheta în vid, alături de absența Maurului rămas numai în amintirea și iluzia ei. Gelozia de odinioară a lui Andronic devenise o mirare iritată la început, iar mai apoi, o copleșitoare jenă. Totul îi părea ridicol: dragostea lui și maicuseamă cuvântul „Domniță“, odinioară proaspăt ca un parfum de toporași adus de mireasă. Delaovreme, Andronic evitase familiarul vocativ de odinioară. I se adresa fără s'o numească în nici-un fel, abea

putându-și stăpâni crisparea, când Domnița îi desmierda mâna sau obrazul în fața slugilor. Cu încetul Andronic se izolă, alegându-și ca viață de toate zilele numai ceea ce putea să-l îndepărteze de soția lui. Alt etac, apoi alt apartament — cel de sus — din care nu apărea decât la mese, taciturn, închis în el, despărțit de Domnița prin toată lungimea mesei, el într'un capăt, Domnița în celălalt, ca două puncte cardinale, între care se interpuseseră treptat oaspeții — vecini de moșie, — copiii, profesorii copiilor. Acolo, în sihăstria strămoșească dela Vorniceni, barba lui Andronic albi, căpătând splendoarea dimineților alpine. Mânca, privea, asculta, parcă dintr'o altă altitudine, neintegrat în intimitatea vieții de-acolo, dând prin prezența lui o solemnitate de gală meselor dela Vorniceni. Oaspeții îi spuneau în genere „Excelență“ sau „Domnule Ministru“. Iar țăranii de pe moșie și din împrejurimi, respectând o tradiție orală păstrată din vechi, îi spuneau „Mărite“.

— Săru'mâna, Mărite.

Andronic dădea numai din cap și țăranii rămăneau descoperiți și după ce trecea, înalt ca un cavaler cruciat, cu trup croit pentru armură și barbă de Dumnezeu.

Când se născu fetița, Andronic dori s'o boteze Despina: numele unei străbunice.

Dar Domnița o botează Aida: „Celeste Aida...“

Aida însă creșcu în felul Despinelor, din ce

În ce mai sever frumoasă, trăgându-se înspre tată. Nici în copilărie Aida nu gesticula. Un calm de frescă o caracteriza. Părea mereu spectatoare: din lojă. Nu vorbea tare, iar glasul ei rămânea mereu egal.

Cu ea, în fiecare an, Andronic făcea o lungă călătorie în străinătate. Se prețuiau reciproc, se stimau. Raporturile lor erau afectuos ceremonioase. I-adevărat că perechea lor în străinătate nu putea trece neobservată. Adjectivul „splendid” căpăta o îndoită strălucire — a bătrâneții și a tinereții, — devenind o imanență.

Numele de botez al lui Coca Duduș era Tudor, ca și al strămoșului său, Vornicul Tudor Ceur Alcaz. Nu i-l știa însă decât actul de botez, căci Tudor Ceur Alcaz fusese o speranță a lui Andronic, pe când Coca Duduș era o realitate a Vornicenilor. Născut în a șaptea lună, copilul deschise, răsfrângându-le culoarea, ochii albaștri ai Domniței. Fu crescut în puf, cocolit cum se spune, ca orice copil bicisnic. Până pe la șapte ani nimic deosebit. Numai că Aida era tulburată de noul venit. Ea *păstra* jucăriile, cu un sentiment de proprietate care frâna impulsivitatea copilărească a jocului. Aida se juca fără zgomot. Coca Duduș însă, încă din leagăn „duduia”.

— Du-du-du-du-du-duuu...

De unde și numele lui: Coca Du, apoi Coca Dudu, pe urmă Coca Duduș care semăna puținel ca sonoritate cu vorba „ghiduș”.

Coca Duduș se juca stricând: deopotrivă jucăriile lui ca și pe ale Aidei.

— De țe pingea? întreba Coca Duduș pe Domnița, arătând spre Aida, văduvă după fiecare jucărie stricată.

— Fiindcă-i fetiță.

— Pingea, — hotăra convins Duduș.

Așa o și porecli pe Aida: Pinga.

Andronic se gândea des la viitorul lui Tudor, nerăbdător să-l vadă cât mai repede tânăr și bărbat, dincolo de foiala slugilor și a dadacelor între care îl creștea Domnița ca într'un harem; și maicuseamă la adăpost de influența mamei lui.

Când Tudor împlini șapte ani, Andronic comunică Domniței dorința lui ca băiatul să fie crescut în străinătate.

— Copilul sângelui meu! Carne din carnea mea! Să mă despart Eu de El? Și de ce, mă rog?

— Are nevoie de educație.

— Și părinții lui nu i-o pot da? O femeie ca Raluca și un bărbat ca Andronic nu pot să făurească — spuse Domnița cu gestul Statuiei Libertății — sufletul propriului lor copil? Dar Aida? Ce poți să-i reproșezi? Nu-i oare fiica ta podoaba Moldovei?

Argument fără replică.

Nu putea să-i spue Domniței: „Aida e fiica mea, nu a ta”.

Domnița se deslănțui, ajungând până la pal-

pitații cu mâna stângă pe inimă, în timp ce mâna dreaptă căuta spasmodic borcanul cu săruri englezești și paharul cu apă de flori.

Andronic renunță, căci oricum, comoditatea lui îi era mai aproape decât copilul lor. Ș'a-poi gândul atunci venit că ar trebui să plece în străinătate cu Domnița măcar odată, la instalarea lui Tudor, îl paraliza.

Așadar, Coca Duduș crescuse la Vorniceni, învățând acasă cu profesori, trecându-și examenele în particular la Piatra-Neamț.

Până una alta fură încercate profesoarele Aidei, Mademoiselle Boulan, care aducea la Vorniceni atmosfera sūcre-d'orge a călugărilor catolice, și Miss Gerty Prescott care predă cu mustăcioară, ochelari și glas de fagot, engleza, gimnastica suedeză și lecții de pian.

Numai după o săptămână, amândouă comunicară că e nevoie de un bărbat. Miss Prescott vorbea, iar Mademoiselle Boulan își frângea mâinile, roșind, gata să lăcrimeze cu ochi de faianță și pastel. Domnița le ascultă cu mască tragică, dar după ce plecară din odaia ei, zâmbi. Apoi îl chemă pe cel mic, îmbrăcat pe-atunci cu haină de catifea și guleraș de dantelă, pieptănat cu bucle și breton, ceeace îi sporea paloarea, impertinența nasului cu nări neliniștite și sclipirea cu punct de argint a ochilor albaștri.

— Mișălule, Ț'am aflat fără-de-legile! Huesc Vorniceni! Am să-ți aduc o mână de fier. M'a-

uzi? De fier, — tună glasul Domniței, îndoinind în mâna ei drugi imaginari.

Între timp, fără să fie la curent cu abdicarea profesoarelor Aidei, Andronic căuta un mentor, adresându-se cunoscuților lui din Moldova și dela București. Un diplomat prieten îi trimise o carte intitulată: „Copilul și noua pedagogie“, iscălită Calistrat Troia, exemplar luat oportun dintre cele o sută destinate guzganilor dela Ministerul de Externe.

— Acesta e omul care-mi trebuie, hotări Andronic.

Scrise editurii unde apăruse cartea, rugând-o să-i comunice adresa autorului. Dar editura dăduse faliment. Prin urmare, domnul Samuel Fițig, omul de încredere al casei Alcaz, fu trimis după Calistrat Troia. Bine înțeles, Samuel Fițig îl descoperi: într'o cafenea la București.

— Maestrul Callistrat Troia?

— Dar cine oare altul? răspunse basul profund.

Samuel Fițig, cu nas subțire, ochi subțiri și mâni subțiri, era un mare diagnostician al omului, calului, vitelor, pădurilor, pământului și caselor. Se și intitula: Expert. Dar nu era trimis ca expert la Maestrul Troia, ci ca simplu emisar al Excelenței Sale. Deci se înființă cu Maestrul Troia la Vorniceni. Maestrul își făcu o intrare mefistofelică. Pălărie vastă, pelerină amplă, haine negre, guler înalt și manșete albe — cumpărate de Fițig — și o insignă enigma-

tică la butonieră. Domnul Fițig apărea ca un simplu țâr cu redingotă și favoriți alături de omul negru cu glas de contrabas. Dintâi îl văzu Domnița.

— Depun omagiile mele la picioarele ilustrei Dive.

Apoi fu primit în audiență de Andronic.

— Excelență, sunt onorat de înalta încredere...

Apoi, mâna de fier păros pogori pe creștetul capului cu breton și ochi albaștri.

— Tinere, voi face din tine un om vrednic de numele ce-l porți.

Samuel Fițig, pentru orice eventualitate, lăsase la gară lada cu cărți a Maestrului, luându-i numai sumarul geamandan. A doua zi însă, lada fu expediată la Vorniceni.

După primul an, Maestrul Troia căpătă burtă de prelat; nu numai el, dar și două fete dela Vorniceni. Domnița însă închidea ochii. Made-moiselle Boullan și Miss Gerty Prescott îl țineau cu politeță la distanță. În fiecare Sâmbătă, Maestrul Calistrat raporta Excelenței Sale progresele lui Tudor. Iar în fiecare dimineată la opt fix, Coca Duduș, cu șorț de școlar și geantă cu placă și burete, se ducea la lecție, într'o odae de sus, de lângă sala de scrimă, anume pregătită, Catedra, tabla, o bancă, lumină și aer. În fund se vedeau munții.

Nimeni nu intra acolo în timpul lecțiilor. Numai la sfârșitul anului se făcea o repetiție

generală a examenului iminent. Pe catedră, Maestrul Troia în ținută de gală. În bancă, elevul Tudor dichisit și ferchezuit de Lența subț privegherea Domniței. În sală, Andronic, în fotoliu — Domnița nu venea, din pricina scărilor, — Aida cu profesoarele ei, institutoarea din satul Vorniceni și câțiva elevi din sat.

Nimeni nu observa că elevul Tudor face cu ochiul Maestrului Calistrat, la care, Maestrul răspundea cu o privire echivalentă cu: Dă-o dracului de treabă! Nu fii porc!

Tudor Ceaur Alcaz își trecea examenele cu media zece, dar raporturile sale pedagogice cu Maestrul Calistrat nu erau caracterizate de media obținută la examen, ci de rest. Căci treptat, Coca Duduș deveni interlocutorul, confidentul, amicul și complicele Maestrului Troia.

La început, Maestrul Troia îl luă solemn, ca în fața lui Andronic. El pe catedră, Tudor în bancă.

— Tinere, învățătura este pentru elev ca pușca pentru soldat, ca laptele mamei pentru...

Coca Duduș clipi cu impertinență.

— Tinerel

Cumplit în dimensiune și năpraznic în mișcare, Maestrul Troia se ridică de pe catedră ca erupția unei sonde de petrol.

Coca Duduș, ca o simplă broscuță hipnotizată de șarpe, înainta spre catedră. Dar înainte ca Maestrul să se dumirească, elevul, cu două degete ridicate spre el, îl amenință:

— Te gâdil.

— Cum?

— Te gâdil, repetă Coca Duduș, sărind pe catedră c'un fel de rânjet și intrând cu degetele lui vii ca două antene, de jos în sus, în Goliat.

Intr'adevăr: Maestrul era gâdilicios. Ofta, râdea, tremura, tresălta și necheza ca o femeiușcă subț duș rece, incapabil să-și mai folosească puterea.

— Pușlama! oftă Maestrul Troia într'un târziu, încă scuturat de friguri și fiori. De unde știi că mă gâdil?

— Te-am văzut în grădină...

Coca Duduș închise un ochi, lăsându-și capul pe-o parte.

— ...cu Tinca Balaban.

— Fii-fiu-fiu-fiu-fiu-fiuuu, — șueră admirativ Maestrul Troia. Ascultă, puștiule, nu cumva să spui...

Coca Duduș zâmbi mărinimos, întinzându-i mâna răsturnată.

— Bate palma.

De-atunci fură prieteni. Jucau table, șah, poker, învățau pasiențe unul dela altul, îngheșuindu-și lecțiile. Coca Duduș îi făcea rost de vin dela Madama Lența, căci Maestrul Troia nu se mulțumea numai cu cel dela mese. Cordială cărdășie. Coca Duduș era singura persoană dela Vorniceni cu care Maestrul Troia vorbea deschis.

— Mă, mare pușlama ești, îi spunea Maestrul admirativ, pocnindu-și încheeturile degetelor.

— Lasă, Calule!

Aluzie nu la calul troian, ci la armasarul din Maestrul Troia.

Deseori Calul monologa filosofic și poetic în prezența lui Coca Duduș care-l asculta atent, cu fața plină de crețuri.

— Mă Duduș mă, am cap, măă, da' n'am noroc!

Iși scotea din dinți nelipsita scobitoare și începea să recite tirade din Victor Hugo — pronunța Victor Hugo românește, cu h și u —, cu un accent fabulos.

*„L'hisioire a pour égout des temps comme les nôtres
Et c'est là que la table est mise pour vous autres.
C'est là, sur cette nappe où joyeux vous mangez,
Qu'on voit,—tandis qu'ailleurs, nus et de fers chargés,
Agonisent, sereins, calmes, le front sévère,
Socrate à l'agora. Jésus-Christ au calvaire.
Colomb dans son cachot. Jean Huss sur son bâcher...”*

Coca Duduș aplauda.

Calul mulțumea, convins.

Dar uneori Coca Duduș începea să se plimbe gesticulând, improvizând monologuri ca ale Calului, altfel puerile, dar valabile față de model.

Calul îl asculta cu gura cășcată.

— Elevul meu, măă! Ai să te mândrești mai târziu.

— Laptele Calului! Cum îi, Maestre? În-vățătura este pentru elev ca laptele mamei...

— Mă-sii.

Dar în lume aveau teatrul lor pe care-l respectau cu o stricteță riguroasă.

Alți fiori însă decât ai gâdilitului treceau prin Maestrul Calistrat la gândul că sfârșitul vacilor grase se apropie; mai erau câteva luni până la examenul de clasa a patra primară.

— Ce mă fac, mă Duduș? M'am deprins la Vorniceni. Mi s'a lipit inima de tine, pușlama dracului!

— Las' pe mine, Calule!

— Cum, mă?

— Aranjez cu Pușa. Tu știi inima Domniței!

Absolvent cu media zece a cursului primar, Duduș se înfățișă la Domnița cu vorbă înflorită.

— Muia...

Îi spunea când Pușa, când Muia, când Meme, când Mui.

— ...nu-l putem lăsa pe Maestrul Troia în voia valurilor. Și-a sacrificat tinereța pentru mine.

— Și ce vrea?

— El nu vrea nimic. L-am găsit plângând, sărmanul, — oftă Coca Duduș, acoperindu-și ochii cu palma.

Apoi, cu glas găuit și confidențial:

— Știi, Pușa, Maestrul Troia pregătește o carte de filosofie, pe care o închină Domniței... De ce să n'o scrie la noi? Nu'ncape la Vorniceni ș'un filosof?

De-atunci, Maestrul Troia scria de-a lungul anilor — casă, luminat, încălzit, spălat și mâncare — aceiași carte de filosofie, fecundat de pivnița Vornicenilor, fecundând și el pe cine putea, devenind o resemnare a casei. Nimeni nu se mai gândea să-l scoată de acolo. În fiecare an, de Paști, Andronic îi dădea un rând de haine, rufe și crăvăți. Iși făcea numai ghete, pe credit: i le plătea Domnița.

Intre timp alte mâni cercau să pue stăpânire pe elevul Maestrului Troia, căci Coca Duduș se pregătea tot în particular, cu profesori aleși de Andronic — prin Fițig — dintre perlele oficiale ale Universității din Iași. După întâia lună, raportul lor suna cam așa:

— Domnule Ministru, băiatul e strălucit. Cam neatent, cam nedisciplinat, dar în ce privește inteligența...

Apoi, însă, invariabil, își prezentau demisia, declinându-și orice răspundere.

Coca Duduș era invitat la Tătuța. Apărea inocent, mirat, cu fruntea încrețită de nedumerire.

— Cu ce l-am supărat pe domnul profesor? Il rog respectuos să răspundă în fața tatei.

Unul, cu obraji incandescenti și ochi transparent de fată mare, duse involuntar mâna la cap: avea un cucui pe frunte și o vânătă pe ochi.

Andronic își înălță capul.

— Pușa, era ca Jupiter, — o informă, după judecată, Coca Duduș pe Domnița.

Apoi Andronic vorbe:

— Răspunde: ai îndrăznit să ridici mâna asupra profesorului tău?

— Ne-am hârjonit.

— Ce-i asta „hârjonit?”

— După o discuție.

— Răspunde precis.

— Răspund: după o discuție oarecare, domnul Profesor care devine impetuos când n'are argumente, mi-a tras o neuitată palmă. Am cedat și eu, ripostându-i cu un neuitat pumn pe care îl regret din toată inima... dacă și domnul profesor regretă aceste incalificabile procedee.

Modul acesta de a vorbi a lui Coca Duduș avea darul să-l exaspereze pe Andronic, evocându-i „cabotinismul” Domniței.

Dar pe la cel dintâi sfert al fiecărui an, profesorii plecau, ducând la Iași faima lui Duduș.

— Huește Moldova de netrebnic ce ești!

— Lupt pentru libertate, Domniță scumpă și adorată.

Intra în adolescență ca într'o formă a impertinenței. Trâmbițător de impertinent. Creștea fin ca un ogar, slab de înalt ce era, cu fața palidă, ochi intenși și nări neliniștite. Când tăcea, își mușca mereu buzele, din care pricină erau mereu spuzite.

— Am o gură impură! spunea uneori cu sfidare, gata să zâmbească până la gingii dacă cineva l-ar fi desaprobat.

— Nu te mai rânji cu dinții tăi de strigoi! il repezea Domnița.

Avea dinți lungi, ceea ce într'adevăr îi dădea uneori un accent straniu, când și-i descoperea impudic parcă. De câteori se întâlnea în oglindă cu obrazul lui, după o secundă de mirare, avea acest rictus.

Când își împingea vârful nasului în sus cu degetul, descoperindu-și buza de sus, semăna leit cu actorul Prince-Rigadin — și cu unele caricaturi ale lui Titulescu.

— Mă'nfiori de slut ce ești! Lipsești din ochii mei! il alunga Domnița.

Dar nu era slut. Semăna la față cu un mujic rus. Avea acea candoare a ochilor albaștri și a nasului în sus, atât de răspândită în țara lui Gorki; numai că stridența impertinenței altera ca un monoclu această armonie pe care numai somnul i-o restituia. Când adormea, acoperit până la bărbie, strâns în el covrig, cu părul auriu care-i vestea ochii albaștri, — era copil. Copil tare ostentat. Intra în inima celui care-l privea dormind, până la milă.

Dar cum se deștepta: „să-l iei la palme“.

De pildă, un examen:

— Ce-ar putea să-mi spue Tudor Ceaur Alcaz despre Vasile Alecsandri? Nu te grăbi. Dintâi gândește-te.

— Mulțumesc pentru vorbă, domnule profesor. Vasile Alecsandri era un boer moldovean care credea că-i poet.

Pauză prepuehnică. Ochelari. Privire peste.

— Și dumneata ce crezi?

— Nu cred.

— Cum îți permiți?

— Cu voia dumneavoastră, domnule profesor. Mi-ai făcut cinstea unei întrebări. Dacă doriți, retractez răspunsul.

— Mă rog, ia să-mi spui: cine-i mare poet pentru dumneata?

— Vasile Alecsandri.

— Cum?

— Nu-i mare poet?

— Eu întreb, — se strășnici profesorul, bătând cu pumnul în catedră.

— Domnule profesor, e mare poet acel scriitor în versuri, care e consacrat de judecata motivată a criticilor reputați și acceptat ca atare de oficialitate.

— Exact, amice. Atunci Alecsandri?

— E mare poet.

— Dar pentru dumneata?

— Imi permiteți?

— Te invit.

— Eu nu cred. Dar ca elev recunosc...

— Dumneata știi ce-i disciplina?

— Din reputație. E supunerea la o forță majoră socială...

— Bine, tinere, văd că merge.

— ...care ne lasă picioarele, dar ne suprimă capul.

— Cu cine-ai învățat dumneata?

— În genere, singur...

— Se cunoaște!

— Cu capul meu aplecat peste, nu subț cartă.

Andronic Ceaur Alcaz renunță de-a mai asista la examenele lui Tudor. Il însoțea Samuel Fițig. La Piatra-Neamț unde Coca Duduș își trecea examenele, multe case boerești și-ar fi deschis porțile pentru fiul lui Andronic Ceaur Alcaz.

— Pușa, mă'năbuș în casă străină. Cine știe ce fac, ferească Dumnezeu!

— Ferească Dumnezeu pe orice mamă de-așa pacoste ca tine! Bine, bine.

Deci, în timpul examenelor stătea la hotel cu Samuel Fițig, bine înțeles în odăi separate, dar învecinate.

— Ca doi boeri! zâmbea Fițig, infoindu-și cotleții suri.

— De ce nu ca trei boeri?

— Da' unde-i al treilea! se mira Fițig.

— Da' unde-i al doilea, Coane Sami?

Coca Duduș ducea casă bună cu Samuel Fițig. Bine înțeles nici el nu era cruțat, dar domnia-sa nu se supăra.

Așa de pildă, într'o vară Fițig veni la Vorniceni cu ghetre albe. Tocmai când porneau spre sufragerie o fată din casă veni lângă Fițig, vorbindu-i cu palma la gură, dar tărișor:

— Boerule, ț'o căzut izmenele!

— Asta-i de-a lui Coca Duduș, zâmbi Fițig cel dintâi. Mă tachinează fiindcă mă iubește.

Prin Fițig, Duduș își procura dela oraș lucrurile interzise: țigarete Gold-Flake — degetele lui Duduș aveau pata galbenă a fumătorilor nărașiți, — lecturi extravagante, pistol cu gloanțe narcotice, monoclu cu șnur...

Duduș apără odată cu monoclu în fața musafirilor, după ce se chinui câteva zile să-l capteze în orbită. Din cauza monoclului își ținea gâtul strâmb și țeapăn ca cei care au un abces la ceafă.

Văzându-l, zig-zagul trăsnetului se opri în Andronic.

— Ce-i asta, Duduș? îl interpelă Domnița cu glas care dădea vibrație și tablalelor din sufragerie.

— O experiență.

— Cee?

— Da, Mui, vorbesc serios. Monoclu este un catalizor psihologic, adică un corp care rămânând același determină raporturi noi între corpurile ambiante. Lumea râde fiindcă Duduș poartă monoclu; Coca Duduș surâde fiindcă privește lumea prin monoclu. Iar monoclu rămâne ce era: o sticlă.

— Scoate-o, scrâșni Domnița.

— Măscărici! șopti pentru el Andronic, pierzându-și stăpânirea.

Epitetul însă n'avea caracterul unei mâini trecătoare, consumată chiar de vorba care-o exprima. „Măscărici“ articula o drastică renegare, căscând între tată și fiu dimensiunea unei

prăpăstii. Sluga zâmbetului altora, dorință de-a obține succes în disprețul demnității tale de om: iată ce însemna pentru Andronic, măscărici. Mai curând ar fi iertat fiului o infirmitate sau un viciu, decât desmățul acestei slugărnicii care batjocorea rasa tatălui, proclamând ereditatea mamei. Oricât s'ar fi silit să spere într'o îndreptare, tot nu putea vedea viitorul fiului decât prin viața mamei. Mândria neamului Ceur Alcaz se cutremuța în Andronic, acoperindu-și ochii, în fața drumului ultimului Alcaz.

Poate că tocmai această stare sufletească înlesni planul mai vechi al lui Coca Duduș.

Dintâi îl consultă pe Fițig.

— Coane Sami, vreau să-mi fac o casă.

— Am să-ți fiu de-acu om de casă, Coca Duduș. Ce fel de casă? Ai strâns bani?

Coca Duduș aprinse o țigară, trăgând cu oftat întâiul fum.

— Câți bani îți datorez, domnule Fițig?

— Coca Duduș, nu mă gândeam la punga mea. Mă gândeam la imobilul matale. De unde bani?

— Dela tătuța.

Samuel Fițig își răsuci o țigară din tabachera lui, umplând pauza.

— Nimic de spus!

— Adică nimic de făcut?

— Ce să mai vorbim, Coca Duduș. Te văd așa ca pe un soare boeresc și mă cutremur de o așa propunere filosofală! Mata îl știi pe

Tătuța; umple străinătatea de bani când merge cu duduia Aid...

Așa pronunța Fițig numele Aidei.

— ...Plajă de lux, hotel de lux, tren de lux, Un adevărat deliciu să fii așa o domnișoară ca duduia Aid și să ai așa un Tătuță. În străinătate parcă face cură de slăbit averea Tătuței. Ei, Coca Duduș, oftă Conu Sami, da' cum se întoarce în țară, averea Tătuței face cură de îngrășat, să nu fie de deochi!

— Are mulți bani Tătuța?

— Coca Duduș, nu-î vorba de bani. Îi vorba de Tătuța. Și unde vrei de-acu să construiești?

— În fundul grădinei, lângă zid.

— Ahaa! Ce nu spui, Coca Duduș? Eu credeam că vrei să te muți de-acu la oraș. Așa da! Parcă încep să văd o casă acolo! Apropos, ce fel de casă?

— Patru odăi mari, de stăpân, odae de bae, bucătărie, odae de servitori...

Pe măsură ce Coca Duduș spunea, Fițig dădea din cap a jale.

— Coca Duduș, nu mai văd nimic! Am orbit eu? Sau o ars casa? Pacat de-așa mare prăpăd fără poliță de asigurare. Coca Duduș, ascultă așa o vorbă dela mine. Ești mata un băiet așa de deștept c'ai putea să împrumuți minte fără procent și la alții. Când te-aud, parcă fumez Bectimis pe gratis. Numai un cusur ai: nu stai, gândești prea repede. Ia să

ne socotim puțin. Vrei de-acu o casă. Bun! Cine nu vrea de-acu un imobil? Da' de ce o casă cu șaisprezece odăi?

— Patru am spus.

— Patru ai spus mata? Mata ai spus patru odăi *mari*. Asta pentru punga Tătuței face tocmai șaisprezece. Când are s'audă una ca asta, Tătuța are să spue: ai înebunit de-acu?

— Exact.

— Coca Duduș, mata n'ai înebunit, dà banii Tătuței or să'nebunească!

— Ș'atunci?

— Atunci, Coca Duduș, are să-ți spue amicul Sami o anecdotă. Vine odată un om flămând la o vădană. Bate el la ușă, îi deschide femeia. „Ce vrei, omule?“ „Ce să vreau? olecuță de mâncare, că-mi țipă mațele“. „Saracele de ele“, zice femeia, „da eu ce să le dau, că-s femeie nevoiașă“. „Ei, dacă nu-i, nu-i“ zice omul. „Da un ceaun îi fi având?“ „Cum să n'am, că doar ai intrat în casă de om“. „Da un topor îi fi având?“ „Iaca vorbă! Cum să n'am!“ „Da' olecuță de apă?“ „Câtă vrei, omule“. „Da' niște lemne să fac un focșor?“ „Ei!“ oftează femeia. „S'or găsi ele niște așchii la casa vadanei“. Îi aduce femeia ce-a cerut și se pune omul și face un foc bun, potrivește ceaunul, toarnă apă în ceaun și pune fierul toporului să fiarbă. Da' femeia ca femeia: numai ochi. „Da' ce faci acolo, omule?“ „Ia fac o supă de topor“. „I'auzi! Supă de topor? Mare

minune! Una ca aiasta n'am mai văzut!" Și stă și se uită femeia la comedie. Și unde zice: „Bine, omule, da' s'o mai văzut el supă fără sare?" „Dacă n'am!" zice omul. „Ei, iaca una! Ți-o da eu o leacă de sare". Și pune femeia sare în clocot. Mai stă ce mai stă: „Da' bine, măi omule, cine-o mai văzut supă fără buruiană?" „Dacă n'am!" zice omul. Și scoate femeia bunătate de buruiană și o pune în fier-tură. Și ba cu una, ba cu alta, i-o făcut femeia supă în toată legea, ba i-o mai dat și o bucată de malai... Mata, Coca Duduș, vrei casă. Ascultă-l pe amicul Sami: nu casă cu patru odăi mari și mai știu eu ce. Supă de topor, Coca Duduș.

Apoi Coca Duduș se înființă la Domnița.

— Pușa, vreau să mă fac om serios.

— Nu-i fi vrând cumva să te'nsori, flaimucule! Ești în stare! Auzi! Nici nu și-a isprăvit liceul și vrea însurătoare!

În mod normal, Coca Duduș s'ar fi abătut dela scopul urmărit, cedând pasiunii de-a se certa cu Domnița. De data aceasta însă, Coca Duduș își stăpâni firea, sau mai bine zis spulberă cu o interioară coadă de vulpe roiul de vorbe care începuse în el.

— Nu, Pușa, am venit să mă spovedesc mamei mele. Desigur că sunt un copil nesuferit, — glăsui Coca Duduș cu palmele în lături și umerii ridicați. Vorbesc prea mult...

— Ai mâncărime!

— Foarte bine spus: am mâncărime. Nu iau nimic în serios. Fumez...

— Cum?

— M'a luat gura pe dinainte. Din dorința de a irita sunt în stare să-mi atribui vicii pe care nu le am.

— Fariseule, uită-te la degetele tale.

— Sunt galbene... ca de tutun.

— Galbene de tutun, Sodom. De ce minți chiar pe mama ta?

— O mint chiar și pe mama mea! Cum să n'o mint dacă mă mint și pe mine! Sunt o natură complexă...

— Perversă!

— Nu-i de-ajuns, Pușa. Sunt o natură haotică. „Ante mare et terras et, quod tegit omnia Caelum, unus erat toto naturae vultus in orbe, quem dixere Chaos, rudis indigestaque moles...” Ai văzut, Pușa, cum recit ca apa din Metamorfозele lui Ovidiu, — o interpelă Duduș c'un mic zâmbet satisfăcut.

— Ești haotic? Ești năuc, zărghit...

— Sunt, Pușa, năuc, zărghit, zălud, trăsnit, șui, într'o ureche, într'un picior...

— Hoo!

— Sunt o problemă, Pușa. Problema omului. Ce e omul?

— Iar joci rolul lui Hamlet?

Intr'adevăr, Coca Duduș apăruse într'o zi cu evantai în fața musafirilor, fără ca nici căldura, nici muștele să-l justifice în mâna lui.

Vorbea când cu unii, când cu alții, însuflețit ca o fată după primul bal. Întrebat de Domnița asupra evantaiului, răspunsese: „Principele Hamlet cugeta c'un craniu în mână, iar pentru teatrul vorbelor avea drept cortină un evantai. Dacă-ai fi venit cu un craniu în mână, m'ați fi dat afară. Am ales deci evantaiul“.

— Nu joc nici-un rol, Pușa. Adică joc rolul meu. Ce e omul? Omul, Domniță, e lupta lui Dumnezeu cu haosul, incorporată în oglindirea unei conștiințe. Sunt eu o conștiință? Dubito, ergo cogito. Sunt, devreme ce mă întreb: cine sunt? Aida are privilegiul boeresc de-a fi alături de haos. Dacă Aida s'ar întreba pe ea însăși: Cine sunt? Și-ar răspunde distins: Sunt Aida Andronic Ceur Alcaz. Aida poate intra neîmpărtășită în împărăția cerurilor.

— Nu insulta, nemernicule, pe sora ta!

— O admir, Domniță, E Aida Andronic Ceur Alcaz cum o carte de vizită e un carton pe care e tipărit un nume și nu altul.

— Și ce dorești, mă rog, dela mama ta? Vrei s'o năucești?

— Vreau să mă ajuți să ies din haos. Tu care m'ai născut...

— Vorbește omeește.

— Pușa, Mui, Domniță, convinge-l pe Tătuța să-mi facă o colibă.

— Ai înnebunit?

— Vreau să mă reculeg, Pușa. Vreau să mă purific întru mine.

— În colibă?

— Vorba vine colibă! O căsuță modestă în fundul grădinei, lângă zidul singuratic...

— Bine, descreeratul, n'ai loc de-ajuns în casa mamei tale, în casa părinților tăi?

— Pușa, nu m'ai pătruns încă, dar numai inteligența ta incomparabilă și sufletul tău generos or să mă priceapă. Spune drept, Domniță, tu care ești și ai fost splendidă ca aștrii și impetuoasă ca furtunile, n'ai simțit tu nevoia să pleci din casa părinților tăi? I-adevărat, Pușa — n'o lăsă Coca Duduș să vorbească — tu aveai glasul. În glasul tău sufla gloria. Mă închin cu modestie și admirație în fața ta, dar spune: N'ai plecat tu din casa părintească?

— Am plecat să fac carieră. Dar tu?

— Adică, Pușa, ai plecat să te găsești pe tine în viață, între oameni străini. Acasă ce erai? Copilul părinților tăi. Abea la Paris, între necunoscuți, te-ai ilustrat devenind Tu. Acuma eu, fiul tău iubit. Ce sunt eu acasă? Coca Duduș. Ce e Coca Duduș? Fiul Domniței și al Tătuței. Adică un copil răsfățat care-și face de cap. Părinții, Domniță, atmosfera casei părintești, te constrâng să fii copil. Sugestie, autosugestie, reputație, toate acestea la un loc. O femeie reputată frumoasă e mai evident frumoasă decât una frumoasă pur și simplu. Toți suntem într-o măsură victimele sau eroii reputației noastre. Un copil e mult mai copil între aceia care-l știu, îl vor și îl văd copil, decât

Între străini. Omul nu se găsește decât dincolo de ai lui, fiindcă lângă aceștia e a lor; numai dincolo de ei devine al lui. Mă vezi tu pe mine, Pușa, în casa mea?

— Vai de casă! Vai de tine! Balamuc!

— Dece, Pușa? Nu vezi că mă confunzi? Coca Duduș pleacă de acasă — acesta, bine cunoscutul Coca Duduș — și intră peste drum în casa lui, unde nu-l așteaptă nimeni ca pe Coca Duduș. Casa aceea își așteaptă stăpânul. Stăpânul acela voi fi eu: un eu nebănuit nici chiar de mine, dar presimțit. Mă văd, Pușa, ordonat, echilibrat, cu răspunderi, cu obligații. Când mai am eu timp să fiu Coca Duduș? Lecturi edificatoare, meditații, gospodărie, învățătură. Simt cu melancolie, Pușa — vorbește Coca Duduș: observă cu ce sinceritate — că voi deveni un om serios. Ți-ar părea rău, Pușa?

— Vulpea vulpilor.

— Domnița Domnițelor.

Astfel, Coca Duduș-o câștigă pe Domnița.

— Andronic, Duduș nu mai e copil.

— Crezi?

— Sunt convinsă. Imi cunosc copilul, eu care i-am dat viață, eu care l-am crescut...

Când începeau tiradele Domniței, fața lui Andronic avea expresia celor care țin la distanță receptorul telefonului în care gâlgăie vorbele interlocutorului, privindu-l, nu ascultându-le.

— Așa dar, nu mai e copil, — epilogă Andronic vorbele Domniței, acceptându-le ca atare.

— Noi însă, continuă Domnița, aprobându-i concluzia, îl tratăm ca pe un copil. Ce e asta „Coca Duduș“ la vârsta lui?

— Eu îi spun Tudor, replică Andronic glacial.

— Dar îl tratezi ca pe Coca Duduș. Nu te-am văzut niciodată stând de vorbă cu el; îi faci numai observații.

— Nu le merită?

— Le merită. Și eu îl cert. Dar caut și să vorbesc cu el.

— Știu-știu...

— Ce știi-știi? îl înfruntă Domnița cu o mișcare de leu.

— V'aud!

— Mă auzi când îl cert. Nu e rușine ca o mamă să-și certe fiul pentru binele lui. Dar nu m'ai ascultat niciodată vorbind cu el: „Prince ne daigne...“, comentă Domnița cu zâmbet urzicat, făcând o largă reverență cu mâna.

— Și despre ce vorbiți?

— Despre om, despre viață, despre soartă. Copilul meu cugetă, își pune probleme, se frământă. Așa eram și eu, adăugă Domnița cu un vast oftat mândru, în stare să risipească un stol întreg de hulubi. Acum sunt doar o biată femeie singură, care-și pregătește sufletul pentru ceasul de apoi.

Domnița făcu semnul crucei cu evlavie.

Andronic Alcaz o asculta fără zâmbet, privind-și sever verigheta de pe deget.

— N'ai nimic de spus? îl încercă Domnița.

— Ascult.

— Te-am chemat să-ți cer ceva pentru copilul tău...

Ochii lui Andronic priveră atent buzele puternic fardate ale Domniței, așteptarea vorbelor lămuritoare depășind repulsia pentru cea dela care veneau.

— Vreau să-i faci o casă, răspică Domnița cu atâta putere vorbele încât parcă deveneau concrete, ponderabile, cu zid, ușă și ferestre, pe măsuta de pasiențe dintre ei, cu cărțile răspândite: rigi, fanți, dame, cupe, trefle, o adevărată mascaradă în miniatură răsturnată alături de doi uriași.

— O casă!? N'are casă?

— Tu care-ai fost diplomat cred că pricepi nuanțele? Casa lui, nu casa noastră.

— Coca Duduș! ricană Andronic.

— Parcă-i spuneai Tudor?

— Totuna. E vorba de cum e, nu de cum îl numesc eu.

— Tu știi cum e?

— Il văd.

— Vezi un aspect, Andronic, nu vezi substanța.

— Aspectul substanței, substanța aspectului. L-am definit chiar cu modul lui de a vorbi.

— Ai definit numai opinia ta despre el.

— Însfârșit, am cercat să-l definesc.

— Dar n'ai reușit.

Andronic tăcu.

— Vreau o casă pentru Duduș, reveni Domnița. Numai așa va deveni un om. Duduș nu-i un exemplar de serie. Nici eu n'am fost. Ai văzut doar: cu excepția lui Calistrat Troia, nici un profesor n'a putut să-i ție piept. De ce?

— Fiindcă n'are lege.

— Fiindcă nu acceptă legile altora. Rezultatul: învățând singur își trece examenele strălucit. E aceasta o experiență edificatoare: nu?

— Da-da, profund edificatoare!

— Poate că ești tu mai profund decât mine, Andronic. Orice-ai spune, băiatul învață singur și-și face datoria. Tu însă nu ești mulțumit de felul cum se poartă în casa ta.

— Dar nu-l dau afară, nici nu-l trimit, cum s'ar cuveni, într'o casă de corecție.

— Nu-i vorba de dat afară, nici de rest — cum îți vine? — căci mai sunt și eu. I-adevărat că trăesc ca o văduvă, dar tu nu ești încă văduv. Nu, Andronic? îl întrebă Domnița scenic, întinzând capul spre el cu o duioșie antropofagă.

Fața lui Andronic se congestionase; o vână i se sbătea pe tâmpile. În muțenia buzelor lui s'văcneau impulsii vulgare. Și nici asta nu i-o ierta Domniței. Parcă se molipsise dela ea, el care în viața lui nu-și pătase nici gândul, nici vorba cu expresii tari.

Dar deodată, cu un fel de desgust care se silea să fie obiectiv, gândul i se abătu dela

Domnița care continua, considerându-l pe fiul lor. Intr'adevăr așa era: copilul era și al lui. Oare nu se înșelase atribuindu-l în întregime Domniței? Copil, crescut în preajma ei, fusese replica ei; dar mai târziu?...

— ...E vorba de a găsi o soluție mai bună pentru el decât cea din casa părintească. Să fie el, la el acasă, legea lui. Să-și organizeze el singur viața, după ce-și va organiza casa.

— O casă costă scump...

Ochii Domniței străluciră, dar de îndată se încruntă, apostrofându-l ca în melodramă:

— Andronic! Tu n'ai bani? Tu?

— Sigur că nu sunt un om sărac! Dar oricum, să svârl bani pentru simple capricii?

— Andronic, tu care...

Gândul Domniței spunea: „Tu care crezi că ești...”

Dar vorba luă alt drum.

— ...tu care ești cumpăna dreptății, gândește-te o clipă: Cât te costă capriciile Aidei?

— E femeie, protestă Andronic din alt veac.

— Și eu sunt femeie, îi răspunse Domnița din același veac; și încă femeia ta. Ți-aduci aminte de când nu mi-ai mai oferit o floare?

Primea Domnița multe cadouri reci, dar flori, într'adevăr, nu mai primise din tinerețe.

— Repet, reveni Domnița; cât te costă Aida și cât Duduș? Cu banii cheltuiți în călătoriile din străinătate ai putea face un palat fiului tău. Nu-ți cer palat; o simplă casă.

— Unde?

— Aici, la noi, în fundul grădinei, lângă zid.

— Ce fel de casă?

— După gustul lui. N'ai grijă: e modest. Mi-a spus: vreau o colibă. Dar eu spun: o casă în care să poată intra și Andronic Ceur Alcaz fără să roșească.

— Vom vedea...

Numai că Domnița cunoștea semnificația moldovenească a expresiei dilatorii „vom vedea”, după care nu s'ascunde o meditație, ci numai panica de a lua o hotărîre. Toate ruinele Moldovei încep cu aceste vorbe fără viitor.

— Când pornim construcția? îl întrebă Domnița galeș, desmierdându-i mâna.

— Doar nu dau turcii! se apără Andronic și cu vorba și cu mâna, retrăgându-și-o, lăsând mâna Domniței pe pasiența risipită.

În privința banului însă, Domnița îl cunoștea pe Andronic tot așa de bine ca și Samuel Fișig. Andronic era strâns până la sgârcenie și larg până la risipă: alternativ. Bacșișurile lui la restaurantele din străinătate erau prin ciare; dar lefurile pe care le plătea slugilor erau stricte. Odinioară, cu femeile cheltuia banul cu ochii închiși; dar se uita prin ochelari de cămătar la banul vieții de toate zilele. De când îi albise barba, Aida, cineva dela Piatra-Neamț și călătoriile în străinătate erau singura direcție de revărsare largă a banului.

— Andronic, mi se pare că te înțeleg: te

gândești la liniștea ta. Construcția casei înseamnă pentru tine un sgomot cu care nu te împaci. Foarte bine: pleacă. Ia-o pe Aida și du-te în străinătate.

În totdeauna, plecările în străinătate — evadările — erau precedente de discuții dramatice.

Andronic sărută cu un fel de exuberanță spontană mâna Domniței, și după câteva zile plecă în Italia cu Aida, luând vaporul dela Constanța.

— I-am făcut și casă...

— Ai spus, Papa? îl întrebă Aida cu solici-tudine.

— Mă gândeam: i-am făcut și casă fratelui tău. Poate-poate...

— Lasă grijile Papa. Acum ești în vacanță.

Subt un cer albastru ca de Paști, o barbă albă și un voal alb fluturau alături de Mediterana, în vântul cu miros de floare, în timp ce la Vorniceni, lucrători și țărani, subt conducerea unui antreprenor ungur tocmnit de Fi-tig, construiau casa lui Coca Duduș.

— Imi huesc creerii, zmintitule! se văeta Domnița, aruncând căutături de tigru lui Coca Duduș. Unde-i liniștea mamei tale? Unde-i o-dihna mamei tale? Unde-i somnul mamei tale?

— Pușa, dar în timpul nopții numai greerii și somnul tău s'aud!

— Greerii din capul tău, năucule! Mi-ai rui-nat sănătatea. Imi sapi mormântul! Strânge-mă, Doamne! spunea Domnița cu brațele în cer.

În fiecare zi însă, Domnița venea cu alai printre aleele de trandafiri la „balamuc“. O fată îi ținea umbrela din spate, să n'o bată soarele; Madama Lența o ajuta din stânga, iar Coca Duduș din dreapta.

— Escorta Vasului Amiral! susura Coca Duduș.

Era un mare desmăț și o continuă veselie. Coca Duduș, îmbrăcat ca un lucrător, legat la cap cu o basma cu noduri, mâncând ostentativ mămăligă, ceapă, brânză iute și ardei verzi, cu picioarele goale în papuci, stătea de dimineată până seara între lucrători, dând câte o mână de ajutor, întrebând mereu cum și de ce, zăpăcind pe antreprenorul ungar cu teorii proprii atribuite unor arhitecți celebri: Verlaine, Baudelaire, La Fontaine. Cu mare pompă, îngropă la temelia casei o șuviță din părul Domniței, simbolizând:

— Jertfa mamei pentru fiul ei.

— Du-duș, — îl chiti Domnița.

— Pușa, pe crucea mea. O inimă am, ș'o mamă. Nimic nu se'nalță fără de jertfă. Vezi mănăstirea Argeș. Meșterul Manole însă era hăbăuc. Auzi? Să-și îngroape femeea! Un fir de păr ajunge: al Domniței.

— De ce nu i-ai cerut și lui tat-tău?

— Pușa, cum poți vorbi mata așa de barba Tătuței? Doar casa mea nu-i monument istoric!

Veneau oamenii de prin împrejurimi, ca la iarmaroc. Maestrul Troia era și el în permanență acolo, cu sticla de vin alături.

— Calule, du-te mai încolo, ai să-mi îmbeti casa!

Ii trimise cerul lui Coca Duduș zile aurii de soare. Era atâta parfum îndulcit de brad în văzduhul cald și tânăr că parcă undeva se coceau mari piersici, trimețând în vale unde bușuioace. Respirația cunoștea voluptatea adâncului.

În fiecare seară, la ceasul stelelor, țăranii aprindeau un foc în jurul căruia se aduna norodul; nu numai lucrătorii, dar și fetele dela curte, Maestrul Troia după ele, călugărul Alfeu, roș ca rugina, dela Schitul Vornicului, Fratele Ciubeică și alții. Coca Duduș sbura ca un liliac pe lângă pălălaia focului, împărțind vin în ulcele. Se chiurluiau până la cântec, nu mai mult. Apoi răsunau coruri conduse de Coca Duduș care răcnea și el amarnic.

Intr'o noapte, răsună din cerdacul Curții și glasul mare al Domniței, intrând și el în corul de lângă foc. Apoi târziu, după ce venea somnul, se încingeau broaștele iazului. Mirosea a iarbă crudă și a brad umed. Stelele, de-asupra zidului care înconjura Curtea Vornicului, aveau o sclipire țigănească în întunericul munților. Coca Duduș dormea afară pe un pat de campanie, învelit cu pled gros. Dar n'avea astâmpăr, interpelând mereu pe câte cineva.

— Calule, ai să devii centaur!

— Te-audă zeii, — răspundea Calul, dogit.

Dimineata, Coca Duduş își deşteptă oastea cu o trâmbiță de carton. Era iubit cu zâmbet de toți. Și'n sat și la bucătărie, numele lui intra ca soarele de primăvară, deşteptând o veselă privire'n sus.

— Coca Duduş, ai ajuns de-acu o personalitate populară. Poți să candidezi, îi spunea Domnul Fițig.

— Mă înalț în stima mea, răspundea Coca Duduş, privindu-și cu duioșie unghiile negre. Vezi, Domnule Fițig, numai mâinile cu unghii negre pot face fapte albe.

— Filosofic! Asta-i o vorbă de Huhăm! Coca Duduş, trece timpul și mă gândesc cu stimă și melancolie că acuș-acuș am să-ți spun Duduş.

— Sigur, și eu am să-ți spun Coca Sami: cu regret, Coane Sami.

— Coca Duduş, mata ești așa un fel de cucoană cu pălărie de pe vremea când eram eu cavaler și mă duceam la teatru în fotoliu de orchestră.

— Nu înțeleg de ce: „Cucoană cu pălărie?”

— Aici îi aici, Coca Duduş! Să stai la teatru, cot la cot, ca să zic așa, cu o cucoană de atunci, era un deliciu. Ce parfum! Ce forme! Ce matasă! Ce botine: cu nasturi! Ce inele! Ce mânuși: piele de Suedia! Lângă așa o cucoană te cuprindea o dulce beție și-ți venea să crezi că te cheamă Prințu-Cutare. Da' purtau cucoanele de-atunci niște pălării, și asta n'ar fi nimic,

da' aveau în pălării niște ace lungi și ascuțite până'n creierul vecinului. Le vedeam cu coada ochiului, îmi aduceam aminte de o istorie cu niște lănci, furci, sau alte instrumente sângeroase, și simțeam îndată că mă numesc Samuel Fișig la dispoziția Onor clientele.

În sfârșit, mult dorita casă apărură față în față cu cea părintească. Mai mult pavilion de vânătoare. O vastă scufă de șindrilă fumurie acoperea casa de bârne, alcătuită dintr'o sală de recepție, jos, pardosită cu cărămidă, din care o scară de stejar pornea spre catul de sus: patru odăi suprapuse celei de jos, fiecare cu balconul ei. Iar la intrare, Coca Duduș își făcuse o terasă împrejmuită cu trandafiri.

Domnița veni cu face-a-main, împodobită cu un șal brodat.

— Ce-i asta „C.D.“, îl întrebă ea observând placa de lemn de pe frontispiciu, cu-coarne de cerb, subț care se înlanțuiau cele două litere.

— C.D.? Coca Duduș, de pildă.

— De pildă?

— Sigur, Pușa. De ce n'ar însemna și casa diplomatului?

— Tu îi fi acela?

— De pildă, eu.

— Lasă-mă cu de pildă! scrâșni Domnița.

Și începu, chiar în fața pavilionului nelocuit, o ceartă bună, de casă nouă, între Domnița și Coca Duduș, căci sgomotul construcției încetând — dragul de el — trebuia să înceapă altul.

— Vine el tatu-tău! oftă Domnița.

Ochii lui Andronic se înapoiaseră din străinătate cu semne de întrebare. Examină casa fără reflecții, văzu socoteala ei, întunecat, cercetând cifră cu cifră, verificând amănunt cu amănunt.

— Analiză microscopică! șopti Coca Duduș lui Samuel Fițig.

— Tot îi bine că am ajuns la analiză!

Apoi Andronic îl chemă pe Coca Duduș la el în biurou, lăsându-l să stea în picioare.

Pe ferestrele înalte și boltite ale biuroului, se vedea țuguetura pavilionului, iar mai în fund, munții vineți sub cerul toamnei.

În acest birou, Coca Duduș nu ascultase decât parabole, sfaturi, sentințe și tăceri cumplite.

Și atunci ascultă dintâi o tăcere. Andronic parcă îl uitase, privind afară. Apoi brusc:

— Ești mulțumit?

„De ce-mi vine să-i vorbesc în hexametri?“ se întreabă Coca Duduș, gata să rânjească până la gingii.

— La ce te gândești? îl cercetă Andronic, văzând că nu-i răspunde.

— Da! se hotărî Coca Duduș. La poezie.

— Cum ai spus?

— Numai versul ar putea exprima recunoștința mea.

Niciodată Coca Duduș nu fusese atât de sincer cu tatăl lui, cu singura rezervă că în loc să spue „v'ar putea“, cum gândise, spuse

„ar putea“. Dacă întrebarea „ești mulțumit?“ i-ar fi pus-o Tătuța, Coca Duduș l-ar fi luat de gât și l-ar fi sărutat pe amândoi obraji. Dar în fața lui nu era decât Andronic Ceur Alcaz, abea întors din străinătate cu Aida Andronic Ceur Alcaz. Ii datora într'adevăr recunoștință; dar pe aceasta numai arta versului ar fi putut-o exprima.

Andronic se ridică brusc din fotoliu, ducându-se la fereastră. Priveliștea familiară ferestrei lui nu mai era aceeași. Intre munți și ochi se interpunea ca o scufă de paiată acoperișul casei de curând răsărită.

În spatele lui, un tumult de stridențe puneă stăpânire pe ființa lui Coca Duduș. Ii venea să rânjească, să dănțuiască deșuchiatică ca paparudele. Dar răbda, stăpânindu-se.

— Poți tu oare deveni un om? il interpelă deodată Andronic dela fereastră.

— Dar ce sunt?

— Un măscărici.

— O definiție? sau o insultă?

— Dacă nu ești în stare să înțelegi singur, e inutil să te lămuresc.

— Nu îndrăznesc să cred că fiul tatălui meu poate fi insultat în prezența tatei.

— Tu singur te insulti în fața tatălui tău.

— Și justa mânie a tatălui meu nu-l lovește pe netrebnic?

— Niciodată n'am ridicat mâna asupra ta.

— Fiindcă te-ai fi scoborit?

— Cum îți permiți să faci jocuri de cuvinte în fața mea?

— E modul meu de a vorbi.

— Și care e modul tău de a tăcea?

— Nu-mi permit să iau, neinvitat, locul tatei.

— Locul tatălui tău nu-l vei putea lua nici odată. E locul unui om.

— Aș putea ști dela tatăl meu ce e un om?

— Definițiile sunt specialitatea ta.

— Insulta sau definiția e un atribut al omului?

— Atribut al omului e demnitatea. Știi ce înseamnă?

— Mi se pare că e un nume sau un loc al tatei.

— De ce nu-i și-al tău?

— Sunt Coca Duduș! Cum spune poetul: „Mon verre n'est pas grand, mais je bois dans mon verre“.

— Vorbe! Nimic dedesubt! Teatrul! exclamă Andronic cu un dispreț suprem.

— Tata uită pe semne, într'un moment de iritare, că mama a fost actriță.

— Vrei să-mi faci și lecții?

— Tata nu poate învăța nimic dela mine, dar ar fi regretabil dacă mi-ași interzice să învăț anumite lucruri dela tata.

— N'ai dreptul să-ți judeci părinții.

— Am dreptul să plec?

— Când îți voi spune.

— Aștept.

Câtva timp Andronic se plimbă dealungul odăii, cu mâinile la spate. În răstimpuri se oprea, înțepându-și parcă ochii în vârful acoperișului casei lui Duduș.

— Bani svârliți în vânt! Nu meriți sacrificiile părinților tăi.

— Am dreptul să vorbesc.

— Poftim! Poftim! Să invit și slugile. Să ai public de-ajuns. Toată viața ta e un spectacol pentru alții. Nimic sincer, nimic autentic, totul e căutat, artificial, dorință de a epata, foame de aplauze...

— Și sete de ce?

— Răspunde-ți singur.

— De mama, — răspunse scurt Coca Duduș.

— Poftim, — îl liberă Andronic, arătându-i ușa.

Coca Duduș scobori treptele câte patru deodată, răsturnând scaune în drumul lui, trântind uși, izbucnind, fără să se anunțe altfel, în odaia Domniței.

— Nebunule, așa se intră la mama ta? Mi-a sărit inima din loc. În mormânt ai să mă vări...

— Spune, mamă, spune, judecă-mă, insultă-mă, vorbește. Mi-i poftă să mă cert cu cineva!

— Pacoste, ce-ai făcut?

— Am fost în audiență sus, — sări Coca Duduș drept în sus, arătând cu un deget suprem plafonul.

— Netrebnicule, ai fost capabil să-i mulțumești?

— Divino, n'am fost capabil să-i mulțumesc!

— Copil ingrat, Șodomă, viperă crescută la sânul meu...

Așezat turcește pe covor la picioarele ei, Coca Duduș zâmbea cu beatitudine, ca sufletul unui musulman ajuns în 'raiul cu munți de pilaf al lui Mahomed.

* * *

Incepu huruiala, bocăneala și tevatura mutatului lui Duduș.

Dintâi își duse mobilele din odaia lui și pe cele date de Domnița, cu flăcăi din sat, bucată cu bucată.

— Imi umblă guzganii prin cap! se văeta Domnița, pândindu-l pe Coca Duduș care „huia” în pod, căutând mereu „strictul necesar”.

De-acolo veneau sgomotele, scoborindu-se pe scară și pornind spre „Câ.Dâ.”, cum spuneau flăcăii, după indicațiile lui Coca Duduș, inițialelor „C.D.” de pe frontispiciul pavilionului. Pusese pe toți flăcăii să se descalțe, chipurile să nu turbure liniștea casei. Tot timpul, Coca Duduș viespuia printre ei, legat la cap cu o basma roșie, spunând mereu „ssst”, cu degetul pe buze, dar casa răsuna, și de câteori se răsturna câte ceva, Coca Duduș zâmbea pentru el și spunea: „Pardon!” cu glas de tunet: să-i audă toți intenția.

Pe pragul pavilionului aştepta Maestrul Troia, personalitate bine cunoscută de flăcăi, dela crâşma din Vorniceni; tolănit într'un fotoliu, cu sticla de vin alături, Maestrul lua în primire, scriind cugetări pe capacul unei cutii de pălării.

— Calule, ai căzut cloşcă!

— Cuget, mă Duduş! răspundea Calul, muind cu gest superb şi măreaţă eroare creionul bont în paharul cu vin.

Apoi Coca Duduş o vizită la bucătărie pe Madama Lenţa, interogând-o după cum urmează:

— Chère madame, où sont le jeunes filles?

— Les voici, mon Prince, à vos ordres.

Coca Duduş le rândui în front, după înălţime, numindu-le Cămilele Domniţei şi dându-le amănunţite instrucţiuni.

— Porneşte caravană!

Aşa vestea Coca Duduş, trecând înaintea convoiului de fete care-i cărăbăneau lucrurile intime, preţioase şi fragile în noua locuinţă. Câte şapte-opt în şir, fiecare cu câte ceva pe braţe şi în spate: hăinărit, albituri, şaluri, covoare, tablouri, cărţi...

Se muta efectiv, cu pasiune, dar parcă se juca de-a mutatul, descompunându-l cu dinadins şi voluptate în cât mai multe amănunte şi zile.

— Nebunule, apucatule şi zărghitule, geme podul de cufere şi geamandane şi tu chinueşti pe aceste biete copile!

— Voi biete copile, spuneți Domniței voastre cât sunteți de chinuite de netrebnicul ei fiu?

Ca melesteul în mămăligă, obrazul robust al fetelor se rotea în zâmbet auriu de soare.

Nimic în cufere, nimic în geamandane.

— Totul la vedere, Domniță.

Plecă și un cufăr de acasă, dar noaptea, fără să știe nimeni, dus cu mare taină de Coca Duduș în colaborare cu Maestrul Troia.

— Ce-ai pus, mă, în cufăr?

— Alcooluri măestre, Maestre!

— Taci, mă!

— Nu mă crezi?

— Cum să nu te cred, gură de aur!

În cufărul acesta însă Coca Duduș își transportă jucăriile rămase din copilărie.

Incolo totul era dus de fete. Spectacol pitoresc, evocând orientul. Treceau culori, glasure, glume și râsete printre aleile de trandafiri uscați de toamnă. Dacă vre-o fată uita ceva de care Coca Duduș își amintea abea la mijlocul drumului, întorcea tot convoiul, pocnind din biciul descoperit în pod, căuta, lua și iar pornea în fruntea monomului. Fără a creală, fără năduf, cu o voioșie de nuntă. Avea Coca Duduș darul de-a stârni în oameni simpli copilul. Munca alături de el, cu finalitatea Duduș, devenea joacă, pierzându-și posomorita seriozitate. Și el se juca, dar grav, convins, cu fervoare. Mutatul deveni un fel de balet burlesc al mutatului. Uneori Coca Duduș se oprea brusc, imobilizând convoiul.

— Unde mi-s izmenele?

I'ata din spatele lui se întorcea către cea din urmă:

— Unde-s izmenele lui Coca Duduș?

Și așa mai departe, din gură în gură, toată caravana devenea claviatura și gama cuvântului sfios. Și dacă nimeni nu-i dădea răspuns, Coca Duduș urla, înălțând spre cer brațe de profet:

— Unde-s izmenele mele?

— Huesc Carpații de izmenele tale! îi răspundea din cerdac, cu homerică mânie, glasul Domniței.

— Da' ce-s bucium izmenele mele? întreba în gura mare Coca Duduș.

Și fetele, mai-mai să scape din mâini calabalâcul.

Iar mutatul nu se mai isprăvea.

— Jupoi casa părinților tăi! Mai rău decât hunii.

— Vă las amintirea mea, Domniță. A fost odată un Duduș, și s'a fost dus ca un arcuș, cu dosu'n sus cu dosu'n sus. Și a rămas numai ponos, cu nasu'n jos, cu nasu'n jos.

În fiecare zi izbucneau alte dialoguri între Domnița și Duduș.

— Nu, tuna Domnița.

— Ecoul spune da, Domniță.

— Asta în ruptul capului nu ți-o dau!

— Domniță scumpă și adorată, mama zilelor mele bune, soarele meu, roua mea, grădina

mea de roze, cornul meu de abundență, ploaia mea de vară, curcubeul meu, Domniță, acordă fiului tău această ultimă favoare.

Ba o icoană, ba o pictură, ba un șal, ba un pled, ba un fotoliu, ba o masă, ba un trichel prețios, ba un șirag de chilimbar...

Cu un genunchi la pământ, Coca Duduș implora.

Domnița întorcea capul dinspre el, netrebnicul.

— Domniță, Matia-mu, Kera-mu, nu lăsa să răsunе în deșert glasul fiului tău, nu lăsa mâna lui întinsă să se usuce ca moaștele sfintei Paraschiva, dă-i lui din prea plinul inimii tale, căci și Domnul îți va da ție belșug în casă, împăcarea inimii și iertarea păcatelor.

— Scorpie, care păcate?

— Așa-i cântarea, Domniță.

— Slobozește-mi urechile de cântările tale cu glas de măgar!

— Domniță simfonică, rima serafimilor, altarul cântecelor, au nu auzi cum îmi rod pe lespezi vechii mei genunchi reumatici?

— Minți ca o hahaleră!

— Gură de aur, mint ca o hahaleră, numai ca s'aud violele glasului tău. Aveam doi genunchi, Domniță, dar acum am o sută, o mie, miliarde. Sunt numai genunchi, Domniță, la semet-neinduplecatele tale picioare.

— Cântă tu, cântă, huieste, sparge timpanul mamei tale, surzește-o, las-o fără auz, pune-o pe frigare...

— Slăvită Domniță cu glas de sirenă, de ce vorbești ca o mașteră?

— Mașteră ai spus? Mașteră sunt. Mașteră voi fi. Nu-ți dau nimic. Mașteră!

— Năprasnică vorbă în dulcele glas! Să fie oare cu puțință? Au nu m'au înșelat bătrânele mele urechi în care paianjenii și-au făcut cuibul?

— Mașteră!

— Inimă de mamă? Inimă de piatră! Sângera genunchii mei și inima mamei mele e mai rece decât privirea neuitatului meu tată!

— Nu-ți permit.

— Așa e cântecul, Domniță. Căci cine nu știe în munții Moldovei că privirea Tătuței e mai dulce decât mierea?

— Mă rog, mai ai mult?

— Domniță, cântecul meu e începutul celor fără de capăt. Vor cădea imperii, noroade se vor usca sub cruci, vor pieri cetăți, vor crește alte păduri, vor răsări alți munți și cântecul fiului tău va răsună prin spații constelate la picioarele mamei sale eterne. Aleluia! Aleluia! Aleluia! Blagoslovește Domniță pe robul și rapsodul tău.

Domnița ofta, scrâșnea și da robului și rapsodului ei.

— Ia-ți prada și du-te.

Iși lua prada, se ducea până la ușă și revenea:

— Pușa, știi ce înseamnă C.D.?

— Iar începi cu de pildă?

— Vorbesc serios, Puşa. Îţi spun o taină. C.D. înseamnă copilul Domniţei. Asta-i deviza inimii mele, asta-i deviza casei mele. Astfel!

— Şarpe, — ofta Domniţa cu inima ca rodia.

De când cu mutatul, Coca Duduş nu mai avea linişte. Mişcările lui erau zăpăcite ca sborul lăstunilor în preajma furtunii. Ochii îi străluceau, mereu în friguri. Vorbea gesticulând, dialogând cu el. Se scula în toi de noapte, ducându-se ca un somnambul la pavilion, numai ca să verifice un vis. Visa odăi şi mobile. Îşi mobila casa după visuri. În unele nopţi era tare ciudat Coca Duduş, singur în pavilion, cu o lampă de buzunar, aruncând făşii de lumină gălbui-albă, asupra jucăriilor lui. Le făcuse o odaie. Urşi de păslă chiori, maimuţe fără braţe, căprioare, cai cu tălpi de lemn, păpuşi infirme, pui de găină galbeni ca nişte caise cu lăbuţe de sârmă, soldaţi de plumb, trenuri de tinichea de mult deraiate, peşti de celuloid, — un adevărat azil de bătrâneţă al jucăriilor. Uneori mâna lui Coca Duduş — o mână cu unghii îndoelnice, dar fină ca o mână de arab — lua cu delicateţă câte o jucărie, privind-o lung, aplecat asupra ei. El o stricase în copilărie, pe vremea când spunea Aidei, Pinga. Urmele copilăriei lui erau în toate jucăriile ca semnele unei furtuni de odioară. Afară răsuna tăcerea munţilor şi ul-

timul scâncet al greerilor de toamnă. Toate jucăriile aveau nume. Trăiau în amintire ca greerii în noapte: singure. Stranii de singure. Un urs se numea Gu, o maimuță Hi, o capră Șu, nume care conveneau nevoii lui de-atunci de-a vorbi scurt, exclamativ. Pe atunci toată ființa lui avea sonoritatea unei exclamații.

Gu! Hil Șu!

Coca Duduș!

Era în tăcerea lui printre jucăriile stricate, acea pornire care în buzele lui Hamlet a devenit „Sărmane Yorik!”

Apoi închidea ușile, lua cheile și venea acasă: umbră.

De sus, Andronic îl văzu odată, luminat de lună, în halat, venind încet, cu spinarea aplecată, ca un om ostenit. Desigur, aventuri ancilare, gândi Andronic Ceaure Alcaz. Totul autoriza o astfel de interpretare: tinereța lui Duduș, pavilionul izolat, familiaritatea lui cu fetele din casă și mai cu seamă lipsa lui de demnitate. De-atunci, pavilionul lui Duduș căpătă în ochii lui Andronic o pată de felinar roșu, sporindu-i grijile de viitor și repulsia pentru fiul cabotinei. Fete însărcinate, avorturi sau bastarzi, scene cu țărani din sat, tocmeli impure: puah! Se deschidea parcă în viitor o gură de canal tocmai în aerul curat al Vornicenilor de odinioară. Rugată energic de Andronic, Aida plecă la Balcic unde era invitată de niște prieteni. Andronic dorea s'o vadă mă-

ritată cât mai curând, plecată dela Vorniceni pentru totdeauna, dincolo de căminul și numele Alcaz.

Mutatul lui Duduș nu se mai isprăvea. Cu caravana după el, mereu ducea ceva și încă ceva, schimba, prefăcea, aranja, grijea, murdărea, iar curăța. Incercă și sobele, făcând foc în toate.

— Arde!

Așa isbucni în odaia Domniței.

— Ce-a luat foc? sări Domnița.

— Ard lemnele în sobele mele! Pușa să vezi ce flăcări! Veverițe de aur în toate sobele!

— Veverițe în capul tău, parascovenie de om!

— Domniță, cinstește aurul sobelor mele cu azurul ochilor tăi.

O porni pe Domnița care se ridica tare greu de pe scaun, ducând-o pe cerdac. Până acolo. Mai departe nu acceptă Domnița să-și poarte azurul ochilor ei. Fluturau fumuri răsboinice sub cerul toamnei, dând o podoabă ca de Piele Roșie tichiei de șindrilă.

— Domniță, cântă cu glasul tău de cristal psalmul focurilor mele!

Domnița nu cântă, dar Coca Duduș improvizează dansul flăcărilor în fața Domniței și a slugilor adunate ca la Irozi. Luase din casă o eșarfă roșie de a Domniței, cu care se învăluise după ce-și scosese cămașa, rămânând numai în pantaloni, cu picioarele desculțe. Era mai mult decât o glumă, era un delir. Dansa

cum vorbea uneori, într'un fel de beție a ritmului. Și Domnița nu se putea opri să nu-l privească. Infloreau în el trandafirii vestejiți ai tinereții ei. Și ea, copil, dansa singură în fața oglinzii, cu trupul gol ca și glasul care-l întovărășea. Odinioară.

Intr'adevăr un dans al focului subț cerul toamnei.

„Odinioară“ devenea „acum“ în ochii de azur, opriți în timp.

Până când se deschise o fereastră de sus, până când răsări o barbă albă, până când un braț se întinse și un glas vorbi pentru Sodoma și Gomora:

— Ajunge!

Cu păr de aur în tumult, cu pieptul gol pe care sângera eșarfa ca o rană, Coca Duduș, fulgerat, se răsturnă la picioarele Domniței;

— Focul a adus iarnă!

Atât putu îngăima, gâfâind, cu pieptul numai hopuri, ud, strălucitor de soare tânăr.

Dar după câteva secunde numai de răsuflet, țâșni ascuțit ca un Hermes de subț șalul cu care îl acoperise Domnița, și cu brațul torță spre ferestrele de sus, spuse:

— Astfell răsturnându-și părul cu sfruntare.

Arsese prea mult; era la capătul puterilor.

— Mi se pare că sunt fericit.

Se trânti pe covor la picioarele ei, cu brațele în cruce.

— Nu mai știu cine sunt. Vidul fericirii a pogorît în mine. Aici odihnește robul lui Dumnezeu Duduș.

— Zici tu! Viermuiesc dracii în tine!

— Pace lor și pace tuturor. Adevăr zic ție, mamă, mi s'a spart oglinda.

— Care oglindă ai spart? sări Domnița care avea încă din tinereță o atât de mare cochetărie a oglinzilor încât numai de preț cumpăra.

— Oglinda din mine, Domniță. Oglinda cu lumânări. S'a spart cu mutatul.

— Ce tot îndrugi acolo verzi și uscate?

— S'a uscat oglinda. Domniță îți sărut gândul care mi-a dat vorba.

— Duduș! Ești beat!

— Ascultă, Domniță, povestea cu strigoi a oglinzii ...Sst! Oglinda, — începu Duduș cu glas de spovedanie.

Dar deodată se opri cu fața în cumpănă.

— Cum mă gândesc, iar începe. Domniță, fă semnul crucii asupra fiului tău.

— Nu lua în batjocură semnul crucii.

— Atunci dă-mi o palmă și ceartă-mă cu nerv.

— Na-ți semnul crucii: În numele Tatălui, al Fiului și-al Sfântului Duh. Amin!

— Amin!

Dar era ceasul vechi al lămpilor.

Coca Duduș stătea întins pe covor, cu fața în sus, brațele în lături și ochii închiși. Nici un creș nu mai era pe fața lui, nici un tic. O

liniște albă subț care dormeau ochii albaștri, cu umbre pe pleoape, duse lung de gene. Era frumos ca melancolia.

Ochii Domniței se umeziră. Căzuse brumă în inima ei.

— De ce mi-e frig? o întrebă el cu mirare copilărească, deschizând ochii.

Domnița îi privi ochii cu atenție: ardeau.

— Nu-i fi băut?

— Numai transparența apei, — cercă el să zâmbească.

Dar venea în el o neliniște, un zvon străin. Se stârnea din fundul ființei lui o suflare de frig, ca dintr'o fântână veche.

Se ridică într'o mână, adunându-se lângă Domnița, lăsându-și capul pe genunchii ei. Mult timp stătu așa.

Și deodată ochii lui sticloși văzură papucii lui Coca Duduș, care se duceau singuri printre aleele de trandafiri spre pavilion. Ninge. Rămâneau urme. Și papucii mergeau singuri.

— Mi-e frică... Ce-am spus? tresări el.

— De ce ți-e frică?

— Frig, nu frică. De ce?

Tremura.

— Tremur!

Domnița bătu din palme. Lența apărui.

— Repede un șal și termometrul.

Coca Duduș avea patruzeci de grade.

— Cât? întrebă el clănțănind subț șal, cu ochii spre termometrul din mâna Domniței.

— Asta e treaba mamei. Stai cuminte.

— Cuminte!

Astfel și cu această vorbă începă boala lui Coca Duduș.

PARTEA A DOUA

E tare ciudat s'auzi cântând singură vioara stranie care doarme în fundul ființei. Zile și nopți dearându-l, Domnița ascultă vorbele care munceau fața fără ochi a lui Duduș. Delirul lui avea vârsta copiilor. Cimitir, strigoi, draci, fantome: acestea erau vorbele sunate de adâncul lui. Uneori glumea, tot în delir. Un surâs ca umbra unei rândunele trecea pe fața lui când palidă, când roșie. Cum se trezea cerea mâna Domniței; o încheșta în mâna lui și se ducea cu ea din nou în neguri...

Curând veni crivățul uuind în sobe și la ferestre. Vornicenii albiră într-o singură noapte, văruiți năpraznic.

Andronic o chemă telegrafic pe Aida; sosi cu doctor dela București întâlnind la Vorniceni pe doctorul adus dela Piatra-Neamț. Făcură consult în biroul lui Andronic.

Doctorii puneau mari speranțe în tinereța lui Duduș, dar erau cam evazivi.

— Vom face tot ce trebue; restul, natura...

Andronic comandă și o infirmieră. Sosi cu întârziere din pricina viscolului, pecetluind prin prezența ei gravitatea cazului. Dar Duduș se rânji la ea, alungând-o cu mâna. Așa că tot Domnița, ajutată de Lența, îl veghea. Bolia

În etacul ei, în patul ei. Domnița își petrecea nopțile în fotoliu, la căpătâiul lui Duduș. Lampa ardea pe covor, cu flacără mică. Nimeni nu mai auzea gura Domniței. Nu articula decât vorbele strict necesare; încolo tăcea, cu candelă în ochi pentru copilul ei.

De mult, Vornicenii nu mai cunoscuseră o astfel de tăcere. Cei care vorbeau, vorbeau în șoaptă. Dar tăcerea venise singură, odată cu boala lui Duduș și cu veghea Domniței, recunoscută de Andronic: era tăcerea casei părintești. Prin ea își regăsea căminul strămoșesc, revenind parcă în el după o lungă absență. Se plimba singur prin odăi, cu mâinile la spate, întâlnindu-și amintirile. Se uita cu deamănuntul la mobile, la portrete, la cărțile din biblioteca mamei lui. Nu-și mai petrecea zilele închis în apartamentul de sus.

— Ești neliniștit, papa, îi spunea Aida, zâmbindu-i afectuos.

Toți ai casei, care-l întâlneau pe Andronic rătăcind prin odăi, gândeau la fel.

Câteva zile după ce aflară de boala lui Duduș, țăranii dela Vorniceni, înfruntând urgia viscolului, veniră să întrebe de Coca Duduș. Dar nu se mulțumiră cu informațiile dela bucătărie. Se adunară în fața casei și așteptară în viscol, neclintiți în cojoacele și căciulele lor, uitându-se la ferestrele casei. Erau aceiași de sute de ani, rămași în spațiu, dincolo de timp. Așa veneau odinioară cu plocon, de ziua tatălui

lui Andronic. Bătrânul nu-i primea în casă, din pricina covoarelor. Iși puneă șuba și căciula, eșind în cerdac. Le spunea câte-va cuvinte de mulțumire, porunca să li se aducă rachiul și intra în casă.

Și țărani și iarna dar parcă și aburul vorbelor părintești de-atunci, îl așteptau afară pe Andronic. Iși puse șuba și căciula, ieșind în cerdac. Țărani se descoperiră, rămânând în gerul curții boerești ca în biserică.

— Bună ziua, oameni buni.

— Săru'mâna, Mărite.

— Ce v'aduce la curte?

Un moșneag se desprinsese din grup, făcând un pas înainte.

— Am venit să întrebăm de Coca Duduș: cum o mai duce?

— Luptă cu boala, oftă Andronic.

— Să-l ție Cel de Sus, că ni-i stăpân bun și tare ni-i drag. I-o trimăs baba Ruxanda niște burueni de leac. Poftim, Mărite, — i le întinse moșul învelite într'o basma curată tivită cu mărgele albastre.

— Vă mulțumesc, oameni buni. Puteți pleca.

Tăcerea adusă de boala lui Duduș era transparentă gravă prin care ochii lui Andronic vedeau alt timp al Vornicenilor, când viața trecea cumpănită, potolită, fără stridente, masivă și solemnă.

În fiecare dimineață Andronic bătea încet la ușa etacului Domniței. I-o deschidea Lența,

ploconindu-se adânc. Intra în întunec. Fere-
strele erau oblonite. Ardea candela la icoana
Maicei Domnului. În sobă duduia focul. Coca
Duduș nu era decât o mână slabă cu degete
lungi și o compresă pe frunte în patul Dom-
niței.

Domnița, la căpătâiul lui, cu ochii tulburi de
nesomn și fața impietrită și nefardată, fără
inele, fără brățări, fără podoabe, avea o ma-
jestate de văduvă regească.

Andronic îi sărută mâna cu respect, înclinân-
du-se ceremonios.

Nu întreba nimic, dintr'un spirit de gravă
decentă. Vorbele erau de prisos. De altfel, nici
nu le avea. Numai formulele pot umple tă-
cerea în astfel de împrejurări. Stătea cu fruntea
aplecată și fața încordată, având în ținuta lui
acel accent special pe care-l au diplomații de
carieră când asistă, în ținută de rigoare, într'o
catedrală, la parastasul pentru moartea capului
încoronat al unei țări amice.

Așa murise și mama lui, în aceeași încăpere,
vegheată cu devotament de tatăl lui, care n'o
părăsise până'n clipa văduviei. Și atunci tă-
nărul Andronic bătea la ușă, intra în același
întunec luminat de candela icoanei, mergea
în vârful picioarelor, se oprea lângă tatăl lui
care ofta stăpânit, și stătea îndelung, solidar
de pe mal cu patul care plutea spre moarte.

Cel de-atunci venea în cel de-acum ca pe o
ușă deschisă acolo numai, veghind lângă ceva

care nu mai era nici Coca Duduș, nici amintirea mamei, ci mai de grabă un loc de reculegere al neamului Alcaz c'o surdă murmurare de prohod.

Apoi plecă încet, ca cel care și-a făcut o pioasă datorie. Un fumător și-ar fi aprins țigara în această clipă, trăgând cu voluptate mult doritul fum. Andronic însă nu fuma. Dar revedea casa liniștită c'o privire lungă, după care își relua plimbarea printre amintiri.

Cu fata lui nu se'ntâlnea decât la dejun, căci Aida trăia cu program. Atâtea ore de somn, exerciții de respirație și supleteă cu fereastra deschisă, bae, ceai cu pâne prăjită, plimbare pe orice vreme, lecturi multilaterale, toate urmărind cultivarea rațională, exerciții pentru degete pe un pian mut, vastă corespondență cotidiană cu prietenele din țară și străinătate. Aida nu se plictisea nicăeri și niciodată. Timpul ei, ca și gura ei perfectă, nu cunoștea diformarea căscatului.

Frumuseța Aidei avea acea autoritate jurisprudențială a tablourilor din muzee.

— Nu-i frumoasă ca Aida Alcaz, totuși...

Devenise o unitate de măsură estetică. Într'adevăr, n'avea nici un cusur. Frumuseță clasică. În așa măsură încât nimeni nu specifica un amănunt component al acestui tot. N'auzeai, de pildă, „Ochii Aidei Alcaz“, cu toate că erau verzi și mari cu gene negre; n'auzeai „Gura Aidei Alcaz“, cu toate că buzele ei a-

veau mult cântata croială. Frumuseța ei globală era atât de evidentă încât deși toți o recunoșteau, întrebuițându-o uneori ca argument oarecum, nu se mai ocupau de ea, lăsând-o parcă în seama specialiștilor, ca pe un monument istoric. Perfecțiunea ei o făcea exterioară vieții. Unanim admirată oriunde, nu deștepta pasiuni. Privirile bărbaților o respectau cu o admirată obiectivitate.

Cei care o vedeau pentru întâia oară, în lojă de pildă, întrebau îndată cine-i, de unde-i, dorind s'o mai vadă. Dar după ce o cunoșteau, rămâneau cu inima la alte femei, sau căutau altele. De asta, fetele și femeile doreau s'o aibă prietenă. Prezența ei împodobește și măgulea, fără să primejduiască. Un fel de „Hors-concours” feminin.

Samuel Fițig spunea astfel:

— Duduia Aid? Bre-bre! N'ai ochi de-ajuns să privești așa frumuseță extra! Ce folos! Toată lumea privește în vitrină așa un obiect de lux, dar nimeni nu intră să-l cumpere.

Aida însă nu suferea de această singurătate a inimii. Sufletul ei era mai presus de inimă. Admirația tuturor îi dădea o haină mai pură — și mai comodă — decât iubirea unuia. Numai că Aida confunda admirația bărbaților cu dragostea intimidată. În fiecare bărbat din preajma ei Aida descifra un îndrăgostit; ceea ce dădea Aidei, în raporturile cu bărbații, gingășia autoritară a unei surori de caritate care

trăește numai printre bolnavi aleși. Nici o cochetărie. Ea le știa taina. Numai ea. De unde, o duioșie de mamă pentru fiecare, egală însă pentru toți.

Cât despre căsătorie — dorea să aibă copii, cu jertfă, dintr'un sentiment al datoriei — nu se hotărîse încă: asupra faptului în sine, nu asupra bărbatului. Bărbatul era secundar în această problemă, subordonat dispoziției și momentului ales de ea. Intre orele programului ei zilnic și anual, nu vedea încă ora căsătoriei. Vornicenii îi dădeau griji și-i impuneau obligații. Aida își interzicea disprețul pentru ai ei: același nume. Dar nu-l stima decât pe tatăl ei. Se simțea fără rezerve fiica lui. Frumos — aveau același clasicism al trăsăturilor —, cultivat, inteligent, distins, elegant, sobru. Mintea ei accepta în așa măsură versiunea simetrică a lui Andronic, încât dacă nu i-ar fi fost fiică, l-ar fi luat de bărbat, chiar cu barbă albă. Lângă nici un bărbat nu se simțea în lume mai armonios Aida Alcaz decât alături de tatăl ei. Știa să mănânce, să vorbească, să comande, să impue.

Restul familiei dela Vorniceni nu solicita decât distanta compătimire a Aidei.

Domnița era o fatalitate; fratele ei, la fel. Se resemnase. Niciodată nu-și îngăduise s'o critice pe Domnița. Nici pe Duduș. Dacă Duduș nu s'ar fi numit Tudor Ceur Alcaz, Aida l-ar fi considerat ca pe un copil din flori ac-

ceptat la Vorniceni. Erau însă frați prin nume. Și numele Alcaz era pentru Aida o realitate mai puternică decât deșănțarea lui Duduș.

Dar nu putea să rămâie indiferentă alături de „tragedia“ tatălui ei. În dezacordul dintre Andronic și rest, Aida nu vedea o dramă, ci o tragedie. Aida nu întrebuința niciodată „vorbe mari“. Toate îi apăreau ca o vulgaritate. În contrast cu Domnița, prefera culori stinse și în îmbrăcăminte și în vocabular. Dar în gândurile ei, Aida nu se sfia. „Fastidios, enorm, tragic“ erau sonorități frecvente în vocabularul ei interior. Tragedia lui Andronic sporea și înobila admirația Aidei pentru el, dându-i un accent antic. Și sufletește nu deprecia faptul că era fiica unui om care suferă cu nobleță și bărbăție, fără să se plângă: „Fortiter in adversis“. Dar Aida își atribuia un rol în această tragedie, devenind cea-care-știe-și-pricepe, cea-care-alină-și-ușurează.

De când se înapoiase dela Balcic, își schimbase programul de viață, conformându-și-l împrejurărilor, fără să aibă aerul că face un sacrificiu.

Domnița se ocupa exclusiv de bolnav. Obiectiv, Aida blama această formă absurdă a devotamentului matern, care nu putea înlocui priceperea specializată a unei infirmiere. Dar pe deoparte nu se amesteca în ce n'o privea; iar subiectiv, nu-i părea rău să fie numai ea stăpână în casa Alcaz.

Luă deci cu autoritate locul Domniței în conducerea gospodăriei, punând ordine, rigoare și stil.

— Văleu! Văleu! Văleu! Mămucă! Parcă am intrat din nou la cătănie, se căina bucătarul țigan: hoț, risipitor și bețiv, dar mare și răsfățat meșter în ale frigării, cuptorului și tîngirilor.

— Merde! mormăia Madama Lența scuișcînd printre dinți, văzînd ce se petrece; dar acestea n'o atingeau decît principial, fiindcă ea aparținea Domniței, nerecunoscînd nici o altă autoritate.

Servitoarele căpătară, de cînd cu Aida, o noțiune intermediară între plutonier, stareță, și guvernanta englezoaică. Nu mai aveau dreptul să vorbească, să zâmbească, să-și facă semne. Domnița nu numai că nu se supăra, dar le și îndemna să nu stee ca „lumînarea de mort“.

— Ia răzi! spunea Domnița Asinetei Cînepă.

Buzele Asinetei sclipeau de lumină și obraji de gropițe. Râdea nu numai cu obrazul, dar și cu trupul, mlădiindu-și-l ca bătută de vînt: își dădea brațele îndărăt și capul pe spate, gata să sboare.

Acum se isprăvise. În frunte cu Asineta, toate trebuiau să execute cu evlavie ordinele Aidei, fiind numai ochi și urechi, căci Aida vorbea încet, fără să ridice glasul. Prin Samuel Fițig, Aida comandase o cusutoreasă pre-

cum și materialul necesar pentru uniformele fetelor: rochii negre cu fustă plisată, șorț alb, bonetă albă, pantofi negri, ciorapi negri.

— Măi, a dracului treabă! se scărpină în barbă bucătarul; mai să nu vă cunosc! Parcă v'o fatat odată pi tăti ghivolița!

Maestrul Calistrat Troia fu rugat cu fermă delicateță să respecte intimitatea reculegerii celor din sufragerie; deci, i se servea masa în odaie, cu un singur pahar de vin.

— Și p'asta, mă Duduș, tot în sănătatea ta îl beau, mama ei de viață! monologa Calul, ridicând paharul cu furie.

Numai după ce isprăvea cu ale gospodăriei, ocupându-se meticulos de toate amănuntele, Aida își petrecea restul dimineții consacrandu-se trupului și sufletului, cu o rigoare de „Fräulein“.

Înainte de dejun făcea o vizită bolnavului și mamei, interesându-se de fratele ei cu vorbele: „Cum a petrecut noaptea?“

Dar Domnița asculta mereu acea vioară stranie care doarme și uneori cântă singură din fundul ființei. Ca și Duduș și ea trăia într'un fel de somn greu care învăluia coșmarul trupului din pat, incorporându-l. Biologia mamă. Andronic, Aida, Vornicii erau dincolo de somnul Domniței.

Apoi începea în sufragerie dejunul în doi. Ii servea Asineta cu surâsul călugărit.

Andronic era deprins să mănânce singur cu

Aida, din străinătate. Dar la Vorniceni, cea-surile din străinătate erau culoarea altui cer. Numai cu ei doi însă, sufrageria Vorniceniilor era alta: izbăvită parcă. Glasul slugilor nu se mai auzea, nici râsul lor, când Coca Duduș își dădea drumul. Apoi odioasa „țigancă“ — așa o desemna Andronic pe Lența, evitând și mintal să-i articuleze numele — nu mai era acolo, intervenind în discuții, autorizată de interpelările Domniței și încurajată de râsul comensurilor.

După întâiul dejun în doi, fetele o luară în primire pe Asineta.

— Asineto, ce faci 'nealor? Zi...

— Na! Ce să faci? Mânâncă.

— Da' cum mânâncă?

— Cu dinții, răspunse Asineta, licărindu-și-i fraged între buzele roșii ca dulceața de pomușoară

— Nu ti fă proastă! Zi ci faci? Hai, Asineto, că dacă nu spui, ti gâdilim!

Inconjurată de degete care se ridicau amenințător, cu toată tinereța trupului înfiorată, Asineta șopti:

— Măi fete-hăi, nici nu-i auzi! Crezi că mânâncă în vis. Zău dacă nu-mi vine să spun...

Luă un glas popesc.

— ...Odihnește, Doamne, pe robii tăi.

Sunau fetele de răs, ca un cireș copt de vrăbii, răzbunându-se pe fructul oprit.

Intr'adevăr Andronic și Aida mâncaseră taci-

turni. Se consultau din ochi, se serveau unul pe altul, schimbând rare vorbe, atât de cufundaţi în armonia de-a tăcea în doi încât o lebădă s'ar fi putut prelinge printre ei ca pe o apă lină.

Tăceau şi când erau cu ceilalţi la masă, dar atunci erau surghiuniţi între străini. Acum erau în casa lor, la masa lor, întorşi în neamul lor.

Cu straele şi cu pieptănătura aceleia, Aida ar fi putut intra în rama portretului de pe părete, numindu-se Despina. Deseori, cu blagoslovenie visătoare, privirea lui Andronic cobora de pe portretul Despinei pe creştetul Aidei.

Sufrageria Vornicenilor era decorul unei piese istorice. Ferestrele, subt bolţi de lemn întunecat, avea înălţimea sfinţilor bizantini. Două sobe vaste, într'un capăt şi în celălalt, abea izbuteau să încălzească răceala de piatră veche a încăperei croită parcă pentru uriaşi ursuzi. Bufetul din fund domina posomorît ca o orgă închisă. Dintr'un capăt până'n celălalt, masa de stejar masiv înconjurată de scaunele cu spetează înaltă, purta o întipărire de sfat istoric între oameni cu bărbi arhaice. Deasupra mesei, un candelabru de fier cu lumânări atârna ca o ameninţare deasupra capetelor. Iar de jur împrejur, pe toţi păreţii, unul lângă altul, femei şi bărbaţi, Ceaur Alcazii, cu ochii deschişi, priveau.

— Fac spiritism în spatele nostru, spunea Duduş, rânjindu-se la ei.

Intr'adevăr, la ceasul lumânărilor, privirea lor te apăsa în spate. Îți venea uneori să întorci capul peste umăr, ca și cum în răceala încăperii ai fi simțit apropierea suflării lor moarte.

Domnița nu-și iubea „rudele de pe păreți”. Ea prefera oglinzile, tablourile viu colorate, șalurile. Dar portretele Alcazilor făceau parte din zid, ca în biserici, cu toate că erau pânze în rame. Nimeni n'ar fi cutezat să le alunge de pe zidul lor, lăsându-l gol, nici să le înlocuiască. Soborul răposaților Ceur Alcazi stătea acolo prin voința tradiției.

Andronic și Aida respirau însfârșit printre ai lor.

După câteva zile însă, Asineta adună pe fete în jurul ei, înfășurându-se în ele ca într'o haină de glumă și taină.

— Fetelor, am să vă spun oeva, da' sst!, făcu ea cu degetul pe gură.

— Sst!, făcură toate, foșnind ca vrăjitoarele din Macbeth.

— Au început să vorbească!

— I'auzi!

— Veniți încoace, porunci Asineta.

Desfăcându-și șorțul, și-l legă pe subt bărbie, făcându-și din el un fel de barbă. Apoi se așează pe un scaun, ținându-se tanțoș dreaptă.

— Eu sunt Măritul. Cine vrea s'o facă pe Duduia Aida?

Nu se găseau amatoare.

— Haide tu, Tomița, nu fii așa sfioasă.

Tomița Ochi-Albi avea ochi verzi, ca și Aida, numai că privea puținel încrucișat, „c'un ochi la slănină și altul la făină”.

Impinsă de fate, Tomița se așeză în fața Asinetei, luând rolul Aidei.

Asineta își mângâie barba cu o mișcare luată dela mulsul vacilor.

— Aida, îți aduci aminte de plimbarea noastră la capre?

— Da'când o fost 'nealor la capre?

— Măi, fă proastă! protestă Asineta. Capre de mare, măi!

— Zi tu, că eu nu știu! se apără Tomița.

— Nu ești bună de ni'ca! Măi fetelor, ascultați: s'o plimbat Măritul și Duduia Aida cu barca la capre!

— Aieste-s de-a tăli! protestară fetele, trăgând-o de barba șorțului.

— Zău, măi! Să-mi sară ochii pe plită!

Fusese vorba de insula Capri.

Incepeau dialogurile în sufragerie, pe măsură ce se îndepărta amintirea sgomotului celorlalti. Mesele nu mai erau o corvadă: deveneau o bucurie împărtășită.

Cu excepția clipelor de gravă și sinceră reculegere din etacul Domniței, zilele dela Vornicenii inseninau sufletul lui Andronic așa cum numai lunile petrecute în străinătate izbutiseră până atunci. Impietrirea feței lui se îndulcise până la zâmbet. Se imprimăvăra în contrast

cu ferestrele gerului și viscolului. Ar fi vrut să ofere cuiva dela Piatra-Neamț violete de Parma.

Dar fruntea doctorilor nu se descrețea. Îi costau o avere pe Andronic. Plătea însă fără murmur, provocând oricum mirarea lui Samuel Fițig care-i aducea dela București, Iași și Piatra-Neamț știindu-le prețul: justificat și de fama lor și de greutatea drumului și de reputata avere a neamului Alcaz.

— Plătim princiar, spunea Samuel Fițig la cafea. O plăcere să fii doctor! Călătorești în șliping, te plimbi cu sania, deschizi ușa, te uiți la termometru, ascuți în piept, dai din cap, mănânci și bei bine și primești în numerar prețul unei blăni de astrahan. Mă rog, da' ce-ai vândut? Da' cine-o cumpărat? Cine poate ști! Se vede numai prețul. Hee, ofta Samuel Fițig, de ce nu m'ai făcut, mamă, doctor sau cocotă la casa boerească?

— Lasă, coane Sami, nu te plânge, că te'n-vârți bine!

— Mă'nvart? Ciupesc și eu ca vrabia ce rămâne dela așa armăsari de lux!

Și doctorii erau intimidați de solemnitatea sufrageriei dela Vorniceni. La masă, Andronic și Aida păreau că aparțin portretelor de pe pereți, nu vieții de toate zilele. Frumoși, glacial distinși, mai mult tăceau, părând că acordă o binevoitoare audiență vorbelor celorlalți. Nici unul, nici altul, n'aveau acea anxietate caracte-

ristică rudelor celor gravi bolnavi, care creează un raport de deferență interogativă dela ei la medicii curanți. Căci deși plătit, doctorul nu e negustorul unei marfe evidente, ci mai cu seamă deținătorul unor taine proiectate în viitor. El știe dacă drumul bolnavului e spre viață sau spre moarte. În sufrageria casei Alcaz însă, doctorii își pierdeau acest prestigiu, suferindu-l în schimb ei pe al amfitionilor, ceeace îi obliga mimetic la o distincțiune care le micșora pofta de mâncare și plăcerea digestiei cu anecdote. Eșeau din sufragerie ca dintr'un frac istovitor.

Pecetea Alcaz devenea din ce în ce mai răspicat reliefată la Vorniceni.

Coca Duduș nu mai era decât o amintire. Iar Domnița parcă se călugărise undeva la o mănăstire, pentru ispășirea păcatelor, căpătând astfel un fel de demnitate. Iși pierduse realitatea și în casă și mai cu seamă în nervii lui Andronic. Din care pricină, de câte ori intra în odaia bolnavului, Andronic săruta fără efort mâna umbrei de acolo, uitând trecutul. Cel din pat nu mai era Duduș de până atunci; devenise altcineva, un bolnav tânăr cu față de mucenic, pleoape pentru care și genele erau povară, și mâni de supremă împărțășanie. Buzele îi albișeră. Domnița mereu i le ștergea cu apă amestecată cu glicerină. Amintiri străvechi, de pe vremea năframei Sfintei Veronica, pluteau în preajma mamei alături de fiul ei stins.

Andronic pleca de acolo cu sentimentul că e inobilat.

Pentru întâia oară, grupul acesta, mamă-fiu, avea o astfel de răsfrângere în el: estetică.

Se simțea împăcat. Banii lui luptau vărsându-și sângele, pentru sănătatea copilului. Iși făcea datoria de tată cu plenitudine și discreție. Nu spusese nici Aidei cât îl costă boala lui Duduș. În fiecare zi, de două ori, dimineața și seara se ducea în camera bolnavului. I-adevărat că'n timpul zilei sufletul lui era vecin nu cu veselia, dar cu acea stare de zâmbet pe care ți-o dă vidul liric al primăverii. Dar nimic exterior nu exprima această dispoziție. Nici o ureche a casei n'ar fi putut auzi o vorbă de-a lui Andronic incompatibilă cu situația lui de tată îngrijorat. Discuțiile cu Aida, pe margina amintirilor din străinătate, erau o carte răsfoită ca să mai uiți de griji.

Așa că noaptea, și îngerii ar fi putut să sboare lung, cu aripile tot atât de albe, prin somnul tatălui cu barbă albă.

— Domniță...

Nu mai cânta acea vioară stranie din fundul ființei; Domnița auzi un glas aproape uitat.

— ...vreau să fumez.

Coca Duduș respiră adânc. Vorbele îl oste-neau ca un urcuș abrupt.

— În buzunarul pantalonilor.

Cu mâna ei, Domnița îi puse în gură o țigaretă Gold-Flake.

— Pușa, vorbi Duduș după primul fum, nu-ți stă bine când ești slabă.

— Să nu te simtă Tătuța fumând.

— Poftim.

Îi dădu amețit, cu mișcări dibuitoare de moșneag, țigara abea începută.

Domnița o trecu Lenței, făcându-i semn s'o arunce în sobă. Dar Lența o fumă lacom în odaia de alături.

Treptat ochii lui Duduș se sileau să rămâe deschiși. Privea prin odaie.

— Lența, dă-mi o muscă, șopti el într-o zi.

Lența se uită întrebător la Domnița, crezând că iar vorbește fără șir.

— Caută-i, Lența, o muscă, porunci Domnița, ridicând puțin glasul.

— De unde să scot eu muscă, Domniță?

— Din pământ să mi-o scoți, — vorbi glasul Domniței: cel adevărat.

Coca Duduș închise un ochi, privind a zâmbet cu celălalt.

Dar Andronic îl găsea mereu dormind. Și Aida.

Urechile lui Coca Duduș ascultau, dar nu auzeau decât ponderea unor prezențe străine de duhul odăii. Și nu-și ridica pleoapele. Sufletul lui nu-și recăpătase vechea dimensiune. Mic și pueril ca o veveriță, stătea la pândă,

distrându-se cu ce putea apuca. Fugea de Andronic și de Aida. Nu putea lupta: încă.

Intr'o zi, Coca Duduș își ridică mâinile, inspectându-le. Strâmbă din nas. Apoi se uită lung la Domnița.

— Lasă că te faci sănătos, oftă Domnița. Doctorii incuviințară o alimentare ușoară.

— Hai spune de ce ți-i poftă? îl cercetă Domnița după un lung pomelnic la care Coca Duduș răspundea negativ și elegiac ca o Damă cu Camelii. Hai, Duduș, spune de ce ți-i poftă.

— Mi-i dor de-o ceartă bună, Domniță.

Mințea, ca să-i facă plăcere Pușei.

Așa începu convalescența lui Coca Duduș: cu gândul la Domnița.

Dintâi intră Domnița cu toate inelele pe degete, cu brățări, șirag la gât, cu dresuri pe obraji, părul pieptănat în sus, împodobit de un pieptene cu străluciri; în urma Domniței, Lența și Maestrul Calistrat Troia.

— Asineto da'unde mi-s fetele? întrebă Domnița, luându-și locul în capul mesei din sufragerie.

Știa tot Domnița, căci gura Madamei Lența o pusese la curent în zilele din urmă, pe românește și pe franțuzește, cu toate schimbările, dar Domniței îi plăcea dialogul cu spectatori.

Asineta, devenită subretă prin costum și călugăriță prin mimică, plecă genele.

— Da' unde ți-i muzicuța, Asineto!

— Fetele stau la bucătărie, numai eu servesc, îngăimă Asineta cu ochii la Aida.

— S'au boerit în lipsa mea, scrâșni Domnița. Ia adă-le la treabă... Nu v'a fost urât singuri? se adresează Domnița lui Andronic și Aidei, în timp ce Asineta pornea cu veste zâmvitoare la bucătărie, sărind într'un picior și pocnind din palme.

— Vă cheamă Domnița.

— Slavă ție Doamne, mare-i mila Ta! se cruci bucătarul.

— Hai-hai, ce stați ca proastele la ușă? le mână glasul Domniței, văzându-le cum se'mbulzeau ca'n prag străin.

Desvătate de sufragerie, se înșiraseră în fața ușii, cot la cot.

— Bonețele, pestelcuțe, colțuni boerești! începu glasul Domniței, urzicându-le. Și mă rog, după cine sunteți în doliu? Ia să nu vă mai văd cu fustă neagră și comanac pe cap! Lipsiți din ochii mei! Acuș să vă văd îmbrăcate cum trebuie, că de nu vă tund pe toate până la piele!

Și cât ai aplauda, fetele Domniței se și înapoiară în straiul lor de-acasă dând o veselie de ouă de Paști sufrageriei. Apoi, în timpul mesei, Domnița le luă în primire pe fiecare, întrebându-le de-acasă, de frați, de surori, de vaci, de scroafe... Căci Domnița cu toate că nu se mișca decât cel mult prin grădina de trandafiri, știa

și toaca'n cer a Vornicenilor ca o cumătră de-acolo.

Andronic își reluu tăcerea, după o scurtă încruntare.

Aida își reluu tăcerea, după o imperceptibilă subțiere a buzelor.

Iar Domnița își reluu locul pur și simplu.

Se înțelege că devreme ce Domnița venea în sufragerie însemna că în etac nu mai era nimeni decât zâmbetul icoanei. Intr'adevăr, Duduș fusese mutat în odaia lui, învelit în pleduri, dūs pe brațe de Maestrul Troia. După indicațiile doctorilor trebuia să mai stea în pat, orice efort fiindu-i interzis. La căpătâi avea un raft întreg ticsit de medicamente.

— Poticărie! spunea Duduș cu intonația pe care românii o dau cuvântului porcărie.

Căldură egală, aer curat, liniște, somn, medicamentare riguroasă, supraalimentare, supra-vegherea temperaturii.

— Vă salut cu stimă, respect și mare satisfacție, Coca Duduș, — își făcu intrarea Samuel Fițig, primul vizitator acceptat de Domnița.

Coca Duduș îl privi cu'n ochi, deprindere de la sfârșitul bolii.

— Tare te-ai îngrășat, coane Sami!

— Primesc cu satisfacție un astfel de compliment ebraic. Da' nu-l merit, Coca Duduș.

Sami avea invariabil silueta țărului în redingota lui cenușie.

— Coane Sami, da' eu merit să-mi spui că arăt ca o floare?

— De ce nu? Da' am spus?

— Am spus eu ca să nu mai spui mata.

— Coca Duduș, n'arăți ca o floare, da' ești o grădină. Dă-mi voe să te respir cu deliciu.

— Coane Sami, simt că-mi dai culori în obraz.

— Și mata, Coca Duduș, aur în inimă.

După aceste preliminarii, Samuel Fițig se așează pe scaun la picioarele patului, cu fața spre Duduș.

— Coca Duduș! Coca Duduș! Așa mi-i de bine c'ași fuma o țigară!

— Englezească, adăugă afirmativ Coca Duduș, oferindu-i din cutia galbenă de țigarete Gold-Flake.

— Coca Duduș, dă-mi voe să păstrez în buzunarul dela jiletcă acest distins suvenir și dă-mi voe să fac economie de o țigară din tabachera mea.

— Fumează, coane Sami, nu te jena, ești la mine.

— Sigur că-s la mata și nu la mine, da' fumul lui Sami intră cu supărare pe nasul Domniței. Și nu-i mai bine să fac economie de tutun decât risipă de supărare? Filosofală vorbă! Coca Duduș, când am timp pot spune că m'ascult cu plăcere. Da' ai să-mi spui mata:

„Amice Sami, ai devenit de-acu un orator? Tu spui „tu ascultă!“ Ş'am să-ţi răspund, Coca „Adecă dece să nu vorbească Sami şi Duduş pentru urechile lui? Poate că nu-s deajuns de urâte? Cine vine în vizită la aşa urechi? Numai cine are interes. Da' când aud urechile lui Sami aşa vorbe filosofale şi desinteresate, spun ele: „Iaca ne-am căpătăuit şi noi cu o lecţie de zestre. Poate că tot are să ne ia cineva...“ Coca Duduş, adăugă Sami, dacă te obosesc, aştept să mă iei de ureche şi să mă dai afară.

— Coane Sami...

— Pardon cu respect, mata nu trebuie să vorbeşti. Renunţ cu respect la aşa un răspuns delicios. Da' ce pot face? De ce l-a lăsat Domniţa pe amicul Sami la Coca Duduş? Fiindcă Domniţa ştie că amicul Sami când vine în vizită poate vorbi şi singur de pe toate scaunele. Coca Duduş, este mă rog, o cucoană mare şi grasă, parcă nici n'are oase, cu toţi dinţii din gură acoperiţi cu aur, care se cheamă Madama Tăcere. Nu deschide gura să vorbească. Îşi arată numai dinţii. Fără să bată la uşă, vine la om acasă cu toate neamurile ei şi stă la masă şi stă în salon şi se culcă în pat şi se uită la fereastră şi încuie uşa şi nu mai pleacă. Parcă ea e proprietară cu paianjeni cu tot şi tu eşti numai chiriaş cu rata neplătită. Şi dacă vede omul aşa pacoste'n casă, îşi ia pălăria şi pleacă. Cască gura pe stradă, se duce la cinematograf, la cafenea, la club, dă din mâni

și din picioare, consumă, cheltuește, caută amici și chiar dacă nu-i găsește, pretinde că i-o găsit și stă cu oricine numai acasă să nu stee. Da' când intră Sami într'o casă, Madama Tăcere se uită pe fereastră și chiar dacă toarnă cu cofa, tot pleacă. Ei, madam? Nu răspunde. Ce să faci? N'are Sami succes la așa o damă nobilă!

— Coane Sami...

— Parcă atâta n'ajunge, Coca Duduș, îi luă Sami vorba din gură. Sami vorbește ca o moară stricată și nu spune nimic; Coca Duduș spune numai „Coane Sami” și Sami simte că parc'o băut Cotnar din pivniță boerească. Apropo, Coca Duduș l-am văzut mai vesel pe Maestrul Troia. Când erai mata în pat parcă el era bolnav. „Suferi de ficat, Maestre?” l-am întrebat. Nu mi-a răspuns. Ș'atunci am înțeles că Maestrul suferă din inimă rea. Parcă-l dureau măselele'n gură, așa un aer avea! Și cum să n'aibă stricăciune de inimă? Singurul elev preferat al Maestrului, bolnav, și pentru așa o mare durere două pahare de vin pe zi! Ce să'neci? Unde? În ce? Cum să n'aibă dreptate setea așa unui Maestru îndurerat? Da' cum să n'aibă dreptate Duduia Aid când l-o pus pe Maestru la porție de vin? Înțeleaptă Duduia Aid! Are inimă înțeleaptă! Înțeapă de înțeleaptă ce-i! Nu te supăra, Coca Duduș pe Duduia Aid — văd depe ochii matale că-ți vine să vorbești —, c'o dat Dumnezeu de s'o făcut

sănătos Coca Duduș și s'o'ntors Domnița la stăpânire. Plouă vinul fără de cortel în gura Maestrului Troia. Am avut deosebita cinste să-l miros înainte de-a intra la mata. Ce buchet! Pivnița Vornicenilor! Mi-am adus aminte cu plăcere. Aproape c'o uitasem. I-am dat bună ziua Maestrului Troia. S'a uitat așa de frumos la mine că parcă nu mai eram Sami simplu, ci Sami & Comp. Văd, Coca Duduș, cu mare satisfacție că am onoarea să te distrez. Citesc în ochii matale ca'n buzunarul Tătuței!

Domnul Fițig se scarpină simbolic.

Duduș zâmbi.

— E mare plăcere ca un bolnav să aibă un tată ca Tătuța. Tot bolnav să fii! Niciun doctor n'o plecat cu mâna goală. Tot doctor să fii. Coca Duduș, drept să-ți spun, tare m'am săturat de doctorii matale. Nu-mi place să văd așa tigri cu termometru. Du-te, Sami, la București; du-te, Sami, la Iași; du-te, Sami, la Piatra. Pentru ce, mă rog? După Doctor, Sami. Of-of-of, pardon, Coca Duduș, că oftez în loc să strănut, da' cum să nu oftez după așa o afacere! Când stai de vorbă cu un doctor parcă vorbești la telefon cu sicriul tău. Ce știe prostul de Sami? El, dacă-i iese un coș pe nas, zice: tot îi bine c'o evacuat singur fără portărei. Da' dacă se'ntâlnește un doctor cu coșul lui Sami, el se uită lung de tot la coș și după aceea lung de tot la Sami, dă din cap filosofal, și Sami se întreabă: Vai de mine și de mine, nu

cumva oi fi având cancer? Hai să mă duc la doctor. „Ce-i asta, Domnule Doctor?” Stă, vede cu vată'n alcool, gândește cu diplomă și spune: „Domnule Sami, ai un coș”. „Mi-ai luat o piatră depe inimă Domnule Doctor. Ce-ți dă-torez?” Crezi mata că-mi cere pentru coș? Nuu! Imi cere pentru piatră. Și când mă duc, Coca Dăduș, cu coșul pe nas, și când mă gândesc ce prost am fost să plătesc așa un onorar, altă piatră-mi cade pe inimă. Cum să nu te'mbolnă-vești dacă te duci la doctor? Da' cum să nu te duci la doctor dacă te 'mbolnăvești? Coca Du-duș, ascultă-l pe Sami: să știi că ai o sănătate de fier dac'ai scăpat de boală cu doctori... Iaca a venit și Madama Lența, pariziana noastră dela Vorniceni.

— Cucoane, vine Domnița. Ai stat deajuns, vorbi Lența cu un glas care la telefon ar fi provocat răspunsul: da, domnule.

— Mă'nchin cu recunoștință în fața Domniței, se'nclină Samuel Fițig văzând-o pe Domnița.

— Nu miroase a tutun? se întrebă Domnița, aspirând cu nări zmeești aerul odăii.

— Miroase, Pușa? șopti Duduș, cruțându-și glasul.

— Răspunde, Fițig, se încruntă Domnița.

— Mata nu-l știi, Domniță, pe Coca Duduș? Parcă-i pare rău să spue că n'o fumat, fiindcă n'o fumat. Dar dacă ar fi fumat îi părea bine să spue că n'o fumat, fiindcă fumase.

— Fițig, vorbește românește!

— Domniță, și pe franțuzește și pe turcește și pe englezește am să spun cu turnul lui Babel că nimeni n'o fumat.

— Și ce-ați făcut, mă rog?

— Ce să facem? Recital Sami! De când nu mai cântă Domnița, toată lumea doarme la Operă! Poate spune și Coca Duduș...

*

Era o mare sleire în Coca Duduș. Trupul nu se deșteptase din deprinderea somnului lung. Ca o barcă uitată pe nisip, stătea în lenea uscată a oaselor. Mușchii nu mai aveau resort. După cel mai mic efort nădușea ca după fugă. Nu mai avea nici gesturile, nici ritmul lui Coca Duduș. Amintirea propriilor lui mișcări se deștepta parcă numai în memorie, localizată acolo, ca ceva din tinereță, trupul actual având alt ritm: al unei îmbătrâniri resemnate. Se gândea uneori la el, cel de dinainte, ca la altcineva, văzându-se exterior și din exterior, prin scene și mișcări, sufletul aceluia ne mai suprapunându-se sufletului acestuia. Boala îi apărea ca un somn cu visuri și ca o vârstă intermediară între cel de-atunci, tânărul, și cel de-acum, îmbătrânitul. Mânile lui, pe care le vedea mereu, erau mâni de moșneag. Piele palidă și uscată cu sânge apos și oase inerte. Mânile lui parcă așteptau pe pat

sărutarea nepoților după testament și împărțanie. Mai cu seamă mânilor îl obsedau, mereu prezente în fața ochilor. Avea și pudoarea lor, căci prima lui impulsie față de vizitatori era de-a și le acoperi, dar și lenea, sfortării de-a și le trage subț plapumă. Le lăsa deci afară ca pe o nuditate penibilă. Așa se resemnează și cei care au rău de mare de-a deveni spectacolul celorlalți.

Și sufletește se accepta așa cum se găsisese după boală, fiindu-i lene să mai fie și altfel. Nu mai avea aceeași viteză. Un gând de-atunci, din vremea sănătății, reconstituit acum, îl ostenea ca o stradă de oraș când vii dela mânăstire, — apărându-i ca o ispravă a altuia. Rareori, când se gândea la propriile lui întâmplări, parcă și le recita, silabisându-le, având nevoie de o juxta ca să le înțeleagă. Renunța. Incepea și lăsa.

Se gândise, cu o surdă svăcnire de inimă la C.D. Dar drumul fizic până la casa nouă și scara care despărțea odaia de jos de cele de sus, unde-și făcuse dormitorul — tot la pat se dusesese gândul — îl ostenise în așa măsură încât nu mai văzuse în jucăria fostei bucurii decât efortul, cazna, restul mistuindu-se fad.

Sufletul lui devenea spectativ. Chiar și această poftă de-a avea și auzi pe alții o avea debil; dar o avea. Dorea să fie distrat, fără să mai aibă puterea de-a provoca această distracție. Alții să tragă sforile păpușilor, el

nemaiavând inițiativa, nici îndemnarea. Simțea deci nevoia de oameni în jurul lui, dar care să nu-i aducă prezențe cu surdina în odaia de convalescent, ci dimpotrivă, viața lor și altora, stufos. Domnița nu numai că nu-i îndeștula această nevoie, dar i-o și contrazicea, ostenindu-l nervos, crispându-l.

Când Domnița întârzia „dincolo” — dincolo era formula comod generică a lumii celorlalți: din casă, dela moșie, din sat, din lume —, Coca Duduș îndată trimetea iscoadă:

— Lența, ia vezi...

Lența pornea imediat, fuma o țigară, bea o cafea, bătea o pasiență și se 'ntorcea. Coca Duduș o puna să-i istorisească tot ce văzuse și auzise, cu deamănuntul. Gura Lenței nu mai tăcea. O cunoștea și pe Domnița și Vornicenii și pe Coca Duduș. Iar minciuna fabulativă n'avea secrete pentru Lența.

— Lența! o interpela uneori prepuelnic Coca Duduș.

— Parole d'honneur, mon Prince. Rien que la vérité. Ș'atunci, cum zisei...

Și dăi!

Dar lângă el, Domnița nu mai „suna”. Cu toată amploarea ei fizică Domnița fusese pentru Coca Duduș un verb: acțiune. Acum devenise un substantiv: mamă. Nimic dela Duduș n'o mai irita. Această pasivitate substantivală îi apărea și ca un fel de trădare lui Duduș. De ce nu binevoia Domnița să-i dea măcar iluzia

că e tot el? Cum îl privea — alb, cu orbite afunde și fruntea mereu lucind de sudoare — Domnița devenea „mamă duioasă“. Lui Coca Duduș îi venea să rânjească și să necheze. Inlocuise însă și această tradiție obositoare pentru mușchii feței, cu simpla închidere a unui ochi, ceea ce îi satisfăcea nevoia de mimică, crușându-l însă de efort. Domnița nu-l mai bruftuluia, nu-l mai buzdugănea, nu-l mai afurisea: binecuvântate vorbe ale gloriosului trecut. Într'un cuvânt, îl trata ca pe un copil bolnav, ceea ce era insuportabil din partea Domniței, cu toate că dela indiferenți Coca Duduș accepta masca acestei politețe.

În categoria aceasta intrau de pildă Andronic și Aida.

Coca Duduș îi revăzu placid, dar cu suave aparențe de Damă cu Camelii. Nu făcu nici un efort de-a asimila, căci lenea lui de-a vorbi și gesticula era o realitate organică.

Unul după altul Andronic și Aida îl sărutară pe frunte.

Coca Duduș se gândi cu repulsie la gustul frunței lui asudate, și cu oarecare satisfacție la obligația alor lui de a i-o săruta. Deveni atent, descoperind într'o corvadă lucirea unei distracții.

Din acea clipă începu o ușoară activitate în mintea lui. Înregistra printr'un monolog interior tot ce făceau Andronic și Aida, conto-piți în pronumele spontan venit „dânșii“ în strident dezacord gramatical cu predicatul.

Iată contabilizarea:

Dânșii ia loc.

Dânșii stă.

Dânșii se uită.

Dânșii caută vorbe.

Dânșii nu le găsește.

Dânșii privește profund.

Dânșii surâde tandru.

Dânșii învinge un oftat.

Dânșii n'a căscat.

Dânșii simte timpul.

Dânșii e distinși.

Dânșii vede țigările.

Dânșii e acri.

Dânșii stă.

Dânșii mai stă.

Dânșii tot stă.

Dânșii și-a făcut datoria.

Dânșii se ridică.

Dânșii vine la pat.

Dânșii zâmbește optimist.

Dânșii pleacă optimist.

Dânșii merge distins.

Dânșii a eșit.

Dânșii ... dânșii e satisfăcuți, — epilogă

Duduș, fără să greșească.

— S'a schimbat. Nu ți se pare, Aida?

— Ba da, Papa. Cred că l-a format boala.

— Să sperăm, oftă Andronic.

— Duduș, de ce n'ascunzi cutia de țigări când vine Tătuța? îl întrebă Domnița blajin.

— De-al dracului, încercă Duduș s'o stârnească.

Nu isbuti. Cu un fel de oftat optic Domnița acceptă și sfidarea cutiei cu țigări așa cum o răsfrângea vorba lui Duduș.

De aceea preferințele lui Duduș se îndreptau spre alți vizitatori. Țăranii dela Vorniceni veneau mereu la Curte să întrebe despre sănătatea lui, dar Domnița vorbea lung cu ei — distrându-se pe ea, gândea Duduș, informat de Lența — fără să-i primească în odaia lui Duduș.

— Pușa, vreau să-mi văd oamenii, se hotărî el într'o zi.

Și Domnița îi primi la Duduș.

Aduceau iarna de afară în cojoace, în musteți și în opinci;; iar în ochi, ceva care înfloreste numai primăvara în poene de munte.

— Să trăești, Coca Duduș. Ne crește inima că te vedem sănătos.

Erau ca o pădure în odaia lui, chiloși, cu glasuri groase și fețe muncite de vânt.

— Lența, meremet...

Duduș știa ce le place lor, iar Lența știa ce vrea pentru ei Coca Duduș. Le aduse deci pastramă, slănină și „holercă“.

Duduș îi privea cum mâncau și beau cu mare cuviință, îmbucând cu respect, fără lăcomie, dând holerca pe gât și-apoi mulțumind cu înclinări arhaice Domniței și Coconului.

— Tare-s boeri țărării Domniței, spuse Coca Duduș după ce plecară.

Altădată, Domnița i-ar fi replicat:

— Vulpe vicleană...

Dar Domnița, cu ochii încă plini de sănătate țărănilor, îl privi cu melancolia după zâmbet, fără să-i spue alt nimic.

Coca Duduș închise un ochi, privind-o numai cu celălalt.

Samuel Fițig nu venea decât în răstimpuri, cu treburi.

Coca Duduș abea îl aștepta. Ceru Domniței o sticlă de cognac francez anume pentru Sami care n'avea dreptul să fumeze în odaia convalescentului. La porunca lui Duduș, Lența pregăti cupă specială de degustat cognacul, în cinstea lui Sami.

— Coca Duduș, salut de trei ori: odată pentru mata, odată pentru intenție, ș'odată pentru șip. Văd că m'așteaptă ca și Madama Lența, distins, vorbind cea mai autentică limbă franceză. Imi pare rău că n'am la mine mănuși de piele și țilindru pentru așa un șip simandicos.

Iși puse ochelarii de expert, considerând ascuțit — parcă privea pe nas, cum vorbești pe nas — eticheta sticlei.

— Coca Duduș, așa ceva costă în valută forte. Ce plăcere să fii bătrân când te'mbraci în sticlă franceză! Scuză-mi o paranteză filosofală, Coca Duduș, da'tare e bine să fii ceeace nu ești. De asta e bine să fii cognac, că nu

mai vrei nimic și ești tot. Da' ai putea mata să măntrebi, Coca Duduș — șezi binișor, nu te deranja, căntreb eu —: „Bre Sami, da' tu ce vrei?“ „Eu? Vreau să gust o leacă de cognac vechi“. „Poftim, de ce nu guști? De ce trăncănești ca un cotiugar în loc să deschizi șipul?“ Coca Duduș, grozav de bine întrebi, dar și Sami grozav de bine răspunde. Iaca răspund: „O mai băut el Sami vreodată așa un cognac? De unde să bea la Herșcu și la Moişă, specialiști în sifon și'n contravenții, așa o băutură care n'o văzut apa decând s'o născut la o vie istorică! Nici n'o băut, nici n'o întâlnit cu mâna așa ceva nobil și autentic. Cum să scot eu dopul la așa un șip? Ar trebui să fiu beat și nu sunt. Ce-ar spune Domnița să-l vadă pe Sami umblând la dop? „Ai înebunit, Sami? Asta-i de nasul tău?“ Da' o văd pe Madama Lența că se uită așa duios la mine! Poate vrei un rac, Madama Lența, sau poate ai uitat c'asa se spune în Moldova la tirbușon? Uite, ca să-ți aduci aminte, poftim din buzunarul lui Sami și fă ce vrei: nu văd, n'aud. Coca Duduș, da' nu văd păhăruș pentru cognac! Văd eu așa un pahar mare și umflat cu guriță mică, da' nu îndrăznesc să cred c'are să poată Madama Lența să-l umple!

Intr'adevăr, Madama Lența turnă numai pe fund.

Samuel Fițig luă paharul, ducându-l la nas.

— Coca Duduș, încep să înțeleg. Pentru așa

un cognac îți pare rău că ai un singur nas. Asta nu-i băutură, asta-i grădină la pahar! Ce buchet! Nici n'ai zice că-i rudă cu vinul. Coca Duduș, drept să-ți spun, mai că-mi vine să mă las păgubaș. M'apucă așa o melancolie când mă gândesc că până la moarte, de azi înainte, bietul Sami n'are să mai miroase așa ceva, că-mi vine să nu-i mai dau de băut de loc! Da' cum să nu beau dacă-s de-acu trist! Coca Duduș! Beu să visezi? Ce deliciu! Mi-i rușine că-s numai Samuel Fișig lângă așa o băutură! Coca Duduș, îmi dai mata voe să mai beu un fund de pahar — toarnă, Madama Lența — ca să prind curaj pentru al treilea. Coca Duduș, simt că mă nasc din nou. Am de-acu sânge istoric. Am luat parte la nu știu câte bătălii, cu pintenii și cal, în calitate de personalitate oficială. Am și statuie da'am uitat adresa. Coca Duduș, am căpătat de-acu ochi de vultur fără ochelari! Văd până'n fundul pivniței că mai sunt și alte șipuri...

— Cucoane! îl interpelă Lența care bătea o pasiență pe covor la gura sobii; or să te simtă lupii la întors după miros!

— Madama Lența, de ce-mi dai fiori? Ia mai toarnă un fund să-mi vie inima la loc!

— Ba mai puneți pofta'n cui! Ia hai că l-ai năucit pe prințisorul meu. N'est-ce-pas, mon Prince?

— Dulce glas ai, Madama Lența când vorbești limba cognacului! De ce n'ai și inimă la fel.

— Cucoane, nu te fă băut, că nu ești. Eu mă cunosc la beție! Cognacul drege, nu îmbată.

— Dragă Madama Lența, simt că astăzi nu mă iubești!

— Cucoane, mulți bărbați o iubit-o pe Lența, da'aleși pe sprinceană. Merde!

— Pardon, n'am auzit.

— Lasă, Cucoane, că prințisorul mă știe. Nu se supără el pe Lența Domniței.

— Madama Lența, dacă nu mă'nșel, văd că ai poftă de taifas. La dispoziție cu pahar și replică.

Lența se uită galeș la sticlă și încă și mai galeș la Coca Duduș care aprobă, făcând din ochi.

Își aduse deci și Lența un pahar, bău și dădu și ea un concert. Până la urmă Lența le și cântă o cântonetă frivolă, cu accent parizian, intonații de „diseuză“, săltându-și cochet poala fustei.

— Coane Sami, ia dansați, îl rugă Coca Duduș, deschizând în sfârșit gura. Căci sticla era pe fund.

— Ce nu face amicul Sami pentru Coca Duduș? Madama Lența, voulez-vous?

— Oui, mon choux.

Și începură să danseze, în timp ce buzele lui Fițig fredonau istet „Blaue-Donau“, un vals care aprinse în ochii lui Duduș lumini de candelabre. Îi privea în extaz. Îl meritau. Perechea lor depășea râsul care văzându-i ar fi leșinat cu ochii uzi.

— Maică Precistă! — se minună Domnița bătând din palme. Duduș-Duduș!

— Pușa, am avut o zi bună!

Porni să-și frece mâinile una de alta, dar renunță la timp, aducându-și iar aminte unde era și cum era.

Vorba Madamei Lența...

*

— Ce mai fac fetele? o întrebă într-o zi pe Lența care cetea în drojdie de cafea la gura sobei.

— Așteaptă primăvara să le miroase a flăcău!

Coca Duduș închise un ochi.

Lența-i învățase tertipul.

— Ce vrei să știi, mă rog?

Ochiul deschis o privea neclintit.

— Te-ai deprins cu jupânul Sami! Arunci o vorbă și vrei un sac în schimb! Îți dă el jupânul ș'o haraba, că nu costă!

Ochiul deschis o privea ascuțit.

— Da' ce să fie cu fetele? Dacă-s proaste și tinere, ce să mai fie alta? Ia niște iepe!

Dar ochiul o privea neînduplecat.

— Ii fi auzit ceva? Da' de unde s'auzi, că din pat nu te-ai mișcat. Ți-o fi spus haramul de Troia!... Ahaa! se dumeri Lența;; vrei s'auzi ce-au pătimit cu Duduia Aida? Daaa!, răguși ea deodată înspre bariton, le-o fost binee, o

făcut miliție... Asta vrei să știi din gura lor. Te-o'nțăles Lența. Elle comprend tout, la garçe! S'o chem pe Asineta că ți-i pe plac afurisita! Are pe dracu!

Duduș deschise însfârșit și celălalt ochi.

Lența o aduse pe Asineta la „prințisor“.

— Nu te hlizi, fato!, Ține-te dreaptă: smirnă! Ai uitat c'ai făcut miliție cu Duduia Aida?

În cumpănă între răs și sfială, căci abea mai recunoștea chipul lui Coca Duduș, Asineta se uita nehotărîtă.

— Lențo, gâdil-o mata, vorbi Coca Duduș cu gravitatea celor care spun: Percheziționeaz-o.

Cu fiorul gâdilatului în ea, Asineta spuse tot-tot-tot, cum se scutură un măr copt. Râdea și spunea. Avea atâta viață în ea, încât era incapabilă să istorisească. Participa, trăind în prezent fiecare scenă, imitând, dialogând, parodiind chiar, fără să-și dea seama.

Coca Duduș nu se sătura ascultând.

Afla dela fiecare câte ceva, reconstituind viața Vornicenilor din timpul lipsei lui. Se punea la curent. Nevoia de-a ști ce se întâmplă „dincolo“ era din ce în ce mai lacomă.

Maestrul Troia trăia prea măreț ca să poată ști deajuns.

— Am lucrat, mă Duduș, ca un câne, dincolo de contingente. Hei, mă fraților, se adresa Maestrul către un fel de mulțime din vale; l-ați uitat pe Calistrat Troia! Da'vine el ceasul lui Calistrat Troia și vă turtește, mă fraților! Concep un roman, mă Duduș.

— În câte volume, Maestre?

— Zece-douăzeci-treizeci. N'are importanță. Vast, mă. Auzi, Duduș! Țsta cuvânt, mă! Vultur, mă! cu universul în ghiare! Cartea lui Prometeu! Ha?

— Titlu?

— Titlu, mă! Simți?

— Simt.

— Praf îi fac pe toți! Parcă-i văd! Cine-i Calistrat Troia? Cine-i Calistrat Troia? Cine-i Calistrat Troia? Răsună țara, mă. S'a aprins un foc pe munți. Is roșii văile de pălălae. Tremură mulțimile ca iarba. Ce-i? Ce apocalips începe? E Maestrul Calistrat Troia, — urla Maestrul în încăperea scundă pentru glasul său de Mitropolie.

— Calule, da' cu inima cum mai stai?

— Mă, Duduș, mă, am descoperit lângă Vorniceni o fătuță, mă! Anisia Jugău! Lipovancă, mă! Phee! Splendoare, mă! Forme, mă! Temperament, mă! Ii fac versuri! Praf îl fac pe Dante!

— Știe să citească?

— N'are importanță! Am sedus-o cu fizicul meu impresionant. Versurile... exclama Maestrul cu un gest vrednic de al Semănătorului din poemul lui Victor Hugo.

Altă ceva nu mai spunea. El însuși ca un mefistofelic semn de exclamație cu timbru de contrabas, vorbea numai cu semne de exclamație. „Trompetele răsună...” spunea Duduș.

Vorbele Maestrului n'aduceau fapte, adică tocmai ceea ce dorea Duduș. O neconținută explozie apologetică pulveriza faptele în elocința lui Calistrat Troia. La Duduș, Calul găsea în fiecare zi o sticlă de vin ascunsă sub pat. O lua sublim, c'un gest prometeic, o bea cu'n-cetul și apoi mai găsea încă una. Pe măsură ce bea, se răsturna mai adânc în fotoliul lui preferat, cu ceafa pe spetează și fața în sus, pierzând contactul cu „contingentele”.

Incepea:

„C'est l'heure ou le sepulcre appelle la chouette.

„On voit sur l'horizon l'étrange silhouette

„D'un bras énorme ayant des courbes de serpent ;

„On dirait qu'il protège, on dirait qu'il répand

„On ne sait quel amour terrible dans cette ombre

„Est-ce Arimane ?”

„Est-ce Arimane ?”

— Teribil, mă Duduș ! Sonoritate, mister, profunzime. Victor Hugo ! Nume predestinat ! Catedrală, mă ! Catedrala hăului !

— O, da !

— O, da !

Și totul se sfârșea, căci Maestrul adormea cu gura deschisă de două sticle de vin, cu sonoritate, mister și profunzime.

Maestrul Troia era un vin tonic.

Dar Duduș avea nevoie de fapte. Madama Lența, oricând dispusă să clămpănească, era neîndestulătoare, nu fiindcă nu știa, ci fiindcă mințea. Madama Lența, în felul ei, era un fel

de Homer: și acesta făcuse din niște simple pârueli grecești o epopee nemuritoare. Madama Lența vorbea în proză cu o mentalitate de poet.

Iar Duduș dorea fapte diverse.

Domnița tăcea ca să nu-l obosească.

Samuel Fișig venea numai în răstimpuri și deseori monologul lui era oglinda lui Narcis.

Pădurarii lui Duduș, Petre Țuchilă și Anton Cilibău, îi aduceau, tot în răstimpuri, vești dela pădure, tăcuți de felul lor, mai mult ascultând decât vorbind, așteptând mereu să fie întrebați și îndempați.

Țăranii dela Vorniceni veneau în fiecare Duminică, dar n'aveau „limbuția muerească“ pe care o dorea Duduș.

Andronic și Aida, „dânșii“, stăteau ca două panouri decorative pentru actul convalescenței.

Ar fi dorit Coca Duduș o mahalagioaică cu ochi ageri și gură isteată, care să foarfece lumea mărunț-mărunț, în fapte și faptește. Să-i sature mâncărimea curiozității de-a ști. Parcă adormise și lumea de dincolo de când cu boala lui. Vorbele mai tuturor veneau din locuri cu ațe de paianjen. Cu excepția „vacilor slabe“ aduse de domnia Aidei, nimic nu se întâmplase deosebit. Acea cuminenie sarbădă are în cataloagele școlare se intitulează nota zece la conduită.

Ce dracu! gândea Duduș. Și buza de jos i se răsfrângea blazat. După ochiul închis, acesta era al doilea gest nou a lui Duduș.

— Ce-i cu tine? îl întreba Domnița.

Inchidea ochiul și răsfrângea buza.

— Lasă că-i bine să te plictisești. Asta te reface.

— Pușa, tu vorbești?

— Dar cine?

— Tătuța!

Il învelea cu patru pleduri până peste bărbie, îi împodobeia capul cu șaluri, lăsându-i numai ovalul obrazului, îi deschidea fereastra și-l puneă la cură de aer. Iarna se îndulcise. Omătul nu mai scârțâia. În zilele cu soare streșinile picurau dulce, cântând parcă din fluer. Intinerea aerul afară ca fetele, auriu, zâmbind la poalele munților.

— Pușa, mi-i poftă de portocale.

Îi plăcea să-și odihnească mâna slabă pe rotunjimea unei portocale. Când îl irita ceva, unghiile lui intrau în coaja portocalei. Astfel îi pieri, într'o măsură, obsesia mânilor lui de bolnav. Se uita numai la portocală. Forma aurie devenise parcă cineva în patul lui Duduș. Dimineața, după ce era „grijit“, cum spunea Madama Lența, după ce i se primenea așternutul, după ce odaia se înnoia prin aer, lumină, și începutul dimineții, devenind câteva clipe noțională până la abstract — Odaia —, Coca Duduș avea aerul neaderent al unui pacient mutat în altă încăpere a sanatoriului.

— Poftim portocala, spunea Lența. L'orange du Prince!

Nu „poftim o portocală“. Portocala devenise un simbol incorporat. Cu mâna peste portocală, fața lui Duduș se destindea.

Aștepta primăvara cu mâna pe fructul rotund.

Deși cutia de țigarete era nelipsită dela căpătâiul lui, alături de chibrituri, Duduș nu fuma. Tușea, ascultându-se.

Când veneau Andronic și Aida, Duduș tușea mai mult decât atunci când era cu Domnița, cu Samuel Fițig, cu Madama Lența sau cu Maestrul Troia. Aida nu-i spunea: „De ce nu tușești cu batista la gură?“, — dar ochii ei căutau batista, capul i se îndepărta și buzele deveneau ermetice.

Intr'o zi Coca Duduș închise iar un ochi, privind-o pe Lența numai cu celălalt.

— Ți-ô venit o poftă! Le Prince désire?

Dar gura lui Coca Duduș era cetluită.

— Ce-i fi dorind? De mâncare, nu, că ești mofturos ca o borțoasă, mâncate-ar norocul. De băut nu, că suges Troia ca balaurul. Jupânul vine singur, fără să-l chemi. Asineta ș'o golit sacul. Portocala vād c'o ai. Lume, slavă Domnului, îți cărăbănesc mereu: ba din casă, ba din sat, ba dela pădure. Jidan ai, români ai, țigancă ai! Ce-ți mai trebuie?

Coca Duduș însă o privea cyclopic, stârnind toți dracii Lenței.

— Să-ți dau în cărți? Nu. Să-ți dau în cafea? Nu. Să-ți dau în bobi. Nu. Să te descânt? Nu. Merde!

Lența vorbea ca țigăncile ghicitoare, urmărind neconținut resfrângerea vorbelor ei pe fața lui Duduș, astfel căutându-i drumul poștei. Dar Duduș rămânea impasibil, numai ochi înfipt în Lența friptă.

— Da' ce-i fi vrând, pacatele mele!

Duduș o lăsă să fiarbă mult și bine, ascultând fără să clipească bodogăneala ei. Ahea într'un târziu ochiul lui se îndreptă spre icoana din părete.

— Iar vrei să te spovedești?

În timpul bolii, Coca Duduș ceruse Domniței să i-l aducă pe Părintele Ilarijon Vodă dela Vorniceni. Se împărtășise. Dar la întrebarea Lenței, ochiul lui Coca Duduș o fixă implacabil, fără să-i răspundă altfel.

— Ce Dumnezeu îi fi vrând? Popă, nu. Ahaaa! se lumineă Lența; ți s'o făcut de Alfeu...

Ochiul clipi.

— ...și de Ciubeică.

Ochii lui Duduș o priveau albaștri.

— Ele sait tout, la garçe! exclamă Lența ușurată.

Călugărul Alfeu și Fratele Ciubeică dela Schitul Vornicului se înființară la curte. Pat și Patachon: așa îi numea Coca Duduș, ceeace nu-l împiedeca să sărute cu convingere — și publicitate — mâna cuviosului Alfeu, obligându-l și pe Maestrul Troia să facă la fel.

— Paște, Calule, iarbă sfântă, îi spunea în vremurile bune Coca Duduș, căci într'adevăr

mâna cuviosului era acoperită de buruiana părului.

Călugărul Alfeu era înalt ca turnul și ascuțit ca țarușul. Alături de el Fratele Ciubeică părea o cocuță. O rotunzime și o frăgezime diafană, vestind un glas de soprană. Fir de păr n'avea rotunzimea luminoasă a obrazului lui, căci părul ardea alături pe înălțimea Cuviosului Alfeu.

În timpurile fericite, Cuviosul Alfeu venea în fiecare Sâmbătă la Curte după lumânări, untdelemn și tain de brânză, făină, pâne și zahăr. El se îngrijea nu numai de Schitul Vornicului, dar și de mormintele Alcazilor. Damigeana rămânea la poartă în mâinile neștiutoare ale Fratelui Ciubeică. După ce Domnița îi dădea porție de lumânări și untdelemn și tainul traistei, și după ce raporta Măritului „stările dela Schit și cimitir“, Cuviosul Alfeu îl căuta pe Coca Duduș care-i săruta cucernic mâna.

— Văd că ai de toate, Cuvioase, constata Coca Duduș, privindu-i burduhanul traistei.

— Am, ofta Cuviosul, de-ale sufletului.

— Văd că ai și șip de untdelemn.

— Am, ofta Cuviosul, de-ale sufletului.

— Atunci toate-s bune, Cuvioase.

— Bune, ofta adânc Cuviosul, dregându-și cu mare eutremur de sunet glasul. De-ale postului.

— Da' nu-l văd pe Fratele Ciubeică! observa cu strașnică mirare Coca Duduș. Nu cumva boleşte, săracuțul?

Și unde vîra Cuvioșia Sa două degete în gură și unde slobozea un șuer pe care-l auzeau și pulberile haiducilor. Și trap-trap, cu damigeana în mână, Fratele Ciubeică venea ca mînzul după iapă.

— Noroc, Frate Ciubeică, se veselea Duduș. Da' ce ții în mână cu-atîta rușine?

— Știe Cuviosul, mieuna subțirel Fratele Ciubeică.

— Steclă goală, Coca Duduș. Mai mare jalea rumînului!

— Ei, hai s'o veselim pre ea, spunea Duduș cu damp.

Lua cheile raiului dela Madama Lența, își punea un șal pe umeri și scobora în beci cu oastea Domnului după el. Venea și Madama Lența cu lumînare aprinsă și foc nestins.

Damigeana ca damigeana! Ea, mititica, se umplea degrabă. Dar cuviosul se umplea mai cu anevoe. Ciocnea cu Madama Lența, pahar după pahar, încercînd taina butoaelor. Din cînd în cînd spunea de sbîrnăiau bolțile și doagele:

— Na și ție, fătule, lapte de butoi!

Și-i dădea o dușcă lui Ciubeică.

Acolo îi descoperea uneori Maestrul tîrcoia care hăulea de sus, din gura beciului:

— Călugăreeee... cu cel mai mare glas.

— Eu, îi răspundea în octavă de catacombă Cuviosul.

Coca Duduș îi lăsa să sugă din butoacele

Tătuței până când murea lumânarea. Drept care, Cuviosul avea mare tragere de inimă pentru Coca Duduș.

Coca Duduș îi pregăti sticla și de data aceasta: una la vedere, alta în vizuină.

— Unde-i Fratele Ciubeică? îl întrebă după datină.

Cuviosul duse degetele la gură, gata să sloboadă șuer.

— Cuvioase, ca la biserică, îl opri Duduș cu drept cuvânt, căci Fratele Ciubeică nu mai aștepta la poartă, ci la ușă.

Intră cu damigeana.

— Lența...

Lența porni s'o umple. Și între timp, după ce Duduș cinsti pe Cuvios cu sticlă și pahar, îl puse la cale.

— Înțeles, stăpâne.

Atât spuse ostășește Cuviosul Alfeu, lăsând două sticle goale, luând o damigeană plină, subț ochiul duios al Madamei Lența, care se urcase la lumină cu dulci întunecimi de beci îmbelșugat.

A doua zi dimineată Cuviosul Alfeu și Fratele Ciubeică se înființară la Coca Duduș; în loc de damigeană Fratele Ciubeică aducea carte sfântă. Și Coca Duduș făcuse pregătiri. Obloanele erau închise ca niciodată. Lența scosese toate scaunele. Mirosea a abur de tămâie. Ardeau șase lumânări năltuțe în cele două tricheluri de bronz, dând umbre mari încăperii.

Cu două perne la spate, care-l țineau mai drept în pat, cu mâinile fără de portocală, alăturate, cu fruntea aplecată, Coca Duduș închise un ochi către Cuviosul Alfeu care ședea drept la căpătâiul lui ca o teacă a glasului ce avea să vie. Lângă el, îngeresc în umbră și lumini, Fratele Ciubeică.

Cetania începu: Evanghelia lui Luca

Peste puțin trebuiau să sosească Andronic, Aida și doctorul adus de Samuel Fițig.

— Bine, Cuvioase, aprobă Duduș. Ești în voce.

— Să mai vezi acuși, stăpâne.

Dintâi intră Domnița, apoi doctorul urmat de Andronic și Aida și la urmă Samuel Fițig.

- 11 „Atunci un înger al Domnului s'a arătat lui Zaharia și a statut în picioare pentru tânguire*.
- 12 „Zaharia s'a înspăimântat când l'a văzut și l'a apucat frica*.
- 13 „Dar îngerul i-a zis: Nu te teme, Zahario, fiindcă rugăciunea ta a fost ascultată. Nevasta ta Elisaveta îți va naște un fiu căruia îi vei pune numele Ioan*.
- 14 „El va fi pentru tine o pricină de bucurie și veselie și mulți se vor bucura de nașterea lui*.
- 15 „Căci va fi mare înaintea Domnului. Nu va bea nici vin nici bădutară amețitoare și se va umplea de Duhul Sfânt încă din pântecul mamei sale*.
- 16 „El va întoarce pe mulți din fii lui Israel la Domnul Dumnezeu lor*.

- 17 *„Va merge înaintea lui Dumnezeu în Duhul și puterea lui Ilie ca să întoarcă inimile părinților spre copii și pe cei neascultători la umblarea în înțelepciunea celor neprihăniți ca să găsească Domnul un norod bine pregătit pentru El”.*

Răsuna în răstimpuri țusa lui Coca Duduș, dar glasul Cuviosului Alfeu desfășura splendoarea cortului dumnezeesc peste toate și peste toți.

Doctorului nu-i venea să creadă. Se uita când la călugărul care părea că arde de roș ce era, când la Duduș, din care nu vedea decât o frunte de ceară albă și două mâni împreunate, când la Andronic, când la Domnița, când la ceas — aerul de munte îi stârnise foamea, — dar n’avea încotro.

Nimeni nu putea face nimic decât să stea în picioare și să asculte. Nu poți opri vorbele Evangheliei.

Fratele Ciubeică asculta în genunchi. Era o atmosferă de biserică.

Andronic după ce clipi, privi, iar privi și apoi își aplecă fruntea.

Dela o vreme toți ascultau cu frunțile plecate și genunchii grei. Li veni în minte Domniței scena actorilor din Hamlet, și-l privi lung pe Duduș. Dar chipul lui îngălbenit de lumânări era atât de grav, încât Domnița ascultă cu evlavie vorbele sfinte, făcându-și mare cruce.

- 25 „Si iată că în Ierusalim era un om numit Simeon.
Omui acesta era fără prihană și cu frica lui
Dumnezeu. El aștepta mângâierea lui Israel și
Duhul Sfânt era peste el.
- 26 „Duhul Sfânt îl vestise că nu va muri înainte de a
vedea pe Hristosul Domnului“.
- 27 „El a venit în templu, mânat de Duhul. Și când
au adus părinții pe Pruncul Isus, ca să impli-
nească cu privire la El ce poruncea legea“.
- 28 „Simeon l-a luat în brațe, a binecuvântat pe
Dumnezeu și a zis :
- 29 „Acum slobozește în pace pe robul Tău, Stăpâne,
după cuvântul Tău“.
- 30 „Căci au văzut ochii mei mântuirea Ta“,
- 31 „pe care ai pregătit-o să fie, înaintea tuturor po-
poarelor, lumina care să lumineze neamurile și...”

Glasul cuviosului Alfeu deveni munte în ră-
sărit de soare.

„... slava poporului tău Israel“.

Cu toții crezură că s'a sfârșit. Incepu o
mișcare, o foială, o destindere, o speranță.

Dar glasul o luă parcă dela început, dând
perspective de drum lung pe șesurile fără ca-
păt ale istoriei sfinte.

- 33 „Tatăl și mama Lui se mirau de cele ce spuneau
despre El“.

Fără sgomot, Lența deschise ușa, intrând
cu spinarea plecată, urmată de toate fetele.
Și văzând fecioarele lumânări aprinse și auzind
vorbele Evangheliei, ingenunchiară una lângă
alta la spatele Domniței.

- 34 „Simeon i a bine-cuvântat și a zis Mariei, mama Lui: Iată copilul acesta este rânduit spre prăbușirea și ridicarea multor în Israel și să fie un semn care va stârni împotrivire”.
- 35 „Chiar sufletul tău va fi străpuns de o sabie ca să descopere gândurile multor inimi”.

Sfârâia mukul vre-unei lumânări, dând ca o spaimă flăcării care se sbătea, isbucnind apoi cu aur ascuțit.

Era prea cald. Inmulțirea celor din odae sporea dogoreala sobii și a lumânărilor, dându-i acea îmbăcseală care o face ameteitor de grea. Plutea migrena. Incepeau batistele pe frunte. Și din ce în ce era mai stranie această oprire a vieții într'o odae fără mort, această intrare neașteptată a bisericii în încăperea cu lumânări aprinse și umbre ingenunchiate, unde din când în când se auzea o tusă și se vedea o frunte a cărei paloare interzicea gândul glumei și bănuiala șotiei.

Călugărul Alfeu cetea fără de grabă, dând o vibrație de orgă fiecărei vorbe.

Nimeni nu putea ști când se va isprăvi această bizară cetanie cu ceremonial de slujbă.

Obrazul Aidei, cuprins de un fel de îngheț care o îmbătrânea fără s'o schimbe, slăbea sever, evocându-și străbunicele.

Domnița ingenunchiase și ea odihnindu-și mai cu seamă sufletul greu.

Fetele erau numai genunchi și spinări.

Madama Lența devenise cuvioasa Lența.

Numai Samuel Fițig asculta — cu interes desinteresat, cum ar fi spus el, — dar părea că cetește pe fața lui Duduș vorbele călugărului care ajunsese la „Ispitirea lui Isus“.

Glasul răsuna întunecat, cu un fel de bubuit în el.

- 3 „Diavolul i-a zis: „Dacă ești Fiul lui Dumnezeu poruncește pietrei acesteia să se facă pâne“.
- 4 „Isus i-a răspuns: „Este scris: Omul nu va trăi numai cu pâne, ci cu orice cuvânt care esă din gura lui Dumnezeu“.
- 5 Diavolul L-a suit pe un munte înalt, i-a arătat într'o clipă toată împărăția pământului*.
- 6 „și i-a zis: Ție îți voi da toată stăpânirea și slava acestor împărății, căci mie îmi este dată să o dau oricui voesc“.
- 7 „Dacă dar te vei închina înaintea mea, toată va fi a Ta“.
- 8 „Isus a răspuns și i-a zis: Inapoi! mea, Satana! Este scris: Să te închini Domnului Dumnezeului tău și numai Lui să slujești“.

Vorbeau doi în glasul călugărului cu păr roș și glas negru: Satana și Isus.

Și lumânările plâneau și se topeau fără liniște, aruncând sbor sperios de umbre.

- 13 „După ce L-a ispitit în toate felurile, Diavolul a plecat de la El până la o vreme“.

Călugărul închise Evanghelia, lăsând tăcere.

Pe urmă veni lângă Duduș, inclinându-se adânc. Duduș îi sărută mâna. Apoi vorbi către toți:

— Ați auzit: „...până la o vreme“.

Și le făcu semn să se apropie. Duduș sărută mâna Domniței, a lui Andronic și a Aidei.

Lența deschidea obloanele, lăsând să intre aburul lunar al amiezei de iarnă.

— Tinere, ce-a fost asta? îl întrebă Doctorul pe Duduș, cu un zâmbet acru-dulce, luându-i pulsul.

— Evanghelia lui Luca.

*

După plecarea tuturor, Domnița îl înveli iarăși, deschizându-i fereastra.

— Dormi!

Inchise ochii cu grabă. Domnița îl privi mult timp, apoi se îndreptă spre sufragerie unde se adunaseră toți în așteptarea mesei. Dar Duduș nu dormi. Abea aștepta venirea Lenței. O primi c'un ochi deschis.

— Stai la pândă cu haltanul! Ți-ai făcut răs de noi! „Huiește casa“.

— Tătuța ce spune? întrebă Duduș, ne mai răbdându-l inima să tacă.

— Vă-leu! ...Tace!

Duduș zâmbi.

— Aida?

— Ce să mai vorbim, prințișorule! Amarnic mai ești! Ai făcut-o pe Domnița mea să ingenuchieze. Zău dacă nu-mi venea să lăcrămez! Parole de Lentza! D'apui Măritul! Să stee el la picioare cât o vrut Coca Duduș!

Coca Duduș clipi dintr'un ochi.

— Sami?

— Lasă că vine el singur. Acuma face burtă la masă boerească. Merde!

— N'am auzit! apăru Samuel Fițig, după o discretă bătae la ușă. Coca Duduș, să-ți fie de bine! Madama Lența, am onoarea să vă întreb despre un oarecare șip pe care-l pricep fără de dicționar...

— Te-ai îndulcit la cognac, cucoane! Ce nu-ți comanzi și 'neata? Bei și zici: bunu-i și dulciu-i și tare-s cărpănoșel!

— Madama Lența, văd că am deosebita onoare să fie obiectul unui atac deschis: l-am băut! Drept să-ți spun prefer o sticlă deschisă: s'o bem!

Coca Duduș aprobă. Madama Lența porni în căutarea unei butelii.

Coca Duduș asculta c'un ochi. Samuel Fițig își tachină favoriții, așezându-se pe un scaun, scârtâindu-și în tact vârful unei ghete.

— Coca Duduș, întotdeauna omul admiră ceeace nu pricepe deajuns. O fost tare frumos. Da' de ce-o fost așa? Ei, aici îi aici, acu să te văd, amice Sami, care știi să admiri, dacă poți să pricepi! Are-un glas Cuviosul Alfeu! Poți tăia cu el o pădure fără de mașină. N'ași vrea să mă'ntălnesc noaptea cu așa un glas bisericesc! Și iaca am ascultat și eu Evanghelia lui Luca! Tare era supărat Domnul Doctor că l'ai ținut atâta în picioare! Parcă numai

el era supărat? Da' i-o ținut în picioare Coca Duduș? Dumnezeu i-o ținut în picioare ca să le mai aducă aminte să nu mai stee atâta pe scaun în odaia lui Coca Duduș! Vezi, Coca Duduș, cine stă prea mult pe scaun uită de picioarele altuia. Vra să zică Dumnezeu ne-o ținut în picioare tocmai în odaia lui Coca Duduș care ședea culcat în pat! Cum să te superi pe Dumnezeu care i-o dat la loc sănătate lui Coca Duduș? ...Coca Duduș, mă privești cu-așa un ochi că'mi vine să cred că-s munte și că am căpătat de-acum și un tunel. Poate că n'am spus tot? se scărpină Samuel Fișig, încrețindu-și fața. Sigur că n'am spus. Uitasem tocmai principalul: „Diavolul a plecat dela El până la o vreme“. Sigur, l-a văzut toată lumea pe Coca Duduș sărutând câte-o mână pentru oboseala rudelor cu câte două picioare; cine zice contrariul dacă evanghelistul Luca spune negru pe alb că diavolul a plecat... Da' plecase?

Samuel Fișig închise și el un ochi, privindu-l pe Coca Duduș interogativ.

— Coane Sami, începu Duduș cu accentul lui Sami, dă voe amicului Duduș să-ți spue o anecdotă. Era odată un rabin foarte scump la vorbă. Ai înțeles?

— Asta se'nțelege cu punga. Numai când spui rabin punga slăbește'n buzunar, dacă o mai găsești!

— Și mai era odată și un Șmil.

— Odată, de două ori, de mai multe ori! Şmil înseamnă etc. ca şi ploşniţă!

— Şi Şmil se gândeşte el: Cum să obţin o consultaţie ieftină delă aşa un rabin scump?

— Sigur, rabin îi fără rabat.

— Şi atunci Şmil îi dă o telegramă rabinului: „Rog răspundeţi urgent dacă să asigur casă contra incendiu“. Telegramă cu răspuns plătit, bine'nţeles. Ce crezi că i-a răspuns rabinul, coane Sami?

— „Urgent“.

— Nu. I-a răspuns: „Consultă rabin“.

— Eşti o leacă de rabin, Coca Duduş, oftă Sami. N'am meritat un răspuns plătit, da' un cognac merit!

— Ți-l aduce Lenţa.

PARTEA A TREIA

Fără de nimic, sprintenă în aer și lumină, — primăvara.

Dar munții, tot ninși, erau în rugăciune ca pustnicii alături de ispita care începe să apară.

Coca Duduș parcă se călugărise de când se ridicase din pat, reluându-și târiș-târiș viața de om întremat. Nu mai gesticula nu mai vorbea tare, nu mai glumea, nu mai făcea farse.

— Sărăcuțul, l-o schimbat boala, suspina Asineta, astfel comentându-l și compătimentindu-l între fete.

Și nu se mai certa cu Domnița. Această scânteie, între ei nu se mai aprindea. Glasul Domniței răsuna la Vorniceni, dar pentru alții; cu Duduș vorbea mereu interogativ, dulce ca părul lăut în apă de ploae. Dealtfel, pe acest Duduș ar fi fost și greu să-l certe cineva.

Dacă Duduș ar fi avut treizeci și cinci de ani, înloc să aibă nouăsprezece, formula definitorie după canoanele vocabularului curent, ar fi fost aceasta: „S'a burghezit“. Dar Duduș n'avea nici anii, nici gușa, nici casa și nici nevasta acestei înmormântări în viață. Trăia totuși cu program, ca o Aidă de pildă, taciturn, potolit, ticăit, — consacrându-se sănătății și învățaturii.

Pe vremea celuiilalt Duduș, costumul acestuia ar fi avut semnificația unei extravagante cabotine, provocând măcar observații, dacă nu și scene de familie. Noul Duduș avea altă trecere.

Ultimile două săptămâni de pat, după Evanghelia lui Luca, și le petrecuse cu asistența zilnică a călugărului Alfeu și a Fratelui Ciubeică. Ascultase toate evangheliile, concentrat, fără ca niciodată o vizită să-i poată întrerupe reculegerea.

În pat concepuse și comandase prin Alfeu, noul costum: un fel de haină monahală. Antereu de șiac — halat îi spunea — feș călugăresc de lână țigae, papuci de pâslă, ciorapi groși de lână împletită și un fular alb în jurul gâtului. I-adevărat că-i ședea foarte bine, faldurii hainei largi ascunzându-i slăbiciunea, dând în schimb un fel de solemnitate înălțimii lui tinere. Multor femei le-ar fi bătut coada ochiului trecând pe lângă un astfel de călugăr. Nu mai avea „urechi de mort“. Obrajii își pierduseră paloarea de ceară, aurindu-se c'o undă vie de măr copt: tenul unui purificat. Buzele căpătau culoare. Ochii îi străluceau și mai albaștri în regăsirea primăverii. Pe Coca Duduș de odinioară parcă nimeni n'avea răgaz să-l privească din cauza neconținutei lui agitații; acela era mai mult sgomot și tumult, ostenind ochiul, copleșind urechea.

— Huește Moldova!...

Acestălalt era tăcere. Și toți îl vedeau: un viscol devenit omăt.

Tudor Ceur Alcaz era băiat frumos. Nu ca Aida care era perfectă. Totuși erau frați. În Aida întinerise o moartă din neamul Alcaz, Despina care transmisese trăsăturile ei lui Andronic și frumuseța ei, Aidei. Duduș era rupt din tinereța Domniței. Între Duduș și Aida erau atâtea deosebiri încât perechea lor filială nu deștepta decât ideea de contrast isbitor, mai cu seamă în ochii părinților, ceeace răspica și mai categoric paralelismul lui Andronic cu Domnița. Fata tatei, băiatul mamei: așa erau.

Totuși, de când Duduș devenise Fratele Duduș, orișice oglindă și-ar fi dat seama că-i fraatele Aidei. De ce? Greu de spus. O secundă, chipul lui, abea întâlnit, amintea frumuseța Aidei, pentru ca secunda următoare să desmintă asemănarea, proclamând contrastul. Ochii lui Andronic însă, acceptau altfel decât până atunci înfățișarea acestui tânăr care putea să se numească Tudor Andronic Ceur Alcaz. Acestui nou venit, Andronic îi dădea mâna, considerându-l oarecum ca pe un musafir distins. Raporturile lor erau puținel ceremonioase, fără de intimitate, dar cordiale.

- Ai dormit bine?
- Da, mulțumesc.
- Cum merge învățătura?
- Mulțumitor.

— Nu te ostenești?

— Cred că nu, e o disciplină utilă.

— N'ai vrea să-ți aduc un preparator?

— Mă descurc singur. Ai cheltuit deajuns cu boala mea.

După astfel de dialoguri, Andronic își sălta cochet barba, cu dosul palmelor pe dedesubt, întocmai ca atunci când i se raporta despre grâu că „merge bine“.

Duduș învăța serios. Niciodată nu se jucase cu învățătura, dar modul lui de a bagateliza și persifla tot, dădea impresia că se joacă. Ceeace-l iritase neconținut fusese profesorul pus de Tătuța să-l învețe carte, să facă din el „un om“. Acest pat al lui Procust nu-l acceptase niciodată. Dela început Troia devenise aliatul lui supus. Pe Troia îl iubea fără dispreț, cu toate că pitorescul ratat îndreptătea mai cu seamă acest sentiment. Dar iubirea nu e o judecată. Obiect, Troia ar fi fost păstrat de Coca Duduș în podul casei, dus apoi, cu toate celelalte, în odaia jucăriilor stricate la C.D. Om, Troia era păstrat de Duduș așa cum era: bețiv, grandilocvent, incapabil să muncească. Cal troian! Desigur. Prin el inima lui Duduș intrase în casa părintească nu numai pentru Domnița.

Dar Troia era singura excepție. Ceilalți profesori, „tentativele Tătuței“, stârniseră numai viespile copilăriei lui Duduș. Li învinsese pe rând, otrăvind-i cu subtilitate, alungându-i cu perfidie.

De învățat însă, învățase întotdeauna. Și nu învăța ușor, cum s'ar putea crede. De multe ori impertinențele lui clasice nu fuseseră decât pudoarea prostiei pe care și-o atribuia: monochlu care să ascundă un defect al ochiului. La început nu știuse ce-i inteligența. Minteaa lui era o sonoritate spontană. La examenul de clasa întâia liceală însă, observase calmul și siguranța cu care unii băieți răspundeau la orice întrebare. Nici urmă de emoție sau de efort. Răspunsul parcă aștepta, gata făcut, întrebarea neprevăzută a cărei apropiere dădea lui Duduș bății de inimă, palori, nostalgia băncii în care stai ferit, și o adevărată panică a minții. Totul devenea complicat, încălcându-se. Atunci și acolo Duduș se socotise prost. Iremediabil prost. Ar fi vrut să aibă căciula din poveste, care te face nevăzut. Astfel să fugă. Nu fugise. Crispat, cu pieptul vălurit de o respirație precipitată, împungând cu priviri exasperate pe toți, stătuse și răspunsese atât de neprevăzut la întrebări încât profesorii își șoptiseră nu știu ce, acoperindu-și gura cu catalogul.

Se înapoiase dela examen mortificat, dezonorat, convins că nu el, ci numai fiul lui Andronic Ceur Alcaz a trecut examenul cu medie mare.

Dar efectiv învăța greu. Gândurile lui se mișcau repede, în tumult. Când însă își apleca mintea asupra unei cărți de școală, mergea încet de tot, într'un fel de silabisire constrânsă,

vizibilă și pe fața lui încrețită de efort. Ce era în el, în mintea lui, avea o amestecătură și voluptuoasă agerime — neconținute multiplicări sclipitoare —, dar ce era afară, în carte mai cu seamă, intra greu în el. Învăța așa cum urcă un furnicular, dându-și o impresie de cățărare pe burtă. Pentru fiecare dată, pentru fiecare fapt din cartea respectivă, mintea lui făcea eforturi ca să-l incorporeze. Și totul era cu obstacole. Nimic nu intra ca pasărea pe fereastra deschisă; săpa tunel prin ceva interpus ca să ajungă în mintea lui și să rămâie acolo.

Cu încetul, observase că are memorie capricioasă, în genere slabă, și că atenția lui nu era absorbită de lecția învățată, ci mai cu samă de ceeace-i sugera. După prima lectură, cu opriri neconținute, nu știa nimic din ceeace cetise, dar se gândea intens la tot felul de lucruri stârnite în capul lui. Și până nu-și punea la cale „treburile interne“, nu putea reveni la textul care, ca atare, îi rămăsese exterior. Cu învățătura nu putea trișa ca la poker cu Maestrul Troia. Salahorea literalmente până când avea aproape senzația fizică de a fi încorporat lecția. De unde și gestul lui familiar, după ce învăța efectiv o lecție, să se plesnească peste frunte cu palma. Atunci abea avea impresia că-i proprietar. Gestul acesta „punea capac“. Până la capac însă — de pe care devenea alt fel agresiv, ca cineva care ar vrea să înșele stând pe o ladă goală și afirmând că-i plină —,

era ahotnic și umil ca cineva care se târăște în genunchi, vroid să ție pasul celor care merg normal.

După boală, în hainele de călugăr, în fața cărților deschise — multe, apăsător de multe — își regăsi anxietățile și desnădejdea că nu va ajunge până la capăt. Avea doar câteva luni până la supremul examen liceal, cel cu vameși haini.

De câte ori deschidea cartea, la masa lui din cerdac, în fața munților albi, vedea în ei strășnicia profesorilor examinatori și parcă era pândit numai de ochi cu ochelari și catalog, tocmai în ceasul începutului de primăvară care-i neliniștea nările cu unde din preajma înverzirii. În pădurile din vale s'auzeau toporașii parcă; ecoul lor era în culoarea cerului viu. Veneau desculți toporașii la nunta primăverii.

Dar Duduș devenise elevul Duduș, dincolo de toporași și de toate celea. Învăța greu. Se simțea iarăși prost, cu cenușă pe cap, vrednic de dispreț.

Mânca acum laolaltă cu ceilalți, dar nu i se mai auzea gura. Și-acolo tot la lecții se gândea.

— Ce noroc ai tu, Duduș, că înveți așa de ușor, — îi spunea gentil Aida, vizitându-l la masa de lucru.

O privea distrat, aprobând mașinal, ca să evite discuțiile de care se simțea incapabil. Ori cine era mai deștept decât el. Chiar și Aida

care ştia cu limpezime atâtea lucruri. Uneori se uita cu nedumerire la capul fizic al Aidei, întrebându-se că de unde şi-a arogat el dreptul de-a o considera de sus.

Intr'adevăr, Aida nu învăţase ca o diletantă cu avere, ci ca un băiat venit dela ţară, cu dorinţa fermă de a se instrui. Şi era instruită. Discuta istorie fără să facă nicio greşală de dată, mişcându-se în trecutul oficial ca într'un salon familiar. Ortografie impecabilă. Vorbea cu aceeaşi îndemânare franţuzeşte, italieneşte, nemţeşte şi englezeşte, pe când Duduş ştia numai franceza ca limbă străină, germana necunoscând-o decât şcolar. Cultural vorbind, capul Aidei era o casă complet mobilată; nu lipsea nimic şi totul era aşezat cu rost şi deliberare.

„In fond, Aida e o domnişoară perfect stimabilă“, gândi Duduş, urmărind-o cum se îndepărta dela masa lui de lucru. Şi imediat îşi consideră reflecţia retrospectiv, îngrozindu-se de vidul lui: ajunsese să gândească cu formule care în gura oricui i-ar fi provocat zâmbetul. Dar „în fond“ începea să ştimizeze pe toţi cei care au fost capabili să treacă prin liceu. El se îndoia.

Uneori o chema pe Madama Lenţa să-i dea în cărţi, aşteptând dela ghicitoare pronosticul fericit pe care el nu îndrăznea să-l facă, socotindu-se inferior normalului.

— Treci, prinşişorule, ca un soare...

— ...de carton!

— Ce-ai spus?

— Ia mai dă-mi odată.

— Ei, da' de câte ori vrei? Să-ți dau de dragoste, mâncate-ar fetele!

Și timpul trecea nediferențiat, zilele și săptămâna topindu-se într'un fel de blocuri transparente prin care se vedeau aceiași munți albi de zăpadă și același examen negru de profesori.

Domnița își desgropa trandafirii.

Ca și culesul viilor în alte părți, la Vorniceni, desgropatul trandafirilor era un cor al bucuriei de-a trăi. Toate fetele erau puse la treabă.

— V'a mucegăit iarna! le buzdugănea Domnița. Lența, pune-le la treabă.

Atunci abea fetele primeau botezul primăverii. Căci țăranul nu simte primăvara decât desculț, cu talpa pe pământul ierbii, cu mâinile în țărna râmei și a rădăcinii. Zburda carnea pe trupul lor. Opt fete înflorite desgropau trandafirii Domniței, îmbătate de soare, cu cântec de primăvară pe buze.

Venea și Tudor Conășelu, grădinarul, supărându-se mereu c'o glumă pe fiecare fată.

Trandafirii erau „ai lui“.

— Zi și niata, Domniță, care altul i-o făcut decât Tudorache?

— Da' ce ești 'neata, bărbat sau femeie? îl râdeau fetele.

— Acuș v'arăt eu cine-i Tudorache Conășelu. — clipea Tudorache, răsucindu-și musteța.

Sclikea grădina neînflorită de glasuri vesele, pe măsură ce trandafirii erau desfășați din glugile și șubele lungei lor călătorii. Parcă abea sosiseră cu sania Domnițe mici, gata să isbucnească albe, roșii și trandafirii în casa primăverii lor.

În fiecare an Duduș era acolo.

— Domniță, uite săracul, spunea el cu perfidă sfâșiere, arătând un trandafir descoperit.

— Fiară sălbatecă, monstru fără de inimă, pleacă dintre trandafirii mei, nu mai cobi cu glasul tău de cucuvael

— Vai de mine, Pușa, eu nu iubesc trandafirii Domniței? Dar ce este inima din pieptul meu decât un trandafir al Domniței? Poftim, Domniță, i-o oferea el cu'n gest simbolic, smulgându-și-o din piept.

Și începeau dialoguri din ce în ce mai pasionate, până când Domnița tuna:

— Cine e stăpân aici? Eu? sau netrebnicul acesta? Luați-l din fața mea.

Și fetele tăbărau asupra lui, târindu-l printre straturi.

Acum însă desgropatul trandafirilor părea un prohod. Fetele se sfiiu să râdă sau să cânte, ca să nu-l tulbure pe cel care învăța; Domnița care poruncise tăcerea, își respecta porunca. Totul era vizual, ca desfășurat într-o depărtare, mai degrabă amintire mută decât realitate sonoră.

— Merdel

Da, acesta era cuvântul.

Nu-l mai deranja nimeni. Veneau țăranii la curte, ba pentru nașă, ba pentru nuntă, căci Domnița le era de toate: și dojană și mânie și sfat și ajutor și soacră și doctor și jurisconsult, — dar pe el, ciumatul liceal, îl salutau dela distanță, necutezând să se apropie.

Călugărul Alfeu și Fratele Ciubeică veneau numai odată pe săptămână, aducând damigeana cu ocazia traistei.

Dichisiți de Domnița, nici pădurarii nu mai veneau dela pădure.

În jurul lui Duduș veghea transparența izolatoare a unui clopot de sticlă. Vedea orice, dar nu participa la nimic. O viață scufundată.

Nici nu putea altfel. Se jena de realitatea lui ca de o rudă compromițătoare. Nu îndrăznea să iasă cu el între oameni. Se îndoia uneori și de sunetul vorbei în gura lui. Oare n'ar fi bâlbâit? Acest tremur îl agita, subliniind în ochii lui inferioritatea pe care și-o atribuia față de ceilalți. Și nici n'avea timp pentru alții. Bucherea. Parcă învăța pe de rost, atât de tare îi i se încrețea fața, cu toate că era la antipodul acestei metode. Căci învățătura lui era o luptă cu propriul lui tumult, nu o absorbire pasivă. Vidul n'are densitate; de asta în mulți tineri învățătura intră ușor, rămânând ca atare. Minteai lui Duduș era dintâi un obstacol și abea apoi un avânt.

Dar era prea copleșit ca să-și acorde măcar

mila unei explicații sau disprețul unei conso-lări. Se resemnase să fie ce era.

Se mișca foarte puțin: din odae în cerdac unde învăța, de acolo în sufragerie și iar în odae. Uneori se plimba prin cerdac, aplecat, cu mâinile la spate. Numai mătăniile îi mai lipseau, căci incolo totul era călugăresc. Casa lui nici nu și-o vizitase. O vedea în fiecare zi, dar între ea și el era masa cu cărți de școală. Nici casa lui parcă nu-i mai aparținea. Ca o scrisoare cu altă adresă: C.D. El era altă-ceva: un elev greoi și mediocru din marea serie.

Dar altăceva îl mai neliniștea pentru examen: propria lui reputație. Trecea drept un băiat precoce, cam răsgâiat, supărător de inteligent, spiritual până la impertinență. Când se gândea, se făcea mic, cu spinarea subț bici. Să fi pu-tut, și-ar fi schimbat numele și înfățișarea, ca să rămăe corigent sau repetent normal subț numele și masca altuia. Era o tortură pentru el permanența acestei reputații care-l urmărea și la Vorniceni.

— Coca Duduș, îi spuse Samuel Fițig, sin-gurul care se insinuă până la el, trecând nîznai prin fața Domniței, — vād că ai devenit că-lugăr! La mai mare! Te vād și stareț și Mi-tropolit. Are să-ți stee bine, nūmai să ai barbă ca Tătuța. După cîm vezi, nu mai întreb nimic cu raspuns plătit, nū de altă, dar n'o vād pe Madama Lența și nici n'ași îndrăzni să cer

băutură bețivă dela așa o față bisericască...

Duduș îl asculta cu creionul școlar în mână, gata să-l întrebe: Cum a fost atunci? Ia istosește, — ca acei foști călăreți, paralizați într'un fotoliu cu roțițe, care nu se mai satură povestind și ascultând isprăvile lor din tinereță. Anecdota cu rabinul, pe care i-o servise atunci lui Fițig, fusese improvizată. Atunci îl pasionase jocul în sine de-a v'ați ascunselea cu agerul interlocutor, dincolo de vanitate. Acum însă îl admira: pe acela, cu candoarea celor dela galerie în fața scamatorului.

— Coca Duduș, văd că faci exerciții de tăiat și împuns cu niște instrumente poreclite cărți de școală. Drept să-ți spun, eu care nu mă mai duc la teatru din tinereță, aștept cu deliciu sesiunea de examene. Mai pasionat decât la Curtea cu Juri care se bucură de atâta publicitate că parc'ar fi o întreprindere evreească. Acolo douăsprezece scaune cu picioare și urechi cred că judecă. De ce să nu creadă'n minuni? Asta n'ar fi nimic! Dar răcnesc acolo niște oratori cu batistă și Cod și asudă mai tare ca la baia de aburi și beau apă, dar parcă beau vin prost; îți vine să sughiți, pardon de expresie. Și-s și plătiți pe de-asupra. Când ascult așa o desbatere la Curtea cu Juri îmi vine la cap că-s prea deștept și mi pare rău că m'am prostit în cap. Dar la examenul lui Coca Duduș văd Teatrul dela Vilna cu bilet de favoare. Mata

știi, Coca Duduș, că amicul Sami nu-i fricos fără de pădure. În odaie, amicul Sami e leu, ferească Dumnezeu de câni! Ei bine, Coca Duduș, mi-ar fi frică să stau pe catedră cu așa un elev în față. Parcă l-ași avea în spate cu pușcă. Parole d'honneur, cum spune Madama Lența von Pantâr. Zău că m'ași îmbolnăvi de inimă, păcat că nu-i asigurată! Cum să mai pui o întrebare, când te-așteaptă, ferească Dumnezeu, un astfel de răspuns! Mai bine spui: nu vreau nimic, — și pui nota zece.

— Nu vreau nimic și pun nota zece.

Sami plecă, înțelegând că-i congediat. Dar și dincolo de învățătură Duduș întâlnise acel vid cu formă de semn de întrebare în creier, pe care oamenii de teatru îl numesc trac. Asculta c'o ureche vorbele lui Sami, dese, mărunte și întortochiate, întrebându-se ce poate să-i răspundă. Căci Sami n'ar fi vorbit astfel c'un elev mediocru. Vorbea pentru Coca Duduș căruia îi acorda omagiul acestei distracții. Dar Sami greșise adresa. Nu-l asculta tăcerea lui Coca Duduș, fosforescentă ca și vorba lui, îl asculta cineva care nu putea să-i răspundă. Duduș trișase, reluându-i vorba și întorcându-i-o. Nu dorise să-l congedieze, căci oricum, verva lui Sami era o recreație pentru urechea lui. Dar se agățase cu disperare de ultimele lui vorbe, și simțind că altăceva nu poate, i le întorsese, dând lui Sami iluzia c'a ascultat o replică tăioasă.

Cuvântul Madamei Lența căpăta mahmur dimensiunea munților. Coca Duduș devenea pesimist și mizantrop.

*

Ziua de naștere a Aidei era sărbătorită în fiecare an cu mare pompă. Cadouri comandate în străinătate, invitați dela București, Iași, Piatra-Neamț și moșiile învecinate. În alți ani, Coca Duduș aștepta cu atâta intensitate aceste „fericite ocazii” încât o săptămână înainte devenea cuminte, rezervându-și energiile intacte pentru marea zi, așa cum unii măncai, când sunt invitați la mese repute, se purjează și țin regim din vreme, pregătindu-și apetitul pentru praznic.

De data aceasta însă, sub pretextul sănătății și al învățaturii, Coca Duduș nu apărură printre oaspeți. În fundul sufletului suferea. Dar era ca o fată care nu se duce la bal, nu fiindcă n'ar dori, ci fiindcă rochia ei e demodată. N'avea cu ce. Nu îndrăzne.

În schimb, Domnița domină acaparator, izbutind într-o singură zi să devie și mai odioasă lui Andronic decât înainte de boala lui Duduș. Tonul teatral cu care istorisi musafirilor boala copilului ei, nopțile de veghe și nesomn, spaimele, scena „tragică” a Evangheliei lui Luca, totul cu bogate amănunte, — îl crispă pe Andronic până la paloare cu broboane pe tâmpile. Iși aminti odiosul dans al Isadorei Duncan la

înmormântarea propriilor ei copii și-și dădu seama că numai buna creștere împinsă până la fățarnicie și lașitate îl obligă să fie complicele în lume al unei astfel de cabotine care-i poartă numele. Și asta se întâmpla tocmai în sufrageria pe ai cărei pereți vechi, toți Alcazii, unii lângă alții, stăteau cu ochii deschiși.

— E greu, Aida, oftă apăsător Andronic, scuturând capul.

— Mon pauvre papa!

Numai că altul era sensul acestei exhibiții a Domniței. Era fără îndoială, singura care regreta absența lui Duduș dela masă. Nu mersese până acolo Domnița încât să-i propue să mănânce cu el, în odaia lui, dar inima ei era cu Duduș: Cenușăreasa petrecerii. Domniței îi plăceau mesele mari, cu o intensitate copilărească. Ii amintea tumultul tinereții și al teatrului. Tuna mult glasul Domniței când se pregăteau aceste mese, dar le aștepta cu sufletul aceloră pentru care pomul de Crăciun există magic ca și Moș Crăciun. Duduș era copilul ei. Deci îi atribuia același suflet, cu aceleași pofte, și poate că nu se înșela. La începutul mesei Domnița se gândise numai la Duduș, cedând doar în răstimpuri ispitei de-a se distra pentru ea. Apoi însă, c'un fel de voluptate penitentă, în care se amesteca și orgoliul mamei, îl aduse ea la masă, impunându-l tuturor prin vorbele ei. Desigur că vorbea teatral fiindcă era Domnița și glăsuia în public cu marea ei voce mu-

zicală, care nu cunoștea rezerva. Dar inima ei nu mințea.

A doua zi, Domnița veni în cerdac la masa lui Duduș.

— Ai lucrat prea mult. Hai să facem o plimbare.

Duduș o privi c'un ochi, răsfrângându-și buza de jos.

— Hai cu mama, Duduș.

Duduș cedă numai ca să n'o audă rugându-se duios.

Porniră cu trăsura, acoperiți cu pleduri pe genunchi. Lența pe capră, alături de vizitiu, purta pălărie cu violete, voaletă mauve, mănuși cu bumbi de sîdef și sacoșă de mătasă brodată cu fir.

În tăria soarelui, munții ardeau albaștri pe zare, numai cu cer în ei, fără pămînt.

Caii mergeau la trap blajîn, cu acea ritmică tânguire a lor, asemănătoare cu a buhailor de baltă.

Duduși — plecase cu același costum, păstrându-și fularul și fesul — își răsturnă ceafa pe spetează, stînd cu ochii în cer. Sufletește era tot la masa lui de lucru, între aceleași cărți, griji, neliniști și obsesii, absent dela plimbare. Domnița îi desmierdă obrazul:

— Tare te-ai făcut pupuia, călugărașule!

Ceva nelămurit licări în inima lui Duduș. Zâmbi moale. Apoi își aplecă tâmpla ca un câne de vânătoare, ascultînd parcă ceva, adul-

mecând. Și-i veni deodată să rădă cu atâta putere încât rânji până la gingii. Asta ar fi culmea! Cea mai drastică farsă posibilă!

Să devie stupid și frumos! Bun pentru femeii! Carte poștală de ascuns sub băncile pensionatelor de fete!

— Pușa, cum era Duduș?

— Tu nu-ți aduci aminte?

— Vag. Am bolit.

— Erai un drac!

— Acum sunt un înger?

— Iaca! făcu Lența de pe capră.

— Ai strănutat, Lența! Moașa'n pod! spuse Domnița, aruncând Lenței o căutătură piezișă.

— Pușa, cu cine seamăn eu?

— Mai întrebi? Cu mine.

— La fizic, nu la moral, stărui Duduș cu capul răsturnat pe spetează și ochii în sus.

— Cu cine vrei să semeni? Cu mama ta. Da' ce faci?

— Sug un creion, Pușa! M'am înțărcat de tutun. Cu'ncetul am s'ajung la biberon!

— Iaca! făcu Lența.

— Măi femee, nu te mai zgihui atâta că mi dai amețeli, spuse Domnița.

— Pușa, ce-ar fi să-mi las barbă și musteți? Domnița îl privi cu coada ochiului.

— Ce te-a apucat, Duduș?

Dar Madama Lența care n'avea nici o ureche pentru Ilie-vezeteul, păstrându-și-le amândouă pentru cei din spate, întoarse întunericul cu voaleță mauve:

— Il crezi, Domniță? Mai degrabă își rade Ilie mustăcioaiele cu care-mi scoate ochii, decât să-și lase barbă prințisorul. Zice-așa de drăcos ce-i! Am mai văzut eu motan călugărit, prințisorule! E-lei!

— Cârâi și tu, Lența, ca o cioară pe cracă! o chiti Domnița, clătinând din cap.

— D'apui dă, Domniță, dacă tace privighetoarea din caleașcă, ce să facă cioara de pe capră? Zi și tu Ilie, că de Ț'ar fi vorba cât Ți-i musteata, zău c'ai ajunge până la urechea lui Dumnezeu.

— O auzi, Domniță? zâmbi Ilie, întorcând capul. Râde hârbul de oale sparte!

— Măi Ilie măi, te-ai boerit de când stai cu Lența pe capră. Da ia'n uită-te ce are Lența pe cap și ce Ții tu în mână!

— Madamă Lență, văd eu coada iepelor, da' ielele mele trag, săracele și tac; numai cea cu traista în cap nechează de pe capră... Păi vezi!

— Haram de tine, Ilie hodorogule și buzatuile, ai mai văzut tu iapă care să vorbească pe franțuzește?

— Parcă n'or fi și iepe năzdrăvane! Că doar povești *ăe-a noastre* îi fi auzit la focu 'neatale!

— Or fi, da' nu-s de nasul tău! Și ai un năsoi, măi Ilie! Ce-Ți mai trebuie ghiciușcă? Măi ielele cu nasul!

— Raca'n de mine! Era să svârle iepușoara! Lasă nasu meu, Madama Lența, să nu nime-rești și 'neata pe unde stă nasu lui Ilie-vezeteul!

— Crapule!

— Adică mascara, tălmăci Coca Duduș, îndatoritor.

— Ii mai vedea tu holercă și bulearcă dela beci! Lasă tu, lasă, Ilie năsosule și buzatule, că vii tu la cheile Lenței!

— Li-i fi ținând în sân, Madama Lența, la întunerec, că tare li-i drag să iasă la lumină cu nasu lui Ilie!

— Măi Ilie, măi, da' de când te-ai făcut așa de alb?

— Păi lângă 'neata, Madama Lența, nu-ți fie cu banat, și hornu-i ca laptele!

Duduș râdea cu nările dilatate și ochii strălucitori.

— Iubita mea Lențucă, ți-ai găsit nașul la coada iepelor!

— Hop și tu Duduș, se amestecă Domnița; toarnă gaz peste foc!

— Lasă-l să toarne, Domniță, că focul Lenței îl frige pe Ilie cu iepe cu tot!

— Să te-aud, Ilie, îl invită Duduș cu gestul șefului de orchestră când dă intrarea unui instrument.

— Bine că ai ce frige, Madamă Lența, pentru pofta inimii, că eu nu mi-oi spurca gura cu carne de cioară!

— Bravo, Ilie, jubilă Duduș, ține-te bine, nu te lăsa.

— Du-duș!

De mult nu mai auzise — și încă în aer

liber — silabisirca numelui lui, acel tam-tam al vechilor lupte.

— Lasă-i, Domniță, că ține Lența piept și la o sută! se iuți Lența, scoțându-și mânușile de piele gris-perle.

— Vă-leu, Madamă Lențo, mătăluță vrei să sperii soarele? se cutremură Ilie cu ochii la mâinile Lenței.

— Lentuco, de ce ți-ai scos mândreță de mânuși expunându-ți mânușele intemperiilor? se informă Duduș duios.

— Iaca le-am scos, să-mi văd ghiarele, că le-o uitat Ilie chiolbăsanul! Ia vezi, măi moșlane!

— Păi fără lumânare cum să văd tocmai în fundul chivniței? Să-mi rup ciolanele?

— Da' stele verzi ai văzut, măi Ilie?

— Ia ține ghiciușca, Madama Lența, că-mi sare din mâni la hopuri!

— Lentuco, știi una: mai bine incalecă pe-o iapă că pe Ilie e mai greu! o zădări Duduș.

— Așa, Coca Duduș, ții cu mahonu de Ilie? Lasă, îți mai face el Lența toate hatărurile!

Ilie și Lența ședeau cu spatele. Așa că numai coada ochiului lui Duduș vedea „deșteptarea pytonului”. Mâniile Domniței aveau etape. Din-tâi băteau fulgere în ochii ei albaștri; apoi i se umflau nările; pe urmă, falca de jos se proiecta în afară, ducându-și dinții dincolo de buza de sus. Abea atunci, înarmat până'n dinți, capul Domniței se ridica de pe grămada tru-

pului, amintind cumplita înălțare a marelor reptile.

— Da' unde vă treziți voi? tună Domnița, luându-i pe toți în primire. Ce-i trăsura mea? Crăsmă? Ați uitat cu cine mergeți în trăsura? Acuș vă dau pe toți jos!

— Dă-ne, Pușa, dă-ne! Să mergem ca magii după steaua din Betleem...

— Așa! Otrăvește-mă și tu! Sapă-mi mormântul! S'a topit carnea de pe mine lângă patul tău de suferință! N'am dormit, n'am mâncat: să spue Lența. Hâ?

— E-h! Ce nu face-o mamă!

— Păpușă de lut ars, de ce te-amesteci unde nu-ți fierbe oala?

— Pângărește-mi-o pe Lența! Mușcă din credincioșii mei! Sfarmă și ucide tot! Las-o singură pe mama ta! Unde ești tu, Rege Lear?

— Cască în biblioteca Tătuței!

— Insultă-mă, batjocorește-mă, arată tuturora care e respectul și recunoștința ta! Huește universul...

„Muuu“, făcu blând o vacă albă subț candorea cerului albastru.

Și toate fură altfel.

Trăsura se opri în dulce murmur de albine.

Un moșneag alb ca Sfântul Petru, deschise poarta, înclinându-se. Trăsura intră într'un aer cu miros de faguri. Acolo adormea cuvântul. Acolo începea cerul. Acolo se naștea surâsul.

Căci o mie de meri înfloriți în livada Dom-

niței sunt tot atâția ingeri cu aripile desfăcute, gata să-și ia sborul la un semn nevăzut de albastru.

*

Intr'o zi Andronic veni să-l vadă pe Duduș la masa lui de lucru. De fapt era o inspecție. Dar nu-l găsi. Cărțile erau clădite pe masă, la marginea ei, formând zid despărțitor de restul lumii. La mijloc, un caet deschis, cu ultima pagină acoperită până la mijloc de scrisul lui Duduș. Andronic se așează pe scaunul fiului, aplecându-se peste caet. Totul era în ordine. Rezumatul la istorie, deși poate prea amănunțit, dovedea claritate și metodă în construcție. Dar la sfârșit, abea despărțită de blocul textului, o frază:

„Rog pe cine mă caută să nu mă găsească. Meditez. M.“

— Hm! făcu Andronic bătând cu talpa pe scândură. „Meditez“!

Inițiala M., care părea că iscălește textul, nu-l preocupă, atribuind-o unui simplu capriciu.

Așa și era. Conturul grafic al unei exclamații, în clipa când Duduș simțise că nu mai poate sta locului. Scrisese, lăsase și pornise. Până la poartă. Apoi dincolo de poartă, pe drumul stejarilor. Era îmbrăcat ca de obicei, în strai monahal, cu fularul în jurul gâtului.

Dacă s'ar fi întâlnit cu amicul Sami, ar fi urmat probabil următorul dialog:

— Mi-ași permite să întreb cu plecăciune ce caută Coca Duduș mergând cu capul în jos?

— Coane Sami, pe mine mă caut. Nu m'ai văzut cumva?

— Ascult, dacă nu mă înșel fără ochelari, o vorbă filosofală! Coca Duduș, pe când nu se inventase mica publicitate, era o personalitate cu domiciliul în butoi, care se numea Diogene. Și Domnul Diogene căuta cu lumânarea aprinsă în timpul zilei un obiect pierdut: mi se pare că se cheamă un om așa ceva. Și dacă a văzut Domnul Diogene că nu-i de găsit, o rămas în butoi și o făcut filosofie. Poate că și Coca Duduș vrea să facă un exercițiu filosofic! Il întreabă Coca Duduș pe amicul Sami: Bre Sami, nu m'ai văzut cumva. Imi permit să te întreb, Coca Duduș: Cu ce să te văd? Cu lumânarea lui Diogene? Cu ochelarii lui Sami?... Coca Duduș parcă prefer să te-aud decât să te văd așa!

— Unde mă vezi?

— Cam departe, așa ca o casă în construcție...

— Bine, bine...

— Când Coca Duduș aprobă repetat înșamnă că respinge cu ecou! Poate că-l văd și mai departe pe Coca Duduș, așa ca pe un fel de nour...

— Bine, bine...

— Nu arde ceva pe-acolo?

— Bine, bine...

— Sau poate că vine o corabie?

— Bine, bine...

— Sau poate se coboară Moise de pe munte cu telegrama de piatră?

— Bine, bine...

— Tare-i bine, Coca Duduș, să fii așa de universal aprobat. Am cunoscut în juneța mea la teatru două personalități distinse: Domnul Hamlet cu monolog și Jupânul Polonius cu fată de măritat. Odată Domnul Hamlet spune că vede o cămilă într'un nour. „Cămilă“, aprobă tata socru. „Parcă-i balenă“, spune Domnul Hamlet. „Balenă“, aprobă Domnul Polonius. „Da' nu-i cumva mașină de cusut?“ „Mașină de cusut“, aprobă Domnul Polonius care se gândea la rochie de mireasă pentru Domnișoara Ofelia. Așa și mata, Coca Duduș. Vrei să-l faci pe Sami să creadă că vorbește ca Domnul Hamlet. Da' eu știu că Sami nu-i decât Domnul Polonius...

/Dar Sami nu era acolo.

Duduș era înconjurat de primăvară. El o uita. Ea nu-l uita. Il privea cu ochi verzi din toate părțile, ascunzându-și fața în soarele despletit al munților.

— Cu-cul!...

Ii cântase cucul în față...

„Intr'un loc

verde ca un fir de busuioc“.

— Na-na! Fac versuri.

— Ce-ai zice, coane Sami, dacă ași face versuri?

— Coca Duduș, ce nu face omul? Dumnezeu a făcut lumea și după aceea l-a făcut pe om în două exemplare ca să se poată bate singur la duel în doi. Și cum l-a făcut Dumnezeu dându-i gratis casă, masă, luminat, încălzit, scăpându-l și de spălătoreasă, omul s'o grăbit să facă și el ceva. O făcut un păcat! Și de-a-tunci omul tot face și face și iar face! Face casă, face copii, face afaceri, face falimente, face politică, face închisoare. Mi se pare, Coca Duduș, că am ajuns fără să știu la o concluzie filosofală. Totu-i să faci, orice, numai să faci ceva. Coca Duduș face versuri. Ii bine fiindcă face, nu ce face. Da' de ce să fie rău să faci versuri? Nu m'am gândit niciodată la așa ceva pentru mine! Ce să fac? Eu îs Samuel Fișig, expert universal cu carte de vizită, nu cu carte de versuri...

— Coane Sami, care-i sunetul meu?

— Coca Duduș îmi dai voce să mă ciocănesc pe frunte să văd dacă sună ceva în capul cu chelie al amicului Sami? Cioc-cioc-cioc, boc-boc-boc... Îți mulțumesc foarte distins, Coca Duduș, fiindcă mi-ai dat ocazia să ascult așa un concert anatomic! Dar văd că nu vine nimeni să deschidă. Poate că nu-s boerii acasă!

— Domniță, spune-mi mata care-i sunetul meu?

— Huește Moldova!

— Lența, care-i sunetul meu?

— Merde, mon Prince!

— Calule, care-i sunetul meu?

— Al meu îi do, mă! Dooo! M'auzi mă, acopăr hăul!

— Cuvioase Alfeu, care-i sunetul meu?

— Frate Duduş, să trag clopotele?

— Duduş, care-i sunetul meu?

— Pârţ!

Râse copilăreşte gata să facă o tumbă în faţa munţilor. Ajunsese fără să-şi dea seama tocmai la stejarul Chioaei, stejarul crescut strâmb, un fel de Quasimodo al pădurilor. O bancă veche se sprijinea de stejarul străvechi. Deacolo, văile descoperite căpătau o vastă mişcare de mări albastre până'n depărtarea de corăbii ivite la orizont a munţilor brumaţi de scânteerea soarelui.

Dar Duduş nu se uită la frumuseţa lumii; se uită la bancă, o văzu goală şi-i păru goală însăşi frumuseţa lumii. De ce nu-l aştepta nimeni pe bancă? Inima lui era singură.

— Pe unde-mi umbli, Prinţişorule?

Madama Lenţa se aşeză pe bancă, aprinzând o ţigară. Acolo, faţă'n faţă cu văile şi munţii, era urită ca un eunuc al gorilelor. Gonea primăvara.

— Unde ţi-i gagică, prinţişorule? Heei, s'o fi văzut pe Lenţa Panţâr în tinereţa ei! Trăznit îi cădeai la picioare, prinţişorule! Da' haide acasă că-i bucluc! Domniţa hueşte la fete să te-aducă din pământ, şi Măritul îi foc!

— Ce-a spus?

— Tace... da' cu niște fierbințeli de ochi!
Acasă îl întâmpină Domnița care-și ținea
ochii spre poartă.

— Bine că te văd! Umbli haimana pe drumuri!

— Ți-am cules flori, Domniță.

Improvizase la întors un mănunchi multicolor.

— Șarpe!

Așa da!

Dar dejunul fu glacial. „Șampania s'ar frapa singură pe masă“, gânde Duduș, c'un zâmbet concesiv. Ochii lui Andronic, în răstimpuri, se ridicau asupra lui Duduș. Vedea acelaș obraz din ultimul timp, dar cu un început de zâmbet neliniștitor.

După dejun, în timp ce Aida își făcea cura de pian, Andronic, după ce-și scârțâi pașii prin cerdac, făcându-și digestia, veni până la masa lui Duduș, oprindu-se.

— Imi erți indiscreția: m'am uitat azi dimineață în caetul tău de școală.

— Mă rog...

— Ce-ai înțeles prin „meditez?“

— Iartă-mi indiscreția, Tătuță. Ce dorești mata: o definiție sau o confesiune?

— Ce vrei să-mi dai.

— Meditația e organizarea gândirii în jurul unei probleme; înmulțești punctele de vedere până când formezi circonferința. Atunci ai închis centrul.

— Și care era problema?

— Eu. Cine sunt eu?

— Ce ești?

— N'am aflat. Mă caut. Cânta cucul în pădure. N'am ajuns la conferință.

— De asta ai întârziat la masă?

— Exact. M'ați căutat și dumneavoastră?

— Și te-am găsit foarte târziu, vorbești Andronic, scoțând mașinal ceasul de atâtea ori consultat în timpul absenței lui Duduș după ora mesei.

— Mi-ați cronometrat absența?

— Ironie?

— Simplă exclamație sugerată de ceas.

— De ceasul dejunului?

— De ceasul Tătuței!

— Ce-i în tine, băiatule?

— Tinereța ce-o fi, Tătuță?

— Respect pentru părinți, pentru tradiție, pentru lege.

— Tătuță, oare oamenii bătrâni au făcut vre-o revoluție?

— Sper că ești la curent cu istoria!

— Discut cu Tata, nu cu profesorii.

— Ești prea tânăr ca să putem discuta astfel de lucruri. Dintâi învață.

Aida care-și isprăvisese cura de pian, interveni și ea:

— Despre ce vorbești?

— Despre tinereță, răspunse Duduș. Tu ce crezi despre tinereță?

— E o dezordine care trebuie învinsă; restul e literatură...

— Și oglindă, adăugă Duduș. Tu învingi tot, Aida, constată el. Tinereța e o rană pe care viața o cicatrizează. Eu vreau să rămân tânăr.

— Tu ești copil: încă.

— Ți-o spune sora ta, hotări Andronic, ridicând un deget. Vezi...

— Sunt un copil precoce! zâmbi Duduș cu ochii mici.

— Nu mai fă așa, Duduș, il muștră Aida. Imi aduci aminte de Samuel Fișig. Nu, papa?

Andronic se încruntă, apoi puse cu solemnitate mâna pe umărul lui Duduș, cercând parcă să-l fixeze pe pământ.

— Fii tu, băete.

— Cine-s eu?

— Aida, haide să-l lăsăm să învețe.

— Spor, Duduș.

— La ce?

— La învățătură, firește.

— Cred c'am să rămân repetent!

Andronic întoarse capul, „devenind Jupiter“, gândi Duduș.

— Vorbești serios?

— Incercam să glumesc. Corigent, poate...

— Dacă nu ești pregătit cum trebuie, te prezinți în toamnă, — hotări categoric Andronic.

— Și dacă nici la toamnă?

— Duduș, de ce-l iriți pe papa?

— Retrag tot. Reușesc sigur. Mi-a dat Lența în cărți. Mi-a mai căzut și damă de treflă la așternut.

„Dânșii“ plecau, îndepărtându-și urechile de astfel de vorbe.

— Coane Sami, ce crezi despre părinți?

— Coca Duduș, îi tare bine când ai de unde pierde! Pune-te masă; scoală-te masă! Și orfanii spun că-i tare bine când ai ce nu au ei. Este și o piesă cu o păreche de orfeline. Așa ceva duios! Am gutunărit de emoție cu bilet plătit! Da' ce să mai spună amicul Sami? Parcă mata nu știi ce-i bine, Coca Duduș!...

Duduș strâmbă din nas, apoi aprinse o țigară. Avea în permanență la el, din principiu, țigări și chibrituri în vastul buzunar al halatului. Dar nu mai fumase din toamnă. Incercase la începutul convalescenței fără să poată depăși primele fumuri. Beat, cu plămânii zgâriați, renunțase.

Acum însă țigara apărură spontan, nu atât ca o impertinență pentru „dânșii“, ci ca o imanență a plenitudinii din el. Se simțea agresiv de sănătos după lunga plimbare care-i ostensise trupul, dându-i contur de primăvară. Fuma încet, degustând fumul, preocupat de toate nuanțele gustului, răsturnându-și ceafa pe spate. Ametea dulce. Simțea pe obraz căldura soarelui, și în nări, prin aroma dulceagă a fumului, respirația fragedă a primăverii de munte.

După ce isprăvi țigara, ațipi luminos. Se deșteptă limpede dar preocupat. Mâna lui căuta ceva familiar.

Și deodată, topite toate laolaltă — primăvara, soarele, portocala care îi lipsea și tot ce era vag în el și în afară — deveniră o cadență de cuvinte, care trecu prin el ca un arcuș al altuia, lăsându-i svon și mirare.

„Fată cu miros de portocală...”

— Duduș, ce-i cu tine?

Se gândi, cum numeri băbește pe degete, recapitulând tot ce se întâmplase după masă. Ciudat! Mereu întâlnea o emoție cu toate că nu vedea decât grupul Andronic-Aida discutând cu el. Recapitulă de câteva ori. Și deodată descoperi ce căuta, tocmai subt degetele Aidei! In-tr'adevăr, la începutul emoției erau mâinile Aidei care-și făcea cura de pian. Aida cânta atât de rece încât rămânea la pian, fără să ajungă la muzică. Duduș nu asculta niciodată ce cânta, cu toate că Aida nu avea decât muzică bine reputată. Se vede însă că tot asculta devreme ce știa că de data aceasta Aida cântase Valsul Fantomă. Așa numea Duduș o bucată care „suferise” de câteva ori subt degetele Aidei. O ascultase și altădată și-l intrigase. Dar nu întrebase nici cum se numește, nici de cine-i. Incercase să o cânte și el din memorie, dar resursele lui pianistice erau mai rău decât elementare, iar bucata părea complicată. Acum o auzea din nou, rămasă în tăcerea lui. Ciudată muzică! Un tumult de zgomote, parcă de uși trântite, care acoperea ființa străvezie și ușoară

a unui vals. Un vals abea întrevăzut, pierdut, regăsit, contrazis mereu, călcat în picioare de disonanțele care nu-l lăsau să se închege. Dar tocmai din cauza asta, valsul devenea obsedant ca ceața de-afară pe care-o zărești în secunde de fumegare când se deschide ușa sau fereastra. Fantomă de vals!

„Fată cu miros de portocală...”

Și dincolo de vers și vals, prin vorbele grupului Adronic-Aida și prin cearta dintre Lența și Ilie-vezeteul, amplificată treptat de intervenția lui Duduș și de explozia Domniței, — apăreau fantomatic albi, merii înfloriți în livada Domniței.

Toate își pierdeau realitatea obiectivă, opacitatea individualizată, devenind emoții, transparente lirice spre un adânc nedeslușit.

„Fată cu miros de portocală...”

H_2O = apă. $SO_4 H_2$ = Acid Sulfuric.

„Fată cu miros de portocală = ?”

Coca Duduș rânji ca într-o oglindă.

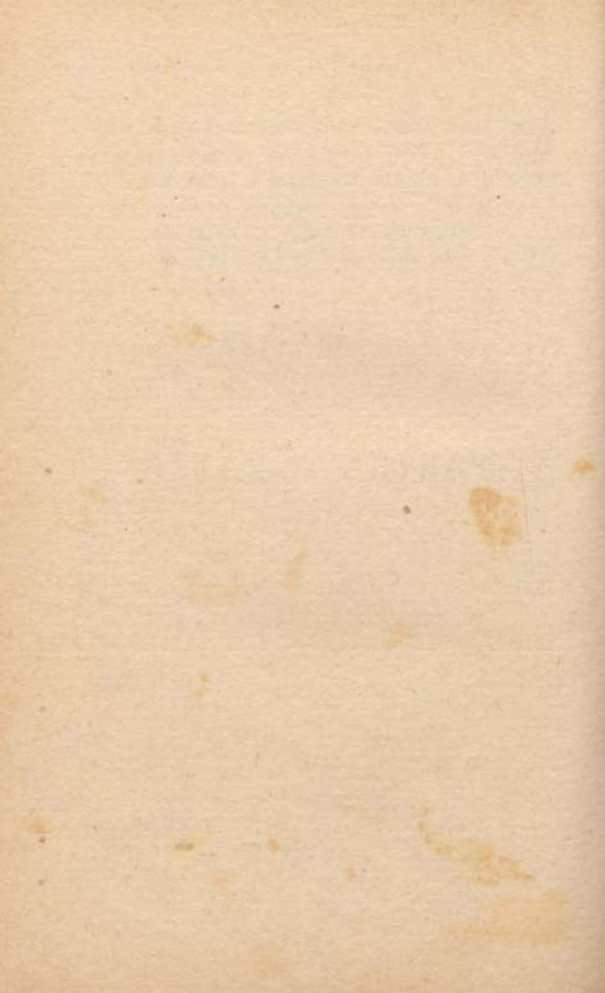
Amicul Sami ar fi spus:

— Nici fată, nici portocală, nici miros. Adică nimic. Dacă vrei să vinzi unui negustor, întreabă: Să vad. Ce să vadă dacă nu-i nimic de văzut! Dar când îi în vers se găsesc cumpărători și pentru așa ceva. Coca Duduș, am avut de-acu onoarea să-ți expun cazul Dom-

nului Diogene cu butoi și lumânare. Mata, Coca Duduș, ai luat în mână o portocală — tot ține mai mult decât o lumânare de său — și cauți o dudue. Ai să găsești o mie. Poți să comanzi mata telegrafic un vagon de portocale...

Glumea fără cruțare. Dar mâna lui era goală în ceasul primăverii.

PARTEA A PATRA

Duduș își trecu examenul de clasa opta cu media 6,30 și bacalaureatul cu media 9,20. Cauza mediei dela examen era Duduș. Ca să-și dea curaj veni cu monoclu, coalizând indispoziția profesorilor dela Piatra-Neamț, care-l știau și din experiență și după reputație. Invitat să-și scoată monoclul, Tudor Ceur Alcaz vorbi lung despre boala lui și despre consecințele ei optice. Vedeă slab c'un ochi: ca prin ceață. I se ceru monoclul pentru verificare.

— Nu dau nici ochiul, nici jumătatea de ochelar, se împotrivi Duduș, afirmând că astfel de infirmități penibile pentru un „biet tânăr năpăstuit de soartă“, nu pot forma obiectul unei anchete.

Samuel Fișig care-l însoțea ca de obicei la examen, aranjă lucrurile.

— Ai rămas cu stecă matale, Coca Duduș, i-am convins. Da' să știi că or să-ți pue notă cu microscopul lor!

Așa se întâmplă. Pe bună dreptate de altfel. Duduș era atât de emoționat încât nu dormea, avea crampe, iar după examen, în fiecare zi haina lui era atât de udă încât trebuia să vie la hotel să și-o schimbe. Tezele și le scria abea

În ultimul sfert de oră, sub amenințarea minutarelor ceasornicului de pe pupitru, după ce formula mintal serii întregi de versiuni posibile, alegând la urmă, cu desperare, cea mai telegrafică formulă. Așa își umplea pagina cu un scris galopant, greu de descifrat. Iar la oral, cu tâmpile duduitoare de sânge, cu unghiile implantate în palme, când răspundea parcă vorbea cu Andronic Ceaur Alcaz stând în picioare în biroul lui.

— Să-l iei la palme! protestau profesorii în cancelarie, trântind catalogul.

Se bucura de o antipatie unanimă, căci sărind peste cal, răspunsurile lui încălecau drept pe grumazul profesorilor, cu monoculul în orbită.

La bacalaureat însă reuși întâiul dintre o sută cincizeci de candidați, obținând media 9,20. Cauza vizibilă era președintele comisiei, profesor universitar dela Cluj, bătrân cu ochi tineri, intruchipând paradoxul plastic al unei frunți severe și al unor obraji subțiri împaienjeniți de creșturile răsului. Mărinimos, puneă cu melancolie note de trecere, compătîmind spitalul cu bănci școlare al mediocrității. Un simplu început de discuție despre Caragiale cu candidatul Tudor Ceaur Alcaz — întâlnindu-i numele în catalog, fusese ispitit să-l întrebe: Ești spaniol, tinere? —, îl trezi într-un entuziasm. Discută apoi cu candidatul ca la o masă de cafea cu șvarțuri. Profesorii prezidați de el

îl stimau prea mult ca să fie scandalizați; dar oricum... Astfel, Duduș deveni răsfățatul examenului, Benjaminul. Președintele îl invită la masă cu el, discutând până după miezul nopții. Deveniră prieteni cu promisiuni de corespondență.

— Coca Duduș, îmi vine de-acu să cred că eu am avut onoarea să fiu profesorul elevului Maestrului Calistrat Troia.

Dar în afară de președinte, mai era încă o cauză. Căci dacă președintele era permeabil la specificul lui Duduș, profesorii, în genere, deveneau recalcitranti tocmai față de un astfel de specific. Dar la bacalaureat, Duduș se comportă calm ca niciodată. Pe deoparte îl istovise examenul de clasa a opta, echilibrându-l astfel. Dar mai interveni ceva care-i abătu atenția dela bacalaureat, absorbindu-l în altă direcție.

După sfârșitul examenului de clasa a opta, Duduș își acordă o după amiază de recreație completă. Dintâi dormi câteva ceasuri, deșteptându-se ostenit ca după boală. Se refăcu subțiu, se îmbracă în haine de culoare închisă, cu melon, monoclu și baston de trestie, pornind la plimbare spre Parc. Era foarte tânăr obrazul lui, dar silueta lui evoca altă epocă. O pagină din Henry Lavedan l-ar fi primit, intercalându-i silueta în text. Urca încet aleea în spirală care duce pe munte, privind galant cucoanele pe care le'ntâlnea, dând unora impresia că-i un băiat stricat, iar altora impresia că-i insuportabil de impertinent. Astfel își găsi o distracție.

Se juca „de-a cucoanele tulburate de apariția unui tânăr și elegant necunoscut, plin de farmec și enigmă“. Dela o vreme se sătură. Înălținea prea multe priviri de găini indignate de trecerea automobilului. Se opri la restaurant.

— Ce doriți, conașule? îl întrebă chelnerul precipitat serviabil, văzându-l cum ședea cu atitudine de crai, picior peste picior, rezemat în băț, privind prin monoclu.

— Bere.

— O regală?

— Mai mare.

— Un țap?

— Mai mare.

— Atunci o halbă.

— Mult mai mare.

— Mai mare nu-i, conașule.

— Așa e la Piatra-Neamț! oftă el cu dispreț, resemnându-se.

Bău însă mai puțin decât o regală, fiindcă detesta „băutura cu bale“. Plăti cu bacșiș, cum ar fi spus Fițig, mulțumit geometric de aplecarea chelnerului în spațiu, și porni la vale. Lumea se înmulțise. Erau și oameni care se plimbau pur și simplu, cu băț, jurnal și nevastă, — unii și cu câni. Dar în genere dominau „perechile“. Primăvara le dădea până la impudoare curajul de a se împleti oarecum cu mâinile, brațele și privirile. Fără să-și dea seama, destăinuiau intimități, dorinți, plimbarea lor având caracterul vădit al unui prolog sau epilog biologic.

Un amestec de tristețe și desgust începu în Duduș, posomorîndu-l. Ochii lui cercau să vadă numai grația plastică și lirismul juvenil al acestor perechi, dar nu se puteau împiedeca să nu ajungă mai în adânc și mai departe, suprinzând acele intimități care te fac să spui pardon, închizând ușa, dacă ești chelner.

— ...Andronic Alcaz...

Trecea în dreptul unui grup de turiști bucureșteni, probabil, opriți în dreptul unei vile strigător elegantă în peluzele ei verzi; devenită femeie într-o trăsură sau automobil, văzând-o numai, ai fi spus: cocotă. Astfel era vilă: „Vila Puica“.

— E metreasa lui de câțiva ani, explica un localnic, arătând cu bățul spre clădirea înbrăcată în faianță. Il costă o avere. Voiajuri în străinătate, vilă, automobil, rochii...

— Care Alcaz?

— Cel dela Vorniceni, fostul ministru.

— Vai de mine! Mutusalem?!

— Duducuță, mata ești tinerică! Are barbă albă, dar e bărbat în toată puterea. O frumusețe de bărbat.

— Căsătorit?

— Cu copii mari. N'ai auzit, mata? Frumoasa Aida Alcaz! Cine n'o știe?

— Și nevastă-sa ce spune?

— O fostă actriță! Acum e cogeamite matroană. Ce-i pasă ei! S'a căpătuit! Ce mai poate vrea?

Monoclul căzu din orbita lui Duduș, spărgându-se.

Rămase acolo, în urma grupului pornit spre deal, examinând casa ca pe un monument renumit. Totul acolo era ban devenit capriciu de femei răsfățată. „Puica“ era tot atât de cochet nestatornică pentru casa ei ca și pentru trupul ei. Nici o unitate de stil, nici o armonie. O serie de amănunte ale casei și peluzelor dovedeau epatări aduse din străinătate: ba din Franța, ba din Anglia, ba din Olanda, ba din Italia, ba din Elveția.

— E o biografie casa asta! exclamă Duduș. Bravo Tătuța! Vila Puica! Puicuța Tătuței!

Îi venea să râdă din ce în ce mai tare. Andronic-Ceaur-Alcaz-Barbă-de-Argint ținând-o în brațe pe „Puica-de-Efect-la-Piatra-Neamț!

— Păi atunci „Huește Moldova!“ monologă Duduș, și eu nu știu nimic! Eu dela Vorniceni! Ei, comedia dracului! Era atât de neadaptat la o astfel de surpriză încât vorbea ca țăranii la teatru, cu glas tare.

Vrasăzică...

Vrasăzică...

Îi venea mereu să spue „vrasăzică“, fiindcă toate erau altfel. Până acum premiza majoră fusese Andronic Ceaur Alcaz. Acum — retrospectiv la fel — premiza majoră devenea Andronic Ceaur Alcaz+Puica.

Își frecă mâinile, ținându-și bastonul subțioară, zăpăcit de „abundența materiei“.

La Vorniceni ar fi făcut o tumbă. La Piatra Neamț însă, mai cu seamă hainele și gulerul tare îl împiedecau să se exprime exact, dar tumba era în el fiindcă lumea întreagă făcuse o tumbă!

Nu se mai urnea din loc. Parcă aștepta. Și efectiv aștepta să iasă Puica Tătuței, s'o vadă. Puica ieși cu automobilul.

— Bre-bre! exclamă Duduș, ferindu-se, cu un salut profund, — Alfa-Romeo! Alfa-Romeo și Julietta.

Dar Julietta din automobilul Alfa-Romeo era genul de femei desemnată de amatori prin vorbele: păpușică, bombonică. Bomboană fondantă devenită femei de lux.

Nu-l indigna deloc pe Coca Duduș faptul că Tătuța avea o metresă. Nici un gest de procuror nu apărea în ființa lui morală. Lucrul în sine i se părea o bagatelă fără de importanță. Dar îl mira până la paroxism metresa aleasă de Andronic Ceur Alcaz. O orgă de catedrală pe care ai auzit-o cântând o șansonetă la modă! Uluitor! Nu se putea despărți de vila care era dovada și evidența acestei realități neverosimile. Ii venea s'o pipăie, s'o sune, să se convingă de autenticitatea ei.

Vrasăzică...

Il vedea imaginativ pe Andronic Ceur Alcaz alături de o femei spectaculoasă, depășind înălțimea de 1,70 metri, într'un fel de perechi wagneriană, iubindu-se prin interme-

diul orhestrei. De acord. Dar Andronic Ceaur Alcaz și Puica! Cum i-o fi spunnând? Puica? Puicuța? Cuța? Țuca? Puicuța tatei? Puica moșului?... O lua pe genunchi? O săruta pă-tându-și barba cu roș de buze?

Și deodată imagina lui Andronic Alcaz cu barbă de Rigă și solemnitate de vitraliu bisericesc, aplecat frivol asupra Puicei, în deshabillé, începu să-l obsedeze. Ii vedea proiectați pe faianța vilei, pe munți, pe cer, pe Calea Laptelui, pe vecii vecilor...

Puica îl găsi tot acolo, la inapoere. O salută exagerat de distins, cu cotul în unghi drept, provocând un zâmbet cu buzele în as de cupă pe fața Puicei care întoarse capul după junele dela poartă.

— Vrasăzică îi pune și coarne! exclamă Duduș în extaz, gata să-i trimită bomboane dela Capșa și un buchet de flori. Și totuși nu voi seduce pe această sărmană copilă! declamă el, pornind cu pas săltat, ținând mânerul bastonului în buzunarul surtucului.

Pe drum însă, după orgia surprizei, tot brusc, un alt gând îi veni cu amintirea vorbelor pe care le auzise la început: „Il costă o avere. Voiajuri în străinătate...”

Vrasăzică o lua și în străinătate! Dar în străinătate Andronic pleca întotdeauna cu Aida. Cu Aida, mâna dreaptă; și cu Puica, mâna stângă! Fetele lui!

— Ho-hooo!

Iar se opri din drum.

În același tren, pe același vapor, în aceleași hoteluri, la aceleași plaje. Imposibil ca Aida să nu fi observat anexa Tătuței! Atunci Aida? Frumoasă familie!

— Merde!

— Coca Duduș, văd că ești tare preocupat? interveni la restaurant după o lungă tăcere, Samuel Fițig.

— Coane Sami, am văzut o vilă frumoasă. Fițig deveni atent cu friptura.

— Nu mă'ntrebi nimic?

— Ce să'ntreb dacă-i frumos? Bine c'ai văzut ceva frumos. Te felicit, Coca Duduș! Asta dă poftă de mâncare. Păcat numai că lipsește Maestrul Troia. Cum îl vede vinul, vine la el fără sifon c'un chelner în mână.

— Coane Sami, o duce și'n străinătate?

Se priviră lung, ochi în ochi. Orchestra grădinei de vară cânta: „Hai să ne'ntâlnim Sâmbătă seară, într'o cârciumioară la Șosea, unde plânge-un pian și o vioară ș'unde nu ne vede nimenea“, — cu sfârâit și fumegare de mititei la grătar.

— Dacă știi, de ce mă întrebi, Coca Duduș?

— Ca să te informez că știu, Coane Sami!

— Mulțumesc pentru delicata atenție. Adică Tătuța nu-i un om? Face și el ce fac toți. Omul, Coca Duduș, îi la fel, pardon de așa cugetare profundă. Eram să mă'nec cu friptura. Dar unii oameni au „Tout-à-l'égout“ alții n'au. Îi bine când îi cu tout-à-l'égout.

— Coane Sami, nu văd procuror, dar aud pledoarie: de ce?

— Avocații is mai simpatici. Mai bine să lipsească un procuror decât să nu fie un avocat!

— Domnița știe?

— Nici Madama Lența nu știe.

— Atunci „totul e în regulă”, hotărî Coca Duduș cu vorbele lui Andronic, imitându-i gestul de a-și sălta barba cu dosul palmelor.

— Spre satisfacția generală, respiră Fițig. Păcat că nu-s sticlă de șampanie, că m'ași destupa singur.

— Coane Sami, îmi pare rău că nu-s invitat la masa lui Caligula...

— Mă rog? Cine-i domnul? se încreți Sami, plecând urechea acoperită cu palma.

— Un porc istoric: Impăratul Caligula!

— Aha! Coca Duduș are poftă de un chef grandios.

Duduș ridică din umeri, răsfrângându-și buza de jos.

— Adică amicul Sami nu poate fi Caligula?

Duduș însă nu avea chef de vorbă. Se culcă devreme, fumând în pat mai multe țigări. Avuse într'adevăr impulsunea de-a participa nu la un chef, ci la o orgie. Automat, gândul pornise la Caligula, căci noțiunea Caligula exprima mai exact decât cuvântul chef, esența pornirii lui. Ar fi vrut să se porcească după datele clasice. Beție, cântări, urlet, dans deșăntat, trupuri de femei trivial convulsionate, și dacă

s'ar fi putut, la urmă să facă dansul șarpelui încolăcit de propriul lui intestin gros. N'avea apetitul unei astfel de orgii, nici în bloc, nici în amănunte, ci numai lehametea desgustată care cere un paroxism oarecare și chiar mai multe laolaltă, contopite.

Nu mai era nici vesel, nici mirat, nici stârnit, nici trist. Era ~~de~~scumpănit prin dispariția stimei pentru om în genere și pentru Tătuța în particular. Nu-l iubise niciodată pe Andronic; inima îi refuzase acest verb pe care creierul nu-l poate imita. Il irita în schimb, dar cu zâmbet, teatralismul lui Andronic, ceremonialul posomorît fără de care nu putea să trăiască. Nu cabotinism, adică teatralism pentru cucerirea succesului față de cei pe care nu-i poți câștiga altfel. Și Domnița era teatrală, dar copilărește: îi plăcea să se joace și își lua în serios jocul, ca orice copil pasionat. Dar sub teatralismul Domniței simțea mereu fierbințeala vieții. Actele esențiale ale Domniței erau vii, adânci, grave, exprimând o aderență directă la viață. Era efectiv mamă, cum ploaia e ploaie. Dar când vorbea despre ea ca mamă, exagera în așa măsură încât cineva care n'o cunoștea n'ar fi luat-o în serios. Exagerările Domniței însă nu erau decât un fard estetic — nevoia ei de podoabă și strălucire — care nu altera, nici nu înlocuia realitatea substanței.

Andronic era și el teatral, dar rece dedesubt. Teatralismul lui era cerebral, deli-

berat, și își alesese tăcerea și gravitatea. Ducea mai departe tradiția de comportare a Alcazilor, fiind tată după această tradiție, așa cum fusese mai înainte fiu, ritualul tradiției de-a gata ținându-i loc de pasionalitate și spontaneitate. Cu fastul lui decorativ de mare orgă închisă, — deschis, Andronic nu avea decât tăcerea și colbul. Cântec n'avea. În schimb, Duduș îl socotea un om stimabil. Se silea să fie tată corect, soț corect, stăpân corect, cetățean corect, așa cum învățase. Merita din acest punct de vedere prețuirea obiectivă.

Apariția Puicei însă răsturnase tot, dar pe nesimțite. Căci la început Duduș n'o socotise pe Puica decât ca pe-o surpriză picată a previzibilului său tată. Oricum, Puica dădea un pic de viață automatului Andronic care părea conceput pentru uzul României de un Muzeu Grévin.

Vrasăzică...

Era ziua lui „vrasăzică“.

Vrasăzică tatăl lui era un om abject!

Concluzia acesta îi veni prin surpriză.

Se întâmplă uneori ca o lampă să fileze chiar în odaia unde lucrezi. Dacă ești atent la ceea ce faci, nu-ți dai seama decât foarte târziu, când începe fumegarea neagră, căci lumina se alterează pe nesimțite, fără să-ți alarmeze vigilența îndreptată în altă parte. Abea când îți miroase a ars, ridici ochii și vezi că totul e acoperit de o ninsoare neagră, care a mânjit intim încăperea, începând cu propriile tale nări.

Filase o lampă în sufletul lui Duduș, mândrind totul. Lampa aceasta nu era realitatea intrinsecă a Puicei — simplu aperitiv frivol — ci incorporarea ei în viața lui Andronic. El, Alcazul cu barbă albă — de ce nu și-o rădea măcar? —, patriarhalul senior al Vornicenilor, mereu cu vorbele „stimă, respect, tradiție, lege, om întreg, demnitate“, — nu se sfiia să aibă „țiitoare“ cu anul în orașul vecin cu moșia lui, nici să și-o ia în călătoriile în care niciodată nu-și lua soția, alături de propria lui fiică necăsătorită... Și asta nu numai că nu-l împiedeca să fie la Vorniceni așa cum era, dar parcă îl făcea și mai intransigent, după fiecare înapoare din străinătate.

Și Aida?

Intocmai! Era complicea spectativă a tatălui ei! Păi atunci cum o putea stima Andronic pe Aida? și cum îl putea stima Aida pe Andronic? Erau cărdași! „Eu știu că tu știi că eu știu că tu știi“. Și totuși, această perspectivă de oglinzi paralele a compromisului moral nu-i incomoda deloc. În fiecare an călătoreau în străinătate de unde se întorceau mai perfecți, mai intangibili, mai solidari întru cele înalte și pure.

Nu-i iubise niciodată, dar acum nu-i mai putea stima. Și dacă Andronic Alcaz și Aida erau capabili de așa ceva, probabil că generalitatea oamenilor...

— Păi atunci hai să ne porcim, fraților!

exclamă Duduș, sărind din pat și începând să se plimbe prin odaie.

Aprinse altă țigară. Parcă îi venea să se îmbrace, să-și ia melonul, monoculul și bastonul și să pornească singur prin oraș. S'auzeau în noapte muzicile de vară ale orașului, glasuri, cântece, râsete. Probabil că toți cei întâlniți la plimbarea dedupă amiază făceau dragoste cu tovarășa de plimbare sau cu suplinitoarea ei. Vedea în fiecare odaie un pat și în fiecare pat o viermuială de trupuri. Adică de ce nu s'ar integra și el în dansul colectiv? Fie chiar la o casă specială! Bați la ușă, vezi o Madamă groasă, întrebi cât și unde și intri „ca la mama acasă“.

Dar nu intra.

Sau de ce n'ar încerca la Puica? Nu era ea o instituție a familiei? Sonerie, servitor, carte de vizită. Intrare cu buchet și vorbe fierbinți.

— Știu, Domnișoară Puica...

Amuzant să spui Domnișoară unei femele care știe că tu știi că ea știe!

— Știu, domnișoară Puica, dar fizicul Dumitale irezistibil a învins în mine orice sentiment advers...

Cu un genunchi la pământ și buchetul spre „dânsa“.

— Te doresc, domnișoară. Dă-mi voce să-ți spun Puica. Dulce nume! Spune-mi Duduș. Nu te jena. Nu rezista. Fii sinceră. Simt că devenim intimi. Da, nu protesta. E zădarnic. Dumnezeu le vult...

Dar numai astfel intra la Alfa-Julietta.

Stătea la fereastră, și nu mai pleca nicăeri: nici în gând.

Căci subțire-subțire, ca ceeace abea e și tremură de gingaș ce-i, abea auzindu-se prin tumultul nopții de vară, — răsunau greerii, străvechii greeri ai lumii. Așa cum apărea, năluca, acel vals tulburător printre sgomotele interpuse.

„Fată cu miros de portocală...”

— Nu cumva oi fi un om stimabil? exclamă Coca Duduș, rupând emoția tăcerii, aprinzând lumina ca să-și poată rânji sieși în oglinda pistruiată de muște.

* * *

— Vine Coca Duduș!

Huiiau Vornicenii! Știa tot satul. Trăsura care-l aducea dela gară, se opri de câteva ori, căci Duduș nu se mulțumea să răspundă la salutările țăranilor, se cobora din trăsură, distribuind acadele pentru copii, întrebând despre toate: recoltă, vite, nunți.

— Personalitate populară, spuse de alături Domnul Fișig, impresarul gloriosului absolvent.

Lența, trimisă de Domnița care-și pierduse răbdarea, aștepta în drum, fumând. Se sui pe scara trăsuri.

— Te-ai jigărit, prințișorule! Motan, de! V'ați ținut de haiabucuri, jupâne!

— Lasă Madama Lența, întuneci toate femeile! Când te văd, le uit. Când le uit, te văd!

— Hee! se hlizi de pe capră Ilie-vezeteul.

— Văd c'ai adus și-un măgar dela gară, Coane Sami! ripostă Lența.

— Iaca și Cuviosul Alfeu! exclamă Fițig, salutându-l adânc. Când îl văd așa de roș aud și pompierii!

— Bine-ai venit, stăpâne, că-i secetă mare în damigeana Fratelui Ciubeică!

Trandafirii erau înfloriți. Ca un bal oprit, îi vedeai în culoare ca în rochii.

Domnița stătea în cerdac, înconjurată de toate fetele.

— Pușa, am fost respins.

— Stai, nebunule, nu mă năuci! Dintâi să te văd.

Îi cuprinse capul descoperit în palmele ei, examinându-l cu deamănuntul.

— Ia să mă lăsați în pace cu învățătura și examenele voastre! se strășnici Domnița aruncând o privire cu lance lui Samuel Fițig. Uită-te'n ce hal mi-ai venit! Ce-ai făcut? Ai fost respins. Cu-atât mai bine. Profesori? Sau vampiri? Bestii cu chip de om și inimă de fiară! Sug sângele copilului nevinovat. Parcă n'ar fi părinți! Parcă n'ar avea copii! De ce nu-s eu starostele lor? Ce mi i-ași pune la prășit! Ce mi i-ași pune la arat! Să-i învăț eu pe dumnealor...

— ...să sugă sângele copiilor nevinovați, continuă Duduș. Și pruncii dela țâța mamei tremură când aud de ei! Profesori, urlă Duduș,

apostrofând munții; matahale veninoase, creaturi ale întunericului, instrumente ale lui Satan, pompe aspiratorii, voi sunteți teroarea mameilor și urgia fiilor!

— Mă, Duduș, măă! răsări și Maestrul Troia. Am auzit, mă, vorbire aleasă!

— Maestre, m'au mâncat fript! îl metamorfoză Duduș, căci auzind acestea Maestrul Troia fu ca o tiradă din Victor Hugo devenită stanță de Lamartine.

— Sigur că te-au mâncat fript, scrâșni Domnița, fără să-i lese obrazul din palmele ei. Și voi ce stați ca proastele? se supără ea pe fețele care priveau cu zâmbet ca la panoramă. Nu vedeți că e mort de foame! Aduceți...

— Aduceți pâne, aduceți lapte, aduceți faguri, o! fecioare! Fiul s'a'ntors lihnit.

— Măi, da' vesel mai ești, se'ncruntă Domnița. Ce fel ai căzut?

— Dacă Domnița îmi acordă onoarea de a deschide gura, am să comunic lucruri plăcute, interveni Samuel Fișig de pe scara cerdacului, făcând un pas înainte.

— Zi-i fără discursuri.

— Domniță și onorată asistență, aveți de-acu deosebita plăcere să vedeți un premiant întâi în mărime naturală; cununa vine cu trenul de marfă.

— Taci, măi! se adresă Domnița lui Duduș.

— Parole d'honneur, cum spune Madama Lența.

— Aşa a vorbit de nobil Coca Duduş că domnii profesori mi-au exprimat confidențial regretul că aplauzele nu sunt în programul de bacalaureat. Extra, Domniță! Parcă o auzeam pe Domnița cântând. Pot spune că Domnul președinte, o distinsă personalitate dela Cluj, o avut — cum se spune, Madama Lența? — coup de foudre! Merci pentru concurs, Madama Lența! Precum spun, Domnița și onorată asistență, trăim de-acu un moment istoric. Regret că nu avem un fotograf. Ce spui, Madama Lența? Nu spune, că eu tac!

— Elevul lui Troia, măă! se bătu Maestrul peste frunte, reintrând în climatul Victor Hugo.

— Sigur, Maestre. Toată lumea întreba acolo: cu cine o învățat, mă rog, așa un orator de aur? Cu Titulescu? Ce știți voi, le-a răspuns amicul Sami. O învățat cu Maestrul Calistrat Troia. Cine e acela? Auzi, așa niște ignoranți! Iaca Madama Lența care-i așa de modestă la turnat cognac în paharul altuia, știe foarte bine dela două sticle'n sus cine e Maestrul Troia. Aud, Madama Lența?

— Măi, Fișig, îl chiti Domnița cu zâmbet în ochi, cotcodăcește de parcă ai fi ouat!

— Pardon, așa un ou de vultur aparține în exclusivitate Domniței.

— Vulpe! Ascultă, Duduş, îl luă Domnița din nou în primire cu vorba, căci palmele ei nu-l slăbiseră o clipă; toate bune, să trăești, mă bucur de succesul tău, mă bucur că ești

student, dar nu-mi place c'ai slăbit. Fițig! se'n-cruntă Domnița.

— La ordin cu inima cât puricile!

— De ce l-ai lăsat să slăbească?

— Il îngrașă Domnița la loc. De ce e copil? Și de ce e mamă? Iaca amicul Sami îi orfan și de asta e așa de slab la burtă că parc'o făcut antrenament mondial cu jidovul rătăcitor.

— Umple-te, Cucoane, nu te mai jeli, că ești sac fără fund, vorbi Madama Lența. Iaca ți'o adus fetele să te sature.

— Poate că mi-e și sete, Madama Lența!

— Coane Sami, facem un chiolhan ca cel dela Piatra, însinuă Duduș.

— Ce-aud?

— Il crezi, Domniță? Vrea de-acu s'audă o vorbă tare dela Domnița, să știe c'o ajuns acasă.

— Am eu și palmă...

— Dă-mi-o, Pușa.

— I-o întinse numai. Și Duduș i-o sărută.

*

— Tătuță, sunt persecutat! M'au respins pe nedrept...

Așa intră Duduș în biroul lui Andronic, așteptând în picioare la ușă hotărîrea, cu glas și obraz de revoltă.

— Nu acuza pe alții. Vinovatul ești tu singur. N'ai lege.

— Cum, Tătuță? N'am învățat?

— Devreme ce ai fost respins, înseamnă că n'ai știut.

— Și devreme ce n'am știut, înseamnă că n'am învățat. Tata a uitat c'am fost bolnav.

— Dar șapte ani ai fost sănătos. Ți-am adus profesorieminenți. I-ai alungat. N'ai avut respect nici pentru profesori, nici pentru părinți, nici pentru numele pe care l-ai moștenit: pe care-l porți. Ai făcut ce-ai vrut. Tinerețapentru tine e o revoluție împotriva bătrânilor. Rezultatele acestei revoluții, iată-le. Ești cel dintâi Alcaz care cade la un examen...

— Tudor Alcaz!

— Bravo! Fă și calambururi cu numele strămoșilor tăi! Bravo!... Bunicul tău a făcut studii strălucite. Studiile tatălui tău nu te-au interesat, fiindcă bătrânii nu sunt decât un obstacol pentru tine. L-ai înlăturat. Află dela mine c'am reușit cu note mari la toate examenele. Cu toate că eram boer și bogat, am muncit ca un băiat sărac, socotind că numai așa voi fi vrednic să-mi port numele și să dispun cu cinste de averea părintească. Imprejurările m'au făcut să renunț la cariera diplomatică. Nu mă plâng. Dar pe unde am trecut, am lăsat o amintire de care nici părinții mei n'ar putea roși, nici eu și nici urmașii mei. Nu m'am socotit însă niciodată mai presus de semenii mei. Am învățat s'ascult din casa părintească, spre binele meu. Și eu am fost copil și eu am fost tânăr.

Poate că și eu am avut la vremea mea credința că bătrânii sunt o piedecă pentru libertatea la care râvnește omul tânăr. Dar m'am învins, fiindcă bătrânii de lângă mine erau chiar părinții mei. Și un copil nu poate să aibă dreptate împotriva celor care i-au dat viața. Ai auzit dăunăzi vorbele adânci ale Aidei, dar probabil nu le-ai înregistrat, fiindcă în casa noastră numai tu poți gândi. Dă-mi voe să ți le amintesc: „Tinerețea e o dezordine care trebuie învinsă“. Poți tu pricepe astfel de vorbe? Mă îndoiesc. Nu crezi decât în tine. Ești orgolios până la impietate. Confunzi tragica izbucnire a revoluției, cu impulsunile tale ego-centrice. Revoluția, băete, e jertfă pentru un nou ideal; revoluționarul își depășește instinctul de conservare, sacrificându-și-l unui ideal nou. Tu vezi în revoluție dezordinea, răsturnarea legii, în loc să vezi lupta pentru o nouă lege cu mijloace regretabil, dar explicabil violente. Căderea aceasta la examenul de bacalaureat este o oglindă care răsfrânge copilăria și tinerețea ta. Ai căzut fiindcă trebuia să cazi. Dreptate imanentă. Nu puteai trece la acest examen decât dacă tatăl tău, călcându-și principiile, ar fi aruncat în balanță greutatea numelui și cuvântului său. Dar așa ceva, neam din neamul meu n'a făcut. Sunt trist? Desigur. Căderea ta e o pată pe un nume nedeprins cu așa ceva. Dar mă închin în fața justiției și mă supun hotărîrilor ei chiar dacă sufăr de pe urma

lor. Desigur că doreai să-ți iau apărarea. Altfel nu mi-ai fi spus că ești persecutat și că ai fost respins pe nedrept. Iată care-i concepția ta despre datorie, despre respect, despre tradiție, despre lege. În viața ta de-acasă, nu dovedești prin nimic a fi un Alcaz. Alcaz înseamnă pentru tine bătrânii care te apasă; Alcaz înseamnă pentru tine constrângerea de a fi demn, sever cu tine însuși, intransigent cu slăbiciunile tale; Alcaz înseamnă pentru tine cea dintâi lege de care te lovești. Deci o înlătură. Dar când o altă lege te lovește, declarându-te inapt pentru titlul de bacalaureat, ceri ajutorul bătrânilor, Alcazilor, invitându-l pe tatăl tău să intervieve cu toată greutatea numelui său pentru a înlătura justiția, pentru a-ți creia privilegiul. Atunci abea vrei să fii un Alcaz. Îți repudiezi deci numele atunci când înseamnă datorie, dar te îmbraci în el atunci când înseamnă hatâr! Iată concepția ta, dacă așa ceva se poate numi concepție. Te-am auzit mereu spunând vorbe mari: „meditez“, „mă caut“, „cine sunt eu?“ Cine ești tu? Nu ești un „copil precoc“, cum ne spuneai mai deunăzi persiflându-ne. Ești un cabotin precoc. Ți-o spun cu durere, dar datoria de tată e mai puternică decât delicateța de limbaj. Nu urmărești în viață decât succesul la public. Nu trăești pentru viitorul tău, conformându-te tradiției strămoșești. Trăești pentru aplauze. Orișice mijloc e bun și legitim pentru un astfel de scop. Să

nu fii ca ceilalți: asta e deviza ta. Observă, te rog, negativismul sterp al unei astfel de devize. Numai cel care nu e nimic vrea să nu fie ca ceilalți, pentru a le da iluzia că e unic. Ce orgoliu! Ce slugărnice! Crezi că ești stăpânul lumii fiindcă nu respecți nimic, și nu observi că ești sluga tuturor fiind sclavul succesului... Anul trecut ți-am făcut o casă, cu toate că n'o meritai. Speram însă că devenind stăpân în casa ta, vei avea un îndemn la demnitate. N'ai știut măcar să-mi mulțumești cuviincios pentru această mărinimie. Te-am chemat atunci la mine să-ți vorbesc ca un om bătrân. M'ai zeflemisit. Chiar față de propriul tău tată, dorința de a epata prin originalitate e mai puternică decât respectul și recunoștința: măcar formală. Mi-ai spus, citez, ca să-ți dovedesc că deși bătrân țin minte până și vorbele pe care demnitatea mea ar trebui să le uite. Mi-ai spus: „Numai versul ar putea exprima recunoștința mea“.

— Exact.

— Îți mulțumesc pentru ratificare, dar mă puteam lipsi de ea. Insfârșit, să trecem. Mă opresc însă asupra unei apostrofe care și acum mă pălmuește. Îți spuneam că ești teatral. M'ai apostrofat astfel: „Tata uită că mama a fost actriță“. Ți-am spus atunci că nu primesc lecții dela tine. Pentru moment era insuficient ca sancțiune, dar suficient ca răspuns unei necuviințe. Acum însă, după trecere de timp, îți

voi răspunde. Da, mama ta a fost cântăreață la Opera din Paris. Avea talent. N'am socotit niciodată că valorificarea talentului pe scenă e înjositoare pentru o femeie. Dovadă: i-am dat numele meu. Dar una e să fii actor în fața publicului venit să vadă și să asculte talentul, și alta e să faci teatru din viață pentru a culege aplauze. Nimeni nu-i slugă de bunăvoie. În orice om, oricât ar fi de sărac și de umil, e o dorință de afirmare a voinței și libertății. Cel care e slugă la stăpân, o face de nevoie, constrâns. E o resemnare în el, o abdicare, și speranța unei liberări. Care slugă nu muncește pentru a-și agonisi banul cu care-și va cumpăra casa viitoare libertăți? Cabotinul însă e slugă de bunăvoie. Stăpân nu poate fi; atunci își face din slugărnicie o voluptate și din succesul obținut iluzia unei dominațiuni. Cine ești tu? Căci asta-i întrebarea ta. În tine nu ești nimic. Nu exiști decât prin cei pe care-i servești, distrându-i. Râd oamenii din sat de tine — ca atare te iubesc —, râd slugile, râd musafirii, râd profesorii, râd toți cei cu care vii în contact. Mai rău decât lăutarii țigani, mai josnic decât măscăricii de iarmaroc, fiindcă aceia au măcar îndreptățirea pâinii pe care o câștigă astfel. Dar tu? Ai totul de-a gata. Odată n'ai avut grija vieții tale. Toate capriciile ți-au fost îndestulate. Vorbe bune ai avut, jucării ai avut — o avere m'au costat —, profesori acasă ai avut, haine, mâncare, casa ta...

Iar când ai fost bolnav — tot din cauza teatralismului tău, fiindcă răceala ai luat-o în ziua aceea însemnată cu fier roș când ai dansat gol în văzul slugilor, sub fereastra tatălui tău —, da, când ai fost bolnav toți te-au slujit numai și numai pe tine. Nimic n'am cruțat, ab-so-lut ni-mic, ca să-ți redăm sănătatea de care ți-ai bătut joc. Fumezi — știu de mult — în detrimentul sănătății tale, fără considerație pentru părinții tăi. Eu nu fumez, dar dacă ași fi avut această patimă, află că mai bine mi-ași fi ars singur mâna decât să fumez în fața părinților mei. Prejudecăți? Poate. Dar nobile prejudecăți. Grație unor astfel de prejudecăți care apar rizibile numai celor care nu știu ce înseamnă educația, noi, copiii și tinerii de eri, ne-am respectat părinții până în ceasul morții; iar ei, părinții de eri, n'au avut prilejul să se'n crunte măcar odată în fața copiilor lor. Desigur însă că în mintea ta emancipată, astfel de lucruri sunt botezate mofturi demodate. Totul e moft pentru tine, băete; numai tu care ești într'adevăr un moft, devii centrul Universului. Mă îngrozesc la gândul că unul ca tine ar putea avea copii. Ex. nihilo, nihil.

— Tătuță, va avea grijă Aida, evident, numai dacă va binevoi să-și acorde mâna...

— Sigur! Ricanează!... Da, Aida merită să trăiască.

— Eu, nu?

— Tu trăești fiindcă trăești. Dar Aida e un

om. Ea era vrednică să fie băiatul meu. Desigur, pentru tine Aida nu înseamnă nimic. Ea nu-i învinsă ca tine de dezordine; ea și-a învins-o încă din copilărie. Ești oare capabil s-o pricepi pe sora ta? Nu cred. E imposibil. Aida, băiatule, e neam de boer. Are tot ce-i trebuie ca să strălucească: e frumoasă, e cultivată, e inteligentă, e bună. Dar totul în ea e pudoarea propriilor ei calități. Dacă frumuseța ei ar fi o haină, Aida n'ar purta-o decât în casă.

— Pentru oglinzi!

— Ești desigur foarte subtil, dar nu pricep, după cum tu nu poți pricepe pe sora ta. Cu un sfert din calitățile ei solide, tu ai găsit că lumea nu te merită. Ea, cu toate calitățile ei, se sfiește să și le arate. Niciodată nu vorbește prea mult, cu toate că întotdeauna are ce spune. Nici o extravaganta în îmbrăcăminte. Dacă n'ar fi atât de frumoasă, ar trece neobservată. Cine-i cunoaște talentul la pian decât cei de-acasă? Alta în locul ei ar da concerte...

— Ca privighetorile!

— Cum?

— Mă refeream la culoarea lor: e cenușie. Numai trilul le denunță involuntar reputația.

— Ricanează! Asta ești tu. Desigur că asta ai făcut și în fața comisiei de bacalaureat. Ți-ai ascuns ignoranța după impertinențe, calambururi și paradoxe. Am auzit că ți-ai trecut examenul de clasa a opta cu monoclu!

— Cine te-a informat?

— ...Svonul public, se încruntă Andronic indispus de întrebarea lui Duduș, căci se aștep-tase la o tăgadă; riposta însă îi ducea gândul spre o vilă dela Piatra-Neamț, cu totul inopor-tună într'un astfel de moment.

— Atât numai ți-a comunicat „svonul pu-blic?”

— N'ajunge? Restul îl prevedeam. Acum îl văd. Respins la bacalaureat. Persecutat! Ne-dreptățit! Ce-ai dorit? O revoluție împotriva comisiei care te-a respins?

— „Deșteaptă-te, Române, din somnul cel de moarte, în care te-adânciră barbarii de tirani. Acum ori niciodată, croește-ți altă soartă...”

Andronic îl privi uluit. Cânta.

— Ce-i asta? Unde te trezești? Ești beat?

— Trezeam în mine un cântec revoluționar: bine cunoscut. Tătuță, dă-mi voe să-ți pun o întrebare, vorbesc serios...

— Poftim.

— Ce mi-ai fi spus dacă reușeam la bacalaureat?

— „Mea culpa” și-ți întindeam mâna. Ești mulțumit?

— Nu îndrăznesc...

— Ce nu îndrăznești?

— Să-ți spun c'am reușit la bacalaureat. Am încercat și eu să fiu discret ca Aida... Te las, Tătuță, am nevoie să meditez.

Plecă, lăsându-l pe Andronic atât de tul-

burat încât nici nu reacționează împotriva plecării lui Duduș fără incuviințare.

Sună, chemându-l pe Fițig.

— Vă salut cu respect, Domnule Ministru. Vroiam să vă predau raportul, dar n'am îndrăznit, văzând că sunteți în conferință cu fiul Excelenței Voastre.

— Mă rog, ce s'a întâmplat?

— Strălucit, Excelență. A trecut întâiul cu media 9.20. Domnul Președinte m'a însărcinat să comunic Excelenței Voastre omagiile și felicitările sale... Am și o corespondență, dacă-mi permiteți.

Samuel Fițig aducea între altele și scrisorile Puicei.

După ce pleacă Fițig, Andronic îl chemă din nou pe Duduș.

— Tot ce s'a întâmplat e regretabil. Profund regretabil. Dar trebuie să recunoști că ești răspunzător...

— Mă rog...

— Te felicit din toată inima pentru succesul obținut la examen. N'am vrut să te jignesc. Am vrut să-ți fiu de folos, să-ți deschid ochii asupra ta și asupra vieții. Văd că parțial m'am înșelat. Mă bucur că o pot recunoaște chiar în fața ta. Pot să-ți spun acum că nu m'am îndoit niciodată de inteligența ta. Acest succes ți-a consacrat-o frumos și demn. Ai un titlu obținut prin meritele tale. De ce însă, băiatule, m'ai indus în eroare? Farsă! Tinereță! Dar nu

crezi tu că respectul pentru părinți trebuie să frâneze impulsunile acestea? Sper că n'ai vrut să mă umilești?

— Tătuță, sunt curios ca o femeie, sau ca un savant...

— Cu limite, băiatule. Invinge-ți nevoia de spectacol. Fii simplu. Fii boer. Suprimă extravagantele. Renunță la complicații inutile. Nu te cheltui pe fleacuri mărunte. Reculege-te, concentrează-te, fii demn, fii sobru.

— Ca Aida?

— Ca Aida. Ea să fie pentru tine o lecție de stil în viață.

— De ce nu mata? sau mama?

— Voi copii de azi, cu excepția Aidei, n'aveți încredere decât în tinerețe.

— Chiar dacă tinereța nu-i decât calul troian al bătrâneții?

— Al tradiției, nu al bătrâneții. Aida e personificarea tradiției Alcaz. Și e tânără. De asta ți-o dau ca exemplu de urmat. La viitor te-ai gândit?

— Nu se gândește Aida pentru mine? Prezentul e în urma viitorului. Dintâi Aida, apoi Duduș!

— Iar ești ironic!

— Nu, Tătuță, dar fără să vreau duc mai departe gândul interlocutorului, căutând să i-l arăt și altfel.

— Să lăsăm... Azi trebuie să fie o zi de pace și voe bună. Ași dori să-ți fac o plăcere: Ce dorești?

„Un Alfa-Romeo-și-Julietta“. Gândi, dar tăcu întorcând capul cu o lucire de zâmbet spre fereastră. În fund răsărea tichia de şindrila a C.D-ului lăsat în părăsire. Planul încolțit brusc.

— Tătuță, ași dori să-mi faci plăcerea și cinstea de a participa la sfeștania casei.

— Sigur... sigur... medită Andronic cu glas tare, gândindu-se la scrisoarea adusă de Fițig, în care data anualei plecări în străinătate era fixată cominator. Vrasăzică faci sfeștanie?

— Sigur, Tătuță, după tradiție.

— Și ce zi ai ales?

— Când îți convine matale, Tătuță.

— Ce e azi? Joi. Duminecă plec în străinătate.

— Cu Aida?

— Sigur.

— Bine. Atunci Sâmbătă.

— Sâmbătă, încuviință Andronic. Dar nu mi-ai răspuns la întrebare. Ași dori să-ți fac o plăcere, nu numai o vizită. O plăcere concretă, palpabilă. Spune...

— Casa, Tătuță. E și concretă și palpabilă. Mi-ai făcut-o când n'o meritam. Acum mi-o dăruiești fiindcă o merit și eu o primesc ca pe o răsplată meritată. Îți mulțumesc din toată inima: vorba matale, Tătuță.

După plecarea lui Duduș, Andronic nu-și bătu barba pe dedesubt cu dosul palmelor. Își rezemă tâmpla într'un pumn, meditănd: vorba lui Duduș.

Nu era mulțumit, cu toate că pleca în străinătate cu singurele ființe care-l întregneau: Aida, fiica mândriei lui de tată și Puica, alături de care era tânăr ca în tinereță, bunic în răsfaț și amant în culcuș. Puica era sera de iarnă a tinereții lui.

Plecările în străinătate nu însemnau numai evadări de-acasă, ceeace încă ar fi fost mult; ele mai însemnau și o întâlnire, dincolo de prezența Domniței, cu viața de odinioară, părăsită din anul căsătoriei. Alături de Aida reintra ca tată în „lumea lor”: de care acasă îl despărțea soția. Iar alături de Puica, regăsea dulceața vieții, fără de nici o constrângere, ca un rege când petrece incognito, cu o inofensivă și tradițională nuanță de păcat.

Dar cu toate că avea în față această perspectivă, nu era împăcat. Stăruia o stridență în odaia și în ființa lui, împiedicându-i reculegerea armoniasă. Tot ce-i venea dinspre Domnița și Duduș, redeștepta în el, cu virulență sporită, vechea iritare. Se obligase să facă mea culpa în fața lui Duduș, dintr'un sentiment de înaltă corectitudine. Reparase o greșală și își învinsese mândria. Totuși, se simțea mortificat.

Succesul lui Duduș la bacalaureat era o evidență incontestabilă. Dăr un astfel de succes al inteligenței lui — probabil că epatase pe cineva din comisie, pe un amator de originalitate —, nu infirma meritoriul observațiilor pe

care i le făcuse. Căci inteligența, ca și averea, ca și talentul, ca și frumuseța, e un noroc, o moștenire dela alții. Inteligența lui Duduș era o moștenire Alcaz. Dar în loc s'o cinstească, folosind-o în felul Aidei, o batjocorea, punând-o în slujba cabotinismului moștenit dela mama lui. Făcuse o mare greșală, derivându-și toate observațiile din falsa informație a căderei la bacalaureat. Cu sau fără bacalaureat, observațiile rămăneau valabile. Inscenarea însăși confirma acest adevăr. În loc să vie și să-i spue direct — Tată, am eșit în frunte, bucură-te, — cedase dorinței de a irita, înducându-l în eroare, lăsându-l să pornească dela o premiză falsă, numai ca să poată umili pe propriul lui tată, jubilarea aceasta îndestulându-l mai adânc decât bucuria succesului obținut la examen.

— Detestabil!

Băiatul exact al mamei lui!

— Noroc că nu e fată! Slavă ție, Doamnel

În acest „noroc“, pulsa ca într'un abces, biografia Domniței și a geloziilor de odinioară.

Și nu acceptase nimic dela el! Mândrie? Nuu! Histrion! Desigur că era în stare să istorisească scena cu glas tare — să-l audă și slugile — numai pentru succes.

Andronic era foarte econom cu ai lui, mai cu seamă acasă, Aida fiind singura excepție. De data aceasta însă, refuzul lui Duduș de a primi dela el un dar actual, îi dădu și în

mână parcă — ședea crispată — mortificarea de a nu i se fi acceptat un bacșiș oferit cu mâna, nu cu inima: rămasă cu Aida și cu Puica.

*

Dela Tătuța, Duduș coborî scara cu viteza furturilor, provocând un:

— Hooo, nebunule! al Domniței.

— Pușa, îți pui „riviera“.

— Pentru ce, mă rog? îl întrebă Domnița cu un aer ofensat, dar cu ochii deodată stârniți, căci nu-și punea riviera de briliante decât la ocazii mari.

— Sâmbătă, mare recepție la C.D.!

— Vorbește omenește.

— C.D., Domniță. Casa Diplomatului, Coca Duduș, ... copilul Domniței scumpe și adorate, declamă Duduș ingenunchind la picioarele ei.

— Ce? vrei să te muți? clipi Domnița, ca și cum ar fi fost vorba de serviciu militar, doctorat la Paris, sau alte îndepărtări de mame.

— Sunt gata mutat, Domniță, mai puțin inima mea rămasă ca o cărămidă caldă la picioarele tale! E vorba de sfeștanie și recepție. Sâmbătă seară, Domniță. Tătuța și Aida pleacă Duminică în voiaj de nuntă cu libertatea! Ai înțeles, Domniță, sau vrei să pun pe note vrednice de urechea ta aceste netrebnice vorbe?

— Iar huiеști! Iar mă năucești! Iar mă terorizezi!... Când s'au hotărît să plece? Nu știu nimic!

— Nu știai?... Măria Sa mi-a comunicat data călătoriei, acolo, sus, — arată el cu gestul familiar al degetului care împungea aerul ca un paratrăsnet. De ce nu știi? De ce nu știi?

— Bine că sunt și eu informată! Cunosc măcar data!

— Ce importanță au plecările, Domniță când rămâi cu cea mai strălucită inteligență a tineretului român! 9,20, Domniță! Mai lipsea puțin, câteva fracțiuni, și ajungeam la 10! Explozie! Pune mâna pe fruntea mea, Domniță. Incununează glorioasa frunte a fiului tău cu floarea supărată a mâinii tale. Floare, nu mă trage de ureche. Floare, nu mă strânge de nas. Floare, nu mă ciupi de obraz...

— Ticălosule, ești palid, ești jigărit: parc'o arat dracul malai cu tine!

— De-acum or să are îngerii, Domniță scumpă!

— Am să te'ndop...

— ...ca pe curcani! Că bine zici, Domniță, am nevoie de curcani, mulți, zeci și sute, pentru grandioasa recepție. Curcani, găște, răți, pui fripți, prepelițe, sitari, fazani, lebede, — va fi o masă spectaculoasă. Maestrul Troia în frac cu decorații va învărti un bou fript la frigare sau o vacă asemenea pentru norodul adunat la curte. Butoae cu bere, vedre de vin, amfore cu rachie, ambrozie, oranjadă, siropuri, munți de pilaf, căpițe de banane, fântâni de înghețată, munți de ananas, torturi cu zece

etaje, amenajate cu ascensor dela fistici la șocolată, dela alune la frișcă, și așa mai departe. Înțelegi, Domniță, va fi un praznic a la Caligula! Fetele vor dansa dansul Evei îmbrăcate în piele de șarpe. Madama Lența cu ochelarii lui Fițig va fi șarpele cu ochelari. Eu voi fi Adam. Ilie-vezeteul ne va împrumuta mărul lui Adam dela gâtul său. Focuri de artificii vor fi trase la comandă de vulturi de pe toți munții. Vor suna toate clopotele Moldovei. Două sute cincizeci și cinci de veverițe și un sfert vor circula printre oaspeți, cu șorț și bonetă de dantelă făcute de Aida Alcaz, oferind alune prăjite. Doi zimbri autentici din literatura marelui Sadoveanu vor evoca amintiri istorice, după cafea, la urechea lui Conu Sami. La aperitive voi arăta ultima mea invenție: mitraliera cu icre negre. O delegație de stridii din Ostanda a plecat cu avionul spre Vorniceni. Voluptoase piersici se fardează în Spania și'n alte ținuturi pasionate, pentru grandioasa recepție. Tot universul comestibil e în marș spre Vorniceni. Auzi, Domniță, păstrăvii și-au închiriat fracul cu aripi dela rândunele pentru a putea sosi la timp; țării vin sub formă de ploaie torențială; iar morunii, nisetrul, păstrugele, chefalii, lacherda și alte pescării s'au motorizat. Voi jupănițe, voi trandafiri, voi munți, tu cer și tu Domniță, fiți gata. Incepe veacul intestinului gros. Amin.

Căzu amețit ca ciocârlia la picioarele Domniței.

— Amin, nebunule! Ce respirație!

Dar isbuti într'adevăr s'o facă pe Domnița să uite că Andronic și cu Aida și-au hotărât ziua plecării în străinătate, fără să-i spue nimic.

* * *

Din toamnă până 'n vară, casa lui Duduș, acoperită de omăt, oblonită, ferecată, personificase parcă somnul și boala stăpânului ei. Toată lumea o uitase.

Și deodată țâșni ca o paiată cu resort și zurgălăi, acoperind Vornicenii cu tumultul ei.

Nu se mai vorbea, dela moșie până'n sat, trecând și pe la Schit, decât despre C.D. Țăranii spuneau Că. Dă.

— Coca Duduș, di ci îi zici Că.Dă.? îl întrebă un țăran.

— Calul Dracului, moș Nichita! N'ai văzut că are și coarne?

— Și cine-o fi acela?

— Iaca eu, moș Nichita.

— 'Că te cred! Mata, Coca Duduș, și pe dracu-l încaleci. El ți-i cal.

Il întrebă și un musafir despre sensul inițialelor.

— Calfa Destinului, răspunse Duduș. Sunt un mistic.

Altuia, care vorbea cu „ce”: „Un ce inexpriabil”, „un ce inefabil”...

— Are un ce original căsuța Dumitale; dar inițialele ce înseamnă?

— Cojocul Dacului.

— Aveau cojoace?

— Intocmai. Am reprodus după documente ce-ul lor. Acoperișul reprezintă coiful dacic; ferestrele, buzunarele pentru havane; și ușa... gura ascultătorului. Un ce simpatic!

Vornicenii nu mai aveau liniște, nici răgaz. Toată lumea făcea și dregă sau se certa pentru recepția dela C.D. Treburile moșiei și Curtea Mare căzuseră pe un plan secundar. Nimeni nu mai avea ochi, mâni și gură decât pentru C.D. Dela bucătărie până la fetele din jurul Domniței, C. D. devenise un refren. Domnița tuna și fulgera. Duduș tuna și fulgera. Domnița ședea mereu la pândă pe cerdac, având în față masa cu pasiențe, iar lângă ea — paratrăsnet, iscoadă și ștafetă — pe Lența. Peste drum, dincolo de grădinele de trandafiri care înfloreau prin somn, zâmbind ca niște fete îndrăgostite, — Duduș îmbrăcat într'un halat de-al Domniței, gesticula, chema, trimetea, dădea porunci.

— Ce văd ochii mei? exclamă Domnița dând cu ochii de halatul roș-cardinal, care sclipea pe trupul lui Duduș de-ți lua ochii. Lența!

— Princesse, scăpă Lența vechiul vocativ de pe vremea când Domnița cânta la Opera din Paris.

— Halatul meu!?

— Eu n'am ochi buni dela așa depărtare!

— Parcă văd, parcă nu văd!

— Du-duș, tună Domnița cu glas pentru vulturii de pe crestele munților.

Dar dincolo, Duduș urla și el la nu știu cine, dând din mâni ca morile de vânt.

— Du-duș! tună iar Domnița cu palmele la gură, pâlnie.

Duduș, nimic.

— Chiamă-l la mama lui. Pe sus să mi-l aduci, legat burduf.

Lența porni, parcă schiopătând, printre aleele de trandafiri, trecând coșmar prin somnul rozelor.

— Prințisorule, ai codâlghit-o! Te chiamă Domnița la judecată.

— Toți mă cheamă, toți rup din energia mea, toți mă foarfecă, toți mă macină, toți mă hăcuesc, toți mă răstignesc, vociferă el.

Dar porni cu Lența printre aleele de trandafiri, împurpurând dimineța cu halatul lui. În schimb avea niște papuci care veneau de-a dreptul parcă din Galiția.

— Iată-mă, mamă, — veni el cu brațele în lături, oferindu-se jertfă.

— Cine ți-a dat halatul mamei tale?

— L'am ciordit, spuse el verbul năravului țigănesc, articulându-l cu temperament, dându-și capul pe spate, scaldându-și fruntea în sfruntare.

— Halatul meu!

— Halatul mamei mele.

— O furi pe mama ta!

— O fur pe mama mea.

— Ești un ticălos!

— Sunt un ticălos.

— Scoate halatul!

— Sunt gol pușcă.

— Scoate halatul!

— Dorește mama mea ca aceste fete nevinovate să vadă trupul meu.

— Intoarceți-vă cu spatele.

Ca la o comandă militară, fetele câte erau acolo se întoarseră cu spatele la Duduș.

— Scoate halatul.

— Mă vede Madama Lența.

— Să nu te vadă!

— Iaca închid ochii, se oferi Lența. Parcă nu l-am mai văzut!

— Scoate halatul!

— Mă vede omenirea dela C.D.

— Țipă să'nchidă ochii.

— Mi-o secăt glasul.

— Țipă-ți spun!

— Oameni buuuni, — răcni Duduș cât îl ținură plămânii; nu vă uitați cum o maaamă jupoae pe fiul ei, lăsându-l cuuu... Madama Lența, nu-mi gădesc vorba!

— O vrei pe franțuzește, da' nu ți-o dau.

Din punct de vedere optic, Duduș era singur pe lume cu mama lui, în fața munților și-a trandafirilor.

— Scoate halatul, porunci Domnița neînduplecat.

— Alelei, Duduș, Duduș, pe ce mână încapuși! Mui, Pușa, Meme, Matia, mu, Kera mu, Domniță scumpă și neprețuită, de ce rupi inima fiului tău?

— L-ai ciordit ai spus!

— Pușa, m'am îndrăgostit de el! Nu pricepi tu cu mintea ta vastă ca Opera dela Milano sufletul pasionat de culori și armonie al fiului tău? Nu l-am ciordit. L-am răpit, Domniță, ca pe o fată mult iubită. Mi-ași da viața pentru el. Il visez noaptea. Imaginația mea îmbracă munții cu focul apelor lui. Mi-u intrat prin toți porii. Mi-e mai intim ca pielea mea, a devenit subcutanat. Pușa, fii obiectivă, halatul acesta e subiectivismul fiului tău devenit mătăasă pe trupul meu. E al meu Domniță ca un frunziș. De ce vrei să dai fiului tău durerea copacilor când se despart toamna de straiul de purpură al frunzelor lor? Pușa, nu-mi jupui inima. Domniță, nu face cu trupul meu ceeace mâinile ghiaurilor fac cu bananele. Nu mă lăsa în pielea goală. Scapă-mă de această umilință. Cruță-mi această durere. Tu care ești pânea mea de toate zilele, lasă acest halat de purpură imperială să fie focul meu de toate zilele, soarele meu, lumina mea, vinul meu...

— Taci!

— Domniță...

— Taci!

— Toată lumea se întoarce cu fața la mine,

— vorbi Duduș cu glasul comandanților de

regiment; să vadă întregul univers ce înseamnă o mamă.

Toată lumea se întoarse la comandă.

— Voi toți, munți seculari, păsări ale cerului, norod, Crai de Tobă, Crai de Ghindă, ostași curteni, paici, trandafiri și jupânițe, ascultați: Fost-a acest halat mai strălucitor decât răsăritul soarelui al Domniței mai albă decât luna. Și datu-l-a pre el Domnița, în fața voastră, fiului ei mult iubit. Ce stați ca proștii? Strigați de trei ori ura.

Și'n timp ce răsuna un ura să răstoarne cerul, Duduș se aplecă la urechea Domniței:

— Pușa, nu poți să mai porți un halat în care a asudat fiul tău!

Și plecă iarăș, cu papuci, halat și făloșenie printre trandafirii zâmbitori.

— Lența, îi stă bine cu halatul meu! Frumos băiat!

— Frumos halat! oftă Lența cu ochi buni, căci tare mai catadixea și ea, cu țigănească inimă, la focul halatului ciordit de prințisor.

*

— N'am timp! N'am timp!

Așa spunea Duduș oricui îl întreba ceva, dând vorbelor lui un fel de clipit nervos. N'avea timp să răspundă la întrebările altora fiindcă-i „crăpa gura de porunci“, după expresia Domniței care făcea la fel.

Se formară două centre concurente, dacă nu antagoniste: centrul Domniței care-și avea focarul pe cerdac, la măsuta de pasiente; și centrul Duduș care-și avea cuibul la ușa C.D.-ului. În jurul Domniței, pe lângă Madama Lența care era o permanență de culoare — umbra Domniței, devenită țigancă — mai erau câteva fete, din ce în ce mai puține, căci pe rând erau absorbite de centrul rival.

De câte ori mai pleca una, Domnița striga peste trandafiri:

— Nu-ți mai permit să-mi iei fetele!

Tot peste trandafiri, ca pentru hăt-departe, Duduș răspundea:

— Strictul necesar!

În ajunul „zilei blestemată”, adică Vineri, Doemnița se trezi fără nici o fată, numai cu Madama Lența care-și dădea în cărți, ținându-și-le în poală, la picioarele stăpânei.

— Unde mi-s fetele? răcni Domnița. Duduș! Du-duș! Să vie Duduș.

Dar printre trandafiri veni o fată năltuță și sprintară, îmbrobodită ca o Maică. Se opri în fața Domniței cu reverență.

— Da' tu de unde-ai răsărit?

— ...

— Da' gură n'ai?

— Fată-hăi, te'ntreabă Domnița! C'acuși te împunge Lența cu spelca!

Dar fata era numai gene.

— Asta-i de-a lui Duduș! scrășni Domnița. Du-duș, îl invocă spațial Domnița.

— Aici-s, Puşa, vorbi fata cu glas de măgar.

— Mişelule, fustă-ţi mai lipsea! Piei...

Iar dincolo, la C.D., toate fetele, în frunte cu Asineta, râdeau cu mânilor pe burtă de „Duduia Duduşa” care fugea cu poalele în mână redevenind Coca Duduş.

Aşa că din ce în ce, alaiul Reginei Mame rămânea tot mai pirpiriu, toate Jupâniţele trădând-o pentru C.D.

Avea şi Domniţa, ce-i drept, Damele de cupă, treflă, pică şi caro, căci pasienţa la uşa casei era un adevărat covoraş sburător al mânilor Domniţei. Apoi mai era Lenţa, Damă-de-Culoare, cum îi spuneau Duduş decând cu cele două curţi rivale. Apoi veneau ţăranii dela Vorniceni, după sfaturi, cu nevoi. Apoi treburile bucătăriei numai acolo se desbăteau. Aşa că Domniţa nu rămânea fără ocupaţie. Dar ochii ei, orice s'ar fi întâmplat la ea în cerdac, tot de C.D. erau lipiţi.

— Mă pândeşte ca paianjenul, spunea Duduş în răstimpuri, pentru cei din jurul lui. Şi-apoi tare, peste trandafiri: Vezi, Puşa?

— Ce să văd? se stârnea glasul Domniţei.

— Ce fac vecinii, trâmbiţa Duduş.

— Du-duş!

În schimb, în jurul lui Duduş, numai „sclave albe, preoţi şi curteni”. Sclavele albe erau fetele care trebăluiau supunându-se cu veselie suelilor lui Duduş. Preoţii erau Cuviosul Alfeu şi Fratele Ciubeică, în fiecare zi instalaţi în

fața C.-Dului la taifas cu sticlă și pahar. Iar curteanul era Maestrul Troia, Șambelanul C.D.-ului.

— N'am cocostârc! se văetă cu disperare Duduș, punându-și mâinile în cap. Unde mi-i cocostârcul? Cine mi-a luat pasărea?

— Care cocostârc, Coca Duduș? îl întrebă Asineta privind în sus.

— Cocostârcul albastru!

Expediată de Duduș, Asineta porni în fugă la Domnița.

— Intreabă Coca Duduș unde-i cocostârcul?

— Care cocostârc? Du-duș!

— Dom-ni-țăăă!

— Ce cocostâăărc?

— Cocostârcuul!

— Ești nebuuun!

— Cocostârcul albastru!

Toți se uitau la acoperisul C.D.-ului.

Dar lucrurile se lămuriră. Era vorba despre cartea lui Sadoveanu „Cocostârcul Albastru”, care dispăruse din biblioteca lui Duduș de când cu mutatul.

— Și urla ca nebunul pentru o carte? îl luă în primire Domnița.

— Da' ce-s nebun să urlu pentru cocostârci! Curat bairam: cum ofta Domnița.

Numai ferestrele lui Andronic tăceau întunecate. Auzea, dar nu se amesteca. Nici măcar acel biblic „ajunge”. Nu mai apărea la fe-re-astră. Dealtfel gândul lui plecase dela Vor-

niceni, anticipând călătoria de care nu-l mai despărteau decât două zile. Și la mese nu se vorbea decât tot despre C.D. Nimeni nu desemna altfel casa lui Duduș decât prin inițiale. Parcă nu mai era vorba despre o casă.

— Unde-i serviciul de porțelan? întrebă Domnița.

— La C.D., răspunse Lența. L-o cărăbănit.

— Mă 'nebunește C.D.!

C.D. nu mai era ceva. Devenise cineva. Încă unul, alături de Domnița și Duduș, oferind o trinitate nervilor lui Andronic și tăcerilor Aidei.

În schimb, grație lui C.D., Andronic scăpase de scene și discuții. Căci deși plecările în străinătate cu Aida deveniseră un rit anual, la anunțul fiecărei plecări, Domnița avea ceva de spus, numai ca să poată deveni „martiră“, „biată femeie părăsită“, sau „obiect de recuzită“. De data aceasta însă, Domnița era absorbită de C.D. în așa măsură încât Andronic își făcu bagajele fără ca nimeni să observe. Nici el, nici Aida nu existau decât în calitate de invitați la C.D. Călătoria în străinătate se bagatelizase, pierzându-și caracterul de eveniment dramatizat de unii și argumentat de alții. Așa că Andronic nu putea să deschidă gura, deși o auzea de dimineată până seară pe a celorlalți, vociferând în cor drăcesc în jurul lui C.D.

Pentru Duduș, C.D. era fermentul unei noi frenezii.

Făcuse mare grijitură...

— Il spăl pe dinți, îi spăl picioarele, îl pieptăn, îl perii cu mânilor mele...

— Pe cine mă rog? îl cercetă Domnița intrigată.

— Pe C.D.

De fapt, fetele făceau treaba, dar și el uneori, nemulțumit de ele, se punea la făcut, mai mult încurcând decât înlesnind.

— Vibrez, spunea. Calule, pune mâna.

Calul îi punea mâna pe piept.

— Ce simți? îl întreba Duduș.

— Inimă, mă! Inima Ta!

— Nu mă localiza anatomic, Maestre. Tot sunt o inimă. Vibrez ca o vioară. C.D. Auzi?

— C.D. Aud, măă! Da' ce dracu s'aud?

— Muzical?

— Muzical, mă.

— Calule, de ce nu compui o simfonie? C.D.: Cavalcada Divină, Divina Cavalcadă! Praf și faci pe ăl cu Divina Comedie!

— Eu cu note, mă?

— Cu sticle, Calule! Te-oi vedea eu Sâmbătă!

Intr'adevăr, Duduș vibra ca o vioară. Nu mai trăia decât pentru masa de Sâmbătă, recepția lui C.D., cum îi spunea. În pat veghea ceasuri în șir prin întuneric, fumând țigară după țigară, când ridicat, când pe-o coastă, când pe spate, foindu-se ca un îndrăgostit care așteaptă. Mereu plănuia altă ceva, mereu descoperea nuanțe și subtilități posibile, schimba, combina, aranja, prefăcea.

Obsesia tumultoasă a recepției se infiltra până și'n somnul lui, dându-i visuri grotești. Visă de pildă masa ospățului, cu toți invitații în jurul ei, numai că fiecare avea capul altuia. Capul solemn al Tătuței se instalase pe redingota pătată a Calului. Mâna Calului, cu unghiile ei caracteristice și cu mărețele ei mișcări turna pahar după pahar în gura Tătuței care se strâmba dar înghițea, pătându-și barba cu vinațuri. Domnița, cu riviera de briliante la gât avea capul Fratelui Ciubeică, care stătea timid ca o panseluță albă de-asupra vastului bust cu brațe autoritare. Mai ciudat era capul Aidei pe trupul Lenței, la spatele Domniței. Capul Aidei părea răstignit pe vorba Lenței. Iar capul lui Duduș era servit pe o mare farfurie lunguiată, scăldat în maioneză, c'o portocală între dinții rânjiți, în timp ce ochii făceau tumbe în orbite.

Se deșteaptă râzând — ca pe farfurie — dar îl cuprinse o senzație de straniu atât de neliniștitoare încât aprinse lampa. Apoi cu țigara în gură, complică visul, prelungindu-l în consecințe ipotetice.

Capul Tătuței pe trupul Calului. Cui îi spune Tătuță? și cui Calule?

Dar dacă ar fi chemat-o pe Aida care avea trupul Lenței?

— Aida!

Venea trupul Lenței.

— Lența!

Venea capul Aidei.

Și mintea rămânea ca privirea celor încrucișați.

Visa enorm și în serie. Se deștepta ca după o lungă lectură la lumină mică, istovit. Dar de îndată dracii sclipeau în el ca jarul în plita bucătăriei și iar pornea cu gura înainte și papucii după: căci mereu pierdea câte unul.

Nu invitase la recepție nici un străin. Câțiva fruntași din sat și pădurarii lui, Petre Țuchilă și Anton Cilibău, pentru masa de afară prezidată de cuviosul Alfeu, fântâna, și Fratele Ciubeică, ciutura fântânei. La masa din casă, în afață de familie. Preotul Ilarion Vodă dela Vorniceni — care-l botezase și împărtășise — Maestrul Calistrat Troia și Samuel Fițig.

— Coca Duduș, ești ca o mașină sub presiune. Teribil C.D.!

— De ce ești indiscret, Coane Sami?

— Parcă am deschis scrisoarea? N'am citit decât adresa: C.D.

— Vorbești în calitate de curier? în cercetă Duduș cu ochi mici, sfredelitor de mici.

— Ce curier? Ce calitate? Ce vorbă? Tac în calitate de om discret și vorbesc în calitate de expert: Coca Duduș, nu poate spune nimeni că nu pui inimă când faci ceva! Focos! Bine că nu ești chistol! Ai lua foc în buzunar, ferească Dumnezeu! Și cum are să fie, Coca Duduș?

— Cu mâncare și băutură.

— Bună mâncare, grozavă băutură! Numai când mă gândesc intru în digestie cu sughiț și

scobitoare și-mi pare rău că Madama Lența n'are grijă de-o picătură de cognac! Ținută de gală?

— Frac cu decorații.

— Coca Duduș, nu glumi că te cred, și-l vezi pe amicul Sami chiriaș la fereastră de doliu a hainelor sale de împrumut! Așa jalnic îmi vine în frac cu chirie că-mi vine să-mi cumpăr unul în rate. Da' nu-i mai bine să fii chiriaș decât proprietar la așa un imobil negru? Parcă ești un pian sechestrat! Apropos, Coca Duduș, vine și duduia Aid?

— Vrei și lăutari, Coane Sami?

— Cum să mai vree ceva amicul Sami, când Coca Duduș vre tot! Coca Duduș, dă-mi voe să-ți ofer de casă nouă aplauzele mele anticipate... Poate că nu-i Sami un om curajos? Ferească Dumnezeu, este. Stă scris în Evanghelia lui Luca: „Diavolul o plecat din el până la o vreme“.

— Coane Sami, nu te-amesteca în Evanghelia lui Luca!

— Te salut cu respect, Coca Duduș. Așa de duios mi-ai vorbit că am ajuns de-acu la Vechiul Testament.

*

Preotul Ilarion Vodă era bătrân ca de pe vremea lui Dumnezeu, atât de alb în plete,

barbă și musteață că ar fi putut merge noaptea pe cer alături de Sfânta Lună; și toate stelele din calea lor i-ar fi întâmpinat cu: Săru'mâna, bunicilor.

Era tare aproape de cer părintele Ilarion Vodă.

Spunea vorbe de-acolo.

Ca Hamlet în scena actorilor, Duduș se uita când la preot, când la Tătuța.

Dar Andronic Ceaur Alcaz, drept, luminat de barba lui, c'un picior înainte și mâinile încrucișate, părea propria lui statuie asistând la inaugurarea ei.

Și ușa și ferestrele pavilionului erau deschise. Nu numai cadelnița preotului dar și munții ardeau veche tămâie în noaptea de vară. Numai stele pe cer venite cu lumânări aprinse în marea lor biserică. În afara casei, țărani, pădurarii, fetele și slugile ascultau slujba cu capetele plecate. Fetele erau gătite ca de Paști, fiecare având în păr câte un trandafir rupt de Duduș din grădina Domniței. Asineta avea un trandafir galben în părul ei de mure.

Înăuntru, lămpi și lumânări întâmpinau cu aur psalmii sfeștaniei de casă nouă. Numai masa ospățului strălucea ca Domnița, și încă! Domnița avea la gât riviera de briliante, inele pe degete, brățări și cercei de briliant.

— Pușa, ești ca o retragere cu torțe, o aclamase Duduș la apariția ei pe pragul casei.

Avea și noapte Domnița, nu numai lumini,

căci era îmbrăcată în rochie de mătasă neagră cu paiete care la fiecare mișcare dădeau Domniței foșnet de crâng cuprins de promoroacă și bătut de măzărice.

În dosul Domniței, dar cam alături, ca la fotografiile în grup, când un oarecare se amestecă printre cei importanți, vârindu-se, — Madama Lența cu pantofi de satin liliachiu brodați cu fir, rochie de tafta mauve, șirag de ametist, pudrată — zahar pulverizat peste cafea neagră, ca o colivă — fardată vișiniu pe umerii obrazilor și cu buze de ou roș. Zâmbea afabil până la dinții de aur. De câte ori ochii lui Andronic o întâlneau ca'n vis pe Lența, se deșteptau c'un cutremur, adormind iară întru cele sfinte.

Aida rămânea frumoasă și între vorbele cerului. Dar parcă era postumă. S'aprinzi o lumânare lângă ea, sau candela.

Samuel Fițig, în redingotă lungă — prea largă pentru slăbiciunea lui — pantaloni vărgați și jiletcă de mătase broșată, avea pe fața lui subțire între favoriții înfoiați satisfacția roză a celor care vin dela baia de aburi.

Maestrul Calistrat Troia, suprem, părea că așteaptă între culise intrarea pe scenă pentru a începe aria lui Mefisto. Simțai glasul de bas în strășnicia lui brună, în nările lui dilatat păroase și în portul capului cu frunte supranaturală — se rădea pe frunte — cu coamă de abanos. Numai că uitase să se costumeze. Superbul trup era captiv în vechea redingotă care

mirosea infam a benzină; iar marile lui picioare, înloc de copită despicată, aveau tot vechile lui ghetete cu reliefuri. Pe pragul uşei, Cuviosul Alfeu cu năpraznica toamnă a bărbii şi a părului, ardea ca torţa unui călăreţ sălbatec; iar lângă el, micul Ciubeică strălucea în brumă şi în rouă ca o floare a dimineţii.

Duduş era scos din cutie. Curat mire! Părul lipit, compact de pieptănat şi pomădat ce era, pantofi de lac, haine negre, guler tare, ac de cravată dăruit de Domniţa, cu o perlă „sfi-oasă”: bătea în roz.

„Milueşte-mă, Dumnezeuule, după marea mila Ta şi, după mulţimea îndurărilor tale şterge fărădelegea mea; mai vârtos mă spală de fărădelegea mea şi de păcatul meu mă curăţeşte. Că fărădelegea mea eu o cunosc şi păcatul meu înaintea mea este pururea...”

Andronic se uită la Duduş.

„Vrasăzică ascultă”, gândi Duduş cu coada minţii, aşa cum priveşti cu coada ochiului, căci şi el asculta.

„Ţie unuia am greşit şi rău înaintea Ta am făcut aşa că Tu eşti drept întru cuvintele Tale şi nepărtinitor în hotărârile Tale...”

„Tătuţa îşi atribuie vorbele lui Dumnezeu”, constată mintal Duduş, intercalând gândul între cuvintele preotului. „Crede că-i vorbesc”.

Şi-i veni în minte visul burlesc, caricaturizându-i deodată pe toţi. „Doamne, iartă-mă”.

„...Că iată întru fărădelegi m'am zămislit și în păcate m'a născut maica mea...”

Capul Tătuței pe trupul Domniței era irezistibil.

„...Că iată adevărul ai înbit, cele nearătate și cele ascunse ale înțelepciunii Tale mi-ai arătat mie. Stropimă-vei cu isop și mă voi curăța, spăla-mă-vei, și mai vărtos decât zăpada mă voi albi. Auzului meu vei da bucurie și veselie, bucura-se-vor oasele mele cele smerite...”

Ca într'un coșmar, irezistibil, pune capul Tătuței, cum ai încerca un cap de carton găunos, tuturor: Aidei, lui Samuel Fițig, Lenței — Tătuța cu rochie mauve și pantofi brodați! — lui Ciubeică. Când sus, când jos, din om în om, capul Tătuței dansa prin odae.

„Întoarce fața Ta către păcatele mele, și toate fărădelegile mele șterge-le. Inimă curată zidește întru mine, Dumnezeule, și Duh drept înnoește întru/cele din lăuntru ale mele. Nu mă lepăda pe mine dela fața Ta și Duhul Tău cel sfânt nu-l lua dela mine. Dă-mi iarăși bucuria mântuirii Tale și cu Duh stăpânitor mă întărește...”

Auzea toate vorbele slujbei, așa cum se desprindeau din gura preotului, dar nu vedea decât capul Tătuței dansând ca un balon de săpun, punându-se când pe unul, când pe altul. Până când, așa cum ți-ai înfunda în cap căciula altuia, Duduș puse imagina celui cap halucinat pe umerii lui proprii, și gândi cu o mi-

rare care-l dilată până'n ceruri: „Ciudat! Acest om e tatăl meu!”

Și apoi se uită lung la Andronic Ceaur Alcaz.

*

Niciodată, Andronic și Aida nu mâncasera la Vorniceni în alt loc decât în sufragerie. Acolo nu era numai masa, ca realitate zilnică, dar și noțiunea ei, așa cum o construise tradiția și cum o păstra amintirea. Tăcerea lui Andronic și a Aidei la mesele din sufragerie era asistată de tăcerea portretelor Alcaz, dând muțenici o puternică majoritate Alcaz față de zgomotul și lipsa de ținută a celorlalți.

De data aceasta însă și Andronic și Aida erau singuri la masă între figuri bine cunoscute, dar într'un loc străin, care nu mai avea nimic comun cu Vorniceni și sufrageriei Alcaz. Locul străin era C.D., atât de asociat în mintea lor cu desmățul, promiscuitatea și larma ultimelor zile, încât, deși masa în sine avea înfățișarea obicinuită — nou venit era numai părintele Ilarion Vodă, figură respectabilă — amândoi aveau impresia că participă la o cumătrie, numai ei doi în calitate de boeri. C.D., ca și bucătăria, părea mai mult un loc dinspre slugi. Mâncările erau ca și cele din sufragerie, pregătite de același bucătar, servite de aceleași fete, numai că prea abundente, ceea ce iarăși

dădea un accent de cumătrie mesei de casă nouă.

Indărătul Domniței excesiv gătită și împodobită, apărea aceeași Lență, dar și mai stridentă în rochia de tafta mauve. Fetele, îmbrăcate în strae de sărbătoare, cu trandifiri în păr, aveau o înfățișare de horă și scrânciob.

După slujbă Duduș oferi aperitive la toată lumea, fără osebite, celor de-afară ca și celor din casă, obligându-le pe fete să bea câte un păhăruț de mastică. Nedepinse cu băutura, alcoolul dulce le dădu în ochi și pe obraji replica trandafirului din păr: un șfichi năibos. Deși nu spuneau nimic și serveau conștiincios, ca și în sufrageria Alcaz, sub conducerea Lenței, — erau prea vesele, cu ochii prea strălucitori și obrajii prea rumeni, gata-gata să izbucnească în râs, legate între ele de acea complicitate hilară a colegelor de școală printre oameni maturi. Participau altfel la masă decât în sufrageria Alcaz; erau la C.D. care tindea să devie o adevărată pecete psihologică, simțită mai cu seamă de Andronic și Aida care deveniseră dela început distanți și rezervați.

Intr'un capăt al mesei Domnița: în celălalt, Andronic. Teză și antiteză. Și Andronic și Aida, în timpul meselor, nu se puteau opri de a n'o vedea și auzi pe Domnița cum mănâncă. Intr'adevăr, „a mânca“ era un verb al sănătății și temperamentului Domniței, nu al educației ei. Nu numai că nu-i era rușine de

robusta ei potfă de mâncare, dar parcă se și mândrea cu ea, orhestrând-o superb. Mâna cu furculița făcea un salt din farfurie la gură peste proeminentul bust, iar dinții primeau hrana cu jubilar, ronțâind-o cu răsunet, mestecând-o cu o voluptate de carnivor. Când mânca de pildă compot, lingurița suna în dinții Domniței concomitent cu energica sorbitură, la fiecare salt, dând tresăriri repulsive lui Andronic pentru care mai cu seamă compotul și supele erau o suferință expiatorie. Și nu-i putea face nici o observație, căci era Domnița, nu copilul lui. Așa mânca și când o cunoscuse odinioară. Dar atunci era tânără, vie, adorabilă. Era o plăcere s'o ascuți ronțâind pâne prăjită. Deștepta pofta de mâncare în ceilalți care la masă, alături de ea, păreau bolnavi. Acum însă, modul ei de a mânca o făcea bestială și impudică, vecină cu fiarele. Trupul se îngrășase enorm, dar părul, dinții și vitalitatea ei nu îmbătrâniseră. În fruntea mesei dela C.D. Domnița părea casierița unui local de noapte: astfel mânca, astfel strălucea, astfel răsărea în ochii lui Andronic asezat față'n față cu ea. Iar îndărătul ei, în mauve, Lența, de culoarea hypermanganatului.

Duduș abea mânca. Circula neconținut. Dar scaunul lui mereu gol, alături de al Aidei, era prezența unei ofense permanente la rânduiala bunei cuviințe. Nu i se putea spune nimic, căci pe deoparte era sărbătorirea succesului lui,

ceeace-l făcea imun, iar pe de altă parte el era gazda, stăpânul casei. Și proceda ca la cumătriile caselor de mahala, luând deprinderile gospodinilor de-acolo, care nedepinse cu slugile, își servesc ele singure musafirii, aducându-le mereu la masă mirosul bucătăriei de unde vin. Duduș se ducea afară, glumea cu cei dela masa de-acolo, recomandându-le cutare și cutare mâncare și iar se întorcea la locul lui, provizor, între Aida și părintele Ilarion Vodă.

Masa de-afară, numai de țărani, prezidată de Cuviosul Alfeu și de primarul satului Vorniceni, zvonea potolit. Nimeni nu se înfierbântase încă. Două ciubere cu ghiață într'un capăt și în celalalt, din care răsăreau gâturile sticlelor și trompa sifoanelor. Oamenii știau că „este“, dar nu se grăbeau. Mai era până'n zori. Le făcuse Duduș saramură de biban, borș de crap și sarmale de porc cu slănină afumată. O vastă mămăligă fumega, rural românească, sub stelele de vară.

— Coca Duduș, ia'n gustă și mata o sarmăluță de-a noastră, îl îndemnă un țaran.

Gustă de-a'n picioarele, ciupind cu degetele o bucată de mămăligă.

— Coca Duduș, l-ai uitat pe Alfeu!

Ciocni un pahar cu Alfeu și apoi încă unul în cinstea tuturor.

— Trăiască Coca Duduș, trâmbiță primarul. Răsuna un „ura“ electoral în timpanul lui An-

dronic și al Aidei, cutremurând somnia de copăcel nins a părintelui Ilarion Vodă. Domnița zâmbi larg, scânteindu-și dinții albi și deși. Maestrul Troia dădu dușcă un pahar.

Atmosfera dela masa boerească era de parastas. Domnița nu-l slăbea din ochi pe Duduș: elevul ei abea inițiat în ale gospodăriei. Duduș, mereu ocupat, nu deschidea gura decât în calitate de gazdă, îndemnându-i pe rând să mănânce și să bea, recomandând cutare bucată, explicând cutare sos. Preotul moțăia: străbunic. Calistrat Troia era deprins să nu deschidă gura din sufrageria Alcaz. Mânca solid, întrebuințând de preferință cuțitul. Ca foarte mulți asemenea, Maestrul Troia era tare sfios cu furculița; dar lama cuțitului intra atât de des în el—cu brânză, mazăre și chiar cu maioneză—încât buzele lui, la masă, căpătau semnificația unei răni mereu adâncite. Acest Prometeu nu avea, ca celălalt, nevoie de vultur. Aida nu-l privea, dar îl vedea.

Samuel Fițig nu deschidea gura. De câte ori mânca la masă cu Excelența Sa, așa se'ntâmpla. Nu-și permitea nici o familiaritate, nici o glumă. Mânca pentru el, dar era cu ochii în patru la vecini și mai cu seamă la expresiile lui Andronic, asistându-le deferent. La Duduș abea se uita. Ireproșabil. Un nou venit ar fi putut crede despre el că abea a sosit din coloniile angleze și că necunoscând limba și moravurile țării ospitaliere, observă și tace în limba lui-

Tresări — desigur din cale-afară, respectând tradiția—la pocnetele simultane ale sticlelor de șampanie destupate. Domnița își astupă urechile cu o spaimă drăgălaș exagerată, căci așa făceau cucoanele pe vremea ei, devenind și mai delicate la auzul pocnetelor.

— Să trăești, Tudor, cuvântă Andronic, ridicându-se de pe scaun.

Duduș veni lângă Tătuța. Ciocniră. Duduș întinse fruntea cu o mișcare de vițel care vrea să sugă. Andronic îl sărută, plătind cu demnitate birul cel nou.

— Să ne trăiască băiatul, vorbi cu tremolo Domnița, adresându-se lui Andronic, obligându-l astfel să vie lângă ea.

Ciocniră. Domnița îl luă de gât, sărutându-l cu răsunet, lăsându-i o pecete roșie pe obraz.

— Tătuță, șterge-te, îl îndemnă Duduș, oferindu-i batista cu sollicitudine.

Cântecul cupelor ciocnite țiuu subțire în jurul mesei. Apoi, tocmai când unii și alții se reinstalau, sperând că sfârșitul mesei se apropie, răsună mare glas.

— Domnule Ministru, ilustră Doamnă...

Domnița mulțumi cu o înclinare a capului, ca din lojă regală.

O vibrație ondulatorie, cu reliefuri simetrice, trecu pe obraji și încremeni în maxilarele lui Andronic Ceur Alcaz.

— ...cinstiți comeseni...

Se ridicase Maestrul Troia cu șervetul la

gât — îl uitase, de emoție — având în mână o coală de hârtie. Ținuta lui oratorică aparținea antologiilor; Maestrul o luase dela statuile, poza și amintirea lui Majorescu. Discursul era compus de Duduș, dar glasul, mimica și emoția sinceră aparțineau în exclusivitate Maestrului Troia.

Auzindu-i glasul, Cuviosul Alfeu spuse către cei din jur:

— A luat-o bine fratele Troia, — vorbind însă cu o octavă mai jos decât oratorul.

Sprincenile Aidei se ridicară, ale lui Andronic se îmbinară. Fițig își scoase ochelarii de expert. Duduș, fixat la locul lui — era „vizat“ — înclină capul cu resemnare, reculegere și modestie. Domnița zâmbea, privindu-l cu nesat. Iar Lența își încrucișă mâinile pe rochia de tafta mauve ca pe o simplă pestelcă.

Cât despre cei de-afară, auzind vorbire, se sculară dela masă — unii cu paharele în mână — grămădindu-se laolaltă cu fetele pe la ferestre și la uși.

— Domnule Ministru, ilustră Doamnă, cinstiți comeseni, o emoție negrăită mă stăpânește în această clipă a cărei însemnătate nu poate scăpa nimănui...

Pauză.

— ...Dați voe glasului meu, care poate tremură, să exprime ceeace toți gândim și simțim în jurul acestei mese. Odată, e mult de-a-tunci — „Eheu, fugaces, Postume, Postume,

labuntur anni" —, un tânăr și modest intelectual dela București — ați înțeles despre cine e vorba? — a primit o misiune de mare cinste, înaltă încredere și grea răspundere...

Pauză.

— ...Acea de a fi educatorul fragedului vlăstar al neamului Ceaur Alcaz cu care se mândrește istoria Moldovei. Da, am primit. Conștient de menirea mea, mi-am luat față de Excelența Sa obligația de a face din gingașul și neștiutorul vlăstar un vrednic urmaș al înaintașilor săi. Nu voi uita niciodată prima lecție, acolo, în sala de sus a castelului, pe care Excelența Sa ne-a pus-o la dispoziție în dorința de a da copilului educat acasă conștiința socială a disciplinei în școală. Tinere Tudor, i-am spus... cred că ții minte? îl interogă oratoric Maestrul Troia pe Duduș, fără să se uite la el.

Duduș dădu din cap, pătruns de amintire.

— Tinere Tudor, de azi înainte ești școlar. Primește din mâinile mele taina sfântă a învățaturii. Ia aminte însă: învățătura nu-ți apleacă ochii spre buchia cărții, ea ți-i ridică spre viață. Până acuma, copil nevinovat, n'ai văzut în fața ta decât bunătatea și răsfățul părinților, binefacerile îndestulării și jucăriile copilăriei. De azi înainte vei avea cinstea să-ți vezi datoriile și să-ți cunoști drumul spre viitor. Ai fost copil, vei deveni un om. Nu uita niciodată cine ești. Poartă un nume pe care trebuie să-l cinstești. Tudor e numele vornicului Alcaz care a luptat

și murit pentru țară și tron. Nu uita. Andronic e numele slăvit al tatălui tău. Nu uita. Ceaur Alcaz e numele neamului tău, rămas pe foile hronicilor, pe zidul ctitoriilor, în amintirea evlavioasă a noroadelor. Nu uita. Tudor Andronic Ceaur Alcaz, tu trebuie să fii tot ce-au fost cei pe care îi porți în numele tău, și dacă ești vrednic, să-i depășești. Numele tău însă, tânărul meu elev, să nu-ți dea trufia unei coroane, fiindcă încă n'o meriți; să-ți dea numai apăsarea unei coroane masive și încordarea de-a o păstra pe capul drept. Cu Dumnezeu înainte...

Țăranii încuviințau cu glas strășnicia acestei vorbiri.

— ...Au trecut anii, „ca nouri lungi pe șesuri“, cum spune poetul. Și iată ce-a devenit elevul meu, copilul de mai eri, — îl arată Maestrul Troia pe Duduș cu un gest larg, deschizând parcă ușa după care aștepta un pom de Crăciun. Iată-l, acesta e. Atât de modest, încât fruntea sa curată parcă ar purta povara unei înfrângerii, nu într'ariparea gloriei. Ridică-ți fruntea, Tudor Andronic Ceaur Alcaz, vrednic urmaș al celor din numele tău, căci fruntea ta își merită coroana. Ai eșit întâiul la severul examen, învingând pe toți concurenții. Vitează e mintea ta ca spada lui Achille, dar fruntea ta e mai modestă decât violeta toamnei. Ridică fruntea, prietene, spre ochii înduioșați și mândri ai ilustrei tale mame, ai slăvitului tău tată, ai nobilei tale surori. Ridică fruntea,

fără de sfială. Ti-o spune Maestrul tău, bătrânul... tău... Maestru...

Pauză cu batistă.

— Domnule Ministru, ilustră Doamnă, cinstiți comeseni, veți înțelege și veți ierta emoția mea. Sunt la capătul puterilor ca acel soldat dela Marathon care a murit anunțând victoria cu ultima lui suflare. Mi-ați încredințat un copil, Domnule Ministru; aveți în față un om: fiul Domniei Voastre, Tudor Andronic Ceur Alcaz. Cred că mi-am făcut datoria. Sper că am fost la înălțimea încrederii cu care m'ați cinstit. Iată suntem cu toții în casa și la masa aceluia cu care începe viitorul Vornicenilor. Iată-l pe fericitul său tată. Iat-o pe blagoslovita sa mamă. Iat-o pe vrednica sa soră, modelul femeii de azi. Iată preotul, iată mentorul, iată pe devotatul și înțeleptul Samuel Fițig, iată pe neprețuita noastră Lența, iată credincioasele slugi, iată cucernica față a Călugărului Alfeu, iată pioasa tinereță a Fratelui Ciubeică, iată curatele chipuri ale sătenilor, iată noaptea, iată stelele, iată trandafirii. Toți suntem aici în jurul binecuvântatei familii, făcând zid viu cu devotamentul nostru. Adevăr zic vouă, cu vorbele din Evanghelia lui Luca: „Nu te teme Zahario, fiindcă rugăciunea ta a fost ascultată. Nevasta ta Elisaveta îți va naște un fiu. El va fi pentru tine o pricină de bucurie și veselie și mulți se vor bucura de nașterea lui“. Să ciocnim cupele pentru bucuria noastră a tuturor. Vivat, crescat, floreat.

Maestrul deschise brațele. Elevul îi căzu la piept; se sărutară comunicativ. Mulți ochi lăcrămau.

Și în aceeași clipă, cu o vulcanică izbucnire de tromboane, trompete și clarinete, fanfara țiganelor dela Volovăț, răsărită parcă dintr'o trapă, intonă de-afară cunoscută cadență a premianților. Ta-ta-ta-taaa; ta-ta-ta-taaaa...

Andronic tresări ca mușcat de șarpe. Dar n'avu timp să spue nimic căci Duduș se ridică palid, cu spinarea adusă, începând în șoaptă ca un om apăsător de migrenă:

— Sunt copleșit! Strălucitul și înălțătorul discurs al Maestrului meu e ca o mantie de flăcări. Luați-o de pe mine. Strălucirea ei mă arde...

Pauză cu delicată mișcare de respingere a mânilor cu degetele în evantai.

Gest de îmbărbătare din partea Maestrului Troia: Nu te lăsa!

Domnița își ștergea lacrimile vizibile până la jumătatea obrazilor.

— Cel de Sus, în marea și nepătrunsa Sa înțelepciune, m'a pus la încercare, hărăzindu-mi deșertăciunea unei victorii. E-adevărat că sunt premiant prin voia Lui. Dar al cui să fie meritul?... Al meu?... Dar ce-am făcut eu altă decât să muncesc?... Mii de orfani își câștigă uneori și pâinea singuri, fiind nevoiți să-și piardă nopțile și somnul pentru a-și îndestula foamea de carte, setea de învățătură. Nu mun-

cesc aceia îndoit decât mine? Atunci?... Nu-nu! Eu sunt un privilegiat. Munca mea nu-i decât munca tuturor, ușurată de norocul de a mă fi născut într-o casă ca a noastră. Calitățile mele? Oi fi având calități? Poate... Dar dacă le am, sunt ele altceva decât o moștenire dela părinții mei? Sunt eu mai mult decât mâna strălucitoare de darul căpătat dela alții? Dacă n'ași fi copilul părinților mei ași mai fi eu ce par a fi în vorbele maestrului Troia? Nu-nu, iubiți ascultători, această casă nu e casa fiului, această masă nu e masa fiului, această sărbătoare nu e sărbătoarea fiului. Fiul părinților, în casa părinților și la masa darului lor, își sărbătorește dintru ale tale; ale tale, tată, dintru ale tale.

Mâni întinse, cupe ciocnite, sărutări, lung popas la pieptul Domniței, capete înduioșate la ferestre.

Și iarăși fanfara ȝiganilor dela Volovăț isbucni. Un clocotitor: „Deșteaptă-te, Române, din somnul cel de moarte, în care te-adânciră barbarii de tirani. Acum ori niciodată, croește-ți altă soartă...”

— Țt-țt-țt, făcu Duduș, gesticulând enervat. Cine le-a spus să vie? Cine le-a spus să cânte?

— Coca Duduș, îi răspunse ca la comandă Asineta, cu glas tainic în gest dar sonor în intensitate; o vrut să te cinstească oamenii. Ii o comandat muzica.

— Aha! o delicată atenție! Ce pot să fac? Părinții care se văd în el. Ale tale, mamă,

se resemnă el. Iertați-mă, vă rog, se adresă el Tătuței și Aidei, nu pot să refuz un dar.

Fanfara, între timp, scria cu fulgere de trompete și tromboane vorbele cântării naționale, însoțită și de corul format spontan sub conducerea lui Alfeu.

— Asineto, interveni Duduș ca amfitrion, spune-le să cânte mai încet. Și să mă lase cu marșurile eroice! Să cânte ceva mai vesel.

Fanfara amuți, dezumflându-se parcă în ultimul acord. Dar imediat, din glota fanfara-giilor se desprinseră doi, și ciocanele țimbalului porniră la trap.

„Ooof...“, umflară ochii, botul, gușa, pân-tecele și glasul guristului.

Ce-i de-afară ciuliră urechile și răsucindu-și musteata întoarseră capetele spre țigan.

S'apui oooffff...

Foaie verde foi de țuică

Vede moșu'n deal o puică

Puica ca o acadea

Iară moșul ghiuj sadea

Oooffff...

S'apui oooffff...

Foaie verde tignașes

Vine moșul titirez

Puica vede la chimir

Cogeamite chilipir

Oooffff...

Ș'apui oooffff...
Foaie verde ș'un harag
Moșule tare-mi ești drag
Zice Puica. Și cel moș
Simte pintenii de cocos
Oooffff...

Ș'apui oooffff...
Foaie verde busuioc
Roș îi moșul de noroc
Gușa Puicei ca o nalbă
E de dulce și de albă
Oooffff...

Ș'apui oooffff...
Moșule cu barbă albă
Dă-i tu Puicei mândră salbă
Că de nu i-i da, nici ea
Nu-ți dă ce vrea inima
Oooffff...

Ș'apui oooffff...
Foaie verde trei scrumbii
Moșu-i tusă la copii
Și-i uscat ca un covrig
Iar la Puică-i: cucurig!
Oooffff...

Ș'apui oooffff...
Foaie verde vorbă proastă
Moșu-i doină la nevestă
Cu musteață de năpastă

*Dar la Pulcă nu i-i scârbă
Că acolo Moșu-i sârbă
Ooofff...*

Andronic se ridică, dând semnalul plecărilor.
Aida îl urmă.

Lăutarii cântau o sârbă.

Duduș însoți pe Andronic și Aida, cu o lampă în mână, luminându-le drumul printre trandafiri, până la ușa casei.

— Îți mulțumesc pentru cinstea pe care mi-ai făcut-o, Tătuță. Noapte Bună. Noapte bună, Aida.

— Știe să se poarte în lume, vorbe Domnița către toți. Bravo Duduș, îl întâmpină ea din capul mesei.

— În cinstea Domniței, trâmbiță Duduș, cu lampa într-o mână și cupa în cealaltă, ridicându-le pe amândouă.

Scânteiară și zăngăniră cupele și paharele.

— Trăiască Domnița noastră! Ura! Ura! Ura!

Fanfara vorbe din nou pentru premianți, dând ecou munților.

Andronic și Aida erau singuri în tăcerea tuturor încăperilor casei. Înainte de-a urca scara care ducea spre apartamentul lui, Andronic se așează într'un fotoliu, ca un om ostenit. Auzea foșnetul ușor al Aidei care umbla în salon.

— M'așteptai, Papa?

Andronic zâmbi.

— Unde ți-ai făcut rochia asta?

— La „Lanvin“, Papa. Tu mi-ai făcut-o.

— E o plăcere să vezi o astfel de rochie, după...

Mâna lui Andronic săltă ușor spre zgomotul de-afară.

— Lasă, Papa, plecăm.

— Da, fetișo, și iar ne întoarcem. Sunt bătrân.

— Bătrâneța, papa, e un pesimism pe care tu știi să-l eviți.

— Bine, fetișo, tu ești optimismul meu. Noapte bună.

Se despărțiră, după ce Andronic sărută curtenitor mâna Aidei. Intr'adevăr îl reconforta rochia Aidei, pieptănătura ei, lipsa ei de pozoabe aparente, armonia ființei ei de lebădă solitară. Ii stăruiau încă în urechi glasurile, zgomotele și fanfara de afară. Le aducea cu el ca un miros de ceapă prăjită în tigae, când ai intrat din greșeală în bucătăria unei case necunoscute. Pulsau ca amenințarea unei migrene anumite gânduri în el. Le îndepărtă. Nu voia să i se umfle din nou vinele pe tâmpile. Cu un gest mașinal își frecă tâmpilele și ceafa. Apoi se hotărî să se culce. Dar înainte de a urca scările, luă lampa de pe masă și cu ea în mână se duse în sufragerie. Ridicând-o, luminează pe rând toate portretele Alcazilor, dela cel dintâi, stins în vechimea timpului.

Trecuse de miezul nopții. Obloanele erau

inchise. Afară era cald, dar sufrageria boltită păstra o răcoare de criptă. Fiecare portret părea că astupă alveola de piatră în care era îngropat un coșciug. Acest adânc îl avea încăperea Alcazilor. Portretele primeau clipa de viață dela lampa ridicată spre ele și dela amintirea care o întovărășea. Și pe el îl aștepta un loc acolo, între ai lui. Dar până atunci mai era...

O amintire îi veni de-aiurea, proaspătă. Și abea acolo, în odaia umbrelor omul alb își simți inima ca un trandafir roș zvârlit de mâna unei femei și ridicat de mâna unui bărbat.

*

— Atenție, pleacă Domnița! vibră în noapte glasul lui Duduș, prelung.

Domnița abea se ridică, ajutată de Lența. Toți îi sărutară mâna, cu excepția preotului Ilarion Vodă, care dormea luminos ca un nou-raș oprit în dreptul lunii.

Când Domnița se ivi în prag, văzu și făcu „ooo!”

Căci trandafirii înfloriseră a doua oară sub pălălaia faclelor ținute de fete, dela o casă până la cealaltă.

— Alea Domniței!

Astfel, la brațul lui Duduș, scânteind de bijuterii ca o corabie cu toate focurile aprinse, Domnița trecu printre trandafirii luminați de facle. Ardea surăs de altădată pe obrajii anilor

ei. Tinereța o ținea de braț. Tinereța îi lumina calea. Tinereța era parfum în trandafiri și jar în stelele cerului de vară. Odinioară, tinereța era în glasul și în trupul Domniței. Acum, cu ea de braț, trecea pe lângă ea. Nu mai veneau aplauze, n'o mai întâmpinau brațe cu flori. Se apropia din noapte și adânc, ca o altă corabie cu lumini învăluite, versul lui Eminescu:

„S'a stins vieța jalnicei Venefii...”

De pe scara cerdacului, Domnița se întoarse și mai privi odată tot: tânărul de lângă ea, faclele, rozele, stelele, munții.

— Ți place, Domniță?

C'un genunchi la pământ, Duduș îi oferea un trandafir.

Cu trandafirul lui Duduș în mână, Domnița intră în casă, urmată de Lența. Se așează într'un fotoliu din etacul ei, cufundată în gânduri, grea. Ardea candela la icoană și lumânările aprinse de Lența în trichelul de bronz. Afară, surd, s'auzeau zgomotele petrecerii. Dar tăcerea casei Alcaz era atât de veche și adâncă încât nu răsuna decât tic-tac, tic-tac-ul pendulei de porțelan din tinereța Domniței. Un păstor albastru întindea peste cadranul timpului un buchet de roze unei păstorite albastre.

Tic-tac, Tic-tac...

Și deodată, ca un evantai scăpat, mâna Domniței căzu.

— Domniță, Domnița mea, Domniță!

Lența porni în goană, aducând de dincolo săruri englezești și apă de flori. După un timp Domnița deschise ochii cețoși; cu încetul i se limpeziră. Era palidă sub fard, cu cearcăne la ochi și dungi la gură.

— Să-l chem pe Coca Duduș?

— Lasă-l să petreacă. Inima! șopti Domnița respirând adânc, cu bucuria celui care și-a regăsit suflarea după spaima înecului. Ne-am hodorogit, Lența.

— Iaca vorbă!

Domnița medită un timp, privind păstorul și păstorita de porțelan. Apoi vorbi ca pentru ea:

— E timpul să-mi scriu memoriile.

— Le-om scrie, Domniță, consimți Lența.

*

Pentru faza finală a zaiafetului Duduș își puse monoclul.

Cu toate că Samuel Fițig aștepta de mult un dialog cu Coca Duduș, care să-i dreagă buzele după atâta tăcere, — Coca Duduș nu-i acordă decât o clipă, în treacăt.

— Ei, Coane Sami, cum îi?

— Coca Duduș, nu știu ce să admir mai mult! Orator cu două glasuri, regisor, actor și poet cu muzică! De-acu pot să tac o săptămână!

— Poftă mare!

Și Duduș redeveni al tuturor. Congediasse fanfara de el comandată, cu bacșiș bun pentru

treabă cinstită. Nu mai aveau dreptul să cisluiască decât țimbalagiul și guristul. Aceștia în schimb, treceau dela ureche la ureche, aruncând în răstimpuri priviri de ou răscopt înspre Duduș.

Duduș parcă devenise calul lui: așa nu se cruța. Era în el acea îndârjire care la călăreț se chiamă pinten și cravașă. Bea, vorbea, interpela, istorisea, cânta, — sfidând prin monoclu prezențe care nu mai erau decât ferestre luminate.

Țăranii chiurluiți ajunseră la cântec, fără să le pese de lăutari. Călugărul Alfeu ținea piept și cu paharul și cu glasul întregii mese. Alfeu și cu munții ar fi putut sta la băutură și la cântec. Lângă el, Fratele Ciubeică devenise Paharnicul Ghibirdic.

— Na și ție, mânzocule!

Și Alfeu turna cu mâna lui câte un coglic-coglic în gura Fratelui.

Calul ședea pe două scaune: el pe unul, picioarele pe altul.

— Vorbirăm, mă Duduș! Măreț! Emoționant! Est-ce Arimane?

— Sublim, Calule. Nechează!

— Pupă coala!

Și Calul întindea obrazul la pupat: când lui Duduș, când unei fete, când lui Samuel Fițig. Nu mai știa.

— Pupă coala!

Țimbalagiul întinse gura.

— Ce vrei, mă Miază-Noapte, se încruntă Maestrul spăimântat de atâta negreață. Cântă-mi Steluța.

Țiganii începură: „Tu care ești pierdută în neagra veșnicie...”

Maestrul duse mâna la ochi.

Corul de-afară dondănea în răspărul Steluței un cântec ostășesc din vremea cătăniei.

Prin tumult, foarte depărtați, s'auzeau greerii.

— Toarnă, Asineto.

— Coca Duduș, să nu-ți faci rău.

— Te-ai îmbătat, puico! Mânâncă trandafirul! Mânâncă-l îți spun, că de nu ți-l beau!

Îi smulse trandafirul galben din păr, punându-și-l în cupa de șampanie. O dădu dușcă. Ochii îi sclipeau. În Asineta se scutura un cireș.

Mirosul de tămâie încă mai stăruia în încăperea vinului. Totul era strâmb, pătat, răsturnat, ca hâit în oglinzi convexe și concave. Și Samuel Fițig se chiurluise.

— Des-călecați, comandă Maestrul Troia.

Ochelarii lui Sami descălecară.

— În-călecați.

Ochelarii reapărură pe nas.

— Drepti!

Sami luă poziție ostășească.

— Suge burta!

— N'am, scânci Sami.

— Să ai, comandă Maestrul.

Preotul Ilarion Vodă deschidea ochii, zâmbea cu binecuvântare de bunic și iar adormea. Era

la dreapta lui Dumnezeu între stele și zefiri. Ingerii zburau ca hulubii în jurul lui și clipele lui erau albe ca mieii.

Duduș, în genunchi, îi sărută mâna.

— Sărută, Iudo, îi porunci lui Sami.

Rostogolit de Maestrul Troia, Sami sărută mâna preotului.

— Și ce să mai fac? întrebă el în patru labe.

— Să latră.

— Ham! ham! făcu Sami.

— Tibă, îl răsturnă Maestrul cu marele său picior.

— Toarnă, Asineto.

Turna pe trandafirul care plecase din părul ei rămânând deschis în cupa lui Coca Duduș. Și turna zâmbetul odată cu șampania a cărei spumă își răsfrângea albeața sclipitoare în dinții Asinetei.

— Ce-am uitat, Asineto?

— Știu eu!

— Nu știi? Toarnă, Asineto. Unde ți-i trandafirul?

— La mata, Coca Duduș.

— Ce face trandafirul?

— Stă, Coca Duduș.

— Și tu ce faci?

— Torn.

— De ce torni?

— Dacă-mi poruncești!

— Așa! îți po-run-cesc! Ce-am uitat, Asineto?

— Trandafirul.

— Să-mi aduci aminte la plecare. Unde-s țigani?

— Aici, stăpâne.

— Nu v'aud păpușelelor.

— La poruncă.

— Un cântec de mort.

— Cu țimbalul, stăpâne?

— Chemați biserica.

— Am venit, vorbi peștera lui Alfeu.

— Culcă-te că ești beat! Odihnește, Doamne, pe robul tău Alfeu...

— Nu, mă, interveni Troia. Robul lui Dumnezeu Sami... Cum îți zice?

— Fițig.

— Nu vorbi. Ești mort. Cântă-i de moarte, Cuvioase Alfeu. Fetelor, lumânări de mort.

Intins pe podele, cu lumânări la cap, Sami odihnea cu mâinile pe piept. Alfeu cânta pe nas, stropindu-l cu sifon în chip de aghiazmă.

Și iar s'auziau greerii.

— Toarnă, Asineto. Ce-am uitat?

— Trandafirul.

— Cum îl cheamă?

— Trandafir, Coca Duduș.

— Cine e Coca Duduș?

— Mata.

— Unde e acela? Calule, nechează după haiduci!

Calul nechează dogit, trezindu-l pe Samuel Fițig care-și pipăi portofelul.

— Unde-i Lența? întrebă Duduș pe Asineta.

— S'o culcat.

— Intreab-o ce-am uitat?

— Doarme.

— Nimeni nu mai doarme. Să sune din corn! Unde-s pădurarii? Oamenii mei! Ce-am uitat, Asineto?

— Trandafirul.

— Nu-i adevărat! Lența te-a'nvățat. Unde-i frumoasa Lența? Unde-i violeta Lența? Păpușa violetelor!

— La Domnița.

— Scoateți săbiile! Nimeni nu s'atinge de Domnița! Mama mea! Sunt orfan... Ssst! Ce-am spus, Asineto?

— Vorbe!

— Aha, stai la pândă ca paianjenul! Gândurile mele! Casa cu storiile trase! Nimic! Strict confidențial! Unde-i Sami?

— Nu știu, răspunse Sami de subț picioarele lui Calistrat Troia, cercând să-și pue ochelarii pe nas; dar nu nemerea decât urechea.

— Scaunele nu vorbesc! se supără Maestrul, apăsându-l.

Samii făcu „îîc” și tăcu, bulbucând ochii.

— Na! îi întinse Calul o cupă de șampanie. Dar până să-l ajungă pe Sami, se răzgândi și răsturnă cupa în gura lui.

— Dă-mi, scânci Sami.

— Suge la țată! Cine-i de țată?

— Eu îl înțarc, glăsui de dincolo Alfeu rîdîcînd năpraznic o sticlă de sifon.

Iar îndărătul glasului lui Alfeu din nou se auziră greerii.

— Asineto, ce-am uitat?

Trandafirul.

Care trandafir?

— Cel galben.

— Cine-i galben?

Trandafirul.

Merde!

Până când Madama Lența veni în capot de noapte și papuci, cu trabucul în gură, anunțându-i că doarme Domnița.

Gata, hotări Duduș.

Plecară pe rând, ajutați de fete. Trăsura pregătită pentru părintele Ilarion Vodă aștepta la poartă cu Ilie-vezeteul.

Fetele adunară farfuriile, tacâmurile, sticlele, dând o achipuială de ordine gălămozului din odaie.

Duduș stătea pe o canapea, cu părul căzut peste ochii lui albaștri.

Treptat, tăcerea s'aduna în jurul lui. Fetele plecaseră stingând toate luminile, închizând ușa și ferestrele.

Ce-am uitat?

Trandafirul. — vorbi în șoaptă Asineta, răsărind ca din apă și dimineață de pe scara rămasă în întuneric.

Trupul Asinetei lăsase o mirare și o arsură în trupul lui. Gândurile nu se îndreptau. Totul era răsucit, șerpuit, ca rădăcinile marilor copaci desgropați. Rătăcea fără somn prin fundurile somnului, acoperit de imensități, mic și mare, mic și mare, cu fiecare tic-tac al ceasornicului și fiecare bătae a inimii.

Se ridică din pat aproape gol, târându-se spre fereastră. Se îndoi, frânt în două, ca o paiată de cârpă. Până îi căzuse pe ochi. Spânzura în noapte ca într'o fântână fără fund.

Adormi.

După un timp se deșteptă, se ridică, aprinse lumânarea și cu mișcări nesigure porni în odaia jucăriilor. Toate erau acolo.

Gu! Hi Șu!

— Ce-am uitat?

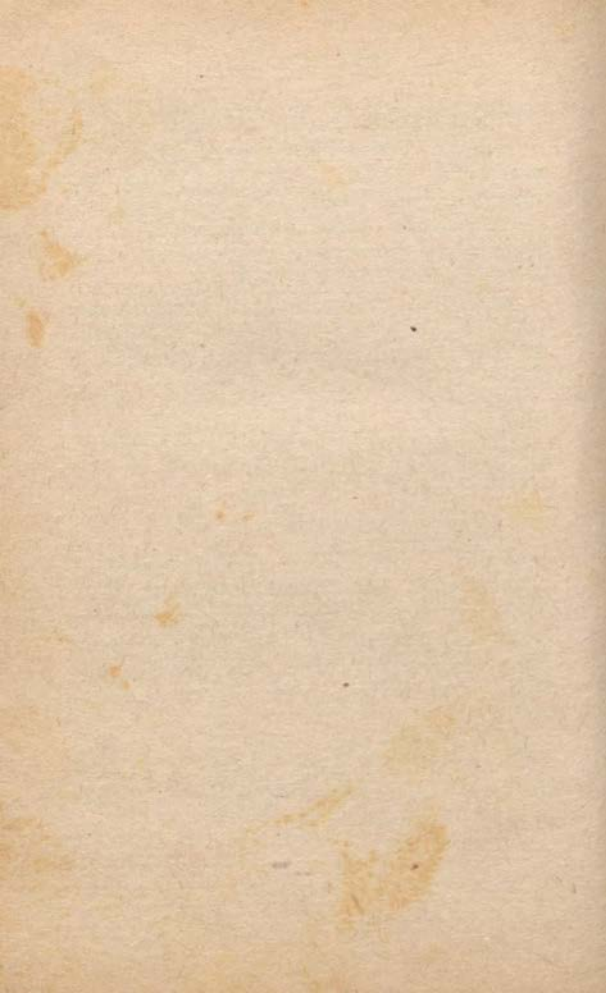
Ascultă cu ochii închiși în odaia jucăriilor.

S'auzeau iar greerii. Deschise fereastra. Muniții erau ridicați în noapte, sub stele. Una căzu lung. Altele tremurau într'o depărtare de rouă. Abea albeau zorii. Din ei, din noapte și din stele, valsul fantomă apăru trecând și dispărând.

„Fată cu miros de portocală...”

Se uită cu mirare afară, în odaie, și jucăriile stricate — Gu, Hi, Șu — îl văzură numai ele pe Coca Duduș plângând.

— Pingel!

PARTEA A CINCEA

PARTEA A CINCEA

chisa la mijloc cu o cruce, și n'apăsă cap, tes de lână
fige în desaga aver o pereche de schimburi
tână de păpușoi, un butuc de brânză, un
cutit, un săpun de abluiri, o perie de dinți
și un picuț de țesut, nimic.

Cuviosul Alfeu îl cunoștea pe Duduș de când
Noroc că Andronic era în străinătate; alt-
minteri, ar fi fost în stare să ceară Justiției
punerea sub interdicție a lui Duduș. Domnița
știa atât: că Duduș, însoțit de călugărul Alfeu,
făcea o lungă excursie prin munți. Domnița îl
înzestrase ca pentru o expediție polară. Bani,
firește, în hârtii și monedă măruntă; lădiță cu
conserve, pachete de ciocolată, pesmeți engle-
zești, sticle de cognac, chinină, aspirină, alcool,
iod, bandaje, gutapercă, vaselină, spirt camfo-
rat, fricțiuni revulsive, albituri de lână, fular,
manta de cauciuc, galoși...

Duduș nu făcuse nici o obiecție.

Dar nu luă nimic. Totul era încuiat la C.D.
în odaia jucăriilor.

La miezul nopții, luminați numai de luna
plină, doi călugări porniră la drum: Cuviosul
Alfeu, cu desaga în spate și băț în mână; și
Fratele Tudor, cu desaga în spate și băț în
mână. Damigeana rămânea la Schit, goală
întru secetă și colburi, în paza Fratelui Ciu-
beică, lăsat acolo să îngrijească de biserică și
morminte.

De-atunci Duduș deveni Fratele Tudor. Era
încălțat cu opinci, avea rasă călugărească în-

cinsă la mijloc cu o curea, și'n cap, fes de lână țigae. In desagă avea o pereche de schimburi, făină de păpușoiu, un burduf de brânză, un cuțit, un săpun de albituri, o periută de dinți și un pieptene. Incolo, nimic.

Cuviosul Alfeu îl cunoștea pe Duduș de când se născuse. Il văzuse și mai cu seamă îl auzise crescând. Așa că nimic nu-l mira dela Coca Duduș. Dar socotea că-l cunoaște și credea că va hălădui prin munți cu Coca Duduș îmbrăcat în strai călugăresc; „I-o venit o ha-chiță!“.

Se înșela. Alături de el, pe drumuri cu lună și soare, era un călugăr precum arăta și umbra dela picioarele lor drumețe.

— Bine cuvântează, Cuvioase.

— Domnul...

Atât s'auzea din gura lor, pe la cântatul cocoșilor, când porneau iar la drum.

Fratele Tudor era tăcut. Nu râdea, nu zâmbea, nu glumea, nu răspundea la batjocuri și ocări. Că întâlneau și de acestea. In fiecare dimineată, la deșteptare, și în fiecare seară, la culcare, Fratele Tudor se punea în genunchi cu fața la răsărit, spunând cu glas tare: „Tatăl Nostru“.

— Frate Tudor, să te mai învâț și alte rugăciuni.

— Asta-mi ajunge, Cuvioase. Mă adâncesc în Tatăl Nostru.

Cuviosul Alfeu era oțelit în trup. Uscat și

ciolănos, cu piept adânc, mergea ca o cămilă fără să-i pese de lungimea drumului. Dar nu se dumirea văzând ahotnicia Fratelui Tudor. Mergeau alături, dar în gândurile lor, tovarăși de cot și de umbră, fiecare în strana lui. Intrau în biserici, îngenunchiau la icoane, se rugau și iar porneau.

Dar la un timp, merindele se isprăviră.

— Ce ne facem, Frate Tudor? Ne'ntoarcem?

— Muncim, Cuvioase.

Alfeu se scărpină în barbă.

— D'apui, Coca Duduș...

— M'am lepădat, Cuvioase.

Căutară de lucru cu ziua pe unde se nemerea. Mai cu seamă femeile îi primeau cu bună voce văzându-i că nu-s trântori, nici cerșetori. Aju-tau la despicat și cărat lemne, la muncile câmpului, la muls vacile. Bătută mereu de vânt și soare, fața Fratelui Tudor căpăta o culoare de miere din alt an. Părul i se sălbătici-se pe tâmpile și la ceafă, aprins de soare. Numai ochi stăruiau la fel de albaștri în schimbarea la față.

— Cum îți zice?

— Fratele Tudor.

— Frățioare...

Fetele se uitau lung și galeș la tinereța lui călugărită, și oftau cu desmierdare.

O fată din preajma Bicazului îi dădu o floare albastră.

— Cum ți-s ochii, călugărașule!

Nu zâmbea. Privea. Se deprinsese să privească drept și adânc. Se auzeau clopotele Paștelui în ochii lui albaștri. Alte ori scria epistole pentru fete și flăcăi: „carte pentru inimă tânără“. Cerea plumb și hârtie, se așeza la pământ ca în orient cu picioarele încrucișate sub el, asculta vorbele inimii tinere și scria. Tare ești meșter la vorbe dulci! Multe-ai spus?

— În slujba altora, ++ răspundea.

— Și Dumnezeu ce zice de Acolo?

Nimic nu era mai albastru decât „Acolo“, în gura fetelor.

Dumnezeu privește cu drag albinele, florile și sufletele iubitoare care-L înmulțesc pe pământ.

Cuviosul Alfeu încuviința.

Ii tare învățat Fratele Tudor!

— Și di ci te-ai călugărit? îl întrebau fetele.

Mă caut.

— Și dacă te-o găsi o fată?

— Și fetele-s dela Dumnezeu.

— Oare?

— De ce ți-i cu mirare? Mama ta n'a fost fată?

— Fost!

— De ce-i săruți mâna?

Mâna mamei.

— E păcat să săruți mâna mamei?

— Iaca!

— Și ție are să-ți sărute mâna fata ta. Are să-ți fie rușine?

— Da, di, ci să-mi fie?

— Sigur. Ai purtat-o'n pânțele. Dragostea înseamnă mamă.

— Atunci nu-i păcat?

— Dragostea nu-i păcat când vine din suflet; dacă-i numai pofta trupului, sufletul își acoperă ochii.

— Și ci face?

— Suferă.

— Oare?

— Dacă-i suflet...

— Ori fi și di cii fără suflet?

— Tare mulți.

— Și cum?

— Cum îi pământul secetos: se crapă și dă colb.

— Sufletul îi ca ploaia?

— Ca ploaia din cer: udă și dă flori. Ploaia crește în sus pământul spre Dumnezeu. Și dragostea din suflet, la fel.

— Tare ești dulce, călugărașule!

S'adunau fetele ca fluturii la lampă în jurul lui. Și desaga cuviosului Alfeu se umplea mereu cu de-ale trupului.

— Mare secetă'n gâttej! Plânge damigeana fratelui Ciubeică!

Fratele Tutor se făcea că n'aude.

Călugărul ofta.

— Și iar mergeau cu cerul deasupra, pribegi.

Uneori nu întâlneau cu zilele țipenie de om. Tot pe poteci, pe culmi, pe tihărai, prin deșișul sau rariștea bradului. Ii lătrau câinii stânelor. Câteodată se opreau la caș dulce și la jintiță. Alteori, Fratele Tudor n'auzea, nici nu vedea. Treceau înainte. Când ploua se adăposteau pe subt stânci.

O furtună cu rupere de nourii îi alungă într'o peșteră. Răsunau mâniile cerului cu glas de buburi și răcnete sparte, iar trăsnetele viespuiau apocaliptic. Făcură foc de vreascuri și ciocălăi de brad, mâncând la foc malai și ceapă.

— Nu ți s'o urât de atâta pustietate? îl întrebă Alfeu.

— De ce-mi aduci aminte de mine?

— Mă rog, da' cine ești mata, Coca Duduș?

— Fratele Tudor.

— Lasă gluma, Coca Duduș!

— Cuvioase, în nimica nu crezi?

— În Cel de Sus.

— L-ai văzut?

— Cum să-l văd?

— Cu ochii.

— Cu ochii aiștia nu L-am văzut.

— Atunci de ce crezi în ceeace n'au văzut ochii?

— Sufletul, acolo-i văzul.

— Pe mine mă vezi, Cuvioase?

— Te văd.

— Il vezi pe altul. Sufletul, acolo-i obrazul, Cuvioase. Inchide ochii.

— I-am închis.

— Ce-auzi alături?

— Ce s'aud? Arde focul.

— Și dacă-ți astupi și urechile?

— Nu mai aud nimic. Doar huetul sângelui.

— Duruitoarea roșie. Și dacă treci și de sânge?

— Gândul.

— Și dacă treci și de gând? -

— Da' unde vrei să mă duci?

— Pe-aproape de cele înalte. Poate găsim stelele.

— In mine-or fi?

— Mai știi, Cuvioase! Asta facem noi: căutăm.

— Pe muniți?

— Muntele e în noi. În peștera asta suntem în noi. Arde un foc: focul nostru. Ne-am închinat. Am mâncat. Vorbim. Noi am rămas în vale. Noi suntem pe munte. Uite curcubeul...

Strălucea la gura peșterii, la o întinsoare de mână, straniu de aproape.

— Asta-i minune! exclamă Alfeu, făcându-și cruce.

— Dacă eram în vale n'o vedeam. Suim în noi. Mai avem.

Fratele Tudor își spăla singur albiturile. Când nu era prea rece, se îmbăia cu Alfeu în zurba apelor de munte, limpezi, cu miros de ferigă și mintă. Apoi se uscau la soare.

— Frate Tudor, cum să nu fie păcătos bietul om dacă-i plin de mațe! Un maț cere holercă,

altul cere mujdei de usturoi, altul cere găinușă cu colțuni. Imi hodorogește capul de atâtea mațe. Numai gura lor o aud!

— Când tac mațele, ai murit, Cuvioase.

Păi, chiteală-i asta?

Nu-i chiteală, îi luptă.

— Cum adică? Eu Alfeu lupt cu mațele mele?

— Precum spui, Cuvioase. Și balaurul tot în noi e.

— Vă-leu!

Ți-i frică?

— Mie? frică? Și cu ursul mă iau la trântă.

— Dar mațele te trântesc! Ele îți vin de hac. S'o cuibări vrăjmașul în mine. Ce să facă bietul Alfeu? Cum să nu bea? Cum să nu halească?

— Am visat-o pe Asineta, — vorbi ceva mai tare ca de obicei Fratele Tudor.

Iaca am auzit vorbă dela Coca Duduș!

Vine din vale după noi ca haita. Om vedea noi dacă ne-ajunge! vorbi Fratele Tudor cu încruntare.

Și Duduș ar fi ostenit de atât suș, ținându-se hojma după umbra Fratelui Tudor. Ostenise. Uneori îl ajungea. Dar iar rămânea în urmă.

Intr'adevăr, Fratele Tudor o visase pe Asineta la o întinsoare de mână, așa cum era curcubeul dela gura peșterii. Se deșteptase cu trupul otrăvit de dulceța visului. Și-ar fi vărsat sângele ca o cofă cu smeură, semănându-l în

munte, atât îl chinuia parfumul lui de fată
dorită.

Apoi visă că fumează.

Apoi visă bărba Tătuței aplecată ca un viscol
peste trupul Puicei.

Nu erau munți de ajuns de înalți pentru
a-și depăși trupul.

Dar n'avea răgaz să fie nici trist, nici vesel.
Mergea mereu trudindu-și ciolanele.

Trecură pe la schitul Durăului, se închinară,
mâncară borș de buruieni cu ceilalți călugări
și luară drumul schivnic al Ceahlăului. Treceau
prin murmure de ploaie atât de singură că
parcă vorbea cu duhurile ca femeile zmintite
care stau la ușa bisericilor. În scobiturile mun-
telui aerul era uneori călduț ca suflarea boilor,
iarna. Apoi deodată obrajii îl simțeau rece, cu
miros de ciupercă. Se târau aburi spre culme,
mergând în pas cu ei: umblet de vis greu.
Uneori nu-și vedeau decât picioarele care um-
blau singure, fără de trup. Alteori nu apărea
decât o mână, ca pe icoanele vechi, de pe care
s'a șters chipul. Pe la înălțimea jnepilor aerul
se naște din argint. Intra sprinten în plămâni,
luminându-i ceresc. Se roteau vulturi cu solem-
nitate îngândurată. În vârf îi aștepta slăvitul
soare; acolo numai, sub cer de toporăși, căci
dedesubt, ca niște stânci tulburi atunci pră-
vălite din munte, stăteau grămezi de nouri
păcloși. Impinși uneori parcă de un braț mi-
tologic, se încrețeau ca lâna coilor adunate la
tunsoare.

— Iaca'n vale toarnă, făcu Alfeu, așezându-se pe mușchiul moale și călduț. Stăm deasupra ploii. Da'-i tot așa: o leacă de cer, o leacă de soare, o leacă de om cu mațe. Unde-or fi ele stelele cerului?

— Și aici în noapte, ca și'n vale. Stelele-s în noaptea lor.

— Eu, Frate Tudor, m'ași sui pe-un munte deasupra stelelor.

— Așteaptă să mori. Numai așa ajungi la loc înalt.

— Las' să m'aștepte moartea pe mine. Aista-i dragul lui Ceahlăul! Mai mare munte nu-i!

— Sunt și mai mari.

— I'auzi! Și'ncap?

— Toate incap.

— Și acolo ce-i?

— Ghiață.

— Schit nu-i?

— Nu-i.

— Nici pasăre?

— Nici pasăre.

— Da' la ce-o mai făcut Dumnezeu așa pustietăți de matahale?

— Arde sufletul deasupra lor. Și nu-i suflare să-l stingă.

— Pentru gândul omului. Munte...

— Mai bine-i făcea lumânări, Frate Tudor. Tiii!...

— Iaca la una ca aista nu m'am gândit! Ei, oftă Alfeu, bine-ar fi cu'n strop de dami-

geană! Mă gândesc la chivnița Madamei Lența și se cască prăpastie'n mine! Când ne'ntoarcem?

— Știu eu, Cuvioase.

— Doar nu-i fi vrând să iernăm pe munți?

— Nu știu ce vreau. Poți să te'ntorci singur.

— Păcatele mele! Cum să te las cu urșii?

— M'ai lăsat și acuma, Cuvioase. Eu is aici.

Cuviosul Alfeu e la Vorniceni.

— Cum adică? Fiindcă am oftat după dămigeană?

— Cuvioase, omu-i gând. Când nu te gândești la nimic ești unde te afli: poate pe-aproape de Dumnezeu. Dar niciodată nu ești pe-Acolo. Te fură gândul undeva. Eram pe Ceahlău...

— Ș'acuma unde ești?

— În trupul meu: mi-e foame.

— Hai să mâncăm, omul lui Dumnezeu.

Deschiseră traistele, scoțând malai și ceapă. Cuviosul Alfeu mânca de stingea. Scrâșnea și țipa mâncarea în gura lui, chiar dacă era molcuță ca malaiul. Plină de măsele era gura lui, și fața, deși uscată, se bulbuca de fălci.

Fără de Alfeu, Fratele Tudor nu s'ar fi încumetat să ajungă până la înălțimea vulturului. Avea nevoie de umbra altuia alături de-a lui, pe drumul gândului, fie cu soare, fie cu lună. Cuviosul Alfeu îl întărea să fie Fratele Tudor. Avea trebuință de cineva care să creadă în el. El se îndoia mereu. Numai istovirea trupului îl izbăvea de gând. Dar și-atunci somnul îi

aducea visuri cu păcat. Umbra trupului îi acoperea somnul:

Mereu fugea de el și mereu cu el se'ntâlnea. Mânca ceapă și mălai alături de cuviosul Alfeu, trăind viață aspră. Vorbele gurii lui uitaseră deprinderile gurii lui Duduș. Nu fuma, cu toate că în unele clipe plămânii lui se uscau de dorul tutunului. Dormea pe unde se nemerea — iarbă, paie, coceni, prispă, piatră chiar — cu desaga la căpătâi. Se deprinsese. Somnul truditului e mai tare decât piatra. Se închina. Spunea cea mai limpede rugăciune a omului: „Tatăl Nostru“, care-i izvorul lui Hristos. Vedeă mereu ceeace-i simplu și etern: copacul, stânca, cerul, pasărea, apa. Uneori simțise moartea nu în timp, ca bătrâneța, ci în spațiu, ca umbra de alături, ca trăsnetul, ca prăpastia. Și totuși era nesigur, fărâmițat, neliniștit. Nici o plenitudine. Și fratele Tudor era o piele pe care va lepăda-o. Nu știa când. Parcă aștepta semne.

— Să ne fie de bine, Frate Tudor. Ne'ntindem?

— Hai și ne-om întinde.

Se culcară pe mușchi, cu capul pe traistă, în dulceața soarelui de înălțime.

Se deșteptară între glasuri. Roată în jurul lor, băeți și fete cu pantaloni scurți și mâneci scurte și saci de pânză cu curele, își ținteau

privirile asupra lor adormiții, descântându-i parcă.

— V'am trezit! Bună dimineăta, vorbi o fată cu plete, zâmbind cu înțeles spre ceilalți.

— Unde-i dimineăta? întrebă Fratele Tudor, ridicându-și capul de pe traistă.

— Ce vorbă-i asta, părințele? interveni un băiat.

— Nu-s părinte, sunt Frate. Cuviosul Alfeu și Fratele Tudor.

— De unde?

— De la un Schit...

— Care Schit, frate?

— De la Schitul nostru.

— L-ați luat cu chirie?

— De ce ne căutați pricină? Noi dormeam.

— Il est charmant le Frère Ange! exclamă una dintre fete confidențial către ai ei.

— Și ce-ați visat? interveni o fată cu ochi verzi și aluniță în colțul gurii, privindu-l pe subț gene.

— Mai întrebi, Getuț? Pe Maica Domnului, răspunse un tânăr cu inel masiv, aprinzându-și luleaua.

— Măi oameni buni, ce nu-mi lăsați voi în pace pe Fratele Tudor? se oțări Alfeu.

— Părinte roș, n'o fi având el gură puiul dumitale?

— Dă!... Cercați și dumneavoastră!

— Frate Tudor, îl luă în primire altă fată, cu breton și nas în sus, ce căutați pe munte?

— Muntele.

— N'ați venit după afine?

— Haidem după afine, Cuvioase Alfeu, se ridică Fratele Tudor, luându-și traista.

— Stai, Frate Tudor, nu fii așa sperios, că doar nu te mâncăm! Ce ai în traistă?

— Vi-i foame?

— Te'ntrebam, Frate Tudor.

— Vă'ntreb: ce-aveți în suflet?

— Ți-i foame? glumi altă fată, mușcând dintr'o tabletă de șocolată.

— Călugării postesc.

— Il est tordant!

Roata se strângea în jurul lor ca o capcană vie. Ii stârnise Fratele Tudor.

— Frate Tudor, noi suntem niște păcătoși, — începu un tânăr blond, care graseia, împingând cu suflarea fumul țigării spre fața Fratelui. Uite: ai mai văzut fete cu pantaloni?

— Văd.

— Și nu-ți faci cruce?

— Văd multe. Nu ridic mâna în deșert.

— Bine, Frate Tudor, văd că ești un înțelept, deși n'ai barbă!

— Aud, dar nu văd.

Și tinerii și fetele se aprindeau pe întrecute. Toți fumau: unele dintre fete numai ca să-i scandalizeze pe călugări, căci fumul intra în gura lor ca în casă străină. Câte o fată își sticlea ostentativ în soare unghiile lăcuite roș; una dintre ele deschise un flaconaș cu parfum

picurându-și-l pe mână, pe părul ei și pe bluza vecinelor.

— Ce-i Dumnezeu, Frate Tudor?

— Pentru unii o vorbă veche. Pentru alții un drum al tuturor. Pentru alții un dor. Pentru alții un capăt...

— Și pentru noi?

— O întrebare boerească pentru batjocura unor călugări.

— Crezi în Dumnezeu?

— Cine 'ntreabă?

— Eu. Eu. Eu, se coalizară toate glasurile, izbucnind pe rând și în cor.

— N'aud de-atâta huiet!

— Să vorbim mai tare?

— Cine să v'audă?

— Nu vrei să ne răspunzi?

— Nu am răspuns pentru vorbe.

— Tare ești abraș, Frate Tudor! îl dojeni o fată, împungându-l cu ochi vicleni.

— Unde-ai învățat? îl cercetă un tânăr cu ochelari rotunzi.

— Ce-oi fi știind nu se învață; ce se învață...

— ...ai uitat?

— Ce să uit?

— Invățătura!

— Acum învaț.

— Dela noi?

— Dela toți oamenii. Adun ce-mi dau, în traistă.

— Lăsați-mă pe mine, — se amestecă o fată care pândise până atunci.

Avea sâni tineri în bluză roșie și gură coaptă în zmeura vârstei.

— Frate Tudor, camarazii mei glumesc. Nu vor să te supere...

— Supărarea stă lângă mine, alături de gluma fraților mei. Eu îmi țin locul.

— Oare?

— Lăsați, vă rog, se supără fata cu bluză roșie. Aveți un pic de răbdare. Frate Tudor, reveni ea, noi n'am întâlnit mulți călugări ca dumneata. Cuviosul... Alfeu parc'ai spus?...

— Alfeu, — vorbi în joasă octavă Cuviosul.

— Ai glas, cuvioase, se minună fata.

— Eu am glas, Fratele Tudor are minte, răspunse Alfeu.

— Are, i-o acordă fata.

— Nu-i mulțumești, Frate Tudor? se amestecă alta.

— De ce să mulțumesc omului pentru pomana lui Dumnezeu?

— Lăsați-mă, vă rog, scandă cu mânie aceeași fată. Frate Tudor, nu le răspunde. Eu te'ntreb...

— Cine ești?

— Vrei să mă prezint?

— Călugărul nu întreabă de nume.

— Sunt licențiată în filosofie.

— De ce-mi spui?

— Ca să știi cu cine vorbești.

— Vorbesc cu un om.

— C'o fată, rectifică involuntar fata cu bluză roșie, plecându-și genele.

— Mi-am adus aminte.

— Adică nu poți vorbi cu o fată?

— Ce poate ea, pot și eu.

Râsete.

— Să te vedem! Să te vedem! murmură corul.

— Frate Tudor, continuă fata cu bluză roșie; eu sunt Ispita.

— Nu fii atât de modestă, o zeflemisi o camaradă.

— Ai auzit, Frate Tudor? reveni Ispita, apropiindu-se de el.

— Am auzit între oameni o vorbă de singurătate.

— Na-na! murmură corul.

— Te'ntreabă Ispita: știi că ești frumos?

— Călugărul n'are oglindă; el n'are decât icoană.

— Îți spune atunci Ispita: Frate Tudor, ești frumos în ochii Ispitei.

— Vorba trece ca pasărea pe cerul toamnei.

— Nu te uiți după ea?

— Văd cerul.

— Și nu-ți pare rău că-i toamnă?

— În cer nu-i anotimp.

— Frate Tudor, buzele tale n'au sărutat?

— În iubire ard toate sărutările. Aprind lumânări.

— Iubirea le stinge, glumi cineva.

— Icoanele se văd și prin întuneric, răspunse Fratele Tudor.

— Lăsați-mi-l, le porunci Ispita.

— Vrei să plecăm? o întrebară în cor.

— Nu vă dați atâta osteneală, că eu tot nu mă urnesc, vorbi Alfeu.

— Il păzești, călugăre, să nu ți-l fure!

— Cine să-mi fure umbra? întrebă Fratele Tudor.

— Care umbră?

— Asta cu care vorbiți.

— Ești umbră?

— Voi ce sunteți, fraților?

— Oameni în carne și oase.

— Credeți în carne și oase?

— Le pipăim, Frate Tudor.

— Eu nu cred cu mâna.

— Amarnic mai ești, Frate Tudor!

— Să vă las cu soarele.

— Și pe mine m'ai uitat? îl întrebă Ispita.

— Spuneai că ești Ispita!

— N'am isprăvit. Dacă ți-ași spune că te iubesc?

— Poate că te-aș crede!

— Na-na! exclamă corul.

Ispita cu bluză roșie se îmbujorase copilărește.

— Numai „poate?”

— Călugărul nu-i sigur decât de cer.

— Dar dacă întind buzele spre călugăr, ești sigur că le'ntind? Spune, Frate Tudor.

— Poate!

Erau atât de pasionat atenți la ceea ce se

Întâmpla acolo, încât nici nu băgară de seamă că aburii cotropiseră cerul, nelăsând descoperit decât ochiul de sânge al soarelui dilatat în splendoarea de urlet a spațiului.

Fata cu bluză roșie își aplecase capul, întinzând salomeic buzele spre capul de miere aurie al Fratelui Tudor.

— Fă-ți cruce, Frate Tudor, începu un glas.

— Inchide ochii, îl sfătui altul.

— Fug!

Ochii Fratelui Tudor se rotiră scurt asupra tuturor fețelor sculptate de curiozitate. Era ca un uliu captiv, zădărit. O lucire îi trecu prin ochi. Cuprinse deodată, cu brațul repezit ca o coasă, gâtul fetei, și gura lui sărută până la sânge gura care se sbătu, deschizându-se mai tare. Și în aceeași clipă, ochii fetei, mari cășcați, întâlniră ochiul de coșmar al soarelui.

— Aii! țipă ea ascuțit, scuturându-și spinarea, ca atunci când te atinge sborul liliacului.

Toți erau în picioare.

— Ce s'a întâmplat? vorbi învâlmășit o fată, strângându-se lângă băeți.

— Ei! răspunse unul, ridicând din umeri, un călugăr trăsniț a sărutat o fată șue!

Fratele Tudor ardea ciudat. Îi privi cu ochii mici și nările dilatate, el alături de Alfeu, cu traistele în spate, ceilalți în grup osebit.

— Noapte bună! Pe mine mă'ntâlniți pe munte...

Și nimeni nu îndrăzni să sufle sau să o-

prească pe cei doi călugări, unul cu flăcări în barbă, celălalt cu ghiață de azur în ochi, care se depărtau negri spre cazanul de foc al amurgului.

— Cuvioase Alfeu, vorbi după un timp Fraatele Tudor; m'a ajuns haita din vale! Ne'ntoarcem la Vorniceni.

— Vorbă de aur! Da' ce ți'o venit cu moțata aceea?

— Dracul! Mereu mă'ncurc în oameni, oftă el din adânc.

— Dacă nu te lasă în pace!

— Cine? tresări Tudor.

— Cine! Oamenii!

*„Foaie verde măghiran
Trece, mări, cel Vălean
Cu peană de măghiran.
Vântul peana i-o bătea
Ochii și gura râdea
Fetele la el căta“.*

— Cânti, Cuvioase?

— Cânt, Frate Tudor, că 'ncep s'o văd...

*„Foaie verde ca aluna
De-ar sta mândra unde-i luna
Ași vedea-o 'ntotdeauna“.*

- Damigeana, Cuvioase?
- D'apui cine-i mândra lui Alfeul

*„Frunzișoară, frunzele,
Dorule, durere gré,
Vinde-te-ași dac' așa puté.
De-ași puté dorul să-l vând
M'ași duce mâne la târg
Să văd dorul cum să-l vând.
Dar doru-i durere gré
Pi dor nimeni bani nu dă“.*

- Vinul Lenței, Cuvioase?
- D'apui cine-i dorul lui Alfeul

*„Foaie verde hir de nalbă
Răsați lună mai degrabă
Să se vadă
Prin livadă
Să cosim pelin și iarbă
Să dau murgului să roadă
Și mândruței să-mi desfacă.
— Desfă, mândro, ce-ai făcut,
Că ți-oi da un ban bățut.
— Poți să-mi dai și zece lei!
Că nu ți-am făcut să piei
Ci ți-am făcut să mă iei“.*

- Cuvioase, asta-i de dragoste!
- D'apui că nici vinul nu-i de durere!

*„Foaie verde de trifoi
Să murim, puico, noi doi
Să ne'ngroape pe-amândoi
La mănăstire'n zăvoi
Să cânte cucul pe noi
Cukul și privighetoarea
C'asa ne-a fost ursitoarea“.*

— Cuvioase, asta-i de jale!

— Da' setea fără damigeană ți de bucurie!

Veneau spre casă de multe zile; căci mergeau cu piciorul, ca și la dus, trebuind să-și agonisească hrana. Vechiul lor drum însă le făcuse un fel de faimă prin sate; erau primiți cu brațele deschise.

— O venit călugărul cel tânăr și cu cel roș!

Și 'ndată s'adunau fetele în jurul lor, zidindu-i cu vorbe și întrebări.

— De unde veniți?

— De pe Ceahlău, răspundea Alfeu cătând la cer.

— Și noi ne-am suit pe Ceahlău, după afine. Da' ce-ați căutat?

— Un schit, lua cuvântul Fratele Tudor.

— D'apui Durăul ți în vale!

— Alt schit.

— Este și altul?

— L-am căutat.

— Ș'ați găsit?

— Ne-am întors.

— Doamne, Frate tânăr, incurcat mai vorbești!

- De ce m'ascuți?
- Ai ochi albaștri, Doamne iartă-mă.

*„Frunzuliță cireșei
Eu le-am spus ochilor mei
Să nu cate lăcrămoși
După oamenii frumoși.
Eu le-am spus și ei n'ascultă
După om frumos se uită“.*

- Te'ntorci la fete, Cuvioase?
 - Ba eu mă'ntorc la borțoasa lui Ciubeică!
- Da' se'ntorc ochii fetelor după Fratele Tudor!

*„Bună-i brânza
Dulce-i cașul
Dar mai dulce-i ciobănașul.
Dulce-i brânza și jintița
Dar mai dulce-i ciobănița“.*

- I-hai, Frate Tudor!
- I-hai, Cuvioase!

*„Foae verde de malai
Vin Călugării. I-hai!
Când pe munte, când pe plai
Cu traiste și fără cai
Pe subt cerul gol de Rai“.*

- Iacă vorbă! Vorbă goală!

*„Cuvioase, de ce dai,
Indârjit ca un buhai
In călugărul balai?“*

— I-hai! cum îi merge gura! Parcă gălgăie
din damigeană!

*„Foaie verde coșoană
Unu-i numai damigeană
Altu-i numai darabană.
Aleși sunt, dar pe sprinceană.
Unde ești tu, dolojană?
Așa-i spune la orfană
Cel cu barbă roșcovană“.*

— I-hai! Ma-măă!

*„Alelei, fărtați vicleni,
Cine vin la Vorniceni
Cuvioși printre mireni,
Rumâni verzi printre coceni,
Curățiți de burueni,
Alergând ca niște reni?“*

— Ce-i asta, Frate Tudor?

— Cerbi de ghiață.

— I-hai! Aiștia-s frați cu damigeana lui Ciubeică!

*„Vin Călugării din munte
Aducând un semn pe frunte.“*

*Cine oare să-i înfrunte?
Voi, pitici din case crunte,
Nalți în trup, cu bărbi cărunte?
Alelei, tu cuvioase,
Roș, cu mânilor păroase
Și cu mult cumplite oase,
Tare-o să te mai descoase!*

— Lasă-l pe Alfeu, că se descurcă! Dami-
geană să fie, că'ncolo merge treaba unsă.

*„Alelei, Lențuco șa,
Nu sta cu o mangaja.
Du-te la stăpână-ta
Care doarme pe sofa
Și cheam-o în calea mea.*

*Alelei, tu Cal troian,
Cu picioare de vlăjgan,
Care suferi de alean
Când îi sticla la aman,
Tot îi ți dormind buștean?*

*Alelei, voi țete mari,
Pe aleia de stejari
Cine vine cu pași tari?
Ia'n aduceți lăutari
Că s'apropie hoinari.*

*Ș'o să fie, ș'o să fie
Atâtica veselie*

*Câtă n'o fost pe moșie
Nici într'o împărăție.*

*Numai Fratele Duduș
Care bâzâe ghiduș,
O să 'nghită un frecuș
De-o s'ajungă rumeguș.
Ș'aruncai al meu arcuș“.*

- I-hai, Frate Tudor!
- I-hai, Cuvioase!

*

Niște plutași le iușiră o bucată de drum,
luându-i pe plută.

- Dela ce Schit?
 - Schitul Vornicului.
 - Și ce-ați căutat pe Ceahlău?
 - Apă curată.
 - Este și rachiu pe-acolo?
 - Dacă-l aduci este.
 - Ești bun de gură, Frate.
 - Unul duce pluta cu brațul, altul cu vorba.
- Fiecare-i bun de altăceva.
- Da' fetele-ți plac?
 - Nu le osândesc.
 - Ți duci bine pluta, Frate. Și de ce te-ai călugărit?
 - Știe Cuviosul.
 - Nu oftezi?

— M'ai auzit?

Plutașii râdeau pe Bistrița, privind tinereța Fratelui Tudor.

Și prin sufletul Domniței trecea uneori o Bistrița cu soare, val și spume. Iși povestea anii tineri. Ascultându-și glasul care dicta, râzând uneori cu poftă, până la strălucirea dinților, uita că povestește Domnița evocându-și trecutul. Tinereța ei devenea atât de actuală încât Nina Tomaș care scria alături de ea, părea mai curând o camaradă de bancă a glasului decât secretara Domniței. Râdeau amândouă. Madama Lența le auzea din odaia de alături, și ridica din umeri, oprindu-și pașiența cu țigară lipită de buză și drojdie de cafea în ceșcuța întoarsă.

— Râd! și Lența stă! Unde-i Coca Duduș, oita Lența. Merde!

Intr'adevăr era atâta liniște la Vorniceni de parcă Domnița ar fi plecat împreună cu Duduș, lăsând în loc pe Andronic și pe Aida. C.D. era închis. Trandafirii căscău de urît. În sufragerie nimeni nu mai tulbura liniștea portretelor Alcaz, căci Domnița mânca în odaia ei cu Nina Tomaș, lăsându-l pe Maestrul Troia să se păraginească în odaia și în barba lui.

Uita să se mai radă în fiecare zi și barba lui într'o singură noapte era de-o săptămână. Compunea un poem cu două călimări: una cu cerneală, mereu plină și alta cu vin, mereu goală. Mânca în odaia lui cu Madama Lența căreia îi recita poeme din Victor Hugo...

— „Est-ce Arimane?”

— Nu te zborși la mine, măi moglanule!

Ciocneau pahare până când amândoi intonau cu gura deschisă psalmul somnului.

Fără de Alfeu, butoaiele din pivniță erau pentru Madama Lența o biserică fără slujbă. Se închina ea și acolo dar numai când umplea sticlele pentru moglanul de Troia.

Fetele se îngrășaseră de atâta stat cu mâinile pe burtă. Domnița abea mai avea nevoie de ele. De când își scria memoriile, Domnița nu mai era aceeași. Se deștepta tot dimineța la cinci, dar abea mai avea timp pentru alaiul care venea să-i întâmpine deșteptarea. Tot ce făcuse până atunci pe îndelete, cu plăcere apăsată, acum făcea în treacăt, grăbită să rămâie singură cu Nina Tomaș.

Madama Lența se burzuluia având sentimentul unei trădări. Ea fusese tânără cu Domnița, ea îmbătrânise cu Domnița, mereu lângă ea, știindu-i-le toate. Și iată că acum o lepădase. Toată dimineța, Madama Lența fierbea în odaia învecinată cu etacul Domniței, bătând pasiențe, cetind în cafea, dându-și în cărți, bodogănind singură, dar fără să plece de acolo. I-ar fi fost rușine până la jale s'o știe fetele că e lepădată de Domnița. De asta se încuia în odaie și-i clănțăneau fălcile de urît și mânie, auzind alături cele două glasuri care râdeau fără de Lența Panțâr. Căci ușa era închisă cu strășnicie. Nimeni n'avea dreptul să intre la

Domnița când lucra cu Nina Tomaș. Incercase odată Lența să-și strecoare umbra, aducând niște vorbe grabnice de-ale gospodăriei. Dar Domnița o privise cu tun, fără s'o asculte, bătuse cu pumnul în masă și răcnise:

— Len-ța!

Parcă o rupsese în două pe Lența silabisirea numelui ei. De-atunci nu mai cercase să treacă peste opreliște. Dar nici nu-și făcea o seamă. Domnița era dreptul Lenței; cum să i-l ia alții? „Alții“ erau de fapt „alta“. Căci nu era lângă Domnița decât Nina Tomaș. Dar în fața Ninei, Lența nu crâcnea. „A dracului muerușcă!“ gândise Lența când o văzuse în haina ei de vădană intrând fără sfială la Vorniceni.

— Cum te cheamă, fetiço? o întrebase Domnița, cu ochii Lenței în spate.

— Sunt Doamna Nina Tomaș.

— Păcatele mele! se minunase Domnița, pocnind din palme. Dar când ai avut timp să fii și Doamnă?

— Am avut timp și să mă despart.

— Iaca! Ești și divorțată?

— Da, sunt liberă.

Nu râdea cu dinții. Râdea cu nările și cu ochii, drăcoaica!

„Săracul el bărbatul ei!“ gândise Lența, fără să se poată împiedeca de-a nu zâmbi cu mânca-te-ași spre ea, căci Lenței nu-i erau dragi decât muerile cu clește pentru nasul mustăcioșilor. Aflase Lența, tot atunci, că Nina Tomaș

era în doliu după tatăl ei, magistratul Axinte Tomaș. Dar o prindea și haina neagră. Parcă inadins și-o făcuse ca să fie mai albă și mai cu vino'ncoace. În câteva zile numai, Nina, luând locul C.D.-ului, devenise refrenul casei. Domnița îi făcea toată voia, până la răsfăț. Ii dăruise un inel cu piatră scumpă, care plecase din inima Lenței lăsând groapă fără cruce.

— Unde-i Ninoșca mea? întreba Domnița cu glas mare.

Și îndată „huiiau Vornicenii“.

— Unde-i Duduia Nina? se întrebau fetele.

Și dacă n'o găseau prin casă sau în grădină, porneau s'o caute ca pe Coca Duduș. Ii plăcea să se plimbe.

— Unde-i Duia Nina? se întrebau fetele.

Căci numai Coca Duduș avea aceeași trecere la Domnița, dar cu sfadă. Nina Tomaș obținea tot ce vroia, fără împotrivire. Se plimba cu Domnița la livadă, în trăsură, fără de Lența. Când porneau, Ilie-vezeteul întorcea capul, se uita chiondorîș la Madama Lența și-și lungea firul musteții înspre ea. Inima Lenței dădea în foc.

Nina Tomaș făcea în fiecare zi bae în iaz. Domnița poruncise să se toarne nisip pe malul iazului, la locul ales pentru bae, să se pue rogojini, să se instaleze o umbrelă de grădină și scaune pliante.

În fiecare zi, odaia Ninei Tomaș trebuia să aibă trandafiri proaspeți, iar seara, Madama

Lența trebuia, cu poruncă dela Domnița, să-i pue pe noapte numai dulcelele care-i plăceau. La mese, tot așa.

— Ce vrea Ninoșca?

Ea comanda mesele.

Partea mai ciudată însă e că însăși Lența își trăda dreptatea ofensată, slujind-o pe Nina Tomaș ca pe o altă Domniță. După ce-o adormea pe Domnița, Lența nu se culca, nici nu se punca la taclale cu beșleaga de Troia. Se grăbea să intre în odaia Ninei, punându-se la dispoziția ei. Se așeza pe covor, ca în odaia Domniței — cinste pe care Lența n'o făcea orișicui, — dându-i în cărți, în drojdie de cafea, deschizându-și sacul franțuzesc al amintirilor, cântându-i canțonete de epocă, făcându-i complimente.

— Tare ești subțirică! Ma-mă! I-hai!

Se scobora din munte înspre Vorniceni și un alt „I-ha“ care-și găsisese ecoul în gura Lenței.

Nina venise albă ca luna nouă, dar cu încetul se aurise în soare, pe urma caiselor parcă. Toată era subțirică, cu mâni și picioare cu tot, așa cum o răsfângea exclamația Lenței: „Tare ești subțirică!“ Tare mai era! Când își pieptăna părul, răsturnându-și-l peste obraz în fața oglinzii, lampa aprindea arămuri în undele castanii, dând ochilor Lenței fierbințala focului țigănesc oglindit în salbele dela gâtul balaoacheșelor. Apoi și-l strângea la ceafă, legându-l pentru noapte cu o fundă, și obrazul ei apărea

cu zâmbet ca al copilului care răsare de după o perdea, păcălind. Ii jucau fără astâmpăr ochii cruzi de verzi ce erau, și fața parcă mereu se apăra de o lumină de soare.

— Cu ci-i fi semănând? se'ntreba Lența de pe covor, întinzându-și cărțile. C'o porumbiță? Cu'n puiu de uliu? Cu ce? Dulce ești la ochi, da'n mână sgării!

Nina râdea cu ochii și cu nările, ridicându-și sprincenele subțiri. De-atâta subțime părea înaltă. Vargă. Iți venea s'o duci pe brațe, astfel încercându-i mlădierea.

— Cine te-o fi putând strânge'n brațe? se întreba Madama Lența. Luneci ca mreana!

Șoldurile ei erau croite pentru lunecare; trase prin inel. Trecuse prin inelul acestei încântătoare vorbe țărănești.

— Mânca-te-ași! ofta Madama Lența.

Și nu se putea supăra pe ea, cu toate că ea o schimbase pe Domnița, abătând-o dinspre Lența. Așa că toată țăfna care mocnea în Lența se ducea spre cel care o adusese pe Nina la Vorniceni: Jupânul Sami. Fițig o descoperise, însărcinat de Domnița.

— Fițig, am nevoie urgentă — acumă cât am liniște — de o fată, notează: frumoasă...

— Asta-i notat de mult.

— Nu pentru tine, Fițig. Pentru mine. Nu cumva să-mi spurci casa c'o balabustă de-a voastră! Vrasăzică: o fată frumoasă, creștină, deșteaptă, vioae, cu studii, care să scrie franțuzește fără greșală... Imi găsești?

— Fată fără greșală nu; franțuzească fără greșală, da.

— Fițiș, să nu-ți aud gura până când nu mi-o aduci.

— Am și adus-o.

— Unde-i?

— Am eu la Iași așa o perlă, păcat că n'am cravată dela Paris s'o fac ac de cravată.

— Dacă-s mulțumită, vei avea și cravată și ac cu perlă.

— Perlele-s în gura Domniței, aurul în inimă. Apropos, ce mai știți de domnul student?

Domnița oftase adânc, ridicând brațele spre cer.

— Mama lui nu știe nimic.

— ...Poate că știe amicul Sami!

— Și taci? Lența, scoate spelca! Ciur să mi-l fac!

— Nu te deranja, Madama Lența. Pot să vă spun, Domniță, că e sănătos în munții Moldovei.

— Și altăceva?

— Poate că nu-i deajuns?

— Vrei cognac?

— Auzi, Madama Lența, ce vrea Domnița? De ce te uiți la mine așa turcește? Domniță, Coca Duduș călătorește incognito însoțit de Cuviosul Alfeu. Poate că vrea să mai facă un Schit. Știu eu! Cine poate ști ce știe Coca Duduș? Merge cu Dumnezeu prin munții Moldovei. Nu-l știe nimeni. Da' Fițiș tot află câte

ceva. Este așa câte-un cuc care vinde spirtoase pe valea Bistriței, și-i mai cântă de-acolo și lui Sami. Pot să vă spun că-i tare bine Coca Duduș. Iaca o venit ș'asa un cognac fin că-mi pare rău numai de ochii Madamei Lența că nu sunt mai duiosi. Ai lupi, Madama Lența?

— Unde-i vezi, jupâne?

— Nu-i văd eu, da' mă văd ei pe mine din ochii Madamei Lența. Domniță, mă'nchin cu respect. Poimâini cel mai târziu, Samuel Fițig va avea o perlă veritabilă.

Astfel apăruse la Vorniceni Nina Tomaș, apropiind de tinereță inima Domniței altfel decât absența lui Duduș, prezența fetelor din casă și a trandafirilor din grădină.

Iar Madama Lența, fumegând ca o cafea abea prăjită, dădea din cap și ofta cu sictir:

— Lasă că vine el Coca Duduș..

Venea pe Bistrița, gata să lepede trecătoarea piele a Fratelui Tudor.

Ocoliseră satul Vorniceni, ca și la dus, luând în piept suișul potecii. Mirosea a iarbă grasă și a flori ușoare. În urma lor, pe munții lăsați, soarele cobora copt ca un mare fruct al zării, înclinându-și creanga de aur.

Fratele Tudor mozolea în dinți un fir de pelin.

„Frunză verde de pelin...”

Ajunseră pe culme, apucând drumul spre casă. Fratele Tudor mergea gânditor, abătându-și mereu privirea spre muntele de unde venea. Dar deodată soarele-l orbi. Cu această iluminare în care dansau rotocoale de aur, văzu pe banca de lângă stejarul Chioaiei o fată în negru. Părea că stă între portocale. Așa o văzu în intensitatea mirării și a rotocoalelor de aur care dănuiau în ochii lui. Nu întrebă nimic. Dar și Alfeu văzuse.

— Lume nouă, Frate Duduș. De unde-o răsarit?

— Din mine...

— Iar vorbești ca Fratele Tudor?

Dar Fratele Tudor se opri se nu departe de stejarul Chioaiei, fără să-și ia ochii dela fata care era singură cu soarele, sub cerul boltit peste vale și peste munți.

Și fata îl văzu. Avu o mișcare de pui de uliu când simte apropierea străinului. Iși strâmbă capul, cu ascuțită agerime. Le vorbi:

— Bună ziua, Cuvioșilor.

Basul lui Alfeu răspunse cu dor de damigeană:

— Ziua bună, surioară.

Și trecu înainte, măreț ca un mitropolit.

Fratele Tudor îl lăsă.

— Ce-i, Cuvioase? Ai pierdut ceva? îl întrebă fata, văzându-l că nu pleacă.

Fratele Tudor veni mai aproape de bancă.

— Mă uit și eu la soare.

- Nu l-ai văzut de mult?
- Așa mândru, nu.
- Ți-i tare drag soarele?
- Mă'ncălzește.
- Ești bătrân?
- Par?
- Mai bătrân decât mine nu ești!
- Ce-i tinereța? o întrebă tânăr Fratele Tudor.

— Ce rămâne'n urmă, când îți vine să te mai uiți, întorcând capul peste umăr. Nu vrei să te odihnești?

- Mulțămesc frumos pentru îngăduință.

Se așeză în capătul băncii, c'un fel de fereală călugărească, punându-și traista la picioare. Opincile erau ferfenițe. Mai încolo, ca două rândunele, vârfurile pantofilor negri.

- Și de unde veniți, Cuvioase?

— Mulțămesc frumos pentru darul vorbei. Nu-s Cuvios. Sunt numai Fratele Tudor în urma Cuviosului Alfeu. Venim din munte.

Era o pândă în el, care-l făcea atent la fiecare întrebare. Il cuprindea o ușoară moleșire dulce, ca atunci când înfloresc salcâmi. Dar era și mai treaz, ca atunci când vrei să alungi somnul.

- Și ce-ați căutat în munte?
- Întrebările sufletului.
- Ați găsit răspuns?
- Clopotele, toaca, apele...
- V'au mulțumit?
- Le mulțumim.

Venea un miros de fân cosit, chemând albinele, din părul castaniu al fetei. Avea nări vii ca vietățile sălbatice.

Iar dincolo de văi, plutea deasupra lor, ca o pasăre de ape, albastrul vastelor singurătăți.

— Cum ai spus că te cheamă? Fratele Tudor?

Nu zâmbea. Dar zâmbetul pândea parcă după obrajii ei, luminându-i deacolo, dinlăuntru, ca o dimineată.

— Așa am spus cum m'o păstrat urechea din față.

— Frate Tudor, mi se pare că-ți place să te ascuți?

— Deprins cu rugăciunile...

— Numai?

— Doar vin din pustietatea muntelui!

— Și dela ce Schit ești?

— Oi fi dela Schitul Vornicului.

— Ii fi? sau ești?

— Omul crede, Dumnezeu știe.

— Frate Tudor, ești ca din carte.

— Ii rău să fii ca din carte?

— O fi și bine! Dar nu cumva te țin cu vorba?

— Stau la soare.

— O apus, Frate Tudor.

— Mă gândesc la soare.

— Să nu-ți tulbur gândul. Te las cu bine, Frate Tudor.

O umbră întunecă soarele în inima Fratelui Tudor. Întrebă:

— Ești din partea locului?

Fata se opri, cu mâna pe speteaza băncii, stând în clipă ca pasărea pe creangă.

— Nu-s din partea locului.

— Și ce te-aduce pe la noi?

— Nevoile.

— Și unde stai?

— Frate Tudor, călugării întreabă ca orișice om?

— Vorba nu-i păcat. Gura grăește și cu omul și cu pasărea și cu Dumnezeu... Te duci în sus sau în jos?

— În sus.

— Atunci îi fi dela Curtea Vornicenilor?

— Oi fi.

— Avem tot un drum. Și eu mă duc la Schitul meu.

Porniră alături, Fratele Tudor cu traista, fata, cu spinarea ei sprintenă. Luceafărul serii, fraged ca un miez de mandarină, stropea ochii cu urzicarea zâmbetului.

— Ai ajuns la Schit, vorbi fața, arătându-i-l.

— Te duc înainte.

— Și rămân clopotele singure?

— Se mai odihnesc și ele, că-s tare sbuciumate.

— Și Cuviosul ce spune?

— Binecuvăntează.

Sensația de somn nu-l părăsea. Vorbea nu-

mai deprinderea de a răspunde a Fratelui Tudor. Căci era prea mare mirarea lui neconținută pentru a putea lega vorbe cu mintea. Era, ca în copilărie, pe vremea jucăriilor și poate încă și mai de demult, o simplă exclamație magică. Dorea să ajungă, să nu piardă. Fata de-acolo era o bucurie din el și o teamă să n'o mai aibă, dusă până la absurd. Căci drumul pe care mergeau printre stejari, era al Vornicenilor. Acolo se ducea fata de-alături. Și totuși se îndoia. Ca în vis când știi că ceeace te bucură, dacă deschizi ochii nu-i. Pânica aceasta îl cuprindea, menținându-l într'un fel de somn al realului, cu atât mai puternic cu cât stejarii grăbeau noaptea, umbrind totul. Numai fata cu haină neagră ducea cu ea fructul soarelui și al mirării de-a o fi întâlnit astfel: „Fată cu miros de portocală...”

Valsul Fantomă se apropiase atât de tare încât se temea că răsună o taină pe sub stejarii drumului înopțat.

Erau la poarta Vornicenilor. Se vedeau lămpile.

Fratele Tudor deschise poarta. Fata intră. El după ea.

— Bine-ai venit, Coca Duduș!

Atât îi spuse, întorcându-se deodată.

Și-l lăsă la poarta veche ca la poarta nouă.

Din urmă îl ajunse galopul Fratelui Ciubeică.

— Coca Duduș, ai uitat...

- Ce-am uitat? tresări Coca Duduş.
- Cheile dela C.D.!

*

— Lenţa, ce arde la C.D.? se încruntă Domniţa, arătând cu degetul spre fereastra de sus, unde parcă se vedea o lucire de lumânare.

— Că doar n'or fi duhuri!

— Du-te de vezi, nu mai vorbi în bobote, că doar eşti femeie bătrână!

Lenţa porni în trap tânăr, ridicându-şi fustele.

Trecu un timp.

— Da' ce-o pustiit tatarii casa asta?

Domniţa bătu din palme cu străşnicie. Apăru Asineta.

— Du-te după Lenţa. Adă-mi-o pe sus.

— Unde să mă duc?

— La C.D., scrâşni Domniţa.

De mult nu mai scrâşnise mânia ei cu atâta poftă.

Asineta ţâşni iepureşte.

Trecu încă un timp. Nu s'auzea decât tic-tac-ul pendulei de porţelan idilic. Şi se mai auzea şi respiraţia cu clocot a Domniţei. Iar bătu din palme. Apoi înşfăcă un clopoţel cu mâner, sunând ca de incendiu.

— Patru fete se iviră cu pieptul săltat de fugă.

— Unde-mi umblaţi? le fulgeră Domniţa. Intr'o clipă să-mi fiţi aici.

— Da' unde să ne ducem, Domniță? întreabă Tomița Ochi Albi, cea cu ochi verzi și încrucișați.

— Unde? Auzi! Mai întreabă! La C.D. Le-o înghițit pe toate. Pot să mă prade și hoții!...

Porniră și ele pe întrecute.

Din nou începuseră tăcerea așteptării, dar nimeni nu apărea.

— Simt că-mi ies din sărite!

Domnița, ridicându-se din fotoliu singură, ca o regină părăsită de toți credincioșii, își luă bățul, și porni falnic prin odăi, ivindu-se pe pragul cerdacului. Nina, care era acolo, o privi cu mirare.

— Len-țaa!

Și soarele ar fi răsărit din noapte, căci în glasul Domniței, cu două silabe, trâmbițaseră toți cocoșii dimineții. Dar Lența nu se ivi.

La C.D. se deschideau ferestre, apăreau lumini, umbre.

— Cine m'aude dincolo? trimise Domnița ca un buzdugan zmeesc glasul suprem al Operei din Paris.

Dar numai ecoul munților aplaudă această mărinimie.

În schimb, umbre plecau pe subt stele și printre trandafiri spre C.D., ducând...

Și deodată pieptul Domniței absorbi munții, și plin din nou de putere, glasul răsună peste trandafiri:

— Du-duș!

- Dom-ni-țăăă!
- Ai ve-nit ne-bu-nu-leee?
- Am ve-nit Dom-ni-ța meee!
- Ai auzit, Nina?
- Am auzit.

— Aista-i Duduș! Să-l vezi! Da' ce-i mă rog foiala asta? se aprinse din nou Domnița, deprinzându-se cu întunerecul de-afară. Se zărea printre trandafiri o caravană de umbre.

- Ducem apă fiartă lui Coca Duduș.
- Du-duș!
- Dom-ni-țăăă!

— Ai să-mi o-pă-rești tran-da-fi-riiii!

Duduș nu răspunse. Dar după un timp Asineta veni în fugă, aducând „carte“.

„Pușa, No. 1. „Păstrează-ți glasul intact pentru masă, ca și fiul tău“.

No. 2. Înțelege situația în care mă aflu (în pielea goală).

No. 3. Nu puteam apărea în fața Domniței acoperit de pulberile pribegiei.

No. 4. Inima mea a rămas cu trandafirul; cum să-i opăresc?

No. 5. Astfel!

No. 6. Domniță, în fața veșniciei, din apă (caldă te salu!.

La C.D. Duduș se spăla. Huiau Vornicenii! Soseau pe rând fetele cu oale, cofe, căni, căldări, cărăbănind toată apa fierbinte din cazanul bucătăriei. Era un fel de mobilizare generală. Viața Vornicenilor curgea din nou pe albia repede. Duduș descoperise cu strigăte de mânie

și blesteme cumplite că apa dela robinet nu mai curgea. Și cât sperase în viteza unui duș rece care să-l deștepte din somnul Fratelui Tudor! Apariția Lenței însă îi schimbase gândurile.

— Ai venit! Vă-leu că frumos te-ai făcut! Te-ai ținut de haiabucuri, motan pădureț!

— Păpușă de turtă dulce, ce mai e pe-acasă?

— I-hai! Avem o duducă!

— Tac! Fata Lenței Panțâr? Madmazel Lentzuca?

— Iaca! Lența și fată! Fă-te frumos că te toc eu!

Și de-atunci Duduș se pregătise de bae lungă, punând o pauză între Fratele Tudor abea ieșit din opincile drumului și soarele dela Stejarul Chioaei, și apariția lui Coca Duduș dincolo. Gândea cu inima cuvântul „dincolo”; se scutura ca un măr copt peste zaplaz.

Deci revenise la el, chemându-și curajul prin zgomotele familiare.

— Turnați, nevinovate fete, apă fierbinte în scăldătoarea fiului slinos!

Umpluseră cada. Duduș le expulzase. Intrase cu deliciu în apa fierbinte. Se săpunise, dând apei „aburul decenței” și o chemase pe Madama Lența să-l „toace”.

De-acolo vorbise cu Domnița, punând-o pe Lența să deschidă fereastra. Deacolo scrisese misiva. Apoi ascultase raportul Lenței, cu ceafa răsturnată pe marginea căzii, docil ca o cană

în care torni vin din butoi. Nu întreba nimic, dar asculta până'n vârful degetelor.

— ...Domnița îi spune Ninoșca. Tare o mai răsfăț! Merde! ...Da' o chiamă Doamna Nina Tomaș. Madame: S'il vous plait! S'o vezi când se chiaptănă, prințișorule, s'o mânânci! Indrăcită muerușcă! Auzi! abea o înțărcat-o mă-sa și o și papat un bărbat. Parole d'honneur!

Și dăi și dăi, de toate, deavalma, cum îi veneau Lenței la gură, pe românește și pe franțuzește.

Dar Lența vorbea despre altcineva.

Nu putea „Fata cu miros de portocală” să vie spre urechea lui prin gura Lenței.

Și totuși despre ea era vorba. Se numea Nina Tomaș, era secretara Domniței și era Doamnă! Doamnă divorțată! Nu putea să fie așa, dar așa era.

Vorba Madamei Lența!

Ii venea să doarmă, ascultând.

Amâna mereu tot: ridicarea mâinii din apa caldută, ca să-și șteargă broboanele de nădușeală, care-i alergau pe obraji; spălatul, rasul, îmbrăcatul, apariția „dincolo”. Căci iarăși, ca și în timpul boalei, dincolo însemna altă lume de cât a lui, în care era fata cu miros de portocală.

— M'ascuți sau dormi, prințișorule?

— Te-ascult.

Il miră glasul lui. Era trist, ostenit, resemnat. Nu și-l mai auzise astfel până atunci. Glasul altei vârste.

Și inima se'ntunecase.

Afară s'auzeau greerii, dincolo de glasul Lentei.

— Dă-mi o țigară bună, prințișorule, că mi s'o făcut de-atâta mahorcă!

Ii făcu semn să-și ia. Lența trăgea ca un recrut. Odaia aburită se umplu de mirosul dulceag al țigaretii Gold-Flake. Din bae, cu ochii întredeschiși, Duduș respiră o amintire în fumul dulceag: după-amiaza când reluase tutunul, după o plimbare lungă și o discuție anostă cu Tătuța și Aida. Căutase ceva și găsisese sub degetele Aidei, ascuns după glasuri, prezența de fum a Valsului Fantomă. Apoi venise versul tulburător pentru el, în care s'adunau toate: „Fată cu miros de portocală“.

Il regăsea ca atunci, proaspăt, nou, fraged.

Lența vorbea despre Nina Tomaș, dar n'o mai auzea.

Asculta în el cum se formau pe același ritm, cuvinte care apăreau din ceață ca vechimile, proaspete totuși ca ceva atunci copt pe creangă.

*„Aș dori să te cunosc, scriu șoapte,
Cu un coș de portocale, într'o piață
De oraș străvechi și afumat
Cu mitropolii medievale.
Eu să fiu, de pildă împărat,
Tu, cum am mai spus, cu portocale...”*

Apoi o ceață acoperi cuvintele, mistuindu-le, dar lăsând acea îmbujorare de mărgean a soarelui ascuns de ceață în dimineța apelor.

Nu se mai auzea nimic decât iar glasul Lenței care vorbea mereu despre Nina Tomaș, despre memoriile Domniței...

— Lența, ce face Fițig?

— Pacatele mele cele grele, nici aici nu scap de jupân? Ce să facă? Suge!

— Calul?

— I-hail Stânge! Dă-i o cofă, că-ți cere și fântâna!

— Ilie?

— Bătu-l-ar ciuma de ghiuj! Cu iepele lui deșelate, vede-l-ași cu lumânare!

— Conășelu?

— La curu florilor, pardon de vorbă! Că de asta-i grădinar cu leafă de conaș!

— Pădurarii?

— I-o mâncat urșii! Cine-i mai vede?

— Frumoasa Lența?

— Râzi tu, râzi, prințișorule, da' cine ți-i mai credincios ca Lența? Iaca are să mă huiască Domnița de-mi ține de pe-acu urechea! M'o trimes să văd ce-i, și du-te, Lențo, și adă, Lențo, și fă, Lențo, și dregē, Lențo, și stai, Lențo, ca o femeie fără obraz la curu prințișorului când face bae! Și prințișorul, în loc să-i spue Lenței: Iaca, Madamă Lențo, Ț'am adus un suvenir din călătoriile mele, ține bine, să nu-ți scape din mână, — prințișorul își face râs de Lența ca ciuma ceea de Ilie! Păi treabă-i asta!

— Lențuc'o, păpușică de vanilie, ingeraș de

zahar ars, asta-i muzica ce-mi place! Ale-hop! și tușni din bae drept în picioare, improșcând-o pe Lența cu apă și nuditate.

— Fugi, păpușo, după halat. A răsărit Duduș! Cu-cu-ri-guuu!

Auzindu-l, Domnița care-l aștepta pe cerdac, spuse din nou către Nina:

— Duduș!

*

Cerdacul strălucea de lumini. Toate fetele, toate lămpile.

Domnița se desvătășase, decând își dicta memoriile, de sufrageria Alcaz. Cum însă nu vroia să-l lipsească pe Duduș de „oamenii lui“, adică de Troia care nu era admis în etacul ei, Domnița poruncise fetelor să pregătească masa în cerdac, cu patru tacâmuri și flori.

— Ia să te văd. Aduceți lumini.

Așa îl întâmpină Domnița, instalată în fotoliul ei, cu un șal pe umeri și altul pe picioare.

Fetele apropiară lămpile, ținându-le în mână, făcând o roată de lumină în jurul capului lui Duduș.

Se îmbrăcase ca pentru masa lui de pomină, cu guler tare, haină de culoare închisă, monoclu și pieptănătură linsă. Nu mai semăna cu Frațele Tudor. Dar obrajii lui aduceau soarele de pe munte, părul avea o lucire mai vie, iar albastrul ochilor vestea floare.

După ce-l inspectă lung, ca un geambaș, și

după ce-l sărută tare, ca o mamă, Domnița îl prezentă.

— Fiul meu Duduș; prietena mea Nina Tomaș.

— Frate!

— O, soră regăsită!

Se contemplară. Apoi Duduș, aplecându-se adânc, îi sărută mâna. Gestul lui pornise bufon curtenitor, dar întâlnind mâna subțire în mâna lui bătătorită, fu gata — mai-mai — să o sărute altfel: suflând dintâi asupra ei să vadă dacă mai rămâne ceva. Era înduioșător de mică și fragilă. Ii aruncase o umbră de topo-rași pe inimă mâna ținută în palma lui. Avea o amintire de păstrat în palmă.

Dar deîndată se aruncă spre ceilalți.

— Maestre!

— Duduș!

Maestru mirosea a vin și înainte de masă, dar Duduș regăsea cu plăcere, mai ales într'o astfel de clipă, concretul familiar al Maestrului Troia.

Lența era acolo, numai ochi și urechi.

Fetele erau acolo, privind cu ochi mari ca la o întâmplare de pe uliță. Era și Asineta cu'n trandafir galben în păr; Duduș trecu peste, amânând rezolvarea micilor probleme.

Erau deci toți.

— Pușa, mi-i foame.

— Și voi ce stați ca proastele? Nu vedeți că moare de foame copilul!

— Puşa, un păhărel de... Ştie Lenţuca!

— Bravo, băete! Ai luat deprinderi frumoase pe unde mi-ai fost! Şi pe unde mi-ai umblat, mă rog?

Se rânduieşte în jurul mesei ovale: Nina alături de Domniţa, Duduş alături de Maestrul Troia.

Lenţa veni cu băuturi. Duduş bău un păhărel de ţuică veche. Avea nevoie.

— Unde n'am fost, Domniţă! Toarnă, Asineto.

— Te-ai făcut beţiv? Nu-i mai turna.

Dar Asineta se grăbise.

Duş bău al doilea păhăruţ, înfierbântându-şi fricile.

— Ei? îl interpelă Domniţa.

Dar nu-l lăsa să răspundă, căci văzându-l îşi aminti cât de mult nu-l văzuse.

— Bravo ţie! Te-ai gândit la mama ta! În fiecare zi o scrisoare! Nici un rând măcar! „Mamă, sunt bine. Al tău fiu iubitor“. Nimic! Tufă! Cum ai trecut pragul casei, ai îngropat-o pe maică-ta! Tune şi fulgere la Vorniceni, cadă potoape, ardă casa, îmbolnăvească-se Domniţa, — dumnealui nimic. Umblă lela prin lume c'o haită de călugăr şi puţin îi pasă de inima mamei lui!

— Puşa, m'am închinat pentru tine.

— 'Tăta rău!

— Inima mea...

— Viperă, lasă inima! Inimă? Coadă de vulpe!

— Inima mea, Domniță? Uite inima: verită. Uite mama: bradul inimii mele. Pomul meu de Crăciun, grădina mea de trandafiri, Domniță scumpă și adorată, nu strica inima fiului tău. Trimite-i o dulce sărutare, după această justă și blagoslovită mânie, ca să știe și aceste nevinovate copile de ce o mamă e mai mare decât un fiu, chiar când fiul e un măgar cu monoclu și mama lui un potir cu esență de roze. Haide, Domniță, înduplecă-te...

— Păcătosule! Fariseule!

Domnița-i întinse mâna peste masă. Duduș i-o sărută, ridicându-se de pe scaun. Dar parcă se detracase mecanismul lui verbal. Mai mult se pastișa, astfel acoperind panica golurilor. Nu putea improviza. Avea trac.

— Toarnă, Asineto.

— Du-duș, vrei să mă superi?

— Urmașul celor două orfeline se supune!

Incepură să mănânce. Câtva timp nu s'auziră decât lingurile și exhuberantele sorbituri ale Domniței, cărora le răspundea, de lângă Duduș, Maestrul Troia.

În lumina lămpilor, Nina Tomaș părea atât de fragil fetiță încât în jurul ei și aerul nopții de August ducea gândul la răceala nopților de Septembrie. Și nimeni nu puneă un șal pe umerii mici. Totul în ea era mic: nasul, gura, obrajii, mânil. Numai ochii. Greerii cântau pentru ea. Stelele erau pentru ea. Tot tremurul delicat al vastei nopți de munte se aduna în

jurul ei, dându-i contur de icoană a miniaturilor din ierburi și din ceruri.

Duduș îi întâlnește privirea. Ochii Ninei nu se feriră; zâmbiră deasupra lingurei de supă, privind-l c'o lucire de malițiozitate. Și Duduș simți cu paroxism că are numai nouăsprezece ani. Il considera cu superioritatea iritantă a altei vârste. Vru să spue „toarnă, Asineta“, dar se reținu.

— Ei, ia spune pe unde mi-ai fost?

— Dar unde n'am fost, Domniță! Cunoști lanțul Carpaților?

— Lasă-mă cu geografia!

— Domniță scumpă, n'am fost în istorie! Numai în geografie, ca un neștiutor tânăr care vrea să-și cunoască țara.

— Spune odată unde mi-ai fost? Nu mă năuci cu parascoveniile tale!

Dar venise mâncarea. Iar s'auziră furculițele și cuțitele. Cuțitul intra nemilos în gura Maestrului Troia.

Masa devenea lungă până la corvadă pentru Duduș. Asineta însă veghea. Incepu să-i toarne din vinul roș, foarte prețuit de Madama Lența, fără să mai aștepte invitația lui Duduș și ocolind cu îndemănare privirea Domniței. Cum o vedea absorbită de mâncare, Asineta turna și Duduș bea.

Nina îl privea din când în când, tocmai când Asineta îi umplea paharul.

„Are să mă creadă boțiv“, gândi Duduș. Și

se miră deodată, cât de simple, cât de elementare erau în această seară așa zisele lui gânduri. Ce noroc că nimeni nu-ți poate vedea conținutul capului! Ar fi o catastrofă ca această *tânără Doamnă* să-mi surprindă vidul". „Tânără Doamnă" era și o constatare, dar și o dorință punitivă de insultă. Ar fi dorit „să-i arate el", s'o învingă într'o discuție, s'o domine, dar dorința se agita ca un gândac întors pe spate, fără mijloace de realizare. Simțea că redevine prost ca înainte de examen. Poate că Fițig l-ar fi stimulat. Fițig solicita în el nu numai vorbe improvizate, dar și procedee. Vorbea cu Fițig, uneori, cum execută farmacistul o rețetă.

— Se vede că multe lucruri ai de ascuns! îl interpelă Domnița, denunțându-l iar tuturora. Nici nu-ți aud gura!

— Mânânc, Domniță, ca un copil hemesit întors la belșugul casei părintești.

Simți o răceală în stomah și încheeturi. „Belșugul casei părintești", ca expresie, suna lamentabil, sinistru. Te pomenesti că era în stare să spue și formule de genul acestora: „Vorbe simțite", „Sentimente distinse", „Oameni aleși", „Peisagii nespuse de frumoase".

Turna în el vin roșu, dar, vorba lui Fițig, „stăpânii erau plecați de-acasă".

Până la sfârșitul mesei, amână mereu răspunsul la întrebarea Domniței. Dar obligația de-a răspunde odată și odată plutea asupra lui,

dându-i dorința de a se ascunde subț masă, de-a deveni invizibil. Măcar de-ar fi putut fi nerod cu simplitate, capabil să răspundă de pildă: „Am făcut, mamă, o excursie prin munți. Era frumos. Am petrecut bine. Ce să-ți spun mai mult? Chiamă-l dacă vrei pe Cuviosul Alfeu...”

Da. Avea nevoie de un ajutor ca să poată răspunde la o întrebare care pe vremea lui Duduș ar fi declanșat un delir de improvizații. Dar nu mai era Duduș. Nici Fratele Tudor, nici Duduș, nici nimic. Un băiat intimidat de toată lumea și pe de-asupra și de propria lui reputație: o simțea deasupra capului ca pe un paianjen.

Și era și amețit pe deasupra. De când plecase dela Vorniceni nu băuse decât apă, mâncând numai lucruri ușoare. Acum, mâncările de-acasă, „îmbelșugate” vai! înghițite fără poftă, numai ca să nu vorbească, îl apăsau; iar vinul trimetea neguri în creier, paralizându-l.

— Duduș, ce-i cu tine? Dormi? Te-ai îmbătat?

— Sunt ostenit.

— Du-duș! Ia aduceți-mi-l pe călugăr, — se adresă Domnița fetelor.

Două porniră în goană.

„Se'ncurcă treaba”, gândi Duduș, constrâns mereu să constate ce se'ntâmplă, fără să poată rezolva nimic.

Alfeu apărură epopeic în noapte, cu strașnica lui înălțime și cumplita lui barbă de foc.

— Călugăre, ce-ați făcut voi atâta amar de vreme? Văd că mi l-ai adus mut! vorbi Domnița arătând cu degetul gura încuiată.

— Iaca! făcu Alfeu, uitându-se la Duduș c'o iute clipire de ochi.

Abea atunci, Duduș își aminti că are monoclu. „Imi compromit și monoclu” gândi el.

— Păi cum să nu tacă, dacă s'o deprins cu tăcerea. Ce să facem? Am umblat prin munți căutând drumul mântuirii...

— Alfeu!

— O cruce am, Domniță. Iaca o fac în fața crucii de pe Schit.

Domnița era cucernică. Își făcu și ea cruce.

— Vezi, Domniță, interveni și Duduș.

— Dă, minunile Domnului! Știu și eu! Călugăre, da' de băut!

— Vă-leu! Apă, Domniță, ca fiarele pustiei! Am și uitat gustul vinului...

— Lența, cinsteste-l pe călugăr.

— Sărutăm cinstita dreaptă. Da' spune mata, Domniță, în tătă cinstea: nu l-am adus în bună stare?

— Lența, cinsteste-l pe călugăr.

— Sărutăm cinstita dreaptă și cinstita stângă. Da' rugăciuni nu l-am învățat să facă?

— Eii, lasă-mă cu pomelnicul, călugăre! Bună sara. Ia du-te la culcare că mai ai nevoie și de apă!

Duduș îl privi cu „bravo” pe Alfeu. Și i se păru tare ciudat că tocmai la ananghie Alfeu

vorbiise în locul Fratelui Tudor, scoțându-l din încurcătură pe Duduș. În definitiv poate că făcuse o greșală renunțând la haina lui de până atunci. Se învățase să fie Fratele Tudor. Nu-l regăsea încă pe Duduș. Pe fratele Tudor îl lăsase. Dar pe Duduș îl va regăsi?

— Spuneai că ți-i somn? îl alungă Domnița. Du-te și te culcă.

— Domniță, Doamnă, — se înclină Duduș ceremonios, sărutându-le mâinile.

Asineta porni cu lampa să-i lumineze drumul spre C.D.

— Nu mă culc. Du-te înapoi.

— Dar ce faci? îl ajunse din urmă glasul Domniței.

— Meditez.

— Meditezi tu pe dracu! Ia mai bine plimbă-mi fata. Hai, Ninoșca, tot îți place ție să umbli.

Astfel Duduș se trezi deodată cu o umbră sprintenă alături.

— Unde mergem? îl întrebă Nina.

— Unde vrei. La dispoziția dumneavoastră...

— Este o bancă lângă un stejar...

— Mă rog...

Porniră spre Stejarul Chioaiei.

— Nu vă este frig?

— Nu.

Duduș avea impresia că vorbește într-o piesă de teatru prost tradusă din franțuzește.

Nina mergea repede. Numai cerul avea aurul

spulberat al stelelor; încolo totul era negru și enorm, amintind vremurile premergătoare omului. Ajunseră la bancă. Se așezară.

— Meditezi?

— Nu.

— Te incomodez?

— Nu.

Era mortificat și furios.

— În fond, de ce ai devenit Fratele Tudor?

— „În fond“, am devenit Fratele Tudor fiindcă am multe păcate.

— Păcate de copil.

— Păcate de om. Fumez, beau, etc... Sunt, ceeace se cheamă un copil stricat. Fecior de bani gata, mamă care mă resfață, sânge putred. Neam vechi. Sunt un degenerat. Monoclu, țigări, vicii și... ciudățeni...

— Glumești?

— Ți-e frică să stai alături de mine?

— Sper că ești bine crescut? Neam vechi...

— Noaptea?

— Noaptea te culci și dormi. Ești ostenit. Ai băut prea mult. Haidem.

Glasul răsună sacadat, net, categoric. Glas de belferiță sau de infirmieră.

Pașii sunară ostil la întors. Se certau parcă sonoritățile lor. Dar buzele rămăneau închise. Duduș vedea cu sfâșiere cum se apropie poarta casei; sângera toată ființa lui în această poartă. Ii înghiți.

— Noapte bună, tinere.

Il lăsă acolo. O văzu câteva clipe trecând prin lumina lămpilor din cerdac, sprintenă, sprintenă... Dumnezeu! Era dureros de sprintenă când pleca!

N'o mai văzu.

Ii cazu sângele ca un frunziș deodată scuturat.

Ș'apoi cu furie de vânt, inima i-l aruncă din nou în cap, valvârtej.

Se duse hotărît spre casă.

— Lența!

Așteptă puțin. Lența apăru cu tulpan roz, încrucișându-și pudic pulpanele capotului de noapte mauve.

— Ce-i, prințișorule?

— O sticlă de vin roș. Mi-o trimiți la C.D.

— Bine, încuviință Lența. Și cu cine ți-o trimit?

— Cu Asineta.

— Bine, oftă Lența. Da' mai așteaptă până ce-adorm slugile.

Astfel își trecu noaptea.

Iar dimineața, în zori, când soarele-i bătu din nou obrazii cu lumină, Duduș ascultă mult timp ceva care se apropia de inima lui. Apoi scrise.

Dimineața, Lența intră în odaia Ninei, aducându-i ca de obicei o linguriță de miere și apă proaspătă. Ii mai aducea încă ceva pe tablaua lăsată la căpătâiul patului: o scrisoare; trandafirul de de-asupra era ofranda Madamei Lența.

*„O, ce dimineată, Doamnă, peste lume!
Râd în clipe fetele luminii,
Sprinten curge Bistrița în spume
Fumurile duc în cer arinii.*

*Vine soarele dela cules sulfină
Cântă în destine sonatine
Zările-s ca vinele pe tâmpla fină
Sufletul e lemn de violine.*

*E păcat să dormi după o noapte
Risipită'n gesturi de paiață.
Ași dori să te cunosc, scriu șoapte,
Cu un coș de portocale, într'o piață*

*De oraș străvechi și ajumat
Cu mitropolii medievale.
Eu să fii de pildă împărat,
Tu cum am mai spus, cu portocale.*

*Să-mi întinzi un fruct de aur moale
Să văd ochi și dinți de lup râzând
Să ghicesc în tine portocale
Calul să necheze, brațul blând*

*Să te ia în fruct ș'aproape goală,
Calul să pornească înainte,
Să fii tânără, să fii fierbinte,
Fată cu miros de portocală.*

*Și să vadă astfel dimineața:
Tineretă de'mpărat călare
Portocală dulce, fată mare
Prin cetăți unde s'aprinde viața".*

— Unde-i Duduș? întrebă Domnița pe Lența la vremea dejunului; nu-i aud gura.

— O plecat calare pe inima goală, să-și vadă pădurarii.

— Mișălul! scrâșni Domnița. Nu-și uită oamenii!

PARTEA A ŞASEA

Dragostea e un miracol compromis de oamenii maturi și renegat de cei înțelepți. Poate că de asta tocmai, fiecare tânăr, când iubește, descopere un miracol al lui în ceea ce pentru alții nu e decât o formulă biologică și o industrie poetică.

Duduș iubea. Foarte simplu. Inveți la școală: Scarlatina este o boală ale cărei simptome sunt... Și știi ce-i scarlatina. Dar dacă zaci în pat și afli că ai scarlatină, nu mai știi, ci vezi, vezi altfel, scarlatina devenind un nou raport între tine și lume.

Duduș știa ca orice tânăr cultivat mica enciclopedie a dragostii. Dar acum iubea. Vedeă lumea printr'o altă transparență. Era bolnav în lene de soare și surâs. Devenea naiv. Lumea îl mira din nou, ca în copilărie, numai că privirea de atunci a ochilor, acum era în inimă. Nina nu mai era o fată, un nume și o reprezentare a lui; Nina era o nouă realitate a sufletului, altă sonoritate, alt anotimp.

Spunea:

— Iubesc!

Și asculta ca întâiul om întâia privighetoare.

Totul începea din nou. Nimic nu fusese; totul era.

„Mi-am găsit inima în rouă“.

Așa gândi într'o dimineată, mergând prin rouă la ceasul de Rai al zorilor. Și întregul pământ deveni floare delicată subț privirea lui. Cuvântul „gingaș“, repudiat cu oroare din vocabularul lui de până atunci, devenea o atitudine spontană, de care nu se sfiia. Nu-l umilea nici idilismul dulceag care-l stăpânea în unele clipe, dându-i nevoia de-a desmierda pui de găină abea ieșiți din nou, pui de pisică, de-a nu călca pe câmp la întâmplare, pasul lui ocolind găzele, fluturii toropiți, florile anonime. Ii părea rău că vine toamna, melodramatic, având suflet de spectator tandru la „Dama cu Camelii“. Ii venea să aline, să desmierde, să compătimească. Devenise sora de caritate a văzutelor și nevăzutelor. Nu mai țipa. Toate sgomotele îl jigneau direct, fără însă a le reprima, suferindu-le în tăcere. Dorea șoapta, armoniza, muzica, tonul stins, umbra, luna. Lumina lunii îndestula exact în el nevoia de a vedea nebulos. Preciziunea geometrică a soarelui îl făcea să-și acopere ochii cu genele.

Vitalitatea lui de odinioară îi apărea ca o simplă vulgaritate cu accente de circ. Era dispus să acorde fiecărui om o taină. Chiar și Tătuței. Chiar și Aidei. Cine știe?... Orișice om era stimabil devreme ce fiecare putea conține

miracolul dragostei. Retracta sufletește toate judecățile și epitetele articulate mai de mult împotriva Puicei. Și pe Asineta o considera cu o jenată compătimire. Nu mai vedea în Asineta trupul unei nopți de primăvară, ci sufletul. Săraca! Il iubea. Suferea. Ar fi fost în stare să-i pue mâna pe frunte, frățește, părintește. Dar nu mai avea curajul gesturilor exterioare. Pasiv ca în timpul convalescenței, plimba acest suflet în trupul lui sănătos dar moleșit. Oglindea înduioșat lumea, fără să-i ceară sau să-i impue nimic. Ca un cerșetor care n'ar cere oamenilor decât să treacă prin fața ochilor lui.

Zilele treceau egale, devenind continuitatea uneia: aceleia dela început. Esențialul era că exista o Nină și că Nina stătea la Vorniceni. Noaptea, Duduș se uita de departe la fereastra ei. Știa exact când stinge lumina. Se purificase într'atâta, încât nici îngerii n'ar fi privit altfel fereastra odăii unei fete. Duduș de altă dată ar fi clipit, ar fi rânjit — oricât ar fi fost de frumoasă și de ireproșabilă fata —, desbrăcând-o imaginativ ca să-i vadă trupul, și umilindu-i frumuseța cu toate gimnasticile ritului trupesc. Acum însă, un crin ar fi putut lua locul lui Duduș, găsindu-l pregătit pentru puritatea lui. Nu se gândea la realitatea nocturnă a Ninei. Veghea la fereastra somnului ei. Faptul că era doamnă, că era divorțată, că trecutul ei nu-l cunoștea, n'avea nici o importanță. Somnul Ninei era noțiunea abstractă în sine, dar

muzical concretă în el, a unei încântări. Senzația de-a avea în sufletul lui prospețimea nopților cu Crai Nou. Așa era în el somnul Ninei, în fiecare noapte.

Dimineața și-o petrecea pe scaun, la fereastra odăii lui, care avea drept în față, peste grădinile de trandafiri, ferestrele etacului Domniței. Acolo, toată dimineața, Nina scria memoriile pe care i le dicta Domnița.

Casa Alcaz devenise casa de peste drum unde era „ea”. Intrebuința des pronumele „ea”, în gând, pronume liric, în care realitatea Ninei devenea mai intimă, dar acoperită parcă de o o ceață ușoară. Contempla dimineți dearândul casa Alcaz, Andronic Ceaur Alcaz, fără s'o mai recunoască, transfigurată de noua prezentă. Aceeași casă întâlnită subit pe coastele Siciliei, învăluită în glicine, nu i-ar fi dat o mai tulburătoare mirare.

„Fată cu miros de portocală“...

Pentru Nina avea un sentiment de neconținută alarmă. Să nu răcească, să nu se împiedice, să nu lunece, să nu se înece — Nina făcea în fiecare zi cu soare băi în iaz —, să nu se ostenească. Totul înspre Nina și dinspre ea era cu „să nu...”; parcă toate cele amenințau grațioasa ei fragilitate. Materializat, acest sentiment ar fi devenit clopot de sticlă și de adorare asupra Ninei, izolând-o de primejdii. Natural, nu îndrăznea să-i spue nimic, nici măcar

să încerce de a-i da un sfat, căci în fața ei era paralizat și spectativ: oglindă. Dar de câte ori absența ei, în timpul zilei, se prelungea, Duduș devenea febril, imaginația lui concepând numai catastrofe. Astfel proiectată, Nina căpăta grația patetică a fluturașilor cu aripi străvezi, pe care oricine și orice îi poate pulveriza. Numai că aceia sunt în lume, miliarde, pe câtă vreme era în suflet, unică.

— Nu-l mai recunosc pe Duduș! Ofta Domnița. S'a'ntors din munți altul...

Logica Domniței era exactă atribuind excursiei din munți prefacerea lui vizibilă. Căci într'adevăr, cu scurta și uitata excepție a zgomotelor din ziua sosirii și a băii cu tămbălău, — Duduș venise schimbat, apărând astfel, încă dela întâia masă în comun. De atunci devenise atât de cuminte încât portretele din sufrageria Alcaz și I-ar fi însușit alături de Andronic și Aida. Iar Nina, numai în ochii Lenței era o cauză a schimbării lui Duduș. Nu că-l vedea îndrăgostit de Nina, fiindcă dragostea, pentru Lența Pantâr, însemna faptă în așternut, mai cu seamă când s'ar fi întâlnit cu prințisorul. Lența însă vedea cu o mirare împinsă până la superstiție, în schimbarea lui Duduș, încă o victorie a „drăcoaiței“. De când venise la Vorniceni schimbase tot, numai prin simpla ei prezență. O schimbase pe Domnița — care o răsfăța fără s'o certe —; o schimbase pe Lența care o adora, deși s'ar fi cuvenit să o urască;

și îl schimbase pe prințișor, făcându-l mieluşel nu numai cu ea, dar și cu toată lumea. Era și semința fricei în admirația Lenței pentru Nina. Trăind pe lângă Domnița, la Paris și în țară, Lența cunoscuse tot felul de mueruște. Dar una ca Nina încă nu întâlnise. Nu că era mai frumoasă decât atâtea altele! Alături de Duduia Aida... Se gândea Lența la una ca asta și deodată înțelegea că Aida parcă murea alături de Nina.

— Ce dracu o fi având? o întorcea Lența odată cu cărțile de pasiență, pe dos și pe față, căutând să-i descopere „chichirezul”.

Nu știa să se îmbrace. Mereu și mereu fustă neagră și bluză neagră „semplă”. Nici tu brățări, nici tu inele, nici tu pieptene cu pietre scumpe, nici tu pantofi cu străluciri, nici tu dresuri, nici tu unghii făcute! N'avea nimic de preț pe ea. Și totuși, învinși, ochii Lenței o vedeau frumoasă ca o „prințesă”. Nu. Ca un pui de prințesă!

— Aici e chichirezul fetei! hotări Lența scui-pând printre dinți, după ultimul fum al țigării.

Părea, al dracului, o nimica toată de puștancă. Subțirică, mititică, cu piciorușe de pășărică.

— Da' s'o vezi tu, măi Lențo, când iesă dela scaldat! Tii-tii, băete!

— Regreta Lența că nu-s de bărbat ochii ei, atâta foc simțea.

Când ieșea din apa verzue a iazului, după

înot departe, cu strălucirea părului deasupra apei, halatul pe care i-l întindea Lența cuprîndea cel mai dulce fuior. Ca fumul la vedere, dar ca piersica în mâinile care-i puneau halatul, bătînd-o pe umerii „rotunjori ca prepelița“.

Lența o știa bine. Așa cum era „cu fustă de vădană“, era mai cochetă decât actrițele dela Paris. Se dichisea ca o pisicuță. Părul, dinții, unghiile, ciorapii, — și-i cîrpea singură —, fustele — singură și le călca —, tot-tot-tot...

— Și pentru ce dracu? nu se dumirea Lența punînd cupă peste cupă.

„Pentru ce?“, în dialectica Lenței însemna „Pentru cine?“

Căci Lența, din experiență, nu concepea cochetăria pe degeaba. Acasă, în odaia ei, Lența n'ar fi ieșit din capot și papuci pînă la ceasul sicriului. Când ieșea în lume Lența Panțâr, treaba se schimba. Vorba ceea: „Ce porți, leleo, chelbea'n cap? Dacă-i moda, ce să faci!“ Ce n'ar fi făcut Lența pentru modă, adică pentru bărbați. Bineînțeles, pe cînd era tînră. Acuma se ghilosea — ce-i drept — dar pentru obrazul ei de Panțâroaică și pentru cinstea Domniței.

Nina însă era cochetă ca o muerușcă în niște boarfe de vădană. Bărbat n'avea. Curat călugăriță. Și nu de celea... Și parcă nici nu căuta bărbat. Ș'așa cum era îi ședea mai bine decît uneia cu găteți.

Și nu rîdea cu dinții. Rîdea cu nasul și cu ochii.

— A dracului treabă! Măi popo, îl interpela Lența pe cel din cărțile pasienței, slinos de vechime și puchinos de muște; ia auzi-o cum râde!

Râdea în odaia Domniței cu glas tânăr.

Copchilă la răs, copchilă la înfățișare, ochi drăcoși, nări de muerușcă, strai de vădană ș'un trup: — Ma-măăă!

De câte ori se gândea la trupul ei, Lența regreta c'un fel de jale c'asa mâncare de rege stă în fustă de vădană. Și cărțile de pasiență, căzute din mâna Lenței, se uitau la ea de jos în sus ca cei răsturnați din trăsură.

Așa cum era, la treabă era mai abrașă decât Duduia Aida. Se uita la om și omul o asculta. N'avea nevoie nici să se'ncrunte, nici să țipe, nici să ceară încăodată. Spunea ce trebuie și omul făcea.

Cum îl îmblânzise ea pe prințisor!

Lența se scărpină în palmă.

În dimineata când dăduse Ninei scrisoarea lui Duduș, pe tabla, odată cu lingurița de miere, Lența mai pusese dela ea un trandafir.

— Incepe Coca Duduș să-și arate colțișorii dulci, — meditase Lența ascultând la ușă, cu toate că dincolo nu rămăsese decât o scrisoare, un trandafir și o fată.

Dar îi plăcea Lenței să stea la ușa altuia și să aștepte, c'avea ea în sânge nu numai vuetul ghiocului dar și năravul celor care dau în ghioc, pândind amatorii.

De-atunci sperase Lența cu tot focul inimii, că are să primească dela prințisor bacșișuri mai mari decât acela care o răsplătise pentru vestea că:

— I-am dat scrisoarea, prințisorule. O deschis niște ochi...

— Cum?

Ii spusese verzi și uscate despre ochii verzi care, în realitate se deschiseseră după somn. Dar căpătase un bacșiș bun, sperând în îmbulzirea altora.

De-atunci însă nimic. Nici tu plimbare'n doi, nici tu întâlnire — Lența avea câte un ochi la fiecare fereastră a casei —, nici tu cheie cerută Lenței pentru ușa cu broască unsă cu untidinaft, nici tu pași noaptea, căci avea Lența ureche și în somn. Nimic!

— Ce mama dracului i-o fi scris? începuse Lența să se întrebe.

Renunțase să-și răspundă, fiindcă de atunci Coca Duduș era miel, iar Nina neschimbată. Scia cu Domnița, făcea bae, se dichisea că pisicile, se ascundea în fustă și...

— Râzi, măi tată, și ține-o pe Lența la ușă!

D'apui cu învățătura! Mai rău decât Coca Duduș când il apucau hachițele examenelor. În fiecare după amiază, Nina se așeza la masa din odaia ei, trasă lângă fereastră, cu tot felul de traftoloage și caete, își ascutea ac creioanele — negru, roș, albastru — își punea coatele pe masă, își strângea capul în pumnișori — tran-

dafiri nu altă, gândea Lența — și se punea la buchisit până la asfințit când pornea la plimbare, fie singură, pe jos, fie în trăsură cu Domnița.

— Da' nu-i păcat de-atâta tinereță, numai s'o trudești? exclamase Lența, după câteva zile, la ceasul ceaiului pe care i-l aducea tot acolo.

— Invăț, Lența.

— Deară! Și la ce-ți trebuie?

— Să-mi câștig viața.

— Păcatele mele, da' slutele cu ce să-și mai câștige viața!

Zâmbise, cu nările și ochii, dar își aplecase capul peste traftoloage. Și cinci uși ferecate n'ar fi despărțit-o mai neînduplecat de gura Lentei, care amuțise țigănește: cu mare scârbă.

Mai încercase Lența s'o abată dela „oftigire“, intrând cu vorbe în odaia ei. Dar Nina o privea cu ochi de stareță și Lența plecase cu înghet în gură.

— Mult mai învață, Coca Duduș! o căinase Lența. M'am prostit eu, se vede! Nu de geaba mă tot toacă Domnița că m'am hodorogit. Apui dacă nici Lența Panțâr nu mai pricepe fetele din ziua de azi, dă-o'n vorba ceea de treabă! Iaca, Duduia Aida! La ce-i folosește atâta amar de frumuseță, dacă o ține în sipet! Nici tu bal, nici tu cavaler la scară, nici tu serenadă la fereastră, nici tu bochet, nici tu scrisorică de amor, nici tu nuntă a la tulimanfe mămicule! Da' ce-i călugărită, mă rog? Heii!

S'o fi văzut pe Lența Panțâr la vremea ei! Roi se țineau fanții! Da' Lența a dracului! Se făcea niznai! Și ei ca mierea! Da' măcar Duduia Aida tot mai pune o rochie, tot mai cântă o muzică la clavier, tot mai bate calea străinătăților. Și tot îi ceva. Da' Duduia Nina?...

Duduș asculta silabele magice, care-l mirau mereu că pot apărea și în gura altuia, după cum îl mira că Nina poate fi văzută de toată lumea, că stă la masă pe un scaun ca toate scaunele, că se plimbă în trăsură, cu Ilie-vezeteul pe capră, că se duce până la stejarul Chioaei pe drumul Vornicenilor, stând — ea, Nina, năluca — pe o bancă de lemn, pe care putea sta și el și oricare altul.

Numele Ninei în gura Lenței Panțâr! Lența însăși devenea minunată fiindcă știa numele unei taine.

— ...Da' Duduia Nina? Și mata n'o știi, prințisorule. Crezi c'o vezi? Da' n'o vede nimeni!

Era într'adevăr ciudat s'asculte el astfel de vorbe din gura Lenței. Se uita la Lența ca la învelișul nobil înegrit și zdrențuit al unui mare poem apocrif.

— ...Parcă-i o croitoreasă vădană! Nu dai un pitac pe ea!

— Len-ța!

— Da' nu mai vorbi ca Domnița că nu-ți șadel

— Ziceam și iar mă'ntorc și zic: da' ia s'o vezi în halat de bae, da' ia s'o vezi în capotelel

ei de casă! Ma-măăă! Să vezi, prințișorule, când își sloboade părul! I-ute așa, i-ute așa, parcă plouă cu mătasă! dansa Lența ca o paparudă, învăluindu-se cu deliciu hidos într-o ploaie vie. Și-i subțirică! Da' nu așa cum o vezi în afurisita ceia de fustă neagră — lua-i-ar dracu pe cei care mor să'ntunece frumuseța fetelor! Prințișorule, ascult-o pe Lența, așa trup halal de mama care l-o făcut! I-ute așa, i-ute așa, — începeau mânilor ei de vrăjitoare să sculpteze în aerul înfiorat forme de fruct, oval, de șold, curbe de umeri.

Țâșnea ca o apă vie din mânilor Lenței trupul nălucit, revărsându-se lung, în tăcerea celui care asculta vrăjitoria vorbelor.

— Cine-o știe decât Lența? Cine-o'mbracă? Cine-o desbracă? Cine îi pune halatul când iese din iaz? Ma-măăă! Zina apelor!

Și mânilor Lenței cuprindeau parcă o lumină în văzduh, mai dulce decât a lunii în poenele de munte.

— Nați-o bună ca ți-am dres-o! se supăra Lența. Și la ce ți-i bun un sac de galbeni, dacă tăta ziulica mori de foame cu curu pe sac! Iaca, am zis vorbă! S'o vezi, prințișorule, câtă-i amiaza de mare, că stă și stă și stă — gheboasă are s'ajungă — stricându-și mândreță de ochi pe spurcăciune de traftolage! Da' ce-i, mă rog, dumneaei? Conțopist? Notar? Vorba ceea: un'ți-s ochelarii, spanchiule, să nu-ți văd ochii. Nu-i pacat de așa miere de fată să-și

oțetească tinerețele pe scaun? Parcă-i la temniță! Și drept să-ți spun, prințișorule, Lența are ochi buni! Intreab-o și pe Domnița. Vede Lența și prin ușă când dincolo-i cu amor. Fata asta are'n ea duh de muerușcă...

— Len-ța!

— Da' nu te mai țăfnoși atâta c'ai să faci zbârci în obraz ca Lența! Zic: te-ai uitat la ochii ei? Râde cu ochii! Ai mai văzut? O fi! Da' nu ca asta. Și râde și cu nasu! Dracu știe ce-ascunde'n ea, da' bine ascunde dacă nici una ca Lența Panțâr n'o aflat. Of-of-of! M'am hodorogit! Mă duc fetele de nas! Și prințișorul se uită la Lența ca la mukul țigării! Te las cu bine, călugărașule, mă duc la pătimirile mele! Merde!

Și iarăși Lența revenea la ușa interzisă, făcând pasiente cum bați covoarele.

— Stai, Lenço, la ușă, că nu-i masă pusă pentru tine. Ia'n auzi cum rād...

Râdeau. Incepea Nina oprindu-se din scris. Auzind-o, Domnița râdea și ea. Și răsunau două glasuri, amintind râsetele școlare.

— Mult haz ai, Domniță, exclamă Nina, trecându-și palma peste frunte.

După ce isprăvi de răs, Domnița o întrebă:

— Oare?

Ii vorbi cu seriozitate, aproape cu gravitate, fiindcă Nina nu făcea complimente.

— De ce te-ai închis la Vorniceni, Domniță?

Domnița oftă adânc, ridicând brațele cu zornăit de brățări.

— Aşa mi-a fost scris.

— Păcat. Ai renunţat la o viaţă mai bogată. Iartă-mi, te rog, amestecul în ceeace nu mă priveşte. Dar am un sentiment de imperioasă solidaritate cu viaţa. Şi de câte ori văd o viaţă oprită, sufăr. Când stimez pe cineva, spun. Altfel tac.

— De unde-ţi vine ție energia asta, fetiço? Eşti ca o păsărică. Te-aşi ţine într'o mână. Şi totuşi impui.

Nina întoarce capul deodată, privind-o pe Domniţa peste umăr, cu obrazul înclinat. Gestul acesta, familiar ei, avea acea graţie a rândunelilor când după ce au spus „Ci-i?“, ascultă parcă prelungirea în cer a micilor silabe interrogative.

— Impun?

— Când nu farmeci, zâmbi Domniţa.

— Am luptat mult.

— Tu?

— Da. Eu.

— Cu mâinile tale? Le văd cântând pentru păpuşi pe un pian în miniatură.

— Cu mâinile mele. E-adevărat că-i tare greu să fii luat în serios când ai înfăţişarea mea! Deştept în oameni diminutivele. Nu, Domniţă?

— Dacă eşti aşa! Ninoşca!

— Nu sunt. Par. Mereu sunt luată drept alta. În glumă! Natura mea e o surpriză pentru cei care nu mă ştiu. Sunt un om normal, Domniţă. Pur şi simplu. Dar în genere oamenii sunt

anormali. Iși complică mereu viața. Eu mereu mi-o simplific. Asta-i lupta mea de totdeauna: să-mi găsesc simplitatea, să nu mă sfiesc de ea, și dacă se poate, s'o impun și altora: nu ca să-i conduc; numai ca să pot trăi cum vreau eu printre ei, nu cum doresc ei.

— Și isbutești?

— Sper că da. Am recurs și la compromisuri, numai ca să mă cunosc. Am fost căsătorită. La nouăsprezece ani. Eram colosal de naivă. Probabil că și vanitoasă. Fostul meu bărbat imi era profesor la Universitate. Sunt foarte ambițioasă. La cursul lui luam cele mai bune notițe. Și băeții împrumutau caetele mele. Dar profesorul de pe catedră vedea înfățișarea mea, nu sânguința mea. A vrut să mă cucerească, gândindu-se probabil la mine ca la un obiect de vitrină, cumpărat de ocazie. Părinții m'au dat, măguliți. Eu l-am luat cu candoare, văzând în căsătorie emanciparea, afirmarea voinței mele într-o casă care să fie a mea, și un viitor de studii paralel cu al profesorului devenit soțul meu. La început mă răsfăța. Mă arăta tuturilor cunoscuților lui, făcându-le parcă în ciudă, așteptând să fie invidiat. Devenisem un pretext pentru rochii și călătorii. Iși neglija și studiile din cauza mea. Il învățam mai încet decât îi învățasem cursul, fiindcă eram foarte naivă și adversară fermă a pesimismului. Imi spuneam mereu: Are să meargă, are să se deprindă, ai să te deprinzi. Dar soțul meu avea

nevoe de o cocotă în odaia de culcare și de un obiect de vitrină pentru exterior. Nu mă iubea. Nu mă stima. Nu-mi acorda decât banul, trupul și vanitatea de a mă avea. Am vrut să-mi continui studiile. N'a admis. „Soția mea studentă?!“ mi-a spus el. Atât. N'avea, ca mai toți bărbații, prejudecata individualității feminine. I-am spus, fără să ridic glasul: „Am să fiu studentă. Am să-mi iau licența“. A bătut cu pumnul în masă, ripostându-mi că mi-i poftă de aventuri cu băeți tineri. El avea păr alb pe tâmpile. De-atunci a devenit gelos. Nu mai aveam dreptul nici să privesc un alt bărbat. A'nceput să-mi spue vorbe urâte. La început în patru ochi; pe urmă și'n fața lumii. Am dat divorț. M'a amenințat că mă ucide și că se sinucide. N'am avut nici o grijă. Il cunoșteam pe dinafară. Era atât de vid încât simula pasiuni și porniri violente numai ca să-și dea lui și altora iluzia vieții. Cum a văzut acțiunea mea de divorț și martorii puși, a cercat să mă cumpere, „Vrei să mă compromiți? Demnitatea mea de Profesor universitar!...“ Mi-a trimis avocatul cu propuneri de bani, numai ca să renunț la divorțul care-l diminua social. Bine înțeles, am refuzat, spunând avocatului că pasivitatea lui în acțiunea de divorț va condiționa decența mijloacelor mele de luptă. Și am redevenit studentă, licențiată, izbutind să-mi câștig singură pâinea. Nu pot suferi, Domniță, amestecul afectiv în negoțul vieții: îl prefer

direct, net prozaic, cum se spune cu dispreț. Am un proprietar. Atâta chirie. I-o plătesc la termen. Nu mi-e nici tată, nici soț, nici frate. Îi sunt indiferentă: chiriașă. Raporturile dintre noi sunt strict lucrative. El îmi dă casă, eu îi dau chirie. Toată viața mi-o construiesc pe această linie simplă. În curând plec la Paris. Am obținut bursa la concurs, pe merit: într'o măsură, — zâmbi ea. Un profesor din comisie nu vedea în mine numai candidata. Poate că spera și un pic de recunoștință de la tânăra divorțată, fostă soție a colegului său. Ce puteam face? L-am lăsat să creadă. Probabil că din acest punct de vedere e supărat; dar toți cei din comisie au recunoscut că merit bursa.

După cum vezi, Domniță, sunt un om normal, cum nu se poate mai simplu.

— Dar inima?

— Să mi-o caut cu mâna? zâmbi Nina. Iar-tă-mă că nu-ți răspund direct. Dar cîstit vorbind n'ași ști ce să răspund la o astfel de întrebare. Față de un bărbat care m'ar întreba astfel, ași tăcea. Dar tăcerea din mine, simplă, onest interogativă, ar deveni în ochii lui expresia obrazului meu de față. Probabil că m'ar comenta cam așa: Nu-mi răspunde! Tare-i vicleană! Cine știe ce-mi ascunde! Bărbații, Domniță, când nu le răspundem la astfel de întrebări, ne cred foarte complicate și poate atrăgător îndoelnice. Ne disprețuesc un pic, dar sunt atrași de farmecul echivoc provocat

de acest dispreț care le dă senzația de alarmă a feminității, așa cum o doresc în fond. Dacă însă află că suntem simple, cinstite, cu un mecanism care ar putea fi expus și în sticlă, nu ne mai disprețuiesc, dar nici nu mai sunt atrași. Disprețul acesta tulbure și atractiv, mi se pare că e condiția succesului femeilor. Bine înțeles, las laoparte atracția fizică. Inima mea, Domniță, e și ea normală. A bățut pentru câțiva, dar nu m'a scos din casă. Mi-am preferat — știu eu? — comoditatea. Sunt de fapt o „infamă burgheză”. Mă simt bine în mine și cu mine, așa cum unele gospodine se simt numai în casa lor. Și am foarte multe satisfacții. Imi place să mănânc lucru bun și curat. O pâine bine prăjită cu unt proaspăt și miere, îmi dă o reală bucurie. E umilitor, după o anumită mentalitate, dar nu mă sfiesc deloc. Imi place să fiu cochetă pentru mine. În oglindă, trupul meu mă bucură. Vreau să se bucure și el. Apoi îmi place lectura, plimbarea, muzica, dansul, teatrul, cinematograful, magaziile. Mă plimb cu plăcere și Dumineca în grădinile publice. E-adevărat că muncesc mult. Și asta însă o fac cu plăcere. Domniță, iartă-mi un amănunt aproape trivial: un stomah regulat nu e oare o substanțială satisfacție? Te simți curat, sănătos și mândru de tine. Dar spune-i unui pretendent la dragoste așa ceva! Va blestema „abjecta materie”. Nimeni nu ne iubește pentru ce suntem. În fiecare dragoste e cel puțin o

eroare. Oamenii își iubesc eroarea. Apoi suferă din cauza adevărului. Eu îmi iubesc adevărul și nu renunț la comoditatea de-a trăi în adevărul meu.

— Și totuși cât ești de femeie!

Iarăși o privi pe Domnița, peste umăr cu mișcarea ei de rândunică. Apoi zâmbi.

— Sunt femeie când tac.

— Taci des?

— De-ajuns ca să-mi hrănesc cochetăria. Și mai am încă ceva, Domniță, care mă prelungește în necunoscut: curiozitatea de-a ști ce voi deveni. Sunt femeie!

— Slavă Domnului, respiră Domnița. Vină să te sărut. Ești de-li-cioasă!

— Domniță, am lăsat lucrul. Poftim la treabă.

— Ești teribilă!

*

— Nina, ce crezi despre Duduș?

— Poate că e fiul Domniței în altă generație. Pe soțul Domniței nu-l cunosc, așa că...

— Nu-nu, protestă Domnița. Andronic e altfel...

Memoriile Domniței se desvoltau cu pasiune în trecutul premergător întâlnirii cu Andronic.

— Duduș s'a schimbat, oftă Domnița.

— Adolescența.

— Drept să-ți spun, Nina, nu știu dacă trebuie să mă bucur sau să mă'ntristez. Mi-e

drag, spuse Domnița aproape declamator, dând glas și gest scenic vorbeii. Îmi pare rău că nu l-ai cunoscut și altfel!

— Mi-ai spus multe, Domniță.

— Eu, fetișo, nu știu bine să-i văd pe ceilalți. În tinerețe eram preocupată numai de mine. Trăiam fără să-mi dau seama de ceilalți. Cu vârsta am început să mă văd cum îmi place. Și pe ceilalți tot la fel îi văd. N'or fi așa? Treaba lor! Dar pe Duduș ași vrea să-l știu bine, să-l pot ajuta la nevoe, să-i fiu de folos. Cu Andronic nu se înțelege. Nici cu Aida. Și el, ca și mine, își alege oamenii care-i plac și dintr'aceia nu iese. Înainte vreme auzeam numai gura lui și-mi părea că-l știu. Acum tace. Și tare mi-e teamă că nu-l cunosc!

— O fi îndrăgostit?

— De cine?

— Ei, Domniță, nu-s de-ajunse fete pentru un băiat tânăr?

— Sărăcuțul!

— Sau: sărăcuțele?

— Crezi?

— E foarte seducător, Domniță.

— Oare?

— Tare-i vicleană Domnița uneori!

— Vină să te sărut, diavole! O fată ca tine ași fi vrut.

— N'am fi dus casă bună.

— Cum? Nu ții la mine?

— Ca Domniță, da; ca mamă, nu cred.

— Tu știi să minți, Nina?

— Minciuna complică. Dar cred că pot, la nevoie.

— Cu cine semeni? Cu tata? Cu mama?

— Nu mă recunosc în niciunul. Poate că nici ei în mine. Dar sunt fata lor.

— Ce curios, Nina! Acuma mi-a venit. Nimic mai deosebit de Duduș decât tine. Și totuși, uneori, modul tău de-a vorbi îmi aduce aminte de el.

Domniță, după cât mi se pare Duduș are mai multe moduri.

— I-adevărat, oftă Domnița. Tare-i schimbăcios! În fond, nu-i el copil?

— Mi se pare c'ai ghicit, Domniță. E copilul Domniței și se joacă de-a viața. Schimbă mereu jucăriile. Crede mereu c'a ajuns la cea din urmă și iar o lasă pentru alta. E un copil tumultuos și poate patetic. Știu eu? Ce e C.D.? O ambiție de-a fi stăpân? E mai mult: nevoia de evadare din ceva în altăceva. E un frenetic, Domniță.

— Nu mă înspăimânta!

— De ce? Domnița cum a fost?

— E-adevărat: ceeace făceam eu și mi se părea normal, îmi pare temerar pentru copilul meu.

— Sigur, Domniță. O mamă crede numai că judecă; de fapt, iubește cu tot absurdul subiectiv și tiranic al dragostei. Nu cred că ne-am fi împăcat.

— Duduș mă iubește.

— Te adoră. Și eu te-ași fi iubit. Dar m'ai fi incomodat, Domniță, cu o mie și una de dulci tiranii.

— Nu ești liberă?

— Ca secretară sunt delicios liberă. Ca fiică însă, mă cutremur! Ce problemă ar fi fost — a Domniței! — căsătoria mea ș'apoi divorțul meu. Dar acum: m'ai fi lăsat să plec singură la Paris?

— Nici așa nu te-ași lăsa.

— Vezi, Domniță!

— Mă rog, și ce vrei tu să faci în viață?

— Să-mi găsesc cea mai exactă formă a comodității mele, dacă vrei, a libertății mele, să mă verific și cunosc între alții: de preferință, între străini. Cei care te cunosc de-acasă, din copilărie, sunt un obstacol nu numai pentru viața ta dar și pentru propria ta cunoaștere. Mereu își amintesc cum ai fost, atunci când păreai că ești cum vor ei, și mereu îți amintesc de cum erai, reproșându-ți orice schimbare. Ori te acresc, ori te falsifică, deprinzându-te, fie să renunți la tine, fie la revolta împotriva lor. Între străini însă, ești nou, intact, atunci născut, fără trecut. Domniță, e o minune să trăiești fără trecut, cu fața mereu spre viitor.

— Nu e monstruos?

— Rochia de odinioară și-a pierdut trena, complicațiile, apoi s'a și scuturat. E monstruos? Nu. E mai comod.

— Dar femeea, fetița...

— Rămâne femei oricum: cu trecut sau fără trecut, cu păr lung sau cu păr scurt. Fără de rochie lungă e mai sprintenă; fără trecut e mai combativă. Și mai echilibrată. De ce să te otrăvești cu regrete, când poți mereu să-ți oferi speranța care apare numai în viitor.

— Atunci, părinții, căminul...

— Părinții și căminul sunt numai pentru copiii mici. Și încă! Părinții și căminul prelungesc artificial copilăria. Copilul crescut dincolo de cămin e mult mai robust sufletește.

— Să mă despart de Duduș? o întreabă grav Domnița.

— N'am spus asta. Pe Duduș nu-l cunosc deajuns ca să-mi iau măcar răspunderea unui sfat. Vorbeam în genere, și cine știe, poate că nu generalizam decât experiența mea. Poate că așa zisul meu „normal“ e și el un caz singular.

— De ce nu vorbești cu Duduș?

— Ca emisar al Domniței?

— Ca prietenă a Domniței, ca soră a lui mai mare. Incă odată spun: semănați.

— Domniță, soră simt că nu-i pot fi. Mi-e teamă să nu se îndrăgostească de mine. N'ași vrea să-i tulbur viața.

— Oare?... Duduș... Niciodată nu m'am gândit!

— Ai uitat, Domniță, că Duduș are vârsta dragostei. Fiindcă mereu mama lui, îl socotești mereu copil. De ce nu te uiți și altfel la el?

— Bieții copii!

— Bietele Domnițe!

— Ai să-mi lipsești, Ninoșca! Inima mea s'a deprins cu tine.

— Domniță, iar nu lucrăm!

Intr'adevăr, pe măsură ce se apropie Septembrie, conversațiile dintre Domniță și Nina creșteau și se înmulțeau în paguba dictatului și scrisului. În fiecare dimineață, din mijlocul unei fraze, Domnița își aducea aminte de Nina — dincolo de trecutul din manuscris — și revenea la prezent și viitor, dialogând cu secretara ei cum niciodată nu vorbise cu cineva. Fetița aceasta îi devenise intimă. Și târziu tare, Domnița observă că n'avusese prietene. Admiratori, public, aplauze, slugi devotate, soț cum spui: stea — copii, — doi —, dar prietene sau prieteni, niciodată. Trăise singură, ș'abea acum, alături de neprevăzuta ei prietenă, își măsura singurătatea. Lângă Nina Tomaș — abea cunoscută, angajată prin Samuel Fițig — Domnița cunoștea odihna prieteniei. Vacanța aceasta de vară — vacanță pentru alții; pentru Domnița aceeași vară dela Vorniceni — îi adusese două daruri: reculegerea în propria ei copilărie și adolescență, evocate cu poftă, și tovărășia Ninei Tomaș. Fără de ea, nu și-ar mai fi dictat memoriile. Numai lângă Nina, Domnița se limpezea întru cele de odinioară. Alături de ordinea ei autoritară, totul devenea simplu, sigur, construindu-se robust.

— Tu, șoricuțule, canalizezi viața din om, spunea Domnița.

Așa era. Amintirile dezordonate ale Domniței se grupau pe liniile vieții directe, ordonându-se. La început Domnița era grăbită să se apropie de Paris. Acolo pentru ea începea viața, foșnetul ei de bal; restul era început anonim, pregătire obscură. Dar pe nesimțite, în conversațiile preliminare scrisului, Nina o abătuse spre copilărie. Și astfel Domnița își descoperise copilăria, regăsind în ea gusturi uitate, cum ar fi de pildă al morcovului crud pentru cei care de mici n'au mai pus în gură așa ceva. S'au agrișele. Sau zarzărele crude. Sau cleiul de copaci. Sau frunzele mestecate. În acele fructe oprite, regăsia sucurile cele din tîi și cele mai îmbelșugat proaspete ale ființei ei.

Astfel, ceeace păruse Domniței un simplu moment, grăbită să-l depășească pentru a ajunge la Parisul vieții teatrale, devenise un mare tumult. Și abea istorisind Ninei — uneori dictându-i de-a dreptul — Domnița descoperise cu mirare că atunci și acolo fusese cu adevărat fericită și autentică, nealterată de nici o vanitate. Și brusc, epoca succesului se decolorase. Parcă se temea Domnița să se revadă cîntăreață. Oare nu se înșelase? Fusese într'adevăr o mare cîntăreață? Sau numai o femeie atrăgătoare pentru bărbații de-atunci? Desigur, regretul melancolic al acelei epoci îl avea. A-

tunci fusese frumoasă, atunci fusese iubită și răsfățată. Dar nu îndrăznea să deschidă ochii de acum asupra cântăreții de atunci. Prefera să rămâie în copilărie ca în ceva sigur. Nimic n'o înșelase atunci; pe nimeni nu înșelase. Trăise fără să știe. Abea acum devenea spectatoarea propriei ei copilării. Eleva Raluca Iftodie era o certitudine; cântăreata „Princesse Ralou de Chateau Pourpre“, ca și numele ei, era un personaj făcut. Și alături de Nina Tomaș, dictând pentru urechea ei și pentru caetul scris de mâna ei, Domnița nu îndrăznea să fie ca în sufrageria Alcaz, când evoca amintiri, susținută de Lența. Simpla prezență a Ninei devenea o irezistibilă invitație la simplitate și sinceritate. Nu putea trece Domnița peste acest obstacol. Și din ce în ce simțea că epoca Parisului trebuie să rămâe nepovestită, păstrată numai de oftatul amintirii și de risipa vorbelor întâmplătoare. În schimb, anii școlari apăreau fără efort, fără dresuri, vii, proaspeți, acoperiți de soare și svon ca o poiană înflorită. Și încă o surpriză: memoriile erau scrise în românește, răsturnând astfel intențiile Domniței care nici nu concepea mai înainte că și-ar putea scrie memoriile decât în limba vorbită și cântată la Paris. Ca atare, de altfel, o angajase pe Nina, pentru dictarea în limba franceză. Dar copilăria și tinereța școlară a Domniței aveau un permanent sunet românesc. Exclamația, dialogul, poreclele școlare, glumele toate erau românești.

— Nina, tu mi-ai dăruit limba românească.
— O vorbești admirabil, Domniță.
— Vorbește singură'n mine, săraca. Ea nu m'a uitat!

Poate că și de asta, apropierea lui Septembrie însemna pentru Domnița sfârșitul vacanței, așa cum îl simte inima școlarilor.

Cu Nina, pleca ultima ei vacanță de vară. Foile calendarului osteneau mereu în odaia Domniței, amintind de frunzele care acolo își începeau toamna.

Și în sufletul lui Duduș Septembrie nu însemna decât plecare.

*„Pleacă Doamna dela noi
Vine toamna munților
Zarea se'negrește-a ploi
Pleacă Doamna dela noi,
Munților, cărunților...”*

*

C.D. devenise un alt schit al Vornicenilor, în care tinereța lui Coca Duduș se sihăstrise, împrejmuiindu-se cu tăcere. Acolo-și petrecea Duduș timpul, mai mult la fereastră. Intr'a-devăr, viața nu mai venea la C.D. ca și cum albia ei ar fi secat. Duduș nu chema pe nimeni, nu primea pe nimeni. Stătea la fereastră. De-acolo pleca „dincolo” fără pași, numai suflet. Devenise o permanență a ferestrei, cum ar fi

pisica, merele sau gutuile în pervazul caselor de provincie. Își făcuse loc pe fereastră, adunându-și trupul, ca să poată încăpea pe această aeriană bancă improvizată. Soarele dimineții îl găsea acolo, Asfințitul tot acolo îl găsea. Uneori apărea un caet pe genunchii lui. Scria. Acolo și astfel se simțea aproape de Nina care scria dincolo în odaia Domniței, sau studia sânguitor în odaia ei. Spre asfințit o vedea plecând la plimbare. Se ghemuia mai tare, aplecându-și fruntea pe caetul de pe genunchi, sau acoperindu-și fața cu mâinile, ca cineva care gândește concentrat. Dar umbra ei trece pe inima lui și Vornicenii rămâneau pustii ca o casă arsă.

O întâlnea în fiecare zi la dejun și la masă. Mâncau din nou în sufrageria portretelor Alcaz: Domnița, Nina, Duduș, Troia, cu Lența în spatele Domniței și fetele în jurul mesei. Acolo, Duduș devenea echivalentul plastic al Aidei. Nu-și îngăduia nici o fantezie în vorbă și îmbrăcăminte. Cu părul lins, dat pe spate, părea abea desprins din seria milionului de tineri bine crescuți, care știu să tacă, să asculte, să mănânce, să mulțumească, să sărute mâna cucoanelor, să le servească, să surădă caligrafic, să privească incolor, — alături de care milionul corespunzător al mamelor dă din cap, cu o privire atât de umed înduioșată încât într-o vacă n'ar putea fi altă decât limba care linge vițelul.

Domnița însă îl privea altfel, — când îl privea. Evita să-i facă vre-o observație: pentru ce? Era ireproșabil. În schimb, la aceste mese, Domnița devenea atât de nervoasă cu Lența, încât Madama Lența parcă vedea în vorbele Domniței unele priviri ale lui Andronic Ceur Alcaz și unele tăceri cu buze subțiri ale Aidei Andronic Ceur Alcaz. Astfel, măcar pentru Lența, și cei din străinătate erau prezenți.

Pe fereastra lui însă Duduș se îmbrăca altfel. Iși reluase vechiul halat de șiac călugăresc din vremea convalescenței. Nu se îmbrăca în acest halat pentru alții, ostentativ, cu toate că oricine putea să-l vadă la fereastră. Haina aleasă îi era și comodă, dar și psihologic valabilă pentru sufletul intermediar dintre convalescență și Fratele Tudor. Și somnul convalescenței și muntele Fratelui Tudor erau în el. Dar nu mai căuta nimic. Găsise și nu avea. Era singur.

În fiecare zi, fie că ploua, fie că era senin, spre asfințit, Nina se ducea la plimbare. Într'o zi, trăsura va trage la scară, Ilie va spune o vorbă și caii vor porni, luând vara Vornicenilor, lăsând soarele pe cer ca o sulfină uscată pe dulapul din odaia inimii.

Dar într'o zi se întâmplă altfel. Cu mustețile lui Ilie pe capră, între bici și cer, trăsura trase la scara cerdacului. Ajutată de Lența, Domnița se urcă, îndoind trăsura ca pe o barcă. După ea, ușoară ca un sbor pornit, se sui Nina, fără pălărie.

— Duduș, — îl interpelă, lăsându-l parcă gol în fața lumii, glasul Domniței. Hai cu noi la plimbare. M'am săturat să te văd stând ca o babă la soare.

Galop cu torțe aprinse în inima lui Duduș.
Panică.

Tumult.

Zăpăceală.

Urale.

— Pușa, nu mă vezi, arătă el spre haina lui călugărească.

Se desvătăse însă de a vorbi peste trandafiri.

— Nu te-aud. Vorbește, îl îndemnă Domnița, dând finalului de la „vorbește“ foșnetul aburului la plecarea locomotivelor.

Vorbi pentru urechea Pușei.

— Nu sunt îmbrăcat!

— Te cheamă mama ta, porunci cu buzdugan de voevod glasul Domniței.

— Să mă îmbrac.

Fără să-și dea seamă, obligat de distanța vechilor dialoguri, ridicase glasul, regăsindu-l pe-al lui Duduș, mai sonor, mai răstit.

— Nina, fă-i semn, c'acuși poruncesc să mi-l aducă legat burduf.

Mâna Ninei descrie un semicerc prin aer, dinspre fereastra lui spre locul din trăsură.

Astfel, zmulș de pe fereastră, Duduș se văzu stând între Domnița și Nina.

Trăsura porni, lăsând-o pe Lența ca pe un sac de mangel cu ochi, atunci răsturnat din trăsură.

Vara începu din nou pe subt stejarii toamnei.

În goană, Duduș își pusese — dorind parcă să ascundă ce putea din el — fesul de lână țigae. Se pomeni deodată fără fes, ca luat de vânt. Trecuse mâna Domniței!

— M'am săturat să te văd lins-prelins! Uite, Nina, frumuseță de păr, — i-l sburli mâna Domniței laolaltă cu ușoarele pâlpâiri ale vântului, arătându-i-l Ninei ca pe un șal scos dela naftalină.

Liberat, părul își destăinui viața de aur, într'un ușor galop ondulat și înșuvițat.

— Așa da, respiră Domnița. Nu știți ce v'a dat Dumnezeu! Auzi! Să ai așa frumuseță de păr și să-ți fie rușine de ea ca de-o pleșuvie! Parcă tu, — începu Domnița, uitându-se cu strășnicie la capul Ninei...

Și fără veste, Domnița spulberă și castanele de mătasă din părul Ninei, risipindu-i-le pe obraji.

— Să te vezi! Mai mare dragul! Parcă ai înflorit!

Duduș nu văzu, dar simți șoaapte de mătasă și acel parfum fără nume al părului de fată tânără, printre adierile amărui ale toamnei.

Ilie întoarse capul de pe capră, către Domnița:

— Să-l fi văzut, Domniță, pe Iliuță ce chică avea el în anii lui!

— Lasă că Ț'o rămas de-ajuns păr în musteață, îl consolă Domnița, înțepându-l cu privirea

Lumina era blajină într'o impaenjenire de funigiei. Depărtările aveau îndulcirea brumată a oglinzilor cu amintiri din casele bunicilor. S'auzeau tălângi cu opriri mirate. Pe corhane vite de fum păşteau. Câte-un muget, după care cerul devenea mai albastru, ca ochii când privesc, chemați. Soarele, în bătrâneța lui de aur, scobora împărătește spre trandafirii din grădinile asfințitului.

Două rândunele: pantofii Ninei. Condurii Doamnei.

Doamna era mai mică decât Domnița.

Nu-i oare dragostea vârsta poveștilor întoarsă spre viață?

Gândea cum trec sborurile în cer, cum lunecă păstrăvii în ape de munte. Totul venea din inimă, în cumplita transparență a fericirii.

— Ai dormit?

Duduș întoarse capul spre Domnița. Era atâta miere în obrazul lui învăluit de toamnă încât Domnița exclamă:

— Doamne, că tânăr mai ești!

— Ce-i tinereța? întrebă din părul ei bătut de vânt, Nina, vorbind cu soarele parcă.

— „Ce rămâne'n urmă, când îți vine să te mai uiți peste umăr, întorcând capul“, răspunse Fratele Tudor citându-și vorbele primei întâlniri dela Stejarul Chioaiei.

— Te-aud iarăși! oftă Domnița cu lucire în ochi.

— Cine poate ști când ascultă, pe cine aude? vorbi Fratele Tudor, întorcându-se o clipă spre Nina care își descoperea fața, adunându-și cu mâinile părul la ceafă.

— Vorbește Fratele, șopti Nina.

— Sora își descoperă fața pentru soare...

*„Ași dori să te cunosc, scriu șoapte.
Cu un coș de portocale, într'o piață,
De oraș străvechi și afumat
Cu mitropolii medievale...”*

— De ce te-ai oprit? Spune, Nina, o rugă Domnița, trecându-i palma prin părul cumintit, din nou învălmășindu-i-l.

Nina își răsturnase capul pe spetează.

*„Eu să fiu de pildă împărat
Tu, cum am mai spus, cu portocale,
Să-mi întinzi un fruct de aur moale
Să văd ochi și dinți de lup râzând
Să ghicesc în tine portocale
Calul să necheze, brațul blând
Să te ia în fruct ș'aproape goală,
Calul să pornească înainte,
Să fii tânără, să fii fierbinte,
Fată cu miros de portocală.
Și să vadă astfel dimineața:
Tinereță de'mpărat călare,
Portocală dulce, fată mare,
Prin cetăți unde s'aprinde viața”*

Și'n soarele cerului ardea culoarea versurilor spuse în trapul cailor.

Aleluia! Aleluia! Duduș respiră adânc. Ii străluceau ochii, dinții, sufletul, părul, tinereța: era în el ca în zale.

— Nina, exclamă Domnița, ești cutia surprizelor. Nu știam că spui versuri așa de frumoși! Lasă că te pun eu să-mi spui ș'acasă. Și cine-a făcut, mă rog, poezia asta?

— Un tânăr!

— Vreau să știu cum îl cheamă.

— Tudor.

— Și mai cum?

— Tudor, Domniță. E călugăr.

— I'auzi sfântul, la ce se gândește! Da-mi place cum sună clopotul lui păgân! „Să fii tânăra, să fii fierbinte, fată cu miros de portocală“, reluă Domnița versul dându-i toată pasiunea glasului ei de cântăreață. Ai auzit, Duduș?

— Am auzit, Domniță.

— Și-ți place?

— Știe sora mea.

— Care soră-ta?

— Cea care stă la stânga inimii...

— Iar vorbești în bobote!

— Dacă n'ai răbdare, o, Domniță a căprioarelor! Cine stă la stânga inimii Domniței? În trăsura, Domniță, stăruî Duduș.

— Tu, flaimucule!

— Eu sunt incorporat în grădina de trandafiri a inimii Domniței.

— Nina?

— Acesta e numele surorii fiului tău, acum și'n vecii vecilor.

— Așa, dăi...

— Domniță scumpă și adorată, tu care dai bucurie rozelor și fericire fiului tău netrebnic, de ce nu-mi dai și-o dulce palmă ca să-mi aduc aminte că nu-s orfan lângă mama mea.

— Poftim!

I-o dădu cu plici, peste ceafă.

— Ești mulțumit?

— Ilie, dă bici cailor.

Ilie întoarse capul, închizând un ochi.

— Hi, gloabelor, tună Duduș. Mână, Ilie, că te mân și pe tine!

— Iar te-a apucat tignafesul! scrâșni Domnița.

Dar Duduș nu-i mai dădu răgaz să răspundă. Din goana cailor, sări pe capră, îl detronă pe Ilie, lăsându-l alături ca pe-o Lentă oarecare cu musteți, înșfăcă hăturile, biciul, și începu să mae caii în galop turbat. Nu mai era ritm de trăsură, ci iureș de sanie cu chiote și zurgălăi.

— Du-duș!

Dar nu mai asculta de nimeni. Se ridicase de pe capră în picioare, cu hăturile'nalte și brațele întinse, și așa mâna. Părul îi flutura în vântul sporit, viscolind în urmă. Roțile săltau la hopuri, ridicând colb înroșit de apusul soarelui. Caii se îndârjiseră. Sforăiau, cu spume la gură, în întinsoarea fugii. De-a dreapta și

de-a stânga frunzișurile zornăiau metalic. Totul se învălmășea, măcinat de goană. Câinii lătrau și se fereau sburliți. Sburau păsări ca așchii. Toate deveneau, în arc întins, săgeată prin străluciri.

Chiui sălbatec.

Domnița își astupă urechile și închise ochii.

Munții dădură ecouri.

Cerul era roș; cu talgere de-aramă'n el.

Nina se ridicase în picioare, cu părul roi în vânt, ducându-și inima galopului.

Cerul se învinețea.

Dar deodată, cu picioarele cutremurate și cu spume, caii se opriră, cu galopul secerat.

Duduș lepădă hățurile în mâinile lui Ilie și sări jos.

O mie de meri așteptau în frunza și aurul toamnei lor.

Nina sări sprinten.

— Mulțumesc Fratelui Tudor.

— Impăratul mulțumește Doamnei.

Și c'un genunchi la pământ, Duduș sărută medieval mâna pentru care răsărea luceafărul serii la capătul unui galop împărătesc.

*

— Maestre, pupă ici!

Fratele Duduș — așa venise la masă după plimbare — întinse obrazul spre Maestrul Troia care-l pupă, după o scurtă clipire mirată.

— Puşa, pupă ici!

Plici o palmă.

Alcazii priveau de pe păreţii sufrageriei.

— Lenţa, pupă ici.

— Ba bine că nu, prinţişorule.

Şi-i sună Lenţa Panţâr o pupătură care chioşcăi prelung.

— Asineta, pupă ici!

— Du-duş!

Tresăriră şi paharele.

Dar Asineta, cu ochii la Domniţa, şi culoarea inimii pe obraji, atinse cu buzele închise obrazul poruncitor.

Trecu din fată'n fată, cu refrenul „pupă ici”. Domniţa scrâşnea, cu un pumn pe masă, autoritar închis, ca o armă care aşteaptă în învelişul ei, dar ochii Domniţei acceptau cu o copilărească stărnire nouă năsbătie.

Capriciul bufon însă, se proiecta treptat în ochii spectatorilor pe amintirea unei evlavii. Nu ard şi în noaptea Invierii lumânări? Şi după ce şi-au spus credincioşii „Hristos a'nviat”, nu se sărută?

Era puţin şi aceia în aceasta. Zâmbetul tuturor se prelungea spre o taină, tare depărtată, care atingea în inima de după surâs, clopotul grav al fiinţei.

— Şi Nina?

Prinsă în joc, Domniţa puse întrebarea, fără să-şi dea seamă că îşi contrazice indignarea de la început.

Fratele Duduș se înclină cu grație în fața Ninei.

— Sărută, Doamnă, prin grația Domniței. Fără șovăire, Nina îl sărută.

Obrajii lui Duduș ardeau. Și ochii.

— Nevinovate fecioare, ochii voștri n'au văzut, se adresează el fetelor. Ospățul începe. Orchestra!

Lența, la spatele Domniței, își schimbă ținuta. Cu mâinile la spate și pieptul țănoș, aducea aminte — cu tot obstacolul fustei — de acei jigăriți atleți ai luptelor greco-romane, pe care „oratorul cercului“ îi prezintă astfel: Priviți, onorat public și auditor, acesta este taurul din Pampas, șampion mondial al Americii de Nord și de Sud pentru lupte greco-romane, box, și ridicări de greutate.

Așa era făloasă Lența.

Maestrul Troia devenise gușat și holbat de admirație. Il uitase pe Duduș. Acum însă îl regăsea într-o formă care făcea numai cinste Maestrului său.

Domnița scrâșnea, tuna, fulgera și desmierda mâna Ninei, ceeace nu dovedea nevoia de-a consola pe cineva, ci dimpotrivă, de-a comunica și altuia, cu sublinieri, bucuria fiului regăsit.

Gura lui Duduș își reluase freneziile. Un străin l-ar fi crezut beat. Era și beat și treaz, alternativ. Abea mânca. Vorbea cum fug cei care se tem să privească înapoi.

— Huește casa!

La Nina nu se mai uita deloc. De altfel la nimeni nu se mai uita anume, fiindcă tot ce făcea se adresa colectiv tuturor și poate peste capetele tuturor unui zeu nevăzut, care era acolo.

— Domniță, potir de înțelepciune, fântână a trecutului, grădină a prezentului, lumină a viitorului, tu care toate le știi, ce aniversară este astăzi?

— Ziua nebunului!

— Nebunul, supremă flacără a înțeleptului! Nu-i nebun soarele? Nu-i nebună luna? Nu-i nebună primăvara? Nu-i nebun vântul? Dar poetul? Ce este poezia decât muzica nebuniei? Dar Hamlet? Dar Ofelia?, Domniță, numai tu...

— Ce-s eu? tună Domnița, întrebându-l năpraznic.

— Ești fiica înțelepciunii și mama nebuniei! Domniță, cine e nebunul nebunilor? Spune, Domniță? Cine dansează în cupă? Cine spumegă în cupă. Cine are potcap de dop și face salturi de lăcustă? Cine, Domniță, vine la nuntă și la sărbătoare la masa înțelepților, dându-le lumina nebuniei, cocoșat pe masa lor, cu șervet la gât și ghiață la picior? Domniță, dă poruncă vestalei tale Lența Pan-Țâr! clamă Duduș.

— Lența, scoate o sticlă de șampanie.

— Una-i inima Domniței, dar două vor fi sticlele nebunului, fiindcă nebunul are inimă și'n stânga și'n dreapta. Lența, tu care ești

mama pivniței, să nu-mi aduci sticle netrebnice!
Crug 928. Înțeles?

— Ba bine că nu! Doar nu de geaba-s Lența Panțâr, farmazoana Vornicenilor!

Înainte de a fi un vin, șampania e un cuvânt al bucuriei.

Duduș destupă întâia sticlă cu mare pocnet. El turnă.

— Domniță, Doamnă, paharnice Troia, distinsă Damă de onoare de culoare, voi jupănițe și voi portrete ale neamului meu, — ridic această cupă în cinstea Domniței. Ridic, ciocnesc, sărut și beau.

Ridică, ciocni, sărută și bău; până ce goli.

— Grațioasă Doamnă, Doamnă prin voia ta, Domniță prin cupa mea, ridic această cupă în cinstea grațioasei tale domnii. Ridic, ciocnesc, mă'nclin și beau.

Așa făcu, recitîndu-și ritmic baletul mișcărilor.

Sticla era pe fund. O destupă și pe-a doua, umplând cupele.

— Maestre, nu beau această a treia cupă, de frică să nu supăr năpraznicii ochi ai dulcii mele mame, dar o ridic până la Calea Laptelui, de-asupra ei, să știe și stelele c'o inimă am, o mamă am, o cupă am ș'un Maestru am. Iar pentru ce mai am, o beau și pe aceasta.

Domniței îi plăcea șampania. În cupa Domniței șampania venea din vremea valsului, cu foșnetul, cu candelabrele și muzicile de atunci. O bea cu ochi de amintire.

Și Nina bea. Căci era tânără și ajungea și ea la capătul vacanței, îndreptându-se spre griji.

Dar șampania acestei clipe nu mai era o băutură, ci un ritm care dansa de mult în sânge, odată cu galopul cailor; la masă, în galopul vorbelor, ș'acum în cupele ciocnite și treptat golite.

Domnița se simțea ușoară; Nina, tot mai sprintenă; iar Duduș, în straiul de călugăr, cu părul în tumult, buzele umede și ochii aprinși, — făcea tot în cadență. Turna, vorbea, se mișca, fără o clipă de răgaz, împrejmuind c'un fel de serpentine nemișcarea celorlalți. Adună pe toate fetele la ușa, le vorbi în șoaptă și iar reveni la masă. După un timp deschise ușa, făcând loc fetelor care veneau cu lămpi și trandafiri.

— Domniță, fecioarele sunt gata!

Domnița se ridică urmată de Nina, Lența, Troia, Duduș și cârdul lămpilor cu brațe și cu trandafiri. Dar Duduș trecu în fruntea monomului, luând comanda. Se opri la ușa salonului. O deschise, invitând fetele să intre. Oglinzile salonului pustiu se umplură de sărbătoare.

— Domniță, iată templul tău. Pregătește muzici alese pentru cele ce vor urma. Madama Lența, je vous en pris, daignez me suivre. Asineta după mine.

Domnița deschise pianul. Cânta rare ori,

Era prea negru pianul pentru anii ei. Dar uneori, pe luciul clapelor, mâinile Domnişei căutau fantome.

Făcu vre-o câteva acorduri. Işi încercă şi glasul. Dar pianul i-l intimida, cu atâtea lămpi aprinse împrejur. Luă un teanc de note, deschizându-le la întâmplare pe cele de deasupra. Descifră. O muzică ciudată, când stridentă şi când armonie. Ceva modern, adus de Aida. Totuşi, degetele Domnişei nu se puteau despărţi de strania seducţiune a acestei muzici. Un vals fugărit de stridente. Când apărea, când dispărea. Parcă venea o amintire dulce, ca un obraz de femeie tânără în oglindă, şi îndată apărea o mască de rânjet. Degetele Domnişei se pasionară pentru muzica timpului nou, în timp ce Nina, cu ritmul şampaniei în ea, începu să valseze singură.

Un „aaa“ îl întâmpină pe cel care intra transformat. Eşit ca dintr'o coajă de copac din haina fratelui Duduş, gol ca un dansator din cap până'n picioare desculţ, cu obrajii atinşi de fard, cu pantalonii lui de bae numai şi un şal de al Domnişei devenit fluidă cingătoare, Duduş ţinea în dinţi un trandafir care punea gură de floare roşie pe chipul exaltat.

Nina dansa. Şi dansul lui Duduş intră în straniu. Căci regăsea în faţa ochilor şi auzea valsul fantomă. Dar pentru suflet n'avea timp. Trăia.

Nina valsa uşor, cu capul mereu pe spate,

cu spinarea mlădiată îndărăt, apărându-se cu mâinile subțiri. Era atât de prelungă și atât de ușoară încât amintea tulpinele înalte, fumul și perdele de vară când le bate vânt ușor. Valsul era în ea ca algele în legănări de ape limpezi. Surădea cu ochii și cu nările. Fugea. Urmăritorul, tot atât de sprinten ca și ea, dar bărbătește sprinten, o pierdea mereu, cu salturi căutând-o către mijlocul covorului, târându-se cu pândă, avântându-se cu furie, crispându-și mâinile spre ea. Și ea fugea mereu, departe ca un orizont, aproape ca un zbor.

Până când mort de oboseală, Duduș căzu cu brațele întinse drept în mijlocul salonului. Pieptul îi sălta. Trandafirul îi căzu din gură pe grumaji, rămânând ca o rană.

— Am înebunit cu toții, respiră Domnița, ridicându-se de la pian. Gliganule! îl apostrofă ea pe Duduș, uitându-se cu mândrie la conturul lui de băiat cu piele de fată.

Duduș deschise ochii amețit. Totul se învârtea în mintea lui. Văzu luminile, oglinzilor, și'n fund, rezemată de pianul valsului fantomă care încă-i mai răsuna în urechi, fata în care fumea sufletul lui...

— Domniță, șopti el, închizând ochii.

— Ce mai vrei, nebunule?

— Nu vorbeam cu tine.

— Da' cu cine vorbeai, năucule?

— Sunt beat! Asineto, halatul.

I-l aduse. Se înveli în halat, rămânând tot cu

picioarele desculțe, cu părul hai-hai, ca un venit din toată lumea. Iși roti privirea spre toți. Apoi se duse la ușă, ciocăni:

— Cine-i acolo? întrebă el ca într'un castel cu săli gotice.

— Eu, răspunse tot el.

— Cine ești tu?

— Fratele Tudor.

— Intră, Frate Tudor... Il primiți pe Fratele Tudor? îi întrebă el, întorcându-se cu fața spre ei.

— Ce cauți aici, Frate Tudor? îl cercetă Nina intrând în joc.

— Nu mai caut. Am găsit aici ce căutam în munte. Bine cuvântează, Doamne, casa aceasta.

— Hai la culcare, porunci Domnița.

Se risipiră pe la odăile lor.

Dar Duduș nu se culcă. Aerul tare al nopții îl împrejmuia cu viață nouă, abătându-l dinspre pat. Câtva timp se plimbă printre trandafiri.

— Coca Duduș, ți-ai uitat trandafirul, șopti Asineta, răsărită din noapte, întinzându-i trandafirul cu care dansase.

— Du-te și te culcă, fetișo. Noapte bună.

Luminile casei se stingeau treptat. Noaptea n'avea lună, dar Calea Laptelui era vâlul ei lung, uitat pe cer după un dans care mai palpita încă în transparența ei fumurie. Luminile mici ale stelelor căutau parcă ceva pierdut prin ierburile raiului. Cântau pretutindeni tom-

nițele, mai înalt decât plopii. Trecea câte un sbor negru. Alteori răsunau goarne nostalgice în adâncul cerului: se călătoreau păsările.

Duduș tuși, auzindu-și glasul răgușit: glas de toamnă. Se duse până la C.D., luând de acolo haina călugărească a Fratelui Tudor, cu care se îmbracă peste halatul de șiac. Iși puse fesul de lână țigae, fularul în jurul gâtului, și porni din nou, cu pasul din noaptea plecării cuviosului Alfeu și Fratelui Tudor. Dar nu se îndreptă spre poarta muntelui, ca atunci. Ocoli fațada casei, oprindu-se lângă un nuc, în dreptul unei ferestre deschise. Ardea o lampă. S'auzea glasul Madamei Lența. Duduș era prea departe ca să poată prinde vorbele. Dar cunoștea cadența. Madama Lența trăncănea, comentând întâmplările nopții. Le revăzu și Duduș, cu o strângere de inimă. Paiată! Așa fusese. Ș'a-cum apărea din nou prin gura Lenței! Acest accent — al glasului și vorbelor Madamei Lența — cădea peste tot ce se întâmplase în sufragerie și salon. Iar spectatoarea era Nina. Văzuse tot și acum asculta. Duduș se cutremură, străpuns deodată de inconștiența și impudoria lui. Apăruse gol și fardat în fața Ninei. Cum de nu-l oprise Domnița? Era doar mama lui. Cum îngăduise ea ca propriul ei copil să se facă de râs în salonul cu oglinzi și lumini?

Glasul Madamei Lența nu mai contenea; aco-perea aspru, din odaia Ninei, trilul imaterial

al tomnițelor. Aromele nopții de munte erau amare. Brazii munților își schimbau și ei mirosul. În soarele de vară mirosul lor se îndulcea într'atâta încât ajungea ca o aromă de fruct tămâios. Dar toamna devenea gray, bisericesc, amintind cadelnița slujbelor pentru morți. Răcoarea nopții de toamnă avea pelin în ea, frunză de nuc, suflare de vin vechi, duh de Cotnar.

Glasul Lentei amuți.

Nu ardea decât lampa. O mână mică răsărită din mâneca largă a unui halat de noapte, potoli flacăra lămpii, lăsând-o cât o candelă. Apoi icoana se ivi. O umbră se aplecă peste fereastră, eșind din icoană. Tomnițele cântau dintr'aceși mare harfă. Din nou putea să'n-ceapă primăvara; **pozii** să uite de Septembrie și să'nflorească în April; vrăbiile să ciripească pentru cireșele care se vor coace; și iarba să se uite clipind verde la strălucirea soarelui.

Ochii Ninei se deprindeau treptat cu întunericul.

— Cine-i acolo?

Duduș tăcu un timp, inima potolindu-se ca cercurile unei ape readâncită în transparența ei

— Fratele Tudor.

— Nu doarme Fratele Tudor?

Duduș veni încet spre fereastră, desprinzându-se din umbra nukului cu foi de aur.

— Fratele Tudor meditează.

— Pentru Duduș?

— Cine-i Duduș?

— Un băiat foarte tânăr, plin de viață, tumultos, „păgân“. Ai auzit ce-a spus Domnița?

— Fratele Tudor se leapădă de podoabe.

— Tinereța e o podoabă?

— Tinereța e un dar.

— Dar talentul?

— O deșertăciune.

— Nu crezi?

— Sora mea îmi cere cuvinte grele pentru lucruri ușoare.

— Cine face versuri frumoase?

— Sora mea îmbracă în haina ei strălucitoare pe cei goi.

— Fratele Tudor e o haină?

— Fratele Tudor e un suflet cu ochii spre cer.

— Fratele Tudor e un copil cu tinereța'n mâini.

— E o rugăciune tinereța.

— Pentru păcatele lui Duduș?

— Care-s acele păcate?

— Le proclama el într'o seară, pe o bancă...

— Omul tânăr se laudă cu păcatele, așa cum omul bătrân se preamărește cu virtutea. Cine crede în lauda gurii? Urechile surioarei ascultă vorbele?

— Gluma nu supără. Omul tânăr se joacă. Frumoasă noapte!

— Sora mea mi-o dăruiește. Mulțumesc. O păstrez. Fratele Tudor e bogat.

— Fratele Tudor n'are nevoie de daruri; e foarte bogat.

— Când tomnițele când pleacă frunzele...

— Ce-s „tomnițele?”

— Numele greerilor de toamnă.

— Frumos nume! Tomnițele!

— Cum să fie altfel numele surioarei mele?

— Tomnița?

— Așa cântă corul.

— Fratele Tudor, e liric?

— Așa cântă Tomnița.

— Fratele Tudor crede'n somn?

— Il binecuvântează.

— Noapte bună, Frate Tudor... Nu-mi răspunzi?

— Tomnița va auzi la timp răspunsul Fratelui Tudor.

Se despărțiră.

Lampa se stinse de-a binelea. Fereastra rămasese deschisă, albastră, în cerul ei.

Totul deveni veghe. Munții. Stelele. Noaptea. Gândul. În gând s'adunau munții, stelele, noaptea. Și gândul le aducea din nou în noapte; și noaptea le aducea din nou în gând.

Nina dormea neliniștit. Galopul plimbării, șampania, muzica, dansul...

Când în noapte atâtea tomnițe câte stele străluceau pe cer.

*„Îți mulțumesc adânc, pământ,
Că mi-ai dat viață să te-avânt.*

*Eram hâin, eram flămând,
Și iată-s înflorit și blând.*

*E ceas sfâșietor de sfânt,
S'aud doar frunzele umblând.*

*Din care vechi-străvechi colind,
M'am fost desprins ca să m'aprint.*

*La o jereastră, în argint,
Și clopoței de mărgărit.*

*Că iată, m'am trezit cântând,
Cântând de când și până când?*

*Milenii fulgeră prin gând,
Cu stele clipa săgetând.*

*Oceane vor seca plângând,
Cascade jumegă, tunând.*

*Și toate cele, rând pe rând,
Vor trece, viața scuturând.*

*Îți mulțumesc, pământ-mormânt,
Că mi-ai dat clipă să te cânt.*

*Sălbatec sânt și tânăr sânt,
Cu sânge te binecuvânt,*

*Peste mormânt și peste cânt,
Cu dimineață în cuvânt“.*

O lumină de mărgăritar înălbi somnul Ninei, deschizându-i pleoapele. Somnoroasă, se ridică din pat, ducându-se la fereastră să tragă storul.

— Bună dimineața, o întâmpină un glas în lumină.

Fratele Tudor era de argint. O noapte întreagă bruma căzuse peste fesul și haina lui călugărească, îmbrăcându-l în zalea dimineții de toamnă.

Domnița, din fotoliul ei, nu vedea decât spinarea Ninei care corecta ultimile pagini. Caetele celelalte, învelite școlărește în hârtie albastră, cu etichetă, titlu și număr, erau așezat în colțul din stânga mesei. Această masă nu mai aparținea odăii Domniței. Ordinea ei geometrică era a muncii disciplinate. Creioanele, toate cu vârf ascuțit, alături de guma de ras și cuțitaș. Cu aceste creioane, neîntreput, Nina nota cu o viteză stenografică izbucnirile verbale ale Domniței. Creionul ei vibrant dovedea o mare deprindere de a nota vorbele altuia. Când Domnița se întrerupea, fie din pricina belșugului, fie din pricina efortului de a-și aminti un nume, o dată, un chip, — Nina aștepta calm, atât de integrată în cea care-i dicta încât Domnița niciodată nu se simțea enervată de nerăbdarea, manifestată prin vreun gest, a mâinii care scria. Mâna — mânuța — aceea calmă potolea mereu nervii Domniței,

limpezindu-i gândurile, dându-i o ambianță ideală pentru reculegere și spovedanie.

Către amiază, după ce Domnița ostenea, Nina lua alt caet, transcriind cu cerneală, citeț, scrisul mărunț din celălalt manuscris. Caetele de note provizorii stăteau la dreapta; caetele definitive, la stânga. Nici o pată de cerneală, nici o hârtie ruptă sau îndoită, nici o așchie de dezordine. O disciplină severă ca un înghet, stăpânea masa Ninei, în contrast cu înfățișarea decorului. În odaia Domniței, mare cât un salon de dans, viața devenise podoabă și amintire, lenindu-se feminin. Șaluri, covoare, oglinzi, tablouri, fotografii nenumărate, reprezentând-o pe Domnița la toate vârstele și în toate costumele rolurile ei, fotografii de scriitori, actori, cântăreți, compozitori muzicali, actrițe, toate cu declinații vizibile, apoi tot felul de perne și pernute, de broderii, vrafuri de cărți poștale și cărți de vizită adunate într'un enorm Galé — Duduș îi spunea pe vremuri „chipul Domniței“ —, teancuri de ziare pariziene cu articole despre ea, toate revistele ilustrate ale epocii, legate în piele, și alte complex felurite mărunțișuri care dădeau încăperii accente de bazar. Curățenia și ordinea erau relative. Domnița se îngrijea mai cu seamă să nu i se strice ceva. Căci la toate ținea „ca la ochii din cap“, cu toate că în genere le lăsa să zacă așa cum erau, orfane alături de duioasa lor mamă. Dar orice altă încăpere

i-ar fi părut Domniței pustie. Numai acolo se simțea „la ea“.

Masa Ninei însă — în caetele căreia Domnița se simțea tot „la ea“, ca și în odaie —, afirma energic până la categoric o altă înfățișare. Nici fagurii nu au o structură mai geometrică decât masa Ninei; orice bărbat i-ar fi putut invidia stricteța.

Domnița, care în deobște nu circula prin odăi, se dusesese odată în odaia Ninei. Era întocmai ca masa ei de lucru. Lumina era mai limpede acolo, neîncurcându-se în nici un amănunt. Totul era strâns în dulap. Geamantanul nu se vedea. Nici o haină uitată pe pat sau pe vreun scaun. Dealtfel, nimic nu era uitat sau aruncat, totul era pus: și trandafirii înmănunchiați de altă mână de cât a Lenței. Cât despre masa de acolo, cu cărțile, caetele, creioanele colorate adunate într'un pahar de argint, stiloul și ceașornicul cu picior, — dovedea și ea, dacă mai era nevoie, că ordinea celeilalte mese nu era un efort, ci o aptitudine.

Și totuși, această fetiță care trăia geometric avea timp să fie și cochetă. Când? Când avea ea timp să fie și așa și altfel? Privind-o când venea dela plimbare sau când pleca, oricine i-ar fi dat vârsta recreațiilor școlare. Haina de doliu devenea pe ea o uniformă liceală. Iar când discuta sau când lucra, domina, impunându-și voința, calm, ca cineva învechit în autoritate și pedagogie, fără ca totuși să-și piardă grația feminină.

Domnița vedea, dar nu înțelegea. Ca și valsul pe care-l descoperise din întâmplare între notele Aidei, valsul acela care tulbura ca valsul și irita ca zgomotul, alternativ, iar uneori suprapus, — Nina învia experiența Domniței, arătându-i o feminitate nebănuită. Și Aida era altfel decât Domnița, cu totul altfel, dar Aida nu ardea. Mai degrabă foc stins înainte de a fi ajuns la flacără. Pe când Nina era flacără atât de străvezie că parcă nici nu era.

Domnița nu-și putea lua ochii de pe spinarea ei. Nu se gândea la caetele cu memoriile ei, în care era viața Domniței și munca unei veri; se gândea mereu la fetița aceasta cu care se deprinsese până'n inimă. O vedea neagră în rochia de doliu, cu ceafă aurie de soare, aplecată peste caet, și simțea că plecarea ei va lăsa un cuib gol în casă și în inimă. Va lipsi o rândunică.

— Nina...

Se întoarse ca cele cu aripă subțire, întrebător.

Domnița oftă. Apoi zâmbi cu lumini de toamnă pe obraz.

— Și iaca pleci, fetițo... Tare ai să-mi lipsești! Cu cine mai vorbesc eu?

— Poate că-mi face Domnița o vizită la Paris!

Gestul Domniței lepădă viitorul.

— Eu, fetițo, rămân de veci în mausoleul Vornicenilor, — vorbe Domnița la început cu

resemnare, dar la urmă pompos și bufon, amplificând sonoritatea ultimelor două vorbe. Ia stai! se opri Domnița, ridicând sprincenele în fața unui gând atunci descoperit. Poate că-ți face Duduș o vizită la Paris.

— Vrea să-și facă Universitatea la Paris?

— Nu știu ce vrea el! Cine poate ști ce-i în capul lui! Dar spuneam eu așa. Nu crezi c'ar fi bine?

— Sunt convinsă că nu, vorbi deschis.

— De ce, fetiço?

— Fiindcă Duduș nu-și cunoaște țara. A trăit numai la Vorniceni, învățând în particular. Nu s'a format în generația lui. Sufletește, Duduș nu-i încă social. Realitatea țării lui n'a avut cum și când s'o cunoască direct; în treacăt numai, din ziare, din auzite. Nu-i deajuns. Duduș e foarte viu, dar a crescut alături de viața tinerilor români. E grav, Domniță, fără să fie foarte. Și e remediabil. Dar, hotărât, trebuie să fie lăsat între cei de-o vârstă cu el, între români, firește. De ce să-l trimiți la Paris? Fiindcă acolo sunt profesori mai buni decât în țară? Poate. Dar învățătura e un lucru secundar. Principalul e conținutul omenesc. Duduș a crescut alături de realitatea românească, și acum vrei să-l izolezi iarăși, trimetându-l între străini? Știi cum se va întoarce dela Paris, Domniță? Ori cu dorința de-a se înapoia, ori cu resemnarea de-a fi exilat în propria lui țară. Va fi ca acei boeri care înjură românește

pe țăranii dela moșie — știu din copilărie — dar nu cetesc, nu gândesc și nu vorbesc decât franțuzește. Domnița-l iubește pe Duduș. Parisul ar însemna pentru Domnița un mare sacrificiu. Dar cel într'adevăr sacrificat ar fi Duduș. Și'n loc ca sacrificiul Domniței să fie un rău numai pentru ea, ar fi mai cu seamă un dezastru pentru copilul ei.

— Ai dreptate, oftă Domnița. Avocat să te faci!

— Pledez?

— Nu, dar convingi.

*

La dejun era și Samuel Fițig. Duduș își schimbase obișnuitul costum al meselor. Fusesse călare la pădure, după noaptea de nesomn, apărând la masă în costum de călărie.

— Coca Duduș, sunteți resplandisant com un solex! cum ar spune Madama Lența.

— Bine că-ți mai aud glasul, Coane Sami. Dela o vreme credeam că Samuel Fițig e numele tăcerii în cimitirul ebraic.

— Imi faci prea mare cinste, Coca Duduș, căsătorindu-mă cu așa o cucoană mare de lux. Merci pentru cimitir; sunt văduv în viață!

— Fițig, nu mai trăncăni ca la havra jidovască, îl cosi Domnița. Ia spune-mi ce mai este prin lume?

— Ce să fie? Bine mersi pentru așa bine! Miroase a praf de pușcă! Îți vine să strănuți,

da' nu-i loc de strănutat decât în lună. Auzi, Madama Lența, nici o aluzie la ten!

— Dă-i pace Lenței!

— Parcă ce rău îi fac? O tachinez așa delicat, mai delicat decât un puf de pudră! Nici nu simte! Apropos, toți evreii au trecut la jidovism. Evreu nu mai este la modă. O venit modă nouă: jidan. Măntreabă unul la Piatra: „Bre Sami, cum îi cu antisemitismul?” „Nu mă privește”, zice Sami. „Cum, bre Sami, nu te privește antisemitismul?” „Și de ce să mă privească? Eu nu-s semit, eu sunt jidan sadea”. Ii bine? Ii foarte bine. Poți să mai dai și la alții! Toată Europa vrea să-i trimeată pe jidani la Palestina, pământul făgăduinței. Jidanii nu vor să plece, fiindcă nu cred în făgădueli. De ce-s jidani? Să creadă? Iaca Sami se'n-doește de toate. Măntreabă unul cu musteață la baia de aburi: „Ce cauți, Sami, la oglindă?” Zic: „Caut un evreu”. „Și nu l-ai găsit?” măntreabă el. „Ce-am găsit în oglindă, îți fac cadou ție!”

— Mă năucești cu hargarii tăi!

— Spune și mai spune, Domniță, că tare-i bine când auzi vorbe dulci fără de pușcă!

— Ce tot îi dai cu pușcă, măi Fițig?

— Eu nu dau. Pușca vrea să dee!

— Vorbește ca lumea.

— Lumea vorbește de război. Crede Domnița ce spune gura lumii?

— Da' tu ce crezi?

— Eu trebuie să mă fac de-acu negustor de tunuri, mitraliere și alte instrumente de tricotat. O comandat Madama Moartea rochie de mi-reasă. Vrea să facă nuntă'n Europa. O cunună două pesroane sus puse: una vorbește englezește la perfecție, ceilaltă vorbește nemțește fără accent evreesc. Are să fie un deliciu! Parcă aud clopotele! Apropos, Duduia Nina, pot să-ți dau complimente dela mama: așa-i de veselă cu batistă, parc'ai fi de-acu la Paris! Apropoș, Coca Duduș, ce intenții aveți pentru viitor? Dacă aveți intenții cu valută și franci francezi, trebuie să știe și Sami din vreme. Așa un Ministru este la Finanțe! Și-așa un director la Banca Națională! Nu le place vorba valută! Te privesc duios ca Tepeș!

— Coane Sami, îl întrerupse Duduș; ia spune-mi cine-i ministru de Finanțe?

— Parcă dac'am să-ți spun, Coca Duduș, cine-i Prim Ministru, ai să știi ceva? Prim Ministru, Ministru de una-alta, asta-i pentru unu ca Sami, nu pentru Coca Duduș. Pentru Coca Duduș este, slavă Domnului, o Domniță care scoate, un Tătuță care... dă din umeri și dă, un Paris, o Vienă, — câte nu sunt pe lume, Coca Duduș? Ce să te'ncurci cu nume de Miniștri? Când ai să fii de-acu Ministru, ai să-l chemi pe Sami cu depeșă la București și ai să-l întrebi: „Cine sunt?” Și Sami are să-ți răspundă, după ce-are să iasă șeful de cabinet: „Cum? Coca Duduș dela Vorniceni. La dispoziție cu respect!”

Duduș surprinse privirea Ninei, intens ațintită asupra lui. Sami și restul intrară în pâclă.

*

Către asfințit, când Nina porni la plimbare, • îl întâlni pe Duduș călărind o cracă de-a unui stejar.

— Ce faci acolo?

— Pândesc ca strămoșii!

Se dădu jos. Iar își schimbase haina. Pantofi albi, pantaloni de flanelă, cămașă de lână albastră cu mâneci scurte. Gâtul răsărea cu vigoare, dând capului zburlit ceva semeț.

— Mă așteptai? îl întreabă Nina.

— Pânda e o așteptare?

— Cu cine vorbesc? Cu Fratele Tudor, cu Duduș?...

— Cu un om, — îi răspunse Duduș aproape umil, surâzând blajin, având acea mișcare a copiilor osteniți când doresc să-și culce capul în poala mamei.

Porniră alături. Lumina zilei ruginea în frunzișul stejarilor.

— Unde vrei să ne plimbăm? îl întreabă deodată Nina care până atunci parcă-l uitase.

— Este o bancă... începu Duduș.

— Vrei să stăm?

— Știu eu ce vreau? Iartă-mă. Da, vreau să stăm pe banca noastră.

Nina îl privi scurt și tăcu.

Frunzișul stejarilor nu mai foșnea: suna. Pe subț stejari, drumul de toamnă avea majestatea unei catredale cu lumini aprinse. Liturghia lui Septembrie. Zărilor albastre aveau suavitatea sfâșietoare a corurilor de copii.

Ajunseră la bancă. Nina se așeză la mijloc; Duduș, la capătul băncii. Pe amândoi îi lumina deopotrivă declinul soarelui.

— Taci!

— Cel mai bogat om e sărac.

— Iar Fratele Tudor?

— Aduc pe cine pot, ca să nu fiu singur cu spaima mea.

— De ce te temi?

— Când pleci?

— Mâne dimineată.

— Știam. Când pleci la Paris?

— Peste două săptămâni.

— ...?

— „De ce nu mai rămâi la Vorniceni?“, articulă Nina întrebarea din ochii lui Duduș. N'ai auzit ce spunea Fițig?

Mâna lui Duduș, involuntar, păru că alungă o muscă.

— Coca Duduș, începu Nina, didactic explicativ. Plec cu trenul. Deci, trebuie să-mi iau bilet. Plec în străinătate. Deci, pașaport, valută, adrese, etc... Asta cere timp, alergătură.

— Fițig, i-l aruncă Duduș spontan.

— Fițig costă bani: mulți! zâmbi Nina. Eu

nu pot să-mi permit, slavă Domnului, luxul unui Samuel Fițig.

— Ți-l ofer eu și rămâi la noi.

— Coca Duduș, m'ai întrebat dacă vreau să rămân? Mi-am isprăvit treaba pentru care am fost angajată. Ce să mai fac? Ce rost mai am?

— Prietena Domniței.

— Foarte gentil, dar Domnița e Domnița și eu rămân chiar și în prietenie secretara Domniței.

— Prietena mea.

Vorbele răsturnară obstacole. Obrajii lui Duduș ardeau.

— Coca Duduș, mă cunoști?

— De ce nu-i dai voe Fratelui Tudor să-ți răspundă?

— Fiindcă vorbesc cu un om, nu cu o haină. Răspunde-mi.

Duduș își mușcă scurt buza. Apoi vorbi întunecat:

— Nu te cunosc. Te iubesc.

Nina îl privi atent, cu ochi vrednici de microscopul unui laborator.

— Iubești, probabil, o generoasă eroare.

— Mulțumesc, Doamnă, pentru generosul „probabil“.

— Rămâi om, Duduș. Deprinde-te să renunți la dorința de-a te juca verbal. Și asta complică raporturile dintre oameni. Vezi, Duduș, îți vorbesc deschis, prietenește, cu toate că nu sun-

tem prieteni. Ai întâlnit într'o zi, după ce mult timp ai trăit singur în munte, o fată tânără pe o bancă. Stejar, bancă, fată în rochie de doliu, vale poetică, munți în zare și apus de soare pe de-asupra...

— Această carte poștală ilustrată n'o iscălesc.

— Bine, Coca Duduș; o păstrez eu pentru amintiri, cum spui tu. Crezi în ceeace literatura numește „coup de foudre?”

— Inima mea nu cetește literatură!

— Bine, Coca Duduș!

Piciorul lui Duduș dădu un pintn întregului pământ.

— Cuminte, Coca Duduș!

Duduș își alătură genunchii, punându-și palmele deasupra, una lângă alta.

— Ascult, Doamnă.

— Bine. Dar nu uita: ai nouăsprezece ani...

Duduș își încleștă fălcile, încrețindu-și fruntea, ca toți băieții care-și blestemă tinereța: veșnicul argument împotriva lor.

— ...iar eu, continuă Nina.

— Cât? sări Duduș.

Nina zâmbi în felul ei.

— ...am fost măritată, m'am despărțit, mi-am continuat studiile întrerupte, îmi câștig singură viața. E măcar atâta distanță de experiență între noi cât loc ne desparte pe această bancă. Duduș, să nu te apropii, fiindcă atunci voi vorbi numai cu Coca Duduș.

— Stau și ascult cu resemnare.

— Numai resemnare?

— Am „numai“ nouăsprezece ani...

— Ești trist, Duduș? îl întrebă Nina abrupt.

Tresări, căci nu se aștepta la o astfel de întrebare. Uitase că e trist. Era lângă Nina, pe bancă, în fața soarelui.

— Vezi, Duduș, câte surprize sunt în om! Vitalitatea ta e mai puternică decât lirismul tău. „Omul trist“ care mă „pândește“ la poartă, a devenit pe nesimțite un copil gata de harță. Sunt multe surprize în noi, fiindcă nu ne cunoaștem decât în suprafață și în prezent, atribuind surprizele, hazardului exterior. Dar toate premisele surprizelor de-afară sunt în noi. Tu spui că mă iubești. Sunt convinsă că nu minți. Crezi că mă iubești. Dar Duduș care crede astfel pe o bancă, alături de Nina Tomaș, nu e decât o formă provizorie a ființei tale globale. Prezentul din tine crede și afirmă că mă iubești. Dar viitorul din tine? Nu-l cunoști: e surpriza. Surpriza ta. Eu am început să mă deprind cu surprizele. Ce iubești tu în mine? O fracțiune plastică a ființei mele prezente. Restul nu-l știi, nu-l dorești și nici nu te interesează. Nici trecutul meu — dragoste, căsătorie, divorț —, nici viitorul meu: viața mea, bătrânețea mea. Dacă aș deveni băbuță sub ochii tăi, anticipându-mi viitorul care e o realitate, — ce-ai face? Mi-ai săruta mâna, cu respect, te-ai ridica de pe bancă și te-ai duce. Căci nu e tare

agreabil să stai de vorbă cu o femeie bătrână, poate că și surdă pe de-asupra. Dar baba e în mine și lângă tine, Duduș. Nu-ți apare, fiindcă ochii tăi îmi văd numai prezentul; dar e aici cu noi, ascunsă în trupul meu. Poate că se numește Barbara Ubric...

— De ce nu Ninon de Lenclos?

— Ai fi în stare să iubești o babă?

— Baba Doamnei ar găsi alături pe Conu Duduș! Și poate că tot ea ar fi mai tânără decât hodorogul!

— Dar până la „Baba Doamnei“ mai sunt încă multe Doamne pe care Domnul nu le cunoaște. Pe una dintre ele o văd grasă, fiindcă-i plac mâncările bune: untul proaspăt, mierea, etc. Pe alta o văd cu ochelari și cam adusă de spinare, fiindcă a cetit prea mult. Pe alta o văd fardată și cu pori mari, fiindcă a rămas absorbită numai de gospodărie... Duduș, nici nu bănuiește cât necunoscut e în ființa mea trecută și viitoare. Dar să revenim la cea actuală care începe să te surprindă fiindcă abea acum o auzi vorbind. De ce mă iubești? Pentru că după câteva săptămâni de singurătate în munte orice femeie tânără e frumoasă pentru un călugăr „păgân“: cum spunea Domnița. „Să fii tânără, să fii fierbinte, fată cu miros de portocală“. Tânără sunt, față de Domnița; față de tine par numai. Dar dacă nu sunt fierbinte, nu cade portocala din mâna împăratului călare?

Iartă-mă, Duduș, că scot argumente dintr'o poezie într'adevăr tânără și fierbinte. Dar tu iubești pe „Fata cu miros de portocală”. Aceea nu sunt eu. Aceea e talentul tău îndrăgostit de el însuși. Realitatea mea nu-i decât pretextul. Ca atare te interesez. Dragostea ta e un drum spre tine, nu un pas spre mine. Din clipa când ai crezut că mă iubești te-ai și îndepărtat de realitatea mea; de unde ești acum, abea mă vezi. De asta mă poți poetiza fără teamă de a fi desmințit. Pe fata cu miros de portocală ți-o las, Duduș. Nu ți-o dăruiesc, fiindcă nu-mi aparține. Păstrează-o ca o amintire a începuturilor tale. Dacă e cea dintâi, va fi emoționant de proaspătă întotdeauna. Dacă e una între altele, va face parte dintr'o colecție. Dar acum nu scrii, acum vorbești cu mine. Dă-mi voe să-ți spun cine sunt. Doamna Nina Tomaș e îngrozitor de prozaică. Se gândește la viață, practic. Vreau să-mi fac un viitor confortabil, prin munca mea. Am obținut o bursă. Plec la Paris. Am să mă distrez, am să'nvăț cumplit, cumplit, silabisii ea în felul Domniței; am să-mi iau doctoratul și am să-mi fac singură drumul în viață. N'am nici o îndoială. Sunt sănătoasă, ambițioasă, am putere de muncă, sunt disciplinată și mai am ceeace unii numesc noroc, concepându-l exterior, ca la loterie. Eu îl concep interior, ca o aptitudine a muncii optimiste de-a determina succese în viață. Oricum, cred în norocul meu, fiindcă am încredere în mine.

Deocamdată n'am timp pentru dragoste. I-am plătit tributul. Am conștiința împăcată a celui care și-a plătit impozitele. Sunt rece, Duduș, înțelegi tu? Nu vibrez pentru dragoste. Mi se pare un simplu accident pe care-l pot evita. Cu toate că nu-mi displace să mă privesc în oglindă, mă mulțumesc cu atât. Probabil, de altminteri, că fac parte dintr'o generație anti-lirică. Bunicile noastre și-au trăit tinereța numai pentru inimă, crezând naiv — și grațios — că viața înseamnă bărbat în tinereță și copil pe urmă. De asta au fost mereu triste, melancolice, languroase, neînțelese și au dorit neconținut să fie consolete. Din această stare s'a născut abuzul literar care întunecă realitatea femeii. Căci femeea, Duduș, poate fi o versiune grațioasă a bărbăției. Bărbatul n'a absorbit bărbăția; el o exprimă numai fiziologic, după cum și feminitatea nu e un specific exclusiv al femeilor. Și bărbații pot avea un pic de feminitate. Cred că talentul nu e decât altoiul feminității în bărbat. Eu însă, Duduș, femei prin voia naturii, sunt caracterizată prin bărbăție. Imi place lupta pentru viață a bărbatului. Semnul meu nu e lâna Penelopei, vorbind poetic, pentru tine. Cu vorbele mele, sunt o femeie care detestă dezordinea dragostei și care stimează lupta ordonată pentru viață. Cultul acestei energii l-am avut de mică. Muncesc. Lupt. Cred în mine. Voi isbuti să am casa mea — nu căminul dramelor familiale —, cariera

mea autonomă, odihna mea, rochiile mele, excursiile mele, capriciile mele... Tot mă iubești?

— Numai un om meschin de deștept poate pune o astfel de întrebare!

— Oricum, Duduș, din această frază spontană, măcar vorba „meschin” nu mă iubește. Și tot e ceva. Adică foarte mult. Ceva din cunoscutul meu te enervează. Acum însă, meschina enervare e bagatelizată de rest. Dar foarte repede, restul devine efectiv rest, iar fostele enervări trec pe primul plan, amplificându-se. Să știi că sunt oameni căsătoriți din dragoste, care ajung la paroxismul urii numai fiindcă-s intoxicați de enervări zilnice. Am cetit la rubrica judiciară a unui ziar un fapt divers remarcabil. Merită să-l „meditezi”. O femeie și-a ucis bărbatul, aparent fără motiv. La întrebarea judecătorului de instrucție, a răspuns: „Să fi mâncat și dumneata cu el la masă, ca mine, timp de douăzeci de ani, și să văd dacă nu l-ai fi ucis mai repede decât mine!” Mânca urât. Și pe deasupra își rodea unghiile în pat. Pur și simplu. Și această enervare acumulată zilnic a ajuns până la ură și asasinat. Patologie, evident. Dar patologia nu face decât să desvolte monstruos adevărul mărunț. Vezi, Duduș! Inteligența mea e meschină: ai dreptate. Văd mărunț adevărurile microscopice. Pe semne că mintea mea e cu fațete ca ochiul insectelor. Descompun. Și numai după ce-am descompus,

adun din nou, trăgând concluzii valabile pentru mine. Pe când inteligența ta vrea orizonturi largi și generoase. Te-ași enerva ca musca pe cel care ascultă muzică. Au și enervările semnificația lor adâncă dacă le scoți din prezentul care le dă o falsă dimensiune, proiectându-le în viitor. Enervările reciproce sunt suportabile numai între indiferenții care se întâlnesc accidental. Cel care te enervează îți devine antipatic. Il eviți și s'a sfârșit cu bine. Slavă Domnului, pământul e de-ajuns de larg pentru indivizi. Dar când doi oameni cred că se iubesc, micile enervări — trecute cu vederea în graba dragostii care devine evenimentul principal —, cresc în umbră și așteaptă cu răbdarea adevărului. Iar cei care s'au iubit, descoperă într'o zi că dragostea era găunoasă din pricina enervărilor care i-au mâncat miezul pe nesimțite. Așa dar, Duduș, inteligența mea, care pentru mine e o armă de luptă, pe tine te enervează, contrazice în tine nevoia de orizont larg și poetic. Vezi prăpastia?... Dar mă iubești cu îndărătnicie, cu recalcitrantă ta de a ceda altuia mai cu experiență. Omul tânăr are un dispreț suveran pentru cuvântul experiență; vede în el o prejudecată orgolioasă a oamenilor bătrâni. Iar în bătrâni vede numai negativul: pe cei care au uitat că au fost tineri. Deci, experiența nu e o amintire rezumativă a vieții, ci sclerozarea unei uitări, tirania celor care s'au oprit și vor să impue și altora oprirea lor

în viață. Eu sunt de altă părere. Fără să fiu bătrână, am experiență și cred în experiență. Inteligența fără experiență e un orgoliu; experiența e o cuminenție. Inteligența ta disprețuește experiența mea. Dar mă iubești cu inima. Acolo, argumentele n'au acces. Un om tânăr nu poate fi convins să iubească, nici să nu mai iubească. Bun. Mă iubești. Ce vrei să faci?

— Să tac și să te-ascult.

— Atunci răspund eu pentru tine. Abea ai isprăvit liceul. Nici nu ți-ai început studiile universitare. Sunt însă convinsă că inteligența ta te obligă să faci ceva. Vrasăzică trebuie să te pui la învățat. Unde? La Paris, firește, unde învață și Doamna Nina Tomaș. Și acolo? Eu, după cum ți-am spus, voi munci cu ambiție și tenacitate, nepermițându-mi nici o abatere dela program. Studiile mele de doctorat sunt altele decât studiile tale. Deci nu poți fi la cursuri camaradul meu. Acasă la mine vei găsi ușa închisă: când lucrez, nu primesc musafiri. Vei fi mortificat și poate chiar îndurerat. Te vei simți singur, izolat, neînțeles, nedreptățit. Cum vei putea învăța într-o astfel de stare? Vei căuta uitarea și poate și un fel de răsbunare agreabilă, în aventuri, chefuri, desmăț. Iar când și eu voi căuta să mă distrez după o zi de muncă, voi evita tot ce-mi poate altera bucuria recreației. Deci, te voi evita, fiindcă tu pentru mine vei reprezenta reproșul, cearta, scenele. Nu-nu! Am o edificatoare experiență a acestui

gen de tovarăşie. Şi totuşi, dacă „ambalarea” ta se va îndârji — intră şi-un pic de ambiţie în astfel de îndârjiri — vei fi gelos pe toţi camarazii mei de distracţie în comun. Totul e contrast ireductibil. Cum sunt eu, nu eşti tu. Ce trebuie să fac eu la Paris, nu poţi face tu. Deci, dacă ai veni la Paris după mine, te vei desvolta adversativ, diformându-te sufleteşte. Iartă-mă că-mi permit să-ţi fac un fel de lecţie de pedagogie, dar poate să-ţi folosească în genere, dacă nu în cazul acesta special. Omul trebuie să trăiască pur şi simplu, la început, cât timp e copil, iar apoi să-şi caute fiinţa autentică şi să şi-o formeze cu stăruinţă şi îndrăzneală, afirmându-se constructiv, nu în contrast cu alţii şi din spirit de contradicţie sau insubordonare faţă de aceia. Dacă simte că în toate e fiul părinţilor lui, n'are decât să se mene cu ei, să le accepte exemplul, fără să fie umilit că face ca alţii, fiindcă părinţii cu care seamănă sunt calea lui normală spre o maturitate deja formulată. Dacă însă simte lămurit şi calm că nu seamănă cu părinţii lui, că viaţa lor nu reprezintă formula spre care tinde el, să nu-i urmeze. Dar fără iritare, fără dispreţ, fără orgoliul de-a fi altfel, din care se naşte lamentabila dorinţă de singularizare, de originalitate cu orice preţ. Sunt foarte mulţi copii enervăţi de părinţii lor, după ce şi-au scuturat jugul admiraţiei. Se deprind să-şi critice în gând părinţii, observându-le numai de-

fectele de educație, inteligență sau cultură. Inloc să plece din casa părintească, afirmându-și curajos independența, între riscuri, rămân tot acolo, beneficiind de comoditatea de-a gata a căminului părintesc. Și acolo, crescând astfel, cu iritări comprimate, atribuindu-și o viață interioară intensă, fără să vadă că nu-s plini decât de observații meschine și de nervi — socotindu-se superiori părinților numai fiindcă sunt enervați de aceștia —, evoluiază adversativ, criticând fără să construiască, devenind robii enervării care le dă iluzia vieții interioare prin drama zilnică. Așa ai păți și tu alături de mine la Paris. In loc să trăiești constructiv, afirmându-te, realizându-te în funcție de tine, vei trăi adversativ în raport cu mine. Așa dar, prietene Duduș, dragostea ta pentru mine, transpusă la Paris, este o adevărată catastrofă pentru viitorul tău. E atât de evident încât nu merită să mai insist... Dar să fac o presupunere logică în discuție, deși absurdă în realitate. Să presupunem că ne-am căsători. Un bachelareat se căsătorește cu o femeie divorțată cu care pleacă la Paris să-și continue studiile! Ne acoperim de ridicol amândoi. Și ridicolul resimțit e un alt izvor de nervi și evoluții patologice. Tu, cum te văd, ar trebui să te bați în duel măcar odată pe zi, pentru fiecare privire și zâmbet în care ai simți o judecată asupra perechii noastre. Dar ce-ar spune părinții tăi? Nu uita: ești minor în fața legii.

Băiat minor, nu fată la care minoritate înseamnă numai tinereță. Ți-ar da părinții tăi consimțământul la o astfel de ispravă? Ar accepta tatăl tău, Andronic Ceaure Alcaz, ca băiatul lui nevrăstinc să ia în căsătorie o femeiușcă din toată lumea, o femeie divorțată? Și să admitem că Domnița ar fi în stare să lupte pentru noul capriciu al copilului ei. Dar crezi tu că un Alcaz ar ceda unei femei când e vorba de numele neamului?...

— Ascultă tomnițele tale...

Ca și vorbele, gestul lui Duduș surprindea. Cu obraz dulce, înclinat, și cu gest blând, arăta, ca spre o mare harfă tristă, toată valea soarelui unde cântau a toamnă greerii.

Nina tăcu. Așteptă câțva timp. Din nou, soarele punea lumini de portocale pe rochia, pe banca ei.

— Duduș, de ce arunci frumuseța lumii în vorbele mele?

— Fiindcă o meriți.

— Un bărbat nu-și poate limita viața la o femeie.

— Nici o femeie, la un băiat.

— Nici un om viu nu trebuie să se limiteze din pricina unui capriciu. Gândește-te: Duduș e o formă derivată din altă formă: Coca Duduș. Apoi a apărut Fratele Tudor: o nouă formă. Impăratul fetei cu miros de portocală e și el o formă în drum spre altele. Nu vezi, Duduș, ce arzătoare nostalgie a plenitudinii tale? Me-

reu surprinzi câte un fragment din tine, te entuziasmează, îl trăești cu frenezie, îl consumi, îl lași și treci mai departe tot spre întâlnirile cu tine. Oprirea într'o formă înseamnă moartea pădurii. N'ai dreptul să ucizi viața din tine. Iar eu n'ași fi capabilă — decât dacă te-ași iubi — să mă fac complicea unei astfel de mutilări. Dar, slavă Domnului, nu te iubesc. Eu sunt poate întâia iluminare a inimii tale în care așteaptă focuri mari. Dar îți cunoști tu inima nouă? Îți cunoști trupul? Ai trăit tu cu o femeie zi și noapte, în aceeași casă, în același pat, ca să poți ști ce înseamnă o conviețuire maritală? Am ajuns tânără încă, la un divorț care e un drastic adevăr după o penibilă eroare. De ce vrei ca tocmai eu să contribui la eroarea ta? Și-apoi, dragă Duduș, tu trebuie să rămâi în țară.

— Trebuie?

— Ce crispat spui: „trebuie”. Cât de bine se vede că ai trăit revoltat! Când ai auzit „trebuie” te-ai gândit la părinți și ai ricanat. Trebuie = tată. Trebuie = poruncă. Trebuie = umilire pentru cel care se supune constrângerii exterioare. Dar „trebuie” are mai cu seamă un sens inteiror. La acela mă gândeam eu. Invo-cam un „trebuie” al vieții din tine, al datoriilor tale față de această viață care-și cere viitorul ei. Trebuie să rămâi în țară. De ce? Fiindcă până acuma ai trăit aproape că în străinătate, fără să fi incorporat zilnic în tine timpul tău și viața

generației tale. Când te văd pe tine la Vorniceni, mă întreb: În ce an sunt? În ce an trăește acest tânăr la această moșie? Și drept să-ți spun, nu pot răspunde. Vorniceni, Domnița, Duduș, sunt dincolo de timp, în spațiul unei moșii moldovenești. Cu cinci sute de ani în urmă, ați fi avut alte haine și alt vocabular. Dar n'ați fi fost altfel, fiindcă epoca, timpul, n'au acces la Vorniceni. Voi nu sunteți contemporani cu actualitatea. Insula voastră, cu toate că are ceasornice și calendar, a suprimat timpul social, înlocuindu-l cu'n timp psihologic specific ambianței voastre. Ai întrebat la masă pe Fițig cine-i ministru de Finanțe. Și nimeni nu s'a mirat că un băiat tânăr are nevoie de un evreu ca să poată răspunde la o astfel de întrebare. Contactul dintre voi și viața socială se face printr'un misit. Nu merită mai mult viața prozaică de la niște boeri moldoveni, stăpâni în feuda lor! Tu nu știi nimic alt decât ce-ai învățat și ce se'ntâmplă în tine! Cine-s prietenii tăi? Camarazii tăi? Troia? Fițig? Alfeu? Madama Lența? Fetele? Ilie-vezeteul? Pădurarii? Dar aceștia, Duduș, nu-s decât pitorescul uman al singurătății tale. Sunt simple forme de antrenament a dorinței tale de distracție. Jucării vii pentru Coca Duduș. Unde-s tinerii de vârsta ta? Pustiu. În jurul tău nu văd decât păpușile tale. Și nevoia de-a te juca a devenit atât de imperioasă încât și tu ajungi uneori, o păpușă în propriile tale mâni. Să știi,

Duduș, că e o îngrăzitoare panică în fundul ființei tale: plictiseala! Asta te-aruncă spre distracții. Fugi de tine, căutând jucării, crezând că te cauți pe tine. Niciodată n'ai să te găsești astfel. De aceea nu ești cumpănit. Ori agitat până la frenezie, ori apatic până la lehamete. Viața e între acestea. Tu cazii în extremele ei morbide. Și ce energie e în tine! Cum spui „putred de bogat“, despre tine se poate spune „putred de viu“. Observă: putred! Adică prisos care fermentează. Uite la Domnița: un tumult oprit. Domnița are însă vârsta ei, căminul ei, trecutul și memoriile ei. Și te mai are pe tine: speranța, revanșa. Dar tu ce vrei să faci? Să-ți scrii memoriile? Să faci o răsccoală la Vorniceni? Sau ca Neron, să dai foc Vornicenilor ca să nu mai caști de urit! Nu, Duduș. E timpul să devii un om normal: normal față de tine, nu față de reputația cuvântului normal. Trebuie să ajungi din urmă timpul pierdut. Trebuie să scoți din tine rădăcinile vieții sădindu-le în neamul tău, în țara ta. Du-te între tinerii români care învață la universitate, trăești alături de ei viața tuturor. Numai între ei te vei cunoaște social, evadând din orgolioasele tale limite individuale. Ș'apoi, Duduș, ești un Alcaz. E un nume mare. N'am cinstea să-l cunosc pe tatăl tău, dar despre străbunii tăi știu multe. Arhivele dela Golia sunt pline de documente care arată calitatea și diversitatea neamului tău. Sunteți aprigi. Aveți și sânge tă-

tărăsc. Un Ceur Alcaz, denumit Leul, a ajuns până'n Rusia, semănând revolte, neliniștind împărați. Era un om cumplit. Și cărturar pe deasupra.

— Glumești?

— Nu știi?

— Am o constantă repulsie pentru Alcazi. În fiecare zi îi văd la dejun și la masă pe pereții sufrageriei. Eram convins că așa au trăit toți: în ramă: Ploșniță să fi fost și încă nu m'ași fi ascuns în ramele lor moarte!

— Ai dreptate, Duduș, devreme ce curiozitatea ta pentru viață n'a depășit ramele portretelor dela Vorniceni. Numai că viața începe și dincolo de Vorniceni; chiar viața neamului tău, pe care eu am descoperit-o, din întâmplare, în arhivele Goliei. Știi tu, Duduș, cu cine te-asemeni dintre ai tăi? De ce te-ai oprit la prezentul Vornicenilor? Eu, de pildă, nu semăn nici cu tata, nici cu mama. M'am tras înspre o străbunică: aceea ținea crâșmă la o rohatcă. Spun bătrânii că era o femeie energică și avară. Și iată că tocmai aceea, crâșmărița, m'a însărcinat s'o duc mai departe în viitor. Tu te-ai sugestionat că ești leit Domnița. Mă îndoesc. Ești și altăceva. De unde știi tu că sufletul tău adânc, nu-ți vine dela un Ceur Alcaz necunoscut, uitat de tine în mormântul lui, dar nu și de sângele tău. Cine e Duduș? întrebi și te întrebi tu uneori. Eu aș vrea să știu cine-i Tudor Alcaz? Cu acela și spre acela du-te în

viață, Duduș, bărbătește, ca un ostaș care-și face datoria. Dincolo de Vorniceni, vremurile se schimbă. Ai auzit ce spunea Fițig? Mirosea a praf de pușcă. Da, acesta e mirosul Europei. S'au dus vremurile dulci ale parfumului și ale orchestrelor. Două țări își afirmă tinereța, Germania și Italia, în fața unei Europe îmbătrânite. Europa, Duduș, e un fel de Vorniceni. S'a deprins să trăiască dincolo de timp, ascultând tic-tacul vechilor deprinderi. Și Europa are o tradiție cu multe portrete murale, o Domniță cu memorii, un Duduș complex care se plictisește între distracții, și un Fițig care informează, distrează și servește, umplându-și buzunarele. Germania și Italia vor să răstoarne această Europă. Vor isbuti? Nu știu. Dar vor lupta. Ele vin din viitor. Europa a rămas în trecut. Va începe o luptă spăimântătoare pentru cei debili, care însă va împropăta gustul vieții în cei vii. Și la noi în România au început frământări adânci. Oamenii tineri vor să scape de tirania bătrâneții. Nu e asta lupta ta? Botează-te în ea. Și tu ești tânăr, arzător, nou, neliniștit ca și vremea ta. De ce s'o cunoști în tine, închircită psihologic, și să n'o vezi amplificată social. Cunoaște-ți camarazii, cunoaște-te pe tine între ei. Dă-le viața ta. Uplete-te de viața lor. Călește-te pentru lupta mare cu viața, nu pentru jocuri subtile și sterpe cu păpușile tale. Trebuie să ne amplificăm, Duduș, intrând în mulțimile tumultoase. Abea atunci picătura

noastră vanitoasă va cunoaște demnitatea de a curge într'un fluviu. Numai atunci vei găsi substanța și dimensiunea unui ideal. Acolo e locul tău, în amarele ape umane. Nu alături de o fată pe care crezi că o iubești la nouăsprezece ani. Aici ești Coca Duduș, cu toate că vrei mereu să fii altăceva. Acolo, în luptă, Coca Duduș va deveni Tudor Ceur Alcaz. Așa te vreau și te aștept, prietene Duduș, în viitor.

Din amurg nu mai ardea decât un tăciune de rubin fabulos deasupra munților vineți.

În marea tăcere a înoptării, Nina auzi lângă ea un glas neașteptat:

*„Pleacă Doamna dela noi
Vine toamna munților
Zarea se'negrește-a ploi
Pleacă Doamna dela noi,
Munților, cărunților“.*

Glasul lui Duduș era atât de scăzut, până aproape de șoaptă, încât devenea ca și svonul frunzelor, ca și cântecul greerilor, un glas al toamnei:

*„Pleacă cea mai mică fată
Vine cea mai lungă toamnă
Inimă, în tine'ndeamnă
Ceasurile de-altădată.
Vine cea mai lungă toamnă
Pleacă cea mai mică fată.*

*„Somnule, mai ții tu minte
Cum ai întâlnit pe-o bancă
Stând cu soarele fierbinte
Ca'n descântec de ȝigancă
Lună nouă'n chip de ȝată.
Viață taină dezgropată!*

*Suflete, din care nuc
Mi-ai căzut în păr?
Va mai înflori un măr,
Sau toate se duc?*

*Inimă, în care vie
Te-a bătut o brumă?
Soarele nu mai învie
Galbena melancolie.
Cade vremea cea pustie
Iarna se îndrumă.*

*Ochii care te-au privit,
Doamnă dulce care pleci,
Sunt găoace de culbeci
Cu osul strivit.*

*A trecut în lung arcuș
Șirul de cocori,
Vei rămâne pentru ciori,
Bătrâne Duduș.*

Zămbi, dând accent de ghidușie ultimului
catren, dar zâmbetul osteni, întristându-se ca pe
fața copiilor mirați de plânsul care vine.

În cerul adâncit de umbră plecau mereu păsările. Răsăreau încet și înalt stelele.

Nina se apropiase de Duduș. Foarte ușor, mâna ei îi desmierdă fruntea. Apoi iar vorbi, dar cu glas mai scăzut, căci noaptea, când s'aprend slăvitele stele moarte ale cerului, și vorbele se înclină.

— Duduș, care dintre noi e bărbatul? De ce vrei să-mi aduci aminte că-s femeie, emoționându-mă? De ce nu vrei să fii bărbat? Tudor Ceur Alcaz...

— Am să fiu deajuns. Ți făgăduiesc solemn în fața munților că voi încerca să devin bărbat în țara mea. Dar acum sunt un om tânăr care stă pe-o bancă veche. Mi-aduc aminte, privind stelele... Acum cinci sute de ani, un băiat și o fată au stat aici, la Stejarul Chioaiei, de unde se văd munții dincolo de valea Bistriței. Soarele a apus sub ochii lor, cerul s'a întunecat, au cântat tomnițele și ei, aceia de acum cinci sute de ani, și-au strâns mâinile și s'au simțit alături. Pentru ei au răsărit stelele. Apoi au ajuns în două morminte și nimeni n'a mai știut de ei. Dar peste o sută de ani, un alt băiat și o altă fată și-au strâns mâinile tot lângă Stejarul Chioaiei și stelele din nou au răsărit pentru ei și pentru cei din morminte, arzând și în trecut și în viitor. Iar peste patru sute de ani un tânăr a venit și el pe banca de lângă stejarul Chioaiei. Alături de el era o fată cu darul soarelui în tinereța ei. Pentru ea cântau tomnițele, pen-

tru ea venea noaptea, pentru ea începea viitorul. Dar mâna ei n'a vrut să dăruiască. Și toamna s'a lăsat peste toate. Și peste alți o sută de ani, doi tineri vor veni la Stejarul Chioaiei. Iși vor întinde mânilor, dar vor simți în noapte umbra morții. „Cine a ucis stelele? Cine a surpat drumul spre viitor al celor din morminte?“ Și toamna din Stejarul Chioaiei va ofta: O fată înțeleaptă... Tomniță, de ce rupi inima lui Duduș?

O stea căzu lung, săgetând cu aur mileniile învinețite în spațiu.

Mâinile Ninei se încleștară una într'alta.

Vroi să spue ceva, dar auzi pași care veneau în goană.

— Duia Nina, Coca Duduș, poștiți la masă, vorbi o fată, după care apăru alta; iar în urma lor sosi Madama Lența cu lampă de buzunar.

— Furi inima fetelor, prințisorule. Noroc c'o venit Lența cu lumină!

Plecarea dela moșie a celei iubite într'o vacanță de vară a tinereții începe cu mult înainte de a trage la scară trăsura cu Ilie-vezeteul pe capră.

Nina pleca din fiecare clipă, fiecare bătae a ceasului înmulțind plecările ei. Toate deveneau amintiri, multe pe toate ca rândunelele în ceasul migrațiunii lor.

Duduș era mereu cu ochii în preajma Ninei, dar ochii ei îl ocoleau.

Din sufragerie, lămpile plecară în etacul Domniței. Dar acolo nu luminară detât tăcerea care sta pe mai multe scaune, alături de vorbele Lenței.

Din etacul Domniței, lămpile se despărțiră.

Fereastra odăii Ninei rămase închisă toată noaptea, până și dincolo de ceasul eminescian al brumei, cu storul lăsat.

Culoarea zorilor mai amintea de trandafirii Domniței, când trăsura trase la scară.

Toate slugile erau acolo, ca la plecarea unei corăbii, căci Domnița însăși o conducea pe Nina tocmai până la gară: mări, hăt departe. De ani și ani Vornicenii nu mai văzuseră una ca asta. Domnița era îmbrăcată și împodolită ca pentru o expediție cu sania trasă de reni în ținuturi polare. Alături de ea, Nina era „vine cea mai lungă toamnă, pleacă cea mai mică fată”. Pe capră, bine înțeles, Lența, în mantel cu guler de blană, pălărie cu ace și voaletă mauve și mănuși de piele gris-perle cu bumbi de sidef.

— Duduș, — îl strigă Domnița, căci deși Ilie-vezetiul era suprem pe capră, abea stăpânind pornirea cailor, Duduș nu apăruse la trăsură.

— Sărut mâna, țipă el răgușit dela fereastra C.D.-ului, apărând o clipă numai. Mi-am luat rămas bun aseară.

Flutură mâna și dispăru.

Dispăru și trăsura.

Căzu peste Vorniceni mirarea rănită a plecării.

După câțva timp, Duduș apăru în haină de călărie. Se duse la grajd, puse șeaua pe iapa lui și porni în galop. Văzu curând colbul trăsorii sub cerul de dimineață al munților. Dar nu se hotărî să ajungă trăsura decât în preajma gării, după vre-o trei ceasuri de trap.

— Duduș, Du-duș, — cotcodăci Domnița în gușă, cu mare satisfacție.

— Sora mea a uitat o scrisoare. I-am adus-o.

Nina luă scrisoarea călărețului, punând-o în sacul de călătorie.

La gară, Domnița nu se scoborî. O sărută din trăsură pe Nina, pe un obraz, pe celălalt, pe frunte, și apoi cu mâna ei mică, Domnița își desmierdă obraji uzi.

Duduș și Lența o însoțiră pe Nina la tren. Duduș o instalează în compartimentul de clasa a doua, într'un miros de pluș veșted, fum de cărbune și parfum de lăcrămioare dela o dudue cu unghii stridente.

Rămaseră pe coridor.

— Rupe scrisoarea, îi șopti Duduș.

— De ce, Duduș?

— E goală. Am vrut să te mai văd. Atât. Nu vreau să plâng. Imi vine. Dar... declamă el cu nodul lacrimilor în gât, sunt Tudor Ceaur Alcaz.

O zguduire zăngăni tampoanele trenului hâd, răsturnând pasagerii unii peste alții.

— Duduș, șopti Nina fulgerător de repede; m'ai întreat aseară de ce-ți rup inima?

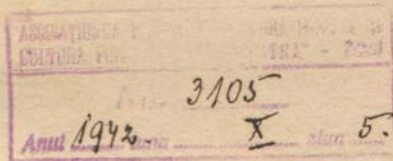
Trenul pornise. Se îmbulzeau călătorii.

— Pleacă, îi porunci Nina, împingându-l spre scară.

— Spune de ce? o întrebă Duduș, cu mâna pe bară și un picior în aer, gata să sară din mers, și deopotrivă, gata să nu plece din trenul Tomniței.

— Fiindcă mi-e frică de tine. Du-te.

F I N E

ACEST VOLUM S'A TIPĂRIT
ÎN ATELIERELE
„CARTEA ROMÂNEASCĂ”,
ÎN LUNA MARTIE 1942.

